

שבת שובה פרשת האזינו ה'תשס"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוּ וּמְרוּלוּ לְשִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבֹרָתָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְבַר צְוֹה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבֹרָתָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶת־אָרֶץ־כְּנָעַן הַכֹּל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתָם מִתִּי מִסַּפֵּר כְּמַעֲט וַיְגַרִּים
בָּה: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אֲחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מַטְהַר־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ לְעַבְד נִמְכָר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַכֶּבֶל רָגְלוֹ כְּרֹזֶל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עַד־עַתָּה בָּא־דְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קְנִיָּנוֹ: כב לְאִסָּר שָׁרְיוֹ בְּנִפְשׁוֹ וּזְקִנּוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאָרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהּ מִצְרַיִם:
כה הִפְקֵד לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ:
כז שָׁמוּבָם דְּבַרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתּוֹתָם בְּאָרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁד וַיַּחֲשֹׁד וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֵד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֻדָּעִים בְּחֻדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנֵים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לְהַבֹּת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדָּ
גַּפְנָם וַתֵּאֲנַתֶּם וַיִּשְׁפַּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֵבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסַּפֵּר: לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדָּ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאוּם בְּכַסֵּף
וַזָּהַב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַ פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסָּד וְאֵשׁ לְהַאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבֹרָתָם עֲבָדוֹ: מג וַיִּזְצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
כִּרְנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעַבְדוֹ | יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה פי טוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פלתיחתו:
 ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל-עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
 ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם-נחלתך: ו חטאנו עם-אבותינו העוינו
 הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא-השפילו נפלאותיך לא זכרו את-רב חסדיך וימרו עליהם
 בים-סוף: ח ויושיעם למען שמו להודיע את-גבורתו: ט ויגער בים-סוף ויחרב ויוליכם בתהמות
 במדבר: י ויושיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפסו-מים צריהם אחד מהם לא נותר:
 יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא-חכו לעצתו: יד ויתאוו תאוה במדבר
 וינסו-אל בישמוני: טו ויתנו להם שאלתם וישלח רוזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
 קרוש יהוה: יז תפתח-ארץ ותבלע דתן ותכס על-עדת אכירם: יח ותבער-אש בעדתם להכה
 תלהט רשעים: יט יעשו-עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את-כבודם בתבנית שור אבל
 עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נוראות עליהם-סוף:
 כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
 בארץ חמדה לא-האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
 להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
 זבחי מתים: כט ויכעסו במעלליהם ותפרץ-בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלה ותעצר המגפה:
 לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד-עולם: לב ויקצפו על-מי מריבה וירע למשה בעבורם:
 לג כיהמרו את-רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא-השמידו את-העמים אשר אמר יהוה להם:
 לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את-עצביהם ויהיו להם למוקש: לו ויזבחו
 את-בניהם ואת-בנותיהם לשדים: לה וישפכו דם נקי דם-בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
 ותחנף הארץ בדם: לו ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר-אף יהוה בעמו ויתעב
 את-נחלתו: מא ויתנם ביד-גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
 מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את-רנותם:
 מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל-שוכיהם: מז הושיענו |
 יהוה אלהינו וקבצנו מן-הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך-יהוה | אלהי

ישראל מן-העולם | ועד העולם ואמר פל-העם אמן תללויה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו ב
- ב) מאמר ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך ש"פ האזינו, שבת תשובה, ה'תשל"ז ה
- ג) שיחת יום ב' פ' האזינו, ג' תשרי, צום גדלי ה'תש"נ יב
- ד) משיחות ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי ה'תש"נ יז
- ה) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת האזינו כה
- ו) לקוטי שיחות (בלה"ק) שבת שובה כז
- ז) שיעורי תניא לשבוע שבת שובה ל
- ח) לוח "היום יום" לשבוע שבת שובה מ
- ט) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע שבת שובה מב
- י) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע שבת שובה סד
- יא) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע שבת שובה ע
- יב) אגרות קודש עג, עה
- יג) לקוטי תורה מבואר - אתם נצבים פרק ב עד
- יד) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עו
- טו) ספר הזכרונות (בלה"ק) – פרק קל"ב עז
- טז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת האזינו - שבת שובה פ



בית דין רבני אנ"ש בארה"ק

ב"ה

אדר ה'תשס"ו

לכבוד

כל המקבלים את ה"דבר מלכות"
שלום וברכה!

כולנו רואים שב"ה הקונטרס "דבר מלכות" הולך ומתפשט בכל רחבי תבל בצורה יוצאת מהכלל, והמוציאים לאור משתדלים לעמוד בבקשות ובדרישות המגיעות מכל רחבי תבל.

כיום מודפסת חוברת "דבר מלכות" בכ 150,000 עותקים בחודש, שהגיעו כבר לעתים לעלות הדפסה של כ- \$100,000 לחודש, כשעל זה נוספות הוצאות של אריזה ומשלוח לכל רחבי תבל - בעלות חודשית של כ- 100,000 שקל. דבר אשר המוציאים לאור לא העלו כלל על דעתם בעת שהחלו להוציא לאור את ה"דבר מלכות".

משבוע לשבוע גוברות הבקשות ל"דבר מלכות" מכל החוגים והקהלים, כולל יהודים שלצערנו לעת עתה אינם מגדירים עצמם כשומרי תורה ומצוות. במקומות ציבור רבים מחלקים ומספקים את החוברת לכל מבקש, ומיום ליום נראים יותר ויותר יהודים מחוגים שונים, גם שלא מאנ"ש, המעיינים ולומדים בשיחותיו הקדושות של הרבי ומקיימים את תקנותיו הקדושות בלימוד החומש התניא והרמב"ם.

כמו כן במוסדות רבים הן של אנ"ש והן מחוגים אחרים, מתקיימים שיעורים ב"דבר מלכות" כחלק מתוכנית הלימודים הקבועה בכיתות, עובדה שגרמה בין השאר לביקוש כמויות גדולות מאותם מוסדות על מנת שיוכלו לקיים את השיעורים. (זה עתה קבלנו ידיעה שרק בשבוע שעבר הגיעה פנייה מבית חב"ד נתיבות, אשר מבקשים להוסיף עוד 150 חוברות לשבוע - מעבר ל- 300 חוברות שקבלו עד עתה בכל שבוע - עבור ישיבת נווה דקלים שהייתה בגוש קטיף ועברה לכפר מימון הנמצא לידם ואשר החליטו ללמוד שם שיעור קבוע ב"דבר מלכות", כמו"כ ביקשו גם מהמוסד "אהלי תורה" בקראון הייטס 150 חוברות "דבר מלכות" לשבוע, כאשר היו בקשות נוספות בכמויות גדולות למקומות נוספים אשר אי אפשר למנותם.

אך כדי שתהיה אפשרות למוציאים לאור להמשיך ולספק את הדרישות ההולכות וגוברות ואשר החוברות "דבר מלכות" יגיעו לכל מאן דבעי - חייבים אנו לפנות לכל המקבלים ולומדים את ה"דבר מלכות" - ולבקשם להשתתף בעלות האריזה והמשלוחים אשר כאמור הגיעה גם היא לעלויות גבוהות מאוד.

אי לכך אנו מבקשים מכל המקבלים והלומדים בחוברות הדבר מלכות להשתתף בעלויות המשלוחים בסכום שנקבע להלן:

תושבי ארץ הקודש סך של 20 ₪ לחודש.

תושבי שאר העולם סך של 10 \$ לחודש.

מובן שכל מי שיכול ורוצה להוסיף על כך תבוא עליו הברכה!

את הסכומים הנ"ל הננו מבקשים להעביר לחשבון:

חשבון ע"ש:

סניף:

בנק:

409-112321 מס' "דבר מלכות" מס' 177

ביתר עילית, מס' 177

פועלי אגודת ישראל, מס' - 52

ניתן להפקיד תרומה בכל סניפי הבנק הבינלאומי עבור חשבון "דבר מלכות" ללא כל עמלה

כמו כן ניתן לשלוח המחאות לפקודת "דבר מלכות" (נא לציין "למוטב בלבד") והוראות-קבע לכתובת:

דבר מלכות, ת.ד. 1855 רמת גן, מיקוד 52118.

בברכה והצלחה

הרב יוסף העכט

הרב מנחם מענדל גלובובסקי

הרב אליהו יוחנן גורארי

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

הרב זאב דב סלוניס

הרב בן ציון ליפסקר

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי

הרב אברהם מיכאל הלפרין

הוראה לחיוב חשבון

בס"ד, תאריך

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

לכבוד
בנק
סניף
כתובת הסניף

1. אני/הח"מ

(מס' זהות/ח.פ.)

(מס' בעלי החשבון ממוינע בספרי הבנק)

כתובת

מיקוד

עיר

מס

רחוב

- נותקים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו הנ"ל בסניפכם, בגין תרומה בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י "דבר מלכות" כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".
2. ידוע לי/לנו כי:
- הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ול"דבר מלכות" שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול ע"י הוראת כל דין.
 - אהיה/נהיה רשאים לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידי/נו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
 - אהיה/נהיה רשאים לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.
 - ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעל/נו להסדיר עם המוטב.
 - ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י ההרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
 - הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען.
 - הבנק רשאי להוציאני/נו מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
 - לא לאשר ל"דבר מלכות" בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי ההרשאה

1. סכום החיוב ומועדו יקבעו מעת לעת ע"י "דבר מלכות" עפ"י המוסכם בינינו.

2. פרטי החיוב:

מועד חיוב אחרון	מועד חיוב ראשון	הצמדה		תדירות החיוב	מס' חיובים	סכום לחיוב בודד
		בסיס	סוג			
				<input type="checkbox"/> חודשי <input type="checkbox"/> דו-חודשי <input type="checkbox"/>		

חתימת בעלי החשבון



קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

אישור הבנק

בס"ד
לכבוד
"דבר מלכות"
רח' בצלאל 27
רמת גן 52521

קיבלנו הוראות מ _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצוינו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונו/נכם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב-על-ידי בעלי החשבון, או כל עוד לא הוצאו/ בעלי החשבון מן ההסדר.

אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

בכבוד רב,

בנק _____

סניף _____

חתימה וחותמת הסניף

תאריך _____

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

כתובת להעברות כסף מחו"ל

Address for Telex transfers :
First International Bank of ISRAEL
Tel-Aviv

Branch: Pagi Beitar ilit branch
Branch no. 177
Acc name: DVAR MALCHUT
Acc no: 155-112321

Swift code no. FIRBILITXXX

There is no need for ABA# or other identification
Our us \$ correspondents include the Major New York Banks.
eg: Republic, Citibank, Chase Manhattan, Bankers.

BANK POALEY AGODAT ISRAEL
BEITAR ILIT BRANCH
972 -2 -5723204

בס"ד. ש"פ האזינו, שבת תשובה, ה'תשל"ז

שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו' קחו עמכם דברים ושובו אל הוי'¹, וצריך להבין, דכשאומר שובה ישראל הרי הכוונה היא לתשובה כדבעי, ומכיון שמ"ע להתוודות (כשעושה תשובה)², ועד שהיודי הוא מעיקרי התשובה³, הרי בשובה ישראל נכלל גם יודי דברים, ומה מוסיף בקחו עמכם דברים⁴. כן צ"ל ההמשך מה שאומר ושובו אל הוי', דמזה משמע שלאחרי התשובה דשובה ישראל גו', צריכה להיות עוד תשובה.

ב) ויובן זה בהקדים מה שנתבאר לעיל⁵, דמ"ש שובה ישראל עד הוי' אלקיך (אף שלכאורה הול"ל להוי' אלקיך), הוא, כפירוש אדמו"ר הזקן⁶, שהתשובה צריכה להיות עד שהוי' יהי' אלקיך. ועוד פירוש⁷ בשובה ישראל עד, שעד קאי על בחינה שלמעלה שנק' בשם עד⁸. וגם בזה שתי דרגות, עד ועד בכלל ועד ולא עד בכלל. עד ועד בכלל הוא (בד"כ) בהמדריגות שבסדר השתלשלות, שכל המדריגות שבהשתלשלות הם בערך זל"ז, ולכן, גם כשנמצא במדריגה תחתונה יש לו כבר שייכות להמדריגות שלמעלה ממנה, ועד למדריגה הכי עליונה, עד ועד בכלל. ועד ולא עד בכלל הוא בלמעלה מהשתלשלות, שגם כשהוא נמצא בדרגה הכי עליונה שבהשתלשלות, לא יגיע עי"ז להדרגה שלמעלה מהשתלשלות, עד ולא עד בכלל.

ועפ"ז יש לבאר השייכות דתשובה לבחינת עד (שובה ישראל עד), כי בתשובה שני ענינים. זה שע"י התשובה הוא מתקן וממלא את זה שהי' צריך לעשות, דזה הוא (בעיקר) בהבחינות דהשתלשלות (כי אדם הוא ציור מוחין ומדות), עד ועד בכלל. וזה שבכדי שיוכל לתקן ולמלאות ענינים אלו, צריך להגיע לבחי' שלמעלה מהשתלשלות (לא אדם שבאדם⁹), עד ולא עד בכלל. ויש לומר, שזהו גם מה שממשיך בכתוב (לאחרי אמרו שובה ישראל עד) הוי' אלקיך, כי הוי' ואלקים הם סובב וממלא, וע"י שובה ישראל עד, שהתשובה שלו היא באופן שמעורר בחינת לא אדם שבו (עד ולא עד בכלל) וממשיך זה בגילוי בציור אדם שבו, עי"ז יהי' הוי' אלקיך כחך וחיותך, שאור הסובב שלמעלה מהשתלשלות יאיר בו בגילוי בפנימיות.

4) ראה במפרשים להושע שם, שקחו עמכם דברים הוא ויודי. וכ"ה באוה"ת דרושים לשבת שובה ד"ה זה ס"ע א'תצו. 5) בד"ה שובה ישראל דוא"ו תשרי הנ"ל ס"ו (לעיל ע' צג). 6) לקו"ת פינחס עה, ב. דרושים לשבת שובה ד"ה שובה הא"ס ס"ד (סה, א). 7) ראה בארוכה בכ"ז ד"ה שובה תרס"ו. 8) ראה גם לקו"ת דרושים לשבת שובה ד"ה שובה הב' ס"ה (סז, ג), דפירוש שובה ישראל עד הוא "להשיב בחי' עד". אלא שהביאור שם הוא באופן אחר. 9) ראה סה"מ תרכ"ח ע' נד ואילך, שעיקר פרצוף האדם הוא מן החוטם ולמטה, והפדחת שלמעלה מהחוטם "הוא למעלה מבחי' אדם", בחינת לא אדם.

* יצא לאור בקונטרס שבת תשובה-מוצאי יום הכפורים – תש"נ, "לקראת שבת תשובה, ולקראת יום הכפורים... עש"ק שובה שנת ה'תשנ"ו". מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו (ד"ה זה דוא"ו תשרי) לעיל ע' פט ואילך. ולכן לא נכללו כאן (רוב) הציונים והמ"מ שכבר נסמנו שם. 1) הושע יד, ב-ג. – התחלת וראשית ההפטורה דשבת תשובה. 2) סמ"ג מ"ע טז. סה"מ צ' להרמב"ם מ"ע עג. ה' תשובה פ"א ה"א. "מנין המצוות על סדר הלכות הרמב"ם צ"ל" הלכות תשובה. ועוד. 3) סה"מ צ' להצ"צ מצות ויודי ותשובה בתחלתה (לח, א).

ג) והנה נתבאר לעיל¹⁰, דבפירוש שובה ישראל עד הוי' אלקיך, שהתשובה צריכה להיות עד שהוי' יהי' אלקיך, שני ענינים, שהוי' יהי' אלקיך כחך וחיותך, ושהוי' יהי' רק בחי' אלקים וצמצום לגבי אוא"ס שלמעלה מהוי'. ויש לומר, דשני הענינים שב(שובה ישראל) עד, עד ועד בכלל ועד ולא עד בכלל, הם בהתאם לשני הפירושים (ענינים) בהוי' אלקיך. והענין הוא, דזה שנתבאר לעיל ששני הענינים שבעד הם השתלשלות ולמעלה מהשתלשלות, הוא בכללות, אבל בפרטיות, גם בלמעלה מהשתלשלות ישנם שני הענינים שבעד. כמ"ש בלקו"ת¹¹, דשני הענינים שבעד הם בכתר [דכתר, בכלל, הוא למעלה מהשתלשלות]. עד ועד בכלל הוא באריך, שרש הנאצלים. ועד ולא עד בכלל הוא בעתיק, בחינה תחתונה שבמאציל.

ויובן זה ע"פ הידוע¹², שע"י ההשגה באור הממלא שמתלבש בעולמות, שהוא הארה בלבד (כדמוכח מזה גופא שהוא בהתלבשות), באים לידי ידיעה שישנו אור שהוא מופלא מעולמות, שממנו נמשכת ההארה שבהתלבשות, ומכיון שע"י ההשגה בההארה המתלבשת בעולמות באים להידיעה דאור המופלא מעולמות, אף שהידיעה באור זה היא רק ידיעת השלילה, שיודע שאור זה הוא מופלא מהעולמות ומההארה המתלבשת בהם, מ"מ, מכיון שגם ידיעת השלילה היא ידיעה והשגה¹³, לכן גם האור המופלא מעולמות הוא בכלל עד ועד בכלל. [ועד"ז הוא בעבודת האדם, דמכיון שהשכל עצמו מכריח אַז מיט שכל אַליין קען מען ניט דורכגיין, ובכדי שתהי' העבודה כדבעי, הוא דוקא ע"י קבלת עול שלמעלה מהשכל, לכן, גם הקבלת עול (הבאה מזה שהשכל מכריח) היא בכלל עד ועד בכלל]. וענין עד ולא עד בכלל הוא בהאור שאין שייך בו גם ידיעת השלילה¹⁴ [ובעבודת האדם – בהקבלת עול שמצד הנשמה].

ועפ"ז יש לבאר הקשר דשני הפירושים בשובה ישראל עד (שזה קאי על עד ועד בכלל, או שזה קאי על עד ולא עד בכלל) עם שני הפירושים בשובה ישראל עד הוי' אלקיך, עד שהוי' יהי' אלקיך כחך וחיותך ועד שהוי' יהי' רק בחי' אלקים וצמצום לגבי אוא"ס שלמעלה מהוי', דהפירוש שובה ישראל עד שהוא עד ועד בכלל, האור ששייך בו ידיעת השלילה, דבכללות הוא אור הסובב, הוא בהתאם להפירוש עד שהוי' יהי' אלקיך כחך וחיותך, שהאור שמתגלה ע"י התשובה הוא אור הסובב (הוי'). והפירוש בשובה ישראל עד שהוא עד ולא עד בכלל, האור שאין שייך בו גם ידיעת השלילה, הוא בהתאם להפירוש עד שהוי' יהי' רק בחי' אלקים וצמצום לגבי אוא"ס שלמעלה מהוי', שהאור שמתגלה ע"י התשובה הוא האור שלמעלה גם מאור הסובב.

ד) ובעומק יותר יש לומר, דזה שהכתוב מוסיף הוי' אלקיך לאחרי שאומר כבר שובה ישראל עד, כי ענין הוי' אלקיך, שהוי' הוא רק בחי' אלקים וצמצום לגבי

13) וראה לקו"ת פקודי ו, ג.

10) בד"ה שובה ישראל הנ"ל (שבעה ערה 5) ס"ו-ז (לעיל ע' צג ואילך).

14) ראה סה"מ עת"ר ע' יו"ד, דידיעת השלילה היא באריך

11) פקודי ז, ג.

משא"כ בעתיק. ועפ"ז יומתק זה שעד ועד בכלל הוא באריך

ועד ולא עד בכלל הוא בעתיק.

12) ראה לקמן ח"ד ע' טז ואילך. וש"נ.

אוא"ס שלמעלה מהוי', הוא למעלה יותר גם מעד ולא עד בכלל. ויובן זה ע"פ מה שנתבאר לעיל¹⁵ דבהוי' שבפסוק שובה ישראל עד הוי' אלקיך נכלל גם הוי' בניקוד אלקים, שהיא דרגא נעלית ביותר, כמבואר בלקו"ת¹⁶ (עה"פ¹⁷ כן אד' הוי' יצמיח צדקה גו') גודל העילוי של ב' השמות אד' והוי' (בניקוד אלקים). ואעפ"כ כתיב עד הוי' אלקיך, שגם הוי' זה הוא רק בחי' אלקים וצמצום לגבי אוא"ס שלמעלה מהוי', כי גם הוי' (בניקוד אלקים) הוא שם בלבד. וכמבואר בלקו"ת¹⁸ בענין ב' הדרגות דשופר שיהי' לע"ל, ואד' הוי' בשופר יתקע גו' ויתקע בשופר גדול¹⁹, שהשופר דאד' הוי' בשופר יתקע, כיון שגם אד' הוי' (בניקוד אלקים) הם רק שמות, הוא שופר סתם, משא"כ גבי שופר גדול כתיב יתקע בשופר גדול, יתקע סתם ולא נאמר מי הוא התוקע, כי תקיעה זו היא המשכה וגילוי מבחי' סתימא דכל סתימין. ומבואר בלקו"ת שם, שעד"ז הוא החילוק בין ראש השנה ליום הכפורים, שהשופר דראש השנה הוא ע"ד ואד' הוי' בשופר יתקע, וביום הכפורים כתיב²⁰ לפני הוי' תטהרו, למעלה מהוי'²¹, ויתירה מזו²², כי ביום הזה יכפר עליכם²⁰, יכפר סתם ולא נאמר מי הוא המכפר²¹, ע"ד יתקע בשופר גדול, יתקע סתם. וזהו שאומרים בהפטורה דשבת תשובה, שובה ישראל עד הוי' אלקיך, שהוי' זה קאי גם על הוי' בניקוד אלקים, כי בשבת תשובה ישנו כבר מעין העילוי דיום הכפורים²³, ולגבי עילוי זה גם הוי' בניקוד אלקים הוא רק בחי' אלקים וצמצום.

ועפ"ז יש לבאר זה שלאחרי שאומר שובה ישראל עד, שבזה נכלל גם עד ולא עד בכלל, מוסיף הוי' אלקיך, כי גם ענין עד ולא עד בכלל, אף שאין שייך בו גם ידיעת השלילה (כנ"ל סעיף ג), מ"מ מזה שצריך לשלול ולומר עד ולא עד בכלל, מובן²⁴, שיש לו איזו שייכות. וע"ד הענין דבעל הרצון שממנו נמשך הסליחה (כמבואר לעיל²⁵), דבכללות הוא ענין השמות אד' הוי' בניקוד אלקים שעל ידם מתמלאים כל הפגמים²⁶, דהגם שזה

דיתקע בשופר גדול נמשך כבר בפועל.

(24) להעיר משעיהוה"א פ"ט (פו, ב) "כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק המושג, שכל השומע יצחק לו, לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשי' גשמיית הנתפסת בידים". דיש לומר, דזה שא"א לומר על חכמה רמה ועמוקה שא"א למששה בידים הוא לא רק מפני שזה שא"א למששה בידים אינו מורה כלל על העומק (וההפלאה) של החכמה* – כי אי משום הא, לא הי' זה מעורר "צחוק אצל כל השומע" – כי אם, שהשכל והמישוש הם שני ענינים נבדלים לגמרי שאין יחס ביניהם, ובלשון התניא "שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשי' גשמיית". וענין השלילה, שאומרים על איזה דבר שהוא מושלל מהשני, שייך דוקא בדברים שיש יחס ביניהם, ולכן "כל השומע יצחק לו".
(25) בד"ה שובה הנ"ל ס"ה (לעיל ע' צג). וש"נ.
(26) לקו"ת נצבים ור"ה שבהערה 16 והערה 18.

(15) בד"ה שובה הנ"ל ס"ח (לעיל ע' צה).

(16) נצבים נא, א ואילך.

(17) ישע"י סא, יא.

(18) דרושים לר"ה נט, ג-ד.

(19) זכרי' ט, יד. ישע"י כז, יג.

(20) אחרי טז, ל.

(21) וכ"ה גם בלקו"ת אחרי כו, ג – נסמן בלקו"ת דרושים לר"ה שם נט, סע"ד.

(22) בלקו"ת שם, יכפר סתם ולפני הוי', באים בהמשך אחד. ויש לומר, שזהו בכללות. אבל בפרטיות הם שני ענינים.

(23) שהרי מיני' מתברכין כל ימי השבוע שלאחריו (זח"ב סג, ב. פח, א). ולהעיר, שבכללות, גם בר"ה ישנה המשכה זו דיתקע בשופר גדול, כמבואר בד"ה שובה שבהערה 15.

ועפ"ז יומתק יותר זה שבשבת תשובה אומרים שובה גו' הוי' אלקיך, מכיון שבשבת תשובה הוא לאחרי ר"ה, והענין

(* וע"ד מ"ש בהמשך תרס"ו ע' נח ובכ"מ, שאין שייך לשלול ענינים שבאין ערוך, כי ע"י שלילה זו אין משיגים הפלאתו של הדבר שממנו שוללים אותו.

שנמשכת ממנו הסליחה על זה שעשו היפך הרצון הוא מפני שאינו מוכרח בהרצון²⁷, מ"מ יש להרצון שייכות אליו (כדמוכח מזה שנקרא בשם בעל הרצון), ולכן צריכה להיות הסליחה על זה שעשו היפך הרצון²⁸. משא"כ לגבי עצמות או"ס שלמעלה גם מבעל הרצון, אין שייך פגם מלכתחילה. וכמבואר במ"א²⁹ בענין עיצומו של יום מכפר³⁰, שהכפרה הבאה מצד עיצומו של יום היא (לא באופן של פעולה, אלא) שביום זה מתגלה ההתקשרות של עצם הנשמה עם העצמות (שלמעלה גם מבעל הרצון), שלגבי דרגא זו אין שייך פגם מלכתחילה. וזהו שלאחרי שאומר שובה ישראל עד מוסיף הוי' אלקיך, דמכיון ששבת תשובה הוא הקדמה ליום הכפורים, לכן התשובה דשבת תשובה צריכה להיות לא רק עד, עד ולא עד בכלל, שע"ז יתבטלו כל הפגמים, אלא שצריך גם לעורר ולגלות את נקודת היהדות, ההתקשרות דעצם הנשמה עם העצמות (שלמעלה גם מבעל הרצון), שלגבי גם הוי' בניקוד אלקים הוא רק בחי' אלקים וצמצום, וע"ז מתגלה שהענינים הבלתי רצויים הם רק בחיצוניות, אבל בפנימיות³¹ (מצד ההתקשרות דישאל וקוב"ה), מלכתחילה לא היו דברים בלתי רצויים.

ה) ויש לומר, שגם ביום הכיפורים ישנם שני הענינים, הגילוי דעצם הנשמה שמקושרת עם העצמות, וזה שענין זה מתגלה בדרגות הפרטיות דהנשמה, עד לדרגת נפש שבה, שע"ז מתגלית הכפרה (שבאופן הנ"ל) גם בהדרגות דהנשמה ששייך בהם פגם. וזהו שיום הכפורים הוא יום שנתחייב בה' תפלות³², ה' תפלות הם כנגד חמשה השמות דהנשמה, נפש רוח נשמה חי' ויחידה³³, וענין יום שנתחייב בה' תפלות הוא שהגילוי דעצם הנשמה, שמצד עיצומו של יום, מתגלה בדרגות הפרטיות שלה. ויש לומר, שהחילוק בין ה' התפלות הוא לא רק בהמקום (הדרגא) שבו מתגלה עצם הנשמה, אלא גם בהגילוי. דבתפלת נעילה, בחינת יחידה, הגילוי הוא יותר מבד' התפלות שלפנ"ז. ועד"ז הוא בנוגע לד' התפלות עצמם, שהחילוק הוא גם באופן הגילוי. ועד"ז הוא בהבחינות שלמעלה, דזה שיום הכפורים הוא יום שנתחייב בה' תפלות הוא לפי שביום הכפורים הוא עליית המלכות בעתיק (כמבואר בסידור³⁴), דענין זה הוא בכל היום, ואעפ"כ, יש בזה כו"כ דרגות, ועיקר העלי' הוא בנעילה (כמבואר בסידור³⁵).

והנה הדרגות דיום הכפורים נחלקות לב' דרגות כלליות. שבת שבתון היא³⁶ (לשון נקבה)

30) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג "ועצמו של יוהכ"פ מכפר לשב"ס". ומזה מוכח, דזה שעיצומו של יום מכפר הוא גם לדעת רבנן שיוהכ"פ אין מכפר אלא על השב"ס (שבועות יג, א). וצורך התשובה הוא רק בכדי שהענין דעיצומו של יום יומשך בגילוי להאדם, כמבואר בארוכה בלקו"ש שם ע' 1150. 31) גם בהדרגות שבחיצוניות היו בהם ענינים בלתי רצויים.

32) ראה לקו"ת ס"פ פנחס.

33) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.

34) עם דא"ח שער יוהכ"פ רנ, סע"ד ואילך.

35) שם רנ, סע"א ואילך.

36) אחרי טז, לא.

27) ראה סה"מ אע"ר ע' יח שהוא כמו מלך המצוה דבר ע"י שליח, שהשליח אינו יכול לשנות מציווי המלך ומרצונו, משא"כ המלך אינו מוכרח בהרצון וביכולתו לשנות.

ויש לומר, דמזה שבעל הרצון אינו מוכרח בהרצון וביכולתו לשנות, מוכח, שהוא מובדל מהרצון ואינו בגדר מקור אליו (ולא כאריך שהוא שרש הנאצלים), שלכן, ע"י הרצון א"א לידע את בעל הרצון, גם לא באופן דידיעה השלילה. ואעפ"כ, יש להרצון שייכות אליו, ככפנים.

28) להעיר מלקו"ת דרושים לר"ה שם (נט, ג) שהשמות אד' הוי' הם "למלאות כל הפגמים".

29) לקו"ש ח"ד ע' 1151 ואילך.

ושבת שבתון הוא³⁷ (לשון זכר). דב' הדרגות הם בעתיק, אלא שבעתיק שני פירושים. שבכללות, בחינה העליונה שבכתר (ובפרט התלת רישין שבה) נקראת בשם עתיק, אבל עיקר ענין דעתיקא הוא אוא"ס שבהתלת רישין³⁸. והחילוק בין שתי דרגות הנ"ל הוא, דשבת שבתון היא (לשון נקבה) הוא בעתיק, בתלת רישין שבו (שבהם נכלל גם רדל"א), ושבת שבתון הוא (לשון זכר) הוא באוא"ס שברדל"א³⁹. ועפ"ז יש לומר תוספת ביאור בזה שלאחרי שאומר שובה ישראל עד מוסיף הוי' אלקיך, כי עד ולא עד בכלל הוא בעתיק (כמובא לעיל ס"ג מלקו"ת), וזה שהוי' כאלקים יחשב לגבי אוא"ס שלמעלה מהוי' יש לומר שזהו לגבי אוא"ס שברדל"א.

(ו) ויש לומר, דזה שאומרים שמעלתו של יום הכפורים הוא, שהוא יום שנתחייב בה' תפלות, אף שהיום עצמו (גילוי התקשרות העצמות דעצם הנשמה עם העצמות) הוא נעלה יותר מזה שנתחייב בה' תפלות (הגילוי בדרגות הפרטיות דהנשמה), הוא, כי זה שעצם הנשמה מתגלית בדרגות הפרטיות שלה, שעיי"ז הכפרה בהמקום שבו הי' תחילה הפגם, יש בזה יתרון לגבי הדרגא דעצם הנשמה. דהגם שבהבחינות נר"נ ובפרט בחי' נפש (כמו שהם מצד עצמם) שייך פגמים אעפ"כ הם מתכפרים. [ויתירה מזו, שהכפרה שמצד עיצומו של יום היא באופן שמתגלה שבפנימיות לא הי' בהם פגם מלכתחילה, כנ"ל]. ועד"ז הוא גם בענין הכפרה עצמו, שעיקר החידוש שבכפרה הוא בכפרה על חטאים כפשוטם. דהכפרה על החטאים שבצדיקים, הענין דישי מי שאוהב וכיו"ב שלגבי מדריגתם הוא כמו פריקת עול⁴⁰, כיון שעל חטאים אלה אין שייך לומר שהם היפך רצון הקב"ה [שהרי ישות זו היא מפני הטבע שהטביע הקב"ה⁴¹], לכן, הכפרה שעל זה אינה חידוש כ"כ. ועיקר החידוש ו(במילא) המעלה היא בכפרה על חטאים כפשוטם, שבזה מתגלה תוקף הבלתי מוגבל של ההתקשרות דישראל וקוב"ה, שגם כשעשו היפך רצונו מ"מ (ע"י התשובה והכפרה) הם מרוצים לפניו ית' כמו שלא חטאו מעולם⁴². וזהו שארז"ל⁴³ במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו, דישי לומר שאין מרז"ל זה יוצא מידי פשוטו⁴⁴ ועיקר המעלה דבעלי תשובה הוא בבעלי תשובה כפשוטם. ועפ"ז יובן מה שמביא הצ"צ⁴⁵ (מספר טעמי המצוות להרח"ו⁴⁶), דזה שהארז"ל הי' נוהג לומר פרטי הוידויים הוא, כי כל ישראל הם גוף אחד, דלכאורה הי' אפשר לומר שהוידויים של

(37) אמור כג, לב.

(38) לקו"ת דרושים ליוה"כ עא, ג, מביאור האד"ז להרח"ו.

(39) לקו"ת שם עא, ד.

(40) ראה ד"ה שובה ה'תשמ"א ס"ו (לקמן ס"ע קיד ואילך).

וש"ג.

(41) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נה, ד, "שהבכ"י (בר"ה

ויוהכ"פ) היא לנשמתו כו' שירדה ממקום כבודה ונתגשמה",

ד"הגשמה" זו (שע"י ירירתה בגוף) היא טבע שהטביע הקב"ה.

ולהוסיף, שאין לומר שהכוונה בזה שהטביע הקב"ה טבע

זה הוא בכדי שהאדם ישנה את הטבע (ויבטל את ההגשמה) –

כי לפי זה, הצ"ג הי' בודאי מתקן זה מכבר (לפני ר"ה ויוהכ"פ),

ומזה שלא תיקן זה מקודם, מוכח שעד עכשיו לא הי' זה

ביכלתו. וביטול "הגשמה" זו היא רק ע"י הבכ"י בר"ה ויוהכ"פ

(ובכל שנה, הוא יוצא מ"הגשמה" דקה יותר). וראה בארוכה

לקו"ש ח"ט ע' 209 ואילך. ואכ"מ.

(42) ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ד.

(43) רמב"ם שם, מברכות לד, ב.

(44) ובפרט שהרמב"ם מביא זה בספרו שכותב "בלשון ברורה

. . . עד שיהיו כל הדינין גלויין (גם) לקטן" (הקדמת הרמב"ם).

(45) בסהמ"צ שלו מצות אהבת ישראל בתחלתה (דרמ"צ כח,

א).

(46) פ' קדושים. וכ"ה גם בפרע"ח שער יב (שער הסליחות)

פ"ח. סידור האריז"ל (להר"ש) לפני נפ"א. עט"ז לשו"ע או"ח

בתחלתו, מכתבי האריז"ל.

האריז"ל היו על ענינים שבתכלית הדקות ששייכים גם אצל⁴⁷ [וע"ד שנת"ל בענין הישות דיש מי שאוהב], וזה שמבארים דהיודיים של האריז"ל היו (גם) על חטאים כפשוטם מפני שכל ישראל הם גוף אחד, יש לומר, כי ע"פ ביאור זה דוקא מוכן שאצל האריז"ל היתה גם המעלה דבעלי תשובה כפשוטם⁴⁸.

(ז) ויש להוסיף, שעיקר החידוש והמעלה שבבעלי תשובה הוא בהעבודה דתומ"צ שלאחרי התשובה, כי עבודת התשובה היא לדלג שור⁴⁹ שלא כסדר ודרך השתלשלות. ולכן, גילוי התקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות שע"י התשובה והכפרה, עם היות שהגילוי הוא בדרגות אלו שבהם ה' הפגם, שבכללות הוא הבחינות נר"נ, הרי זה כמו שהנר"נ הם באופן של העלאה למעלה (להדרגות חי' יחידה, ועד לעצם הנשמה). ועיקר החידוש והמעלה דתשובה הוא בזה שע"י התשובה, גם העבודה דתומ"צ היא בחילא יתיר⁵⁰. שהעבודה בתומ"צ היא בסדר מסודר (ד(רוב) המצוות יש להן שיעור מצומצם כמבואר בתניא⁵¹, ועאכו"כ לימוד התורה שהוא בהבנה והשגה), וע"י שהעבודה דתומ"צ שלאחרי התשובה היא בחילא יתיר, הגילוי דחי' יחידה (וי"ל גם דעצם הנשמה) בנר"נ הוא כמו שהנר"נ הם למטה. ויתירה מזו, שע"י העבודה דתומ"צ נעשה גם העולם דירה לו ית', ועי"ז נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, וכידוע בענין במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים⁵², דזה שאמרו בנשמותיהן של צדיקים (אף שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו), כי תכלית כוונת הבריאה היא שיהי' דירה לו ית' בתחתונים, וזה נעשה ע"י עבודת הצדיקים, עבודה דתומ"צ. אלא שהשלימות בהעבודה דתומ"צ הוא כשהיא באה לאחרי קדימת התשובה שאז העבודה דתומ"צ היא בחילא יתיר, ועי"ז מיתוסף בהגילוי אלקות (שבאדם, ועי"ז) גם בעולם, ועי"ז נשלמת יותר הכוונה דדירה בתחתונים.

(ח) וזהו שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו' קחו עמכם דברים גו', דזה שמוסיף קחו עמכם דברים לאחרי שאומר שובה ישראל עד הוי' אלקיך, הוא, כי מצד גודל העילוי שבעבודת התשובה, ובפרט בהתשובה דשובה גו' עד הוי' אלקיך, שהתשובה היא בבחינת עד ולא עד בכלל, ויתירה מזו – הוי' אלקיך, שע"י מתגלית עצם הנשמה שקשורה עם העצמות (שלמעלה גם מבעל הרצון), ואע"פ שהוא נמצא בדרגא נעלית ביותר, ולכאורה

הכאב אצלו שנעשה ע"י חטא כפשוטו. (ב) יתירה מזו, דע"י שכל ישראל הם גוף אחד, פעל ע"י היודי שלו (בבחינת מקיף) תיקון החטא עצמו כמו שהוא בזה שחטא.

49 לקו"ת דרושים לשבת שובה ד"ה שובה ישראל הא' ס"ד (סה, א). וראה בארוכה ד"ה זה ה'תשל"ו (לעיל ע' פג ואילך).

50 ל' הזהר ח"א קכט, ב.

51 אגה"ק ס"י.

52 ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, א (ג). וראה לקו"ת שם. המשך תרס"ו ע' תקלג. וראה גם לקמן ח"ב ע' כח, ובהנסמן שם הערה 127.

47 וע"ד המבואר בסה"מ תרנ"ט ע' סד: שלפי עוצם גדולת ורוממות הא"ס כו' הרי גם עבודת הצדיקים היותר גדולים אינו בערך עוצם גדולתו כלל. וזהו שכאו"א אומר היודיים בעשי"ת אשמנו כו' גם צדיק גמור כמו משה רבינו ע"ה ה' צ"ל ויודים בעשי"ת והיינו מפני שלפי אמיתות גדולתו ורוממותו גם העבודה האמיתית לחטא יחשב כו'. וראה עד"ז בסה"מ תרנ"א ע' עה ואילך. שם ע' ריב. שם ע' ריד ואילך.

48 וי"ל דשני ענינים בזה: (א) דמכיון שכל ישראל הם גוף אחד, "מגייע הכאב (של זה החטא) גם לאבר העליון שמושרש נפש האריז"ל" (סהמ"צ שם כח, ב), וע"י היודי דהאריז"ל תיקן

אינו שייך לתיקון הפגמים [ובפרט שבכדי לתקן זה צריך לירד ממדריגתו], בכל זה אומר קחו עמכם דברים, שצריך להיות וידוי דברים, בכדי למחות את גוף הקליפות⁵³.

ועוד פירוש בקחו עמכם דברים, שדברים הם תורה ומצוות⁵⁴. שגם בענין דתיקון החטאים, אף שיש בזה היתרון שעי"ז נמשך הגילוי דעצם הנשמה (גם) בהדרגות התחתונות ששייך בהם פגם, מ"מ, גם זה אינו מספיק, וצ"ל קחו עמכם דברים, תורה ומצוות, שעי"ז יהי' העילוי גם בהדרגות דהנשמה כמו שהם למטה (ולא באופן דהעלאה), ויתירה מזו, שעי"ז נעשה גם בירור וזיכוך בהעולם, ונעשה דירה לו ית' בתחתונים.

וזוהו גם מה שממשיך בכתוב ושובו אל הוי', שלאחרי התשובה דשובה ישראל עד הוי' אלקיך שהיא העלאה מלמטה למעלה, צ"ל ושובו אל הוי', להמשיך האור מלמעלה למטה ע"י תומ"צ שהם דרך הוי'⁵⁵. ועי"ז, ממשיכים כל ההשפעות לא רק בענינים רוחניים אלא גם בענינים גשמיים, בבני חיי ומזוני ריחי, וכמאמר אדמו"ר הזקן⁵⁶ אַז דער אויבערשטער גיט אידן גשמיות און אידן מאַכן פון די גשמיות רוחניות, ועושים דירה לו ית' בתחתונים, ועי"ז – והיתה להוי' המלוכה⁵⁷.



(56) ראה "היום יום" כז טבת (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' רסה). סה"מ היש"ת (הוצאת קה"ת תשמ"ו) ע' עח. אגרות-קודש הנ"ל ח"א ע' לד.
(57) עובדי' א, כא.

(53) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה (לח, ב).
(54) לקו"ת דרושים לשבת שובה ד"ה שובה הב' ס"ד (סה), (א). המשך תרס"ו ע' תקלג.
(55) כידוע שהמצוות נק' דרכי הוי' – הושע בסופו. נזיר כג, א. הוריות יו"ד, ב. זוהר וביאורו ר"פ וישלח. ועוד.

בס"ד. שיחת יום ב' פ' האזינו, ג' תשרי, צום גדלי' ה'תש"נ.

– לאחר תפלת מנחה –

בלתי מוגה

א. מהענינים המיוחדים ד"צום גדלי'" – היותו ביום השלישי לראש-השנה, לאחרי ובהמשך לשני הימים דר"ה¹, ובלשון הכתוב² "יחינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו", דיש לומר, ש"ביום השלישי" קאי גם על יום השלישי בתשרי, הבא לאחרי ובהמשך ל"יומיים" דר"ה.

ויש לקשר זה עם שיעור חומש היומי, יום שני דפ' האזינו – שבו נאמר "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו"³, "השלישי באבות המשולש בשלש זכיות. . כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים"⁴, ובלשון הכתוב⁵ "החוט המשולש לא במהרה ינתק", היינו, הדגשת המעלה ד"שלישי", "משולש", שזוהי גם המעלה דשלישי בתשרי.

ויש להוסיף, שהמעלה דשלישי שייכת גם לר"ה – כי, השופר דר"ה קשור עם השופר דמתן-תורה⁶, כמודגש בפסוקי שופרות שבתפלת מוסף דר"ה, ובמ"ת מודגשת המעלה דשלישי, כדאיתא בהסוגיא דמ"ת במסכת שבת⁷: "אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי בירחא תליתאי ביום תליתאי", ועד"ז שאר הענינים ד"תליתאי" שהובאו בפירושו ר' נסים גאון בקשר ובשייכות למתן-תורה.

ובכל זה ניתוסף עילוי מיוחד בשנה זו (החל מראש-השנה, ובמילא, גם בנוגע להמשכו ביום השלישי) – הן מצד המעלה דכללות שנת תש"נ, כמרומו בראשי-תיבות שלה: תהא שנת נסים, והן מצד הקביעות דר"ה שחל בשבת, כדלקמן.

ב. העילוי המיוחד שבר"ה והמשכו ביום השלישי דשנת תש"נ – יובן בהקדם ביאור הענין דתהא שנת נסים:

הפירושו ד"נסים" – לשון רבים⁸, וביחד עם זה, ענין אפח, שם אחד, וכן שנה אחת – יש לומר בשתיים: (א) ריבוי נסים בכמות, כולל גם ריבוי הכי גדול, "עד כי חדל לספור כי אין מספר"⁹, אבל, נסים שונים, כלומר, בדרגא שוה, שלכן נקראים בשם אפח, כיון שיש להם נקודה משותפת. (ב) נוסף על הריבוי בכמות ה"ז כולל גם דרגא נעלית יותר בנס – נס בתוך נס, או נס למעלה מנס.

ומחוויר יותר שקאי על ענין אפח נעלה יותר (נס למעלה מנס) מאשר לומר שקאי ריבוי ענינים שיש להם נקודה משותפת (ריבוי נסים באותה דרגא), ולמעלה מזה – נקודת האחדות שיש בה ב' הקצוות: אחדות ששוללת ענין הריבוי, וביחד עם זה, כוללת ריבוי עד אין-סוף.

ועילוי זה (תהא שנת נסים) הוא בהוספה על ענין ה"נס" שבר"ה מצ"ע, ובפרט בקביעות שנה זו שר"ה חל בשבת:

כללות הענין ד"ראש-השנה" (בכל שנה) הוא באופן של "נס", מלשון הרמה, כמו "נס על ההרים"¹⁰ – שהוא מרום מכל ימות השנה, בדוגמת ה"ראש" שהוא מרום על כל הגוף (ביחד עם זה שכולל כל עניני הגוף).

1) להעיר, שר"ה הוא שני ימים הן בחוץ לארץ והן בארץ.

2) ויכח תרל"ז פ"ע.

3) פח, א.

4) ולהעיר גם מלשון הגמרא (ברכות נו, רע"א) – "נסים נעשו

לו", "נסים נעשו לו".

5) מקץ מא, מט.

6) ע"פ ישעי' ל, יז.

7) להעיר, שר"ה הוא שני ימים הן בחוץ לארץ והן בארץ.

8) הושע ו, ב.

9) לב, ט.

10) פרש"י עה"פ.

11) קהלת ד, יב.

12) ראה אבודרהם בטעמי התקיעות ("הענין השלישי"). המשך

ומודגש ביותר בעבודה העיקרית דר"ה, "תמליכוני עליכם"¹¹ – שעבודה זו נעשית ע"י פנימיות הראש (הרמה ונס), שזהו"ע הרצון והחפץ, שהרי פעולת ההמלכה צ"ל מתוך רצון וחפץ דוקא. ודוגמתו למעלה בספירות – הרצון והתענוג שבענין המלוכה, שזהו"ע ספירת הכתר, שכוללת ב' הבחינות דארץ ועתיק (חיצוניות הכתר ופנימיות הכתר, רצון ותענוג) כפי שהם ספירה אחת, כאמור, אחדות ששוללת ריבוי, וביחד עם זה, כולל ריבוי עד אין-סוף.

ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת – דכיון שגם שבת הוא מדרום (ענין הנס) מכל שאר ימי השבוע (ביחד עם זה שכולל כל ימי השבוע), נמצא, שר"ה שחל בשבת הוא באופן של הרמה לגבי הרמה, "ראש שבראש", "ראש" דכל ה"ראשים", ע"ד שמצינו בספירת הכתר שכוללת שלשה ראשים¹².

ובכל זה ניתוסף העילוי המיוחד ד"תהא שנת נסים" – נס והרמה לגבי הרמה דר"ה מצ"ע, ולגבי הרמה על הרמה דר"ה שחל בשבת, היינו, נס והרמה באופן ד"מדלג על ההרים"¹³.

ג. ויש לקשר גם העילוי המיוחד דשנת תש"נ (תהא שנת נסים) עם שיעור חומש דיום השלישי הבא בהמשך ל"יומיים" דר"ה – "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו":

תוכן הכתוב הוא ע"ד שייכותם של ישראל להקב"ה באופן של "חלק" ו"נחלה" – ב' תוארים שבאים בהמשך אחד (כלשון הכתוב¹⁴ "חלק ונחלה") ותוכנם אחד: "חלק" – שעל ידו נעשית התפיסה בכל העצם, כמאמר¹⁵ העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס כולו, ו"נחלה" – ירושה שאין לה הפסק¹⁶, כיון שהיורש אינו מציאות אחרת שמקבלת הזכויות, הרשות והיכולת, מהמציאות שקדמה לה (המוריש), כי אם, שהיורש הוא במקום המוריש ממש¹⁷. וזהו"ע ד"חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" – שישראל הם "חלק" ו"נחלה" דהקב"ה, כיון ש"ישראל וקב"ה כולא חד"¹⁸.

ויש לומר, שענין ה"נחלה" נרמז גם בר"ת דתש"נ – תהא שנת נחלה, היינו, שמעלתם של ישראל שהם "נחלתו" של הקב"ה מתגלית באופן של נס והרמה ("תהא שנת נסים") בגלוי לעין כל, עד להגילוי ד"והיו עיניך רואות את מורייך"¹⁹, שאז רואים בגלוי ש"ישראל וקב"ה כולא חד".

ובזה נכלל גם הענין ד"עיניך רואות את מוריך" בנוגע להפנימיות שלו, נשמתו של כאו"א מישראל – די ש לומר, שבר"ת דתש"נ נרמז גם תהא שנת נשמה, גילוי הנשמה ("חלק" ו"נחלה" של הקב"ה) שבכאו"א מישראל.

ובפרטיות יותר – הגילוי דכל ה"חמשה שמות (ש)נקראו לה"²⁰, שסדרם מלמטה למעלה²¹ מתחיל מ"נפש" (שהר"ת שלו היא האות נו"ן), ולמעלה מזה – "רוח", ולמעלה מזה – "נשמה", ועד ל"נשמה לנשמה"²² (שכוללת ח' ויחידה, בחי' הכתר), ועד לעצם הנשמה כפי שהיא למעלה מענין של "שמות" ולמעלה מחילוקי דרגות²³, שכל זה נמשך ומתגלה בכאו"א מישראל בפועל ממש, ובמילא, נעשה אצלו הענין ד"בו תדבקון"²⁴, בנו"ן ארוכה, ש"יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה (למטה מן השורה) לרמז שתתפשט ותומשך . . למטה מטה" (כמבואר

(11) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(12) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך כתר ע' רפב ואילך.

(13) שה"ש ב, ח.

(14) ויצא לא, יד.

(15) כש"ט הוספות הוספות סקט"ד. וש"נ.

(16) ב"ב קכט, ב. וראה אוה"ת בראשית יא, א-ב. תבוא ע' ב"סא.

(17) ראה ב"ב קנט, א. שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סקי"ח. ועוד.

(18) ראה זח"ג עג, א.

(19) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(20) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.

(21) מתאים להסדר דעבודת הבירורים – מלמטה למעלה.

(22) זח"א פא, א.

(23) להיותה "כולא חד" עם אורייתא וקב"ה, "תורה אחת"

ו"ה' אחד", גם כפי שיורדת ומתלבשת בארץ הלזו הגשמית, כפי שמבאר רבינו הזקן בספר התניא* (אגה"ק ס"ט) מ"ש "גוי אחד בארץ", ש"גם בעיני ארץ לא יפרדו מאחד האמת כו".

(24) פ' ראה יג, ה.

(* להעיר, שגם בתיבת "תניא" יש אות נו"ן.

בלקו"ת²⁵), היינו, שגם בהיותו למטה ה"ה בתכלית הדביקות, שאינו מציאות בפ"ע, וביחד עם זה, ה"ה מציאות הכי תקיפה, כאמור, "ישראל וקב"ה כולא חד".

ולהעיר, שענין זה הוא בהדגשה יתירה כשלומדים פסוק זה ("כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו") בתורה – שאז ניתוסף העילוי ד"ישראל אורייתא וקב"ה כולא חד", ובפרט כשהלימוד בתורה גופא הוא כחלק מהשיעורים הקבועים גם באופן של קביעות בנפש²⁶, ומה גם שתוכן הפסוק הוא בענין הנוגע לנפש שלו, שיש לזה קדימה לגבי שאר ענינים, שלכן מקדימים "אלקינו" ל"אלקי אבותינו, אלקי אברהם כו", כיון שע"פ תורה "אדם קרוב אצל עצמו"²⁷, ו"קשוט"²⁸ עצמך" תחלה²⁹.

ד. ונוסף לזה, יש גם מעלת הקביעות דר"ה שחל בשבת בנוגע להעילוי ד"שלישי" – החל מהעילוי ד"שלישי" כ"יומיים" דר"ה שקשור עם מתן-תורה, "אורייתא תליתא", ועד ל"יום השלישי" כפשוטו שלאחרי ר"ה:

מהחילוקים שבין ר"ה שחל בימות השבוע לר"ה שחל בשבת – החשיבות דפסוקי שופרות, שבר"ה שחל בשבת יש לפסוקי שופרות חשיבות נוספת ועיקרית שלא בערך לגבי ר"ה שחל בימות השבוע, כיון שכל הענינים שנעשים בר"ה שחל בימות השבוע ע"י תקיעת שופר (ביחד עם פסוקי שופרות), נעשים בר"ה שחל בשבת ע"י אמירת פסוקי שופרות בלבד³⁰.

וכיון שבפסוקי שופרות מודגש הענין דמתן-תורה שקשור עם המעלה ד"שלישי" ("אורייתא תליתא"), נמצא, שבר"ה שחל בשבת, שבו יש חשיבות נוספת ועיקרית לפסוקי שופרות, מודגשת יותר המעלה ד"שלישי", ובמילא, ניתוסף גם בהעילוי ד"יום השלישי" שלאחרי ה"יומיים" דר"ה.

ולהעיר שהמעלה ד"שלישי" (שהיא בהדגשה יתירה בר"ה שחל בשבת) מודגשת ביותר בפירושו של ר' נסים גאון, ש"שמו אשר יקראו לו בלה"ק"³¹ מורה על ענין ה"נסים", די ש לומר שבזה מרומז³² הקשר והשייכות לעילוי המיוחד דשנה זו – תהא שנת נסים.

ה. ויש להוסיף, שהעילוי ד"שלישי" מצד הקביעות דר"ה שחל בשבת קשור ופועל ביטול הצום דיום השלישי (צום גדלי' שלאחרי ר"ה) – ע"י ביטול כללות ענין הגלות.

ובהקדמה:

גם לאחרי העילוי המיוחד דפסוקי שופרות (שבהם מודגשת המעלה ד"שלישי") בר"ה שחל בשבת, שעל ידם בלבד נעשים כל הענינים שנעשים בר"ה שחל בימות השבוע ע"י תקיעת שופר – הרי, ביום שלמחרתו, יום ב' דר"ה, ניתוסף גם הענין דתקיעת שופר בפועל ממש.

וע"פ הכלל ד"מעלין בקודש"³³, מובן, שהתקיעה בשופר ביום ב' דר"ה היא באופן נעלה יותר גם לגבי מעלת הפעולה דאמירת פסוקי שופרות בר"ה שחל בשבת.

ויש לומר, שהמעלה דתק"ש ביום שני דר"ה לגבי ר"ה שחל בשבת שאין תוקעין, היא – ע"ד מעלת התקיעה בשופר ביו"ט של ר"ה שחל בשבת (במקדש), ומשחרב ביהמ"ק גם) בכל מקום שיש בו ב"ד (ועד לבית דינו של הרי"ף³⁴), החל מהב"ד שביבנה (ששם גלתה סנהדרין בימיו של ריב"ז שהתקין שיהיו תוקעין בב"ד)³⁵.

25 פ' ראה כ, סע"ב.

26 ראה אוה"ת נ"ך ע' לז. המשך תער"ב ח"א ע' ז. לקו"ד

31 ראה שעהיה"א פ"א.

32 כידוע שבשביל לימוד הוראה בעניני קדושה, תורה ומצוות, ויראת שמים – יש מקום לומר רמזים ופירושים וראשי תיבות כו' (ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' תשכ).

27 יבמות כה, רע"ב. וש"נ.

28 להעיר מדיוק הלשון "קשוט" – מלשון קישוט ותכשיט.

33 ברכות כה, א. וש"נ.

29 ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

34 ראה ריטב"א, ר"ן ורמב"ן ועוד – לר"ה רפ"ד.

35 ר"ה שם.

30 ראה אוה"ת דרושי ר"ה ע' ב'קיד. המשך תרס"ו ע' תקמו.

ו. וביאור העילוי המיוחד דב"ד שביבנה – שדוגמתו היא התק"ש ביום שני דר"ה כשיום הראשון חל בשבת: המעלה המיוחדת ד"יבנה" מובנת מבקשתו של ריב"ז אצל זה שהחריב את ביהמ"ק "תן לי יבנה וחכמי" 36, היינו, ש"יבנה וחכמי" הוא התיקון לחורבן ביהמ"ק, שע"ז מתבטל ענין החורבן והגלות. והחידוש שבדבר – שאפילו במעמד ומצב של התגברות הצד שכנגד עד שנקרא ע"פ תורה בשם "אדיר" ("הלבנון באדיר יפול" 37), ביקשו ופעלו אצלו קיומה של "יבנה וחכמי", ועד כדי כך היו בטוחים שיפעלו אצלו ענין זה, שלא העלימו הדבר אלא ביקשו בגלוי.

וטעם הדבר – כיון שבקיומה של "יבנה וחכמי" תלוי ביטול החורבן, ובמילא, ה"ז קשור עם הנקודה הפנימית דכאו"א מישראל וכלל ישראל [שהיתה בגילוי והתקרבות יתירה ברגע החורבן, כמובן ממארוז"ל 38 "בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובין המעורין זה בזה" 39], ולכן הי' מוכרח אפילו ה"אדיר" שהחריב את ביהמ"ק ליתן את "יבנה וחכמי", וליתנה מרצונו הטוב דוקא 40.

ונמצא, ש"יבנה" מדגישה את ביטול והפיכת החורבן והגלות, שזה שהחריב את ביהמ"ק נותן מרצונו הטוב את "יבנה וחכמי" כדי לבטל הגלות – מעין ודוגמת הנחמה על הגלות באופן ד"והפכתי" 41, שהגלות עצמו מכריז ומודיע: "אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני" 42.

ז. וע"פ האמור לעיל שבקביעות דר"ה שחל בשבת התק"ש ביום שני היא בדוגמת התקיעה ביבנה (לאחר החורבן) – יש לומר, שבזה נרמזת גם הפעולה ד"יבנה" שמבטלת ענין הגלות, ובמילא, מתבטל ונהפך גם הצום דיום השלישי, צום גדלי.

ויש להוסיף שביטול והפיכת הצום נרמז גם בשמו של היום:

"יום השלישי" (שלאחרי ה"יומיים" דר"ה) – "החוט המשולש לא במהרה ינתק", היינו, שלילת ענין של ניתוק (שמזה נשתלשל מצב החורבן והגלות), כי אם, דביקות תמידית, כאמור, "ובו תדבקון".

"(צום) גדלי" – שמורה על הגילוי ד"גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו" 43, ומורה גם על בנין ביהמ"ק השלישי עליו נאמר 44 "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", דאף שפסוק זה קאי גם על בית שני 45, מ"מ, עיקרו ושלמותו קאי על ביהמ"ק השלישי 46, "מקדש 47 אדני-כוננו 48 ידיך".

ח. ויה"ר שבעמדנו ביום השלישי – לאחרי שישנו ה"אישור" על הכתיבה וחתימה טובה בר"ה, ש"נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים" 49, ועד שבערב ר"ה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים כיון שבטוחים שזוכין בדין 50 – יקויים מ"ש "ביום השלישי יקימנו ונחיי' לפניו", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני-כוננו ידיך", כפי שנאמר כבר בזמנו של משה רבינו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון" 51.

(45) ב"ב ג, סע"א ואילך.

(46) זח"א כח, א.

(47) בשלח טו, יז.

(48) להעיר, שכתובת "כוננו" ישנם ב' נונין, ולא עוד, אלא,

שגם הנו"ן הב' שבדרך כלל היא נו"ן ארוכה, שיוורת למטה מן השורה, היא בתוך השורה, שבוה מרומז כו"כ ענינים.

(49) ר"ה טז, ב.

(50) טור או"ח סתקפ"א.

(51) ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

(52) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(36) גיטין נו, ב.

(37) ישע' יו"ד, לר. וראה גיטין שם.

(38) יומא נד, ב.

(39) ראה סמ"מ מלוקט ח"ב ע' רסט. וש"נ.

(40) שהרי בעת ההיא לא היו יכולים להכריחו לעשות בניגוד לרצונו, להיותו במעמד ומצב ד"אדיר" ע"פ תורה.

(41) ירמי' לא, יב.

(42) ישע' יב, א.

(43) תהלים מח, ב.

(44) חגי ב, ט.

ובפרט עי"ז שמקשרים עם ענין הצדקה – כרגיל בכגון-דא שמסיימים בנתינת צדקה – ש"מקרכת את הגאולה"⁵².

ויש לקשר גם ענין זה עם הר"ת דשנת תש"נ – תהא שנת נתינת צדקה, שהרי, במצות הצדקה מודגש ענין ה"נתינה", שצ"ל באופן ד"כל⁵³ הנותן בעין יפה הוא נותן"⁵⁴, ע"ד הלשון בנוגע למ"ת (שקשור עם ר"ה) – "נותן התורה"⁵⁵.

ועוד והוא העיקר – שתיכף ומיד ממש יהיו כל הענינים האמורים בפועל ובגלוי, "מראה באצבעו ואומר זה"⁵⁶, היינו, שנוסף לכך שהכריזו כמ"פ "תהא שנת נסים", רואים בפועל שכבר נעשית שנת נסים, וכבר נעשית שנת נחלה, ושנת נתינת צדקה, ולאח"ז ממשיכים ומוסיפים עוד יותר, "ילכו מחיל אל חיל"⁵⁷, הלוך והוסיף ואור, בעניני אור, ועאכו"כ העלי' דהלוך והוסיף עד אין-סוף בנוגע לפנימיות הנשמה, ופנימיות דפנימיות⁵⁸, עד שרואים בגלוי ש"ישראל וקב"ה כולא חד".



ההשתטחות על קברי צדיקים, ובמיוחד על הציון דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו* – "נפש עילאה מנפש כו' זכה בר נש בהאי נפש מריקין עלי' עטרא חד דאקרי רוח כו' זכה כו' מעטרין לי כו' נשמה וכו'" (זח"ג ע, ב).

(* להעיר שב' שמותיו רומזים על ענין הגאולה (כמדובר כמ"פ) – שאז יהיו בגילוי כל פרטי הדרגות שבנשמה. והעיקר – שגם ענין זה אינו בלשון עתיד (כב' השמות "יוסף" ו"יצחק"), אלא בלשון הווה.

(53) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(54) ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ג ואילך.

(55) ולהעיר, שתיבת "נותן" מתחילה בנו"ן ומסיימת בנו"ן, ולא עוד, אלא שסיומה בנו"ן ארוכה שיוורת למטה מן השורה, ע"ד הנו"ן ד"ובו תדבקון".

(56) ראה תענית בסופה. שמור"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(57) תהלים פד, ח.

(58) להעיר גם מלשון הזהר – שאומרים ב"מענה לשון" בעת

בס"ד. משיחות ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי ה'תש"נ.

העיקרית שלהם⁷, עד שנעשים מציאות אחת של "עשרה ימים" שהתחלתם בר"ה וסיומם ביוה"כ, ובגלל המעלה המיוחדת דר"ה ויוה"כ, שהיא גם הנקודה העיקרית בהימים שביניהם (כדלקמן), הקב"ה הוא "מצוי" ו"קרוב" לכאו"א מישראל.

ב. וביאור הענין:

ענינו העיקרי של ר"ה – שישראל מכתירים את הקב"ה למלך, כמארז"ל: "אמר הקב"ה . . אמרו לפני בר"ה מלכות . . כדי שתמליכוני עליכם . . ובמה בשופר", וכנוסח הברכה בתפלות וקידוש היום: "מלך על כל הארץ".

ועד"ז בנוגע ליוה"כ, ש"שנקרא ג"כ ראש השנה בכתוב⁸, והוא בחי' נשמה ופנימיות¹⁰ – שבו נשלמת הכתרת הקב"ה למלך, ועד שגם הכפרה דיוה"כ ("זמן תשובה לכל . . קץ מחילה וסליחה לישראל"¹¹) קשורה עם הכתרת הקב"ה למלך, כי, ע"י התעוררות הרצון והתענוג שבענין המלוכה, מתמלאים הפגמים שנעשו ע"י החסרון בקבלת עול מלכותו ית"ש¹².

ועד לעיקר ושלמות התגלות מלכותו של הקב"ה – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד"¹³, "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"¹⁴, שלכן, מודגשת בקשת הגאולה בנוסח התפלות דר"ה ויוה"כ^פ, בהפטרה דר"ה

א. על הפסוקי "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" דרשו חז"ל² "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ", שבימים אלו הקב"ה "מצוי" ו"קרוב" לכאו"א מישראל, אפילו "ביחיד", היינו, שמעלת היחיד בימים אלו היא כמו מעלת ה"ציבור" בכל השנה³, ועאכו"כ בנוגע ל"ציבור" שמעלתו בימים אלו גדולה יותר מאשר בכל השנה⁴.

ויש לבאר הקשר והשייכות ד"בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" לר"ה ויוה"כ – ובהקדמה:

לכאורה יש לפרש לשון הגמרא "עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ" לסימנא בעלמא. ואף שמתעם זה הי' מספיק לומר אלו עשרה ימים בין אחד בתשרי לעשירי בו (וכיו"ב), יש לומר (בדוחק עכ"פ) שכיון שצריך להזכיר ימים אלו מזכירם בשם המיוחד המורה על מעלתם.

אבל מסתבר יותר לומר שאין זה סימנא בעלמא, אלא, "סימן" שהוא גם טעם וסיבה להדבר⁵, היינו, שהעילוי ד"בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" הוא בגלל היותם "ימים שבין ר"ה ליוה"כ".

ומזה – שעיקר הענין ד"בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" שייך לר"ה ויוה"כ⁶, ובנוגע להימים שבינתיים ("בין ר"ה ליוה"כ"), הרי, התחלתם וראשיתם (ר"ה) וסיומם וחותמם (יוה"כ) מורה מבטא ומדגיש את הנקודה

(1) ישע"י נה, 1.

(2) ר"ה יח, א. וש"נ. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו.

(3) ובלשון הגמרא שם: "מנין לגזר דין של ציבור . . שאע"ג שנחתם נקרע, שנאמר (ואתחנן ד, ז) כה' אלקינו בכל קראנו אליו, והכתיב דרשו ה' בהמצאו, התם ביחיד הכא בציבור, ביחיד אימת . . אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ".

(4) ולכן נאמר "דרשו גו' קראוהו" בלשון רבים – ללמוד שאע"פ שהרבים הם נענים בכל זמן, כדכתיב בכל קראנו אליו, אפ"ה יש להם תוספת מעלה כשירדשו את ה' בעשרת הימים שבין ר"ה ליוה"כ^פ שגם היחיד נענה כו" (אוה"ת דרושי ש"ש ע' א'תסב).

(5) להעיר מב' האופנים ב"סימן" – "סימן" שאינו אלא בירור הדבר, ו"סימן" הגורם את הדבר (ראה צפע"נ ריש הל' מאכלות אסורות. קונטרס משיחות ש"פ וירא תשמ"ט ס"ג. וש"נ).

(6) ויומתק יותר בדיוק הלשון "עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ" (אע"פ ש"בין ר"ה ליוה"כ" יש רק ז' ימים), ולא "עשרה ימים

מ"ה עד יוה"כ" – שבזה מודגש שהעיקר הוא ר"ה מצד עצמו ויוה"כ מצד עצמו, ועל ידם נפעל גם בהימים שבינתיים, כולל גם ר"ה ויוה"כ^פ כחלק מעשיית, עד שנעשים מציאות אחת של "עשרה ימים", כדלקמן בפנים.

(7) כפי שמצינו בריבוי ענינים שבהתחלה ובסיום מודגש התוכן העיקרי דכללות הענין.

(8) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(9) יחזקאל מ, א. וראה תוד"ה ואת – נדרים כג, ב. רא"ש סוף יומא.

(10) לקו"ת דרושי ר"ה נח, א. וראה גם שם סד, א.

(11) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז.

(12) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נג, ד ואילך. סידור (עם דא"ח) שער ר"ה רלד, ג ואילך.

(13) בשלח טו, יח. – ולהעיר שפסוק זה הוא הראשון מפסוקי מלכויות במוסף דר"ה.

(14) פרש"י עה"פ (שם, יז).

שקיום מציאותו של כאו"א מאנשי העם תלוי' בביטולו להמלך, שלכן, "מאן דמחוי במחוג קמי מלכא", ענשו שלילת קיום זה דמחוי, היפך מציאותו²⁵.

ד. ובפרטיות יותר:

במציאות ה"עם" – ב' קצוות: מחד – ריבוי אנשים, שמחולקים זה מזה בדיעותיהם, כשרונותיהם, עסקיהם וכו', ולאידך – לא סתם קיבוץ של ריבוי יחידים, כי אם, שמצטרפים יחדיו להיות "עם אחד" תחת הנהגת המלך, היינו, שהמלך מנהיג את העם, הן בנוגע לכאו"א מאנשי המדינה בעניניו הפרטיים, והן בנוגע להנהגת המדינה כולה, ע"י הצידוק של אנשי המדינה לעם אחד, באופן שכל אחד ממלא תפקידו בהתאם לכחות שלו וכשרונותיו, בתור שר, בתור עבד, במילוי תפקיד שבין שני אלה או כיו"ב, אשר, בצירוף כולם יחד נעשית הנהגת המדינה כולה בשלימות הראוי'.

כלומר, הקירוב שבענין המלוכה הוא לא רק קירוב כללי לכללות העם שמקבלים מלכותו, אלא גם קירוב פרטי לכאו"א מאנשי המדינה, ועד להנהגה בנוגע לעניניו הפרטיים, שעניניו הפרטיים דכאו"א מאנשי המדינה חדורים ונעשים חלק מהכוונה הכללית של המלך בהנהגת המדינה כולה.

בסגנון אחר קצת: הקבלת עול והביטול אל המלך אינה באופן דשלילת המציאות של בני המדינה, תנועה של ריחוק, אלא אדרבה, שהמציאות של בני המדינה נעשית בתוקף גדול יותר, תוקף של "עם", ע"י הקירוב של המלך לכל בני המדינה להנהיגם בכל עניניהם, ועד שנעשים חלק דהמלוכה כולה.

ה. וענין זה מודגש גם בפרשה ש"קורין לעולם קודם ר"ה²⁶ – "אתם נצבים היום (דקאי על ר"ה²⁷) כולכם

[הן בהפטרה דיום א' שסיומה וחזתמה "וירם קרן משיחו"¹⁵, והן בהפטרה דיום ב' שבה נתבארו כו"כ מיעודי הגאולה¹⁶], ועד להכרזה בסיום וחזתם דיום הקדוש (ודכל העשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ) – "לשנה הבאה בירושלים", היינו, שהגאולה היא תיכף ומיד, ובמילא נהי' לשנה הבאה בירושלים¹⁷.

ומזה מוכן גם בנוגע להימים שבין ר"ה ליוהכ"כ, שענינם העיקרי, הוא, הכתרת הקב"ה למלך, כמודגש בנוסח התפלה השוה בכל עשרת הימים מר"ה עד יוהכ"פ – "המלך הקדוש", לפי ש"בימים הללו הקב"ה מראה מלכותו כו"¹⁸, וכן באמירת "אבינו מלכנו"¹⁹, שהתחלה בזה²⁰ "אין לנו מלך אלא אתה". ובלשון הקבלה והחסידות²¹ – שבעשרת הימים מר"ה עד יוהכ"פ נעשה בנין המלכות בכל העשר ספירות שבה.

ג. ויש לומר, שע"י התגלות מלכותו ית' בעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"כ נעשה בהם העילוי ד"בהמצאו" ו"בהיותו קרוב":

בענין המלכות מודגש הקירוב שבין המלך להעם – שהעם מקבלים אותו למלך והוא נעשה מלך עליהם²², ועד כדי כך, שה"מלך" וה"עם" אינם שני דברים נפרדים שנעשה קשר ושליכות ביניהם, כי אם, שמציאותם תלוי' זה בזה:

בנוגע לה"מלך" – "אין מלך בלא עם"²³, היינו, שמציאות ה"מלך" תלוי' במציאות ה"עם" שהוא מלך עליהם.

ובנוגע לה"עם" – שקיומו של ה"עם" בתור "עם" הראוי לשמו תלוי' בהמלך שמנהיגם בכל עניניהם, ובלשון הכתוב²⁴ "אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו ואשר יוציאם ואשר יביאם", ועד כדי כך,

15 ש"א ב, יר"ד.

16 ירמי' סימן לא.

17 סה"ש תש"ה ריש ע' 83.

18 שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תקפב.

19 מלבד ביום השבת (שו"ע אדה"ז שם סתקפ"ד ס"ה).

20 לאחר הקדמת ביטול הענינים שהם היפך קבלת עול מלכותו ית' (מלבד בר"ה, שאין מזכירים בו ענינים בלתי-רצויים, ומתחילים ב"אין לנו מלך אלא אתה" (שו"ע אדה"ז שם ס"ב)).

21 ראה פע"ח שער ר"ה. ועוד. לקו"ת דרושי ר"ה. ובכ"מ.

22 נוסף להקירוב הכללי מצד מציאותם – שעוד לפני שנעשה מלך עליהם הם נקראו במדרגת עמו שהם אנשים כמותו

ומתייחסים אליו בערך כו", שלכן שייך שיהי' מלך עליהם (לקו"ת נצבים מד, ד).

23 שעהי"ה"א רפ"ז. בחיי וישב לה, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח ע' ר"ה (ב). ס' החיים פ' גאולה פ"ב. עמה"מ ש' שעשועי המלך רפ"א. וראה פרדר"א פ"ג.

24 פינחס כז, יז.

25 ראה חגיגה ה, ב. לקו"ש ח"ח ע' 25. ועוד.

26 תוס' – מגילה לא, ב. רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב. טוש"ע או"ח סת"ח ס"ד. לקו"ת ר"פ נצבים.

27 ראה רמ"ז לזח"ב לב, ב. זח"ג רלא, א. פענח רזא ס"פ נצבים.

(ומבטאת את) הקירוב דהקב"ה לישראל – הרי מוכן, שהזמן שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" לכאו"א מישראל, הוא, "עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ", הזמן שבו מתגלה מלכותו של הקב"ה על ישראל, שבה מודגש הקירוב דהקב"ה לכאו"א מישראל, ובלשון הידוע³³ – קירוב המאור אל הניצוץ.

ויומתק יותר הדיוק שהכתוב "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" הוא "ביחיד" – כיון שהקירוב שבענין המלכות הוא לא רק להכלל דבני המדינה, אלא לכל יחיד ויחיד מבני המדינה (כנ"ל); וכיחד עם זה, ישנה גם בימים אלו מעלת הכלל והציבור³⁴, כאמור, שמציאותו של היחיד חדורה ונעשית חלק מ"עם" שמקבל מלכותו של הקב"ה.

ויש להוסיף, שהענין ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב" ב"עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ" עצמם הוא בעילוי אחר עילוי מיום ליום³⁵, היינו, שמיום ליום הולך וניתוסף במעלת הקירוב, ובפרט לאחר שישנו כבר ה"רוב" דהעשרה ימים, החל מיום הששי³⁶ (ששה בתשרי), ובפרט לאחר שביעי בתשרי, "רובא דמינכר"³⁷,

ועאכו"כ בשבת שובה, שכולל הימים שלפניו (באופן ד"ויכולו"³⁸) והימים שלאחריו (שמתברכין ממנו³⁹) – כל עשרת הימים,

ועד שבאים ליוה"כ, שבו נעשה הקירוב שבין הקב"ה וישראל בתכלית השלימות – כידוע⁴⁰ שיוה"כ הוא יום שנתחייב בחמש תפלות, כיון שמתגלים בו כל החמשה שמות דהנשמה, נפש רוח נשמה חי' יחידה⁴¹, "יחידה"⁴²

ספ"ה.

(34) כמרומו בלשון הכתוב "דרשו גו' קראוהו" – בלשון רבים, כנ"ל הערה 4.

(35) כבכל עניני קדושה שבהם יש ציווי ונתינת כח "מעלין בקודש" (ברכות כח, א. וש"נ).

(36) ויש לומר, שרומז גם ליום הששי דמע"ב, יום ברוך אדה"ר – ראש השנה.

(37) ברכות מח, א. וש"נ.

(38) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ. ועוד.

(39) זח"ב סג, ב. פח, א.

(40) ראה לקו"ת ס"פ פינחס.

(41) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.

(42) ועד"ז בכל ה"עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ" – כי, התם ביחיד" רומז גם לבחי' היחידה שבנפש (לקו"ת תבוא מג, סע"ד.

לפני ה' אלקיכם ראשיכם גו' עד שואב מימך לעברך בברית גו' למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהי' לך לאלקים גו"²⁸ – שבה נתבאר ענינו של ר"ה:

במציאותם של בני"י כפי שנעשים ל"עם" (עי"ז שמכתירים את הקב"ה למלך בר"ה) – מודגשים ב' הקצוות הנ"ל: "נצבים גו' כולכם לפני ה' אלקיכם" – הביטול, שעומדים כולם בהשוואה לפני המלך; וכיחד עם זה, "ראשיכם וגו' עד שואב מימך", "פרט הכתוב עשר מדרגות כו'", הכוללים כל הסוגים דבנ"י²⁹ – הדגשת ההתחלקות הקשורה עם מציאותם, שזה בבחינת "ראש" וזה בבחינת "רגל"³⁰, הן בנוגע להתחלקות דכלל ישראל, והן בנוגע להתחלקות בכל איש פרטי מישראל³¹.

וטעם הדבר – כיון שהכתרת המלך היא מתוך תנועה של קירוב, "לעברך בברית", "כמו למשל שני אוהבים שכורתים ברית ביניהם. . (ש)תהי' אהבתם אהבה נצחית בל תמוט עולם ועד"³², ולכן, אין זה באופן של ביטול המציאות, אלא אדרבה – "למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהי' לך לאלקים", שנעשה אצלם התוקף ד"עם" של הקב"ה, היינו, שהמציאות שלהם, כל פרטי החילוקים ד"ראשיכם גו' עד שואב מימך", עם כל פרטי הענינים דכאו"א מישראל, מצטרפים למטרה ותכלית אחת – "עם" שמקבל מלכותו של הקב"ה.

ו. עפ"ז יש להוסיף ביאור בקשר ושייכות ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב" ל"עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ":

כיון שמלכותו של הקב"ה על ישראל נעשית מצד

28 ר"פ נצבים.

29 עד לסוג שניתוסף על עם ישראל – "גרך אשר בשעריך", ובה גופא – "מחוטב עציך עד שואב מימך", ש"באו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע. . ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים" (פרש"י עה"פ), שזוהי דרגא תחתונה יותר ב"גר" (שגיוורם לא הי' בשלימות), כמו הגבעונים, שלא היו אצלם ה"סימנים" דבנ"י שהם ביישנים רחמנים גומלי חסדים (ראה יבמות עט, א. רמב"ם הל' איסור"ב פי"ט הי"ז).

30 כולל גם המעלה שברגל על הראש – שאין שלימות להראש בלתי הרגלים, שצריך להלך בהם, וגם הם מעמידים הגוף והראש כו' (לקו"ת שם).

31 כי, עשר הסוגים שבכללות ישראל הם בדוגמת עשר המדרגות בנפש האדם, ג' שכלים וז' מדות (לקו"ת שם).

32 לקו"ת שם.

33 דרך חיים יג, רע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס העבודה

חצות, זמן המנחה, "רעוא דרעוין"⁵³), ועאכו"כ בשבת שובה – ע"פ הידוע⁵⁴ ששבת שובה כולל כל שבתות השנה⁵⁵.

ועילוי מיוחד בשנה זו – (א) מצד הקביעות דשבת שובה בשמיני בתשרי⁵⁶, כידוע⁵⁷ ש"שמיני" (מלשון שומן, העצם והפנימיות, "עסענץ"⁵⁸) קשור עם הבחי' שלמעלה מסדר השתלשלות (שנכלל במספר שבע, שבעת ימי הבנין), ומורה על הגאולה⁵⁹, כמרומז גם במארז"ל⁶⁰ שכינור דימות המשיח של שמונה נימין; (ב) מצד העילוי דכללות שנת תש"נ – כהר"ת שנתפרסם בכל תפוצות ישראל: "תהא שנת נסים"⁶¹, החל מהנס הכי עיקרי – נס הגאולה האמיתית והשלימה, עלי' נאמר⁶² "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נפלאות" גם בערך להנסים דהגאולה הראשונה ביצי"מ⁶³.

*

שבין ר"ה ליוה"כ, שיש בהם כל שבעת ימי השבוע, כוללים מתקנים ומשלימים שבעת ימי השבוע דכל השנה. (55) ויש לומר, שלהיותו השבת הא' לאחר ר"ה, ה"ה בדוגמת השבת דשי"ב (מיד לאחר יום הששי שבו נברא אדה"ר), שבו מודגש עיקר ענינו של השבת – "מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א) ע"י הקב"ה (ללא פעולת האדם), כיון שבו היתה השביטה ממלאכה דששת ימים אצל הקב"ה בלבד (משא"כ אצל אדה"ר שלא קדמה אצלו מלאכה דששת ימים כיון שנברא ביום הששי). ועצ"ע. (56) להעיר, שבשמיני בתשרי התחילה חנוכה ביהמ"ק (ראה מ"א ח, סה. דה"ב ז, ט (ובמפרשים שם). מו"ק ט, א). (57) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. (58) ראה לקו"ש ח"ז ס"ע 337. וש"נ. (59) וענינו בספירות – ספירת הבינה, "עלמא דחירו" (ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ). ולהעיר, ש"חירו"ת) מתחילה באות ח'. (60) ערכין יג, ב. (61) ובפרטיות יותר (מן הקל אל הכבד, ולא באופן ד"תפסת מרובה"): תהא שנת נט, לשון יחיד, ותומ"י – תהא שנת נסים, לשון רבים, ועד ל"נסי נסים" (לשון חז"ל – ברכות נז, רע"א). ויש לומר, ש"נס" לשון יחיד, קאי על נס (העיקרי ד) הגאולה, ו"נסים" לשון רבים קאי על ה"נסים" שיהיו לפני ולאחר הגאולה*, בעילוי אחר עילוי. (62) מיכה ז, טו. (63) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(* ויש לומר באופן אחר – שההתחלה היא ב"נסים" לשון רבים, הנסים שברגעי הגלות האחרונים, לפני הגאולה, ולאח"ז (תיכף ומיד) נס הגאולה.

לייחדך"⁴³, ועד לגילוי עצם הנשמה (שלמעלה גם מבחי' היחידה) שקשורה עם מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה מכל שם ותואר), "ישראל"⁴⁴ וקב"ה כולא חד"⁴⁵.

ז. ויש לומר, שבהענין ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב" שב"עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ" נכלל ונרמז גם הקירוב דהקב"ה וישראל כפי שיתגלה בתכלית השלימות לעתיד לבוא⁴⁶ (כשתגלה מלכותו של הקב"ה בתכלית השלימות) – ש"לא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"⁴⁷, "עין בעין יראו"⁴⁸, וביחד עם זה, "לא יבטלו במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש"⁴⁹, שיהיו נשמות בגופים דוקא, ובתוקף המציאות ד"ישראל וקב"ה כולא חד"⁵⁰. וגם בענין זה יש עילוי מיוחד בשבת שובה⁵¹ – כי יום השבת בכללותו הוא מעין ודוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵² (וביום השבת בפרט לאחר

ובכ"מ).

(43) נוסח הושענות ליום ג'.

(44) ראה זח"ג עג, א.

(45) ובפרטיות יותר יש גם בזה דוגמת ב' הקצוות הנ"ל – הגילוי דעצם הנשמה שמקושרת עם העצמות, שמצדה אין מקום מלכתחילה לענינים בלתי-רצויים, וביחד עם זה, ישנו גם הגילוי בדרגות הפרטיות דהנשמה, עד לדרגא כזו ששייך בה פגם, שגם בדרגא זו נעשית הכפרה בשלימות (ראה ד"ה שובה ישראל דשבת שובה תשל"ז (קונטרס שבת שובה-מוצאי יוה"כ"פ שנה זו) ס"ה). (46) ראה אוה"ת שבעה ערה 4: מר"ה עד יוה"כ"פ שהן עשרת ימים י"ל מאיר מעין הכינור של עשר נימין שיהי' לעוה"ב.

(47) ישע"ל, ל, כ.

(48) שם נח, ח.

(49) תניא פל"ו (מו, א).

(50) ע"ד האמור לעיל (ס"ד) שתנועת הקירוב שבמלוכה אינה שוללת מציאות העם, אלא אדרבה, פועלת תוקף המציאות שלהם בתור עם.

(51) נוסף לכך שכולל כל עשרת הימים, כנ"ל ס"ו.

(52) כהפירוש ד"מזמור שיר ליום השבת" (שירו של יום השבת) – "מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה). ולהעיר גם מנוסח ברכת המזון בש"ק – "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ולאח"ז מסיימים "מגדול (לא "מגדיל", אלא "מגדול") ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם".

(53) ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב) שהזמן דמנחת שבת הוא בדוגמת יוה"כ שהוא מעין עוה"ב שאין בו אכילה ושת'.

(54) ראה סידור הארז"ל (במקומו) ששבעת הימים רצופים

מ"שמים"), כיון שמצד עצם מציאותו ה"ה תמיד "לפניך"; וענין זה נמשך וחודר בכחות הפרטיים ובכל מציאותו – ע"י עבודת התפלה, עד לסיומה וחתימה, "ישבו ישרים את פניך"⁷⁰, הגילוי ד"פניך" באופן של התיישבות בכלים].

וכיון שמצד עצמם אין להם שייכות ל"ארץ", כי אם ל"שמים", הרי, גם בהתעסקותם בעניני ארץ ("ותשמע הארץ") לעשות לו ית' דירה בתחתונים ניכר אצלם הקירוב לשמים (שמצד עצם מציאותם)⁷¹, ועי"ז ממשיכים ומחדירים ב"ארץ" הגילוי ד"שמים", להיות לו ית' דירה בתחתונים.

ואם הדברים אמורים בכל השנה כולה, על אחת כמה וכמה ב"עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ" עליהם נאמר "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" לכאו"א מישראל יותר מאשר בכל השנה כולה, ובמילא, מודגש בגילוי יותר בכאו"א מישראל שהוא "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ".

ט. ובפרטיות יותר:

ב"האזינו השמים גו' ותשמע הארץ", "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ", מודגש גם תוקף המציאות דבני"י כפי שהם ב"ארץ", היינו, שאין זו תנועה של ביטול המציאות, אלא אדרבה, שנמצאים ב"ארץ" בכל תוקף המציאות, עד שפועלים בה"ארץ" הגילוי ד"שמים".

ועד"ז בפסוק "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" – שאין זה ביטול המציאות של העם, אלא אדרבה, תוקף המציאות ד"עם" – שהרי הוא "עמו" של הקב"ה, שנרגש וניכר גם הפרט דכאו"א מה"עם" (כנ"ל ס"ד-ה), כמרומז גם בהענין ד"יעקב חבל נחלתו", "השלישי

ח. ויש לקשר כללות הענין ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב" עם פרשת שבוע זה – ושכמה שנים קורין בשבת שובה פ' האזינו:

"האזינו השמים גו' ותשמע הארץ", לשון האזנה, מקרוב, ביחס ל"שמים", ולשון שמיעה, מרחוק, ביחס ל"ארץ" – מורה על הקירוב לשמים והרחיק ממהארץ⁶⁴.

וצריך להבין: (א) איך שייך שכאשר נמצאים ב"ארץ", נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה ממנו, יהיו במעמד ומצב ד"קרוב לשמים ורחוק מן הארץ"?! (ב) ויתירה מזה – המעמד ומצב ד"קרוב לשמים ורחוק מן הארץ" הוא (לכאורה) היפך הכוונה והתכלית דירידת הנשמה למטה כדי לפעול בארץ דוקא, כיון שנתאוהו⁶⁵ הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דוקא?!?

וההסברה בזה – ע"פ המבואר בהמשך הפרשה במעלתם של ישראל, "כ"י" חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו":

כיון שבהיותם בארץ הלזו התחתונה ה"ה "חלק ה'" (שהרי נשמתו של כאו"א מישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש"⁶⁷) ו"נחלתו" (נחלה וירושה, שיוורש הוא במקום המוריש ממש⁶⁸) – ה"ה במעמד ומצב ד"קרוב לשמים ורחוק מן הארץ".

[וכמודגש בעבודה דכל יום ויום – שהתחלת היום, כשניעור משנתו, היא באמירת "מודה אני לפניך מלך", היינו, שעוד לפני התחלת העבודה, ואפילו לפני נטילת ידים שאינו יכול ורשאי להזכיר שמות הקדושים (בגלל היפך הטהרה)⁶⁹ – אומר "מודה אני לפניך מלך", "לפניך" דייקא, הפנימיות דהקב"ה (למעלה אפילו

64 ראה ספרי ריש פרשתנו: "לפי שהי' משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים, ולפי שהי' רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ". – ומעין זה בכאו"א מישראל, מצד ניצוץ משה שבקרבו (ראה תניא רפ"ב).

65 ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

66 לב, ט.

67 תניא רפ"ב.

68 ראה ב"ב קנט, א. שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סק"ח. ועוד.

69 שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ו (מהדו"ב. ובמהדו"ק – ס"ה).

70 תהלים קמ, יד.

71 עפ"ז יש לבאר גם מ"ש בהפטרה דשבת שובה (לאחרי

ההקדמה ד"שובה ישראל עד ה' אלקיך") "ונשלמה פרים שפתינו"

(הושע יד, ג), "ונשלמה" מלשון שלימות, ועד לשלימות נעלית יותר מהקרבת הפרים [כמובן מהמבואר בלקו"ת (דרושי ש"ש סז, ד) "ונשלמה פרים שפתינו כי גדולה תשובה יותר מכל הקרבנות" – כי, החילוק שבין "שפתינו" (דיבור) ל"פרי" (מעשה) הוא ע"ד החילוק שבין "שמים" (דיבור) ל"ארץ" (מעשה), וכיון שמצד עצם מציאותו ה"ה "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ" ביכלתו לפעול ע"י דיבורו ("שפתינו") יותר מאשר ע"י המעשה ("פרי").] אלא שאעפ"כ, בנוגע לפעולה בארץ – שזוהי עיקר הכוונה דנתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים – העיקר הוא הקרבת הפרים בפועל ממש.

72 פרש"י עה"פ.

73 שבת פה, א.

יתירה מזה: כיון שהכוונה בבקשת לעקאח דערב יוה"כ היא לשלול הענין דמתנת בו"ד, מסתבר לומר, שגם נתינת הלעקאח בערב יוה"כ היא באופן שאין זה מתנת בשר ודם.

ויש לומר ההסברה בזה – ע"פ המבואר לעיל העילוי דהעשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ, שהקב"ה הוא "בהמצאו גו' בהיותו קרוב" לכאו"א מישראל, ואז מודגש יותר המעמד ומצב ד"קרוב לשמים ורחוק מן הארץ":

אע"פ שגם נתינה של בו"ד היא לאמיתו של דבר נתינה של הקב"ה שנותן באמצעות הבור"ד, שלכן, גם עני שניזון ממתנת בו"ד אומר בברכת המזון הזה שאכל שהקב"ה הוא "זן ומפרנס לכל" – מ"מ, בפועל נרגשת גם הנתינה דהבור"ד, הן אצל המקבל, שיש לו רגש של בוש⁸⁰ (ולכן מבקש בברכת המזון "ונא אל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם"), והן אצל הנותן, שלכן יש צורך להדגיש חיוב הנתינה "בעין יפה"⁸¹, כולל גם ההכרה ש"יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב"⁸².

משא"כ בנתינת הלעקאח בערב יוה"כ (ועד"ז כשמקדימים הנתינה החל מהימים הסמוכים שלפנ"ז מפני טירחא דציבורא) – כיון שנמצאים במעמד ומצב נעלה ע"י הגילוי ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב", "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ", נרגש בפועל ובגלוי שאין זו נתינה של בו"ד, אלא נתינה דהקב"ה, כיון שנתנה זו היא מצד "מנהג ישראל תורה היא"⁸³, והנותן (כאו"א מישראל שמקיים מנהג זה) הוא שלוחו של הקב"ה, ויתירה מזה – שאינו אפילו מציאות של "שליח", כי הנתינה היא מידו של הקב"ה ממש, כביכול, אלא שנעשית ע"י יד גשמית שהיא בבחינת "ממוצע המחבר", ולכן, אין צורך להזהיר ע"ד שלילת רגש של בוש⁸⁴ וכיו"ב, כיון שאין כאן הרגש ד"נותן" ו"מקבל", הן מצד הנותן, שהנתינה היא מלכתחילה בעין יפה,

באבות המשולש בשלש זכויות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים⁷², היינו, שנרגש וניכר בה"עם" הציוור הפרטי דג' האבות (חסד גבורה תפארת), כולל גם היותם "עם תליתאי"⁷³, כהנים לויים וישראלים⁷⁴, ועבודתם היא (ע"י התורה, "אוריין תליתאי"⁷⁵, ובפרטיות יותר) בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח⁷⁵, אלא שכל ג' הקוין מתחברים ונעשים ענין אחד, "חבל" אחד.

ויש לקשר זה גם עם הפרשה שקורין בתפלת מנחה, פרשת "וזאת הברכה" – שבה נאמר⁷⁶ "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", היינו, הדגשת תוקף המציאות דישראל בתור "עם", ובאופן שמודגשת גם ההתחלקות שמצד הציוור הפרטי שלהם, "שבטי ישראל", ענינו הפרטי של כל שבט ושבט, אלא, שמתאחדים להיות לאחדים כאחד, "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", ועד שנקראים בשם "ישורון", "בחי' גבוה מאד... מלשון שיר שהוא מבחי' עגולים"⁷⁷ (אחדות שלמעלה מהתחלקות דראש וסוף), שעי"ז "ויהי בישורון מלך".

*

י. ע"פ האמור לעיל יש להוסיף ביאור והסבר במנהג ישראל⁷⁸ שבערב יוה"כ מבקשים "לעקאח" (עוגת דבש וכיו"ב) ומקבלים אותו, וכפי שנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לחלק "לעקאח" ולברך ב"שנה טובה ומתוקה":

מטעמי המנהג דבקשת לעקאח בערב יוה"כ – "סימן" ו"סגולה" שבמשך השנה לא יצטרכו למתנת בשר ודם, שכן, גם אם יש קס"ד דנתינת-מקום לטענה דצד שכנגד שצ"ל מתנת בו"ד, יוצאים י"ח בבקשת לעקאח בערב יוה"כ, ועי"ז לא יצטרכו במשך השנה למתנת בו"ד, אלא כאו"א יקבל פרנסתו "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁷⁹, עד לאופן של עשירות בגשמיות ממש.

(74) פרש"י שם.

(75) אבות פ"א מ"ב.

(76) לג, ה.

(77) לקו"ת נצבים מה, רע"א.

(78) ראה אלף המגן למטה אפרים סתר"ד סקל"ח. ס' טעמי

המנהגים ריש ע' שכו. ס' המנהגים חב"ד ע' 58.

(79) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(80) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(81) ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד.

(82) ויק"ר פל"ד, ח. רות רבה פ"ה, ט. ועוד.

(83) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. לקו"ת

חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.

שמשם שואבים רוח הקודש, על שם ושאתם מים בששון. יונה בן אמיתי מעולי רגלים הי', ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח הקודש, היינו, שהקשר והחיבור דהקב"ה עם ישראל הוא בפועל ובגילוי עד כדי השראת רוח הקודש, וביחד עם זה, אינו בטל ממציאותו (מחמת עוצם הגילוי), אלא הוא ממשיך נשמה בגוף, יונה בן אמתי.

ונדפס הקונטרס באופן בלתי רגיל בכריכה חגיגית (בגוון מיוחד), ומקשרים זה עם חלוקת "לעקאח" כפשוטו.

וחילקו לכאור"א מהאנשים נשים וטף – כיון שלכאור"א מישראל ניתנה כל התורה כולה, "לקח טוב", כמ"ש⁸² "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כולל גם פנימיות התורה, ובפרט שעל ידה מקיימים הציווי "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם"⁸³, כיון שלימוד זה מביא לאמונת ה', אהבתו ויראתו כו', שש המצוות שחיובן תמיד⁸⁴, שלכן גם הנשים חייבות בהם, ועד"ז בנוגע ל"טף" (עד לקטני קטנים), שחינוכם חדור גם בהענינים האמורים, אמונת ה', אהוי"ר (המבוארים בפנימיות התורה), ועי"ז ניתוסף עוד יותר בלימוד פנימיות התורה לאחרי שיגדלו.

ועוד והוא ג"כ עיקר – שע"ז ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה⁸⁵, שאז יקויים היעוד "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם"⁸⁶, ועד ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו'

בפנים שוחקות ומאירות, דוגמת כביכול נתינתו של הקב"ה "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", והן מצד המקבל, כיון שבקשת הלעקאח אינה מפני שנצרך לכך⁸⁴, כי אם, כדי לקיים "מנהג ישראל תורה היא".

יא. וכדי להדגיש עוד יותר שאין זו נתינה מידו של בו"ד, כי אם, נתינה של הקב"ה – הי' קיום המנהג דחלוקת לעקאח בשנה זו ביחד עם חלוקת קונטרס מאמר תורה בפנימיות התורה⁸⁵:

נתינת "לעקאח" – רומזת וקשורה עם "לקח טוב נתתי לכם תורת גו"⁸⁶, ובתורה עצמה – פנימיות התורה, שנמשלה לזבש, כדרשת חז"ל⁸⁷ על הפסוק⁸⁸ "דבש וחלב תחת לשונך", שענין זה נרמז ב"לעקאח" מעוגת דבש.

ויש להוסיף, שע"ז שמקשרים נתינת ה"לעקאח" כפשוטה עם ה"לקח" דתורה, ניתוסף בגילוי יותר הקשר והחיבור דישאל עם הקב"ה (שלכן אין זו נתינה מידו של בו"ד, אלא של הקב"ה) – כיון ש"ישראל אורייתא וקב"ה כולא חד" (כמרומז גם ב"חוט המשולש" שבפסוק "כי חלק"⁸⁹ ה' עמו יעקב חבל נחלתו), ובפרט ע"י פנימיות התורה, בחי' סתים שבתורה, המקשרת בחי' סתים שבישראל עם בחי' סתים דקב"ה⁹⁰.

ובפנימיות התורה גופא ה"ז בהדגשה יתירה במאמר חסידות הנ"ל ד"ה ושאתם מים בששון ממעייני הישועה – שקשור ומורה על שאיבת רוח הקודש, כדאיתא בירושלמי⁹¹ "למה נקרא שמה בית שואבה,

(87) חגיגה יג, א. רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ב.

(88) שה"ש ד, יא.

(89) להעיר ש"חלק" אותיות "לקח".

(90) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(91) סוכה רפ"ה.

(92) ברכה לג, ד – שקורין במנחת שבת זה.

(93) דה"א כת, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב.

(94) אגרת המחבר שבריש ספר החינוך (בסופה).

(95) ולכן קשרו זה עם נתינת הצדקה – ש"מקרבת את הגאולה" (ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז), וכן עם המכתב (דוא"ו תשרי) המבאר מעלתה המיוחדת דשנה זו, "תהא שנת נסים", החל מנס הגאולה.

(96) יואל ג, א.

(84) ובעומק יותר – שאינו זקוק אפילו לה"סגולה" שלא יצטרך למתנת בו"ד, כי, בר"ה היתה כבר כתיבה וחתימה טובה גם בנוגע לעניניו הגשמיים (ואדרבה – עיקר הדין הוא בנוגע לענינים גשמיים (ראה לקו"ת דרושי ר"ה נט, ב – מהגהות מיימוניות), כולל גם בנוגע ל"פרנסה וכלכלה" מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

ועפ"ז אולי י"ל, שמנהג זה הוא (בעיקר) כדי לתקן הענינים דשנה שעברה – הן אצל זה שהי' זקוק למתנת בו"ד, והן אצל זה שנתן מתנת בו"ד – שלא היו חדורים בידיעה והכרה ורגש אמיתי שלאמיתו של דבר ה"ז נתינה של הקב"ה.

(85) מאמר ד"ה ושאתם מים בששון להצ"צ (משבת חוה"ס שנת תרכ"א) שנדפס לראשונה מכת"י (ראה ב"פתח דבר" להמאמר) – המו"ל.

(86) משלי ד, ב.

ובהתאם לכך – יש לעורר ולזרז תומ"י אודות ההכנות הדרושות לשמחת בית השואבה¹⁰² בכל מקום ומקום (באם משיח צדקנו יתעכב ח"ו עד לפעם הראשונה שחוגגים שמחת בית השואבה בשנה זו), ועוד ועיקר – ההכנה לשמחת בית השואבה בביהמ"ק השלישי, ע"י ההוספה ב"מעשינו ועבודתינו", ובפרט בשמחה (של מצוה) שפורצת גדר¹⁰³, כולל ובמיוחד עריכת התועדויות של שמחה ביום הש"ק, במוצאי ש"ק (סעודת דוד מלכא משיחא¹⁰⁴), וגם בערב יוה"כ, ועד לעבודה דיוה"כ מתוך שמחה, תשובה עילאה שהיא בשמחה רבה¹⁰⁵, כיון שענינו של יוה"כ הוא אחת בשנה בזה ד"ישראל וקב"ה כולא חד", "התועדות" (כביכול) דהקב"ה עם כאו"א מישראל, ועם כלל ישראל¹⁰⁶.

וכל ענינים אלו – בפועל ובגלוי, ובלשון הכתוב שקורין תיכף ומיד בתפלת מנחה: "וזאת הברכה אשר ברך משה", החל מהברכה העיקרית דגאולה האמיתית והשלימה ע"י "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁰⁷, באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה"¹⁰⁸, באצבע הגשמית¹⁰⁹, אלא שענינה ושלמות תפקידה עתה להראות על האלקות, "הנה אלקינו זה"¹¹⁰, וב"פ זה"¹¹¹, "הנה אלקינו זה גו' זה ה' קוינו לו", ועד לסיום הכתוב "נגילה ונשמחה בישועתו", תיכף ומיד ממש, ישועת עצמות אין סוף ב"ה.

כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם⁹⁷, "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁹⁸.

*

יב. ויה"ר שבעמדנו בעשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ (ועוד לפני ההכרזה "לשנה הבאה בירושלים" בסיום וחותם יוה"כ) יהי כבר הגילוי ד"בהמצאו גו' בהיותו קרוב" בתכלית השלימות, בגאולה האמיתית והשלימה, ש"עיניך רואות את מוריך", ורואים בפועל ובגלוי ש"ישראל וקב"ה כולא חד".

ובפשטות – שאין להמתין לחג הסוכות שבו מתגלים ונמשכים למטה כל הענינים דר"ה ויוה"כ ("בהמצאו גו' בהיותו קרוב"), שזהו"ע ד"בכסה (שבראש השנה נתגלה) ליום חגיגנו⁹⁹, ואין צורך להמתין להגילוי ד"ישראל וקב"ה כולא חד" כפי שנעשה ביוה"כ, אלא תיכף ומיד ממש, בשמיני בתשרי, זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובנין וחנוכת¹⁰⁰ ביהמ"ק השלישי, ובדרך ממילא, נהי' בערב יוה"כ ועאכו"כ ביוה"כ עצמו בירושלים ובבית המקדש, ובחג הסוכות יהי' ניסוך היין וניסוך המים בפועל ממש¹⁰¹, וכן שמחת בית השואבה (כולל גם שאיבת רוח הקודש) בביהמ"ק השלישי, ובאופן נעלה עוד יותר מאשר בבית ראשון ושני.

97 ירמי' לא, לג.

98 ישעי' יא, ט.

99 תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, רע"ד. סידור (עם

דא"ח) שער ר"ה רלה, ב. ובכ"מ.

100 ראה לעיל הערה 56.

101 נוסף על הענינים הרוחניים שבזה שנתבארו בדרושי חסידות, כולל גם המבואר בר"ה ושאתם מים בששון הנ"ל, עיי"ש*.

102 להעיר מהפיוט "אשרי עין ראתה אלה" בסדר עבודה ליוה"כ – שמקדים "אשרי עין ראתה שמחת בית השואבה" לפני פרטי הענינים דיוה"כ, "אשרי עין ראתה פרישת כהן ברשם צועק

(* ושם (פ"ג) "הנה כתי' אנכי הוא מוחה פשעך... וכדי להמשיך ב' בחי' אנכי אלו זהו ע"י ניסוך היין וניסוך המים", שבזה מודגש הקשר והשייכות ליוה"כ.

אנא השם... אשרי עין ראתה שני המלוכין כו".

103 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

104 סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

105 אגה"ת ספ"א א.

106 להעיר, שביוה"כ שלאחרי שמיני בתשרי שבו היתה חנוכת

ביהמ"ק (שנמשכה "ארבעה עשר יום") אכלו ושתו ביוה"כ ("אין שמחה בלא אכילה ושתיה"), ו"יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא" (מו"ק ט, א).

107 ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך.

108 ראה תענית בסופה. שמור"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

109 ועד שנעשה באופן ד"מנפשי' כרע" (ראה ירושלמי ברכות

פ"ה ה"ד – הובא בתוס' שבת קיח, סע"ב. ועוד).

110 ישעי' כה, ט. וראה תענית שם.

111 שמור"ר שם.

לקוטי שיחות פרשת האזינו כרך ב

מתורגם ללשון הקודש

לפיכך, כשדיבר משה רבנו לשמים (אצילות) - התבטא בלשון "האזינו", לשון של קירוב, וכשדיבר לארץ, הכוללת את עולמות ב"ע בכלל והעולם הזה בפרט, התבטא בלשון "ותשמע", לשון ריחוק.

אך ישעיה, שנבואתו נכללת בנבואת שאר הנביאים - כי למרות שראה את המרכבה, אינה אלא מרכבה דבריהא - התבטא לגבי שמים (אצילות) בלשון "שמעו", לשון של ריחוק, ולגבי ארץ, בלשון "האזינו", לשון של קירוב.

ד. ברם, לפי זה בלתי מובן: לשם מה היה צריך משה רבנו לדבר כלל בדבר ב"ע, וישעיה הנביא - בדבר אצילות?

נשמה דאצילות - כל מה שהיא רואה הוא אצילות, שכן עולם האצילות אינו נמצא אי שם, עולם האצילות הוא כאן למטה, כפי שמוסבר בלקוטי תורה⁷ שרוחניות אינה בגדר מקום.

היה, איפוא, משה רבנו צריך לדבר רק על אצילות.

כן - ישעיה הנביא, שראה מרכבה דבי"ע, למה היה צריך לדבר לשמים?

אך הענין הוא:

כשם של-פי הנגלה מוסבר הטעם ללשונות ההפוכות שבמשה וישעיה בכך שהשמים והארץ הם שני עדים⁸ ומאחר ולפי ההלכה צריכה להיות "עדותם מכוונת", ששני העדים יעידו דבר אחד, השמיעו משה וישעיהו לשונות הפוכות כדי שיחד יהיו בשני העדים - שמים וארץ - שתי הלשונות, של האזנה ושל שמיעה.

- כך גם ברוחניות, יש "להשוות" את אצילות עם ב"ע ("עדותם מכוונת"): אצילות "תומשך" בב"ע, וכי"ע יעלו לאצילות.

משום כך דיבר משה גם על ב"ע - כדי "להמשיך" אצילות בב"ע, וישעיה דיבר גם על אצילות, כדי להעלות ב"ע לאצילות.

שכן ענינו של משה - המשכה מלמעלה למטה, והוא הדבר שמשך "המשיך, את התורה למטה, וענינו של ישעיה הנביא - העלאה מלמעלה למטה, משום שנביא

א. פרשת השבוע פותחת במלים: האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי. הטעם לכך שמשה רבנו אמר דבריו לשמים ולארץ הוא לפי שהשמים והארץ משועבדים לבני ישראל. בשעה שבני ישראל עושים רצונו של הקב"ה - עושים השמים והארץ את רצונם של בני ישראל.

יתן הקב"ה שעתה, זמן הקבלה הטובה על להבא, תספיק ההחלטה הטובה, ואזי יעשו שמים וארץ את כל אשר ברצון נפשם האלקית של בני ישראל, וכשהקב"ה יתן גשמיות לבני ישראל יעשו הם את אשר ביכלתם.

ופירוש הדבר שיעשו מגשמיות - רוחניות, ויהי הדבר מתוך מרחב ומתוך שמחה.

(משיחת יום ב' דר"ה, תשט"ז)

ב. הביטוי "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" נמצא גם בישעיהו הנביא, אבל באופן הפוך: שמעו שמים והאזינו ארץ¹.

המפרשים² מסבירים את הדבר בכך ששמיעה היא מרחוק והאזנה - מקרוב³. משה רבנו, שהיה קרוב לשמים מלארץ, אמר, לכן: האזינו - השמים, ותשמע - הארץ, ואילו ישעיה, שהיה קרוב יותר לארץ, אמר: שמעו - שמים, והאזינו - ארץ.

ג. משה רבנו היה - "נשמה דאצילות", כלומר: גם בהיותו כאן למטה היה בדרגת עולם האצילות, וכפי שמוסבר ברמב"ם⁴, בקשר למעלת נבואת משה לגבי נבואת שאר הנביאים, שכל הנביאים היו זקוקים להתפשטות הגשמיות בשעת נבואתם, לפי שגופם הגשמי היווה הפרעה לנבואתם (שהיא גילוי של עולם האצילות), ואילו משה לא היה זקוק להתפשטות הגשמיות, לפי שגופו הגשמי - לא זו בלבד שלא הפריע לאלקות, כי אם אף, יתר על כן, היווה כלי לאלקות, כי "שכינה מדברת מתוך גרונו"⁵.

זה גם טעם לשוני שבין כל הנביאים לבין משה רבנו בכך שכל הנביאים נתנבאו ב"כה" - בריאה, יצירה, עשיה ומשה נתנבא ב"זה" - אצילות⁶.

ג, טו. ויקרא רבה פרשה ב, ג. מכילתא שמות יח, ט. לקוטי תורה ויקרא ג, א.

(6) ראה ספרי מטות. לקוטי תורה במדבר פא, א.

(7) דברים מט, ב.

(8) רש"י על אתר.

(1) ישע"י א, ב.

(2) תנחומא האזינו ב, הובא בדעת זקנים מבעלי התוספות ובאור החיים בפ' האזינו.

(3) האזנה מלשון ארוך.

(4) הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ו.

(5) להעיר מזהר חלק ג רלב, א ושם ז, א. רמה, סע"א. שמות רבה פרשה

ולפחות פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית¹¹.
ההבדל מתבטא רק לגבי עיקר ענינם, ב"קו" שבו יש להדר יותר, אך בשני הסוגים צריכים להיות שני ה"קוים"¹².

כך הדבר גם כאשר לעובדי ה' בנשמתם ולעובדי ה' בגופם: עובדי הוי' בנשמתם - אף שעיקר עבודתם מצד הנשמה - צריכים גם לטפל בגוף, "המשכה למטה", ועובדי הוי' בגופם צריכים גם להתמסר לקליטת אור הנשמה, "העלאה למעלה".

כך הדבר גם לגבי כל מצוה באופן פרטי: דרוש צירוף של מעשה המצוה וכוונת המצוה, שכן - מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה¹³.

(משיחת ש"פ האזינו, תשח"י)

שימש מוכיח, וענינה של תוכחה הוא השפעה על הנבראים להתעלות מלמטה למעלה, לפיכך דברו שניהם על שני הענינים - כדי להביא את "התכללות" מעלה ומטה.

ה. ההוראה מן האמור ביחס ל"עבודה" היא:

"שמים" - יושבי אהל, ו"ארץ" - בעלי התעסקות.

צריכה, איפוא, להיות "התכללות" שני הסוגים: על יושבי אהל לדעת ש"כל האומר אין לו אלא תורה - אפילו תורה אין לו"⁹, כי דרוש גם קיום המצוות, לפי שהלימוד צריך להיות אך ורק על-מנת לעשות, "תלמוד גדול - שהתלמוד מביא לידי מעשה"¹⁰.

ואילו על בעלי התעסקות, שעיקר "עבודתם" בקיום המצוות, לדעת שיש הכרח בקביעת עתים לתורה בכל יום,



(12) ראה אגרת הקודש סימן ה.

(13) ראה של"ה מסכת תמיד עמוד התפלה ענין חנוכה (רמט סע"ב).

(9) יבמות קט, ב.

(10) קדושין מ, ב.

(11) מנחות צט, ב. הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ג הלכה ד.

לקוטי שיחות שבת שובה כרך ב

מתורגם ללשון הקודש

לחזור בתשובה, כיוון שאינו צריך ליצור התהוות חדשה. עליו רק לשוב ל"אני" הפנימי שלו.

ה. תפלה:

התרגום המדויק ללשון הקדש של המושג "פרייער" הוא: בקשה. ואילו בישראל אין הדבר נקרא בשם "בקשה" כי אם בשם "תפלה".

ההבדל בין בקשה לתפלה אף הוא קוטבי:

משמעות "תפלה" אינה "בקשה" - כי אם - התחברות. "בקשה" מציינת בקשה מהקב"ה שיתן - מלמעלה למטה - את הדבר החסר, ואילו כשלא חסר הדבר או כשאין רצון להשיגו - אין מקום לבקשה. "תפלה" מציינת - התחברות² עם הקב"ה, מלמעלה למעלה. דבר זה שייך בכל אחד ובכל עת.

לכל יהודי יש נשמה הקשורה עם הקב"ה. אך משום שהנשמה ירדה לגוף וקשורה אתו - מוכרחת הנשמה להזדקק לענינים גופניים כגון אכילה, שתיה וכדומה, ובו בזמן נחלשת התקשרותה עם הקב"ה. לשם כך קבועים זמנים מסוימים בכל יום לתפלה, כדי לחדש את הקשר עם הקב"ה ולחזק אותו.

לפיכך הרי גם לאלו שלא חסר להם דבר ישנו - ובמלוא התוקף - הענין של תפלה, שכן תפלה אינה אך ורק בקשה, כי אם, בעיקר, ריענון ההתקשרות והדבקות שלו בה'.

ט. צדקה:

התרגום המדויק ללשון הקדש של המושג "צ'רטי" הוא: חסד. ואילו בישראל אין הדבר נקרא בשם "חסד" כי אם בשם "צדקה". אף ההבדל בין חסד לבין צדקה הוא קוטבי:

חסד מציינן שאדם זה הוא טוב-לב, כלומר: אין מגיע לו לפלוני דבר ואין הוא חייב לתת לו, ורק בטוב לבו הוא נותן לו.

לעומתו, צדקה - מציינת "צדק", ובשני אופנים:

(א) הוא חייב לתת לאחר. הוא יודע שאינו נותן משלו. הקב"ה נתן לו בפקדון כדי שיתן לאחר.

(ב) מאחר שהוא חייב להזדקק לכך שהקב"ה יתן לו, והרי הקב"ה ודאי אינו חייב לו דבר - צריך הוא וחייב לעשות מדה כנגד מדה, למרות שאינו חייב לו. ע"י כך

ה. יהודים מקווים שבראש השנה העניק להם ודאי הקב"ה שנה טובה ומתוקה, להם ולבני ביתם, בכל הפרטים, בני, חיי ומזוני רויחי, בטוב הנראה והנגלה.

ברם, לטוב אין גבול. נתן, איפוא, הקב"ה את הימים שביין ראש-השנה ליום הכפורים - עשרת ימי תשובה - וב"עבודת" ימים אלו ניתן להשיג שביום הכפורים יתן הקב"ה יותר ויותר, מידו המלאה והרחבה, כמדת יכלתו של הקב"ה.

מה ה"עבודה" הדרושה בימים אלו? - אנו אומרים ב"מחזור": שזהו תשובה, תפלה וצדקה. באמצעות שלושה אלו אפשר להשיג מהקב"ה שיתן מידו המלאה והרחבה.

ו. ממבט שטחי נראה, לכאורה, ששלושה דברים אלו מצויים גם בין לא-יהודים, להבדיל, והם: "ר'פנטנס", "פרייער", "צ'רטי". ברם, לאמתו של דבר, קיים הבדל גדול ויסודי בין שלשת הדברים כפי שהם בבני ישראל לכפי שהם, להבדיל, בעמים. ההבדל מוצא את ביטויו בעצם המלים: תשובה, תפלה וצדקה.

ז. תשובה:

התרגום המדויק ללשון הקדש של המושג "רפנטנס" הוא: חרטה. ואילו בישראל אין הדבר נקרא בשם "חרטה" כי אם בשם "תשובה".

ההבדל בין חרטה לתשובה הוא קוטבי:

חרטה מציינת התהוות חדשה. חורה לו על שעשה דבר לא-טוב או על שלא עשה דבר טוב, ורוצה הוא ללכת בדרך חדשה.

תשובה מציינת - שיבה חזרה. יהודי הוא טוב בעצם ורצונו לעשות טוב, אלא שמסיבות שונות, שאינן באשמתו כלל או שהן באשמתו החלקית, עשה דבר לא-טוב, ואילו בעצמותו הוא טוב.

וזו משמעות התשובה: הוא חוזר לשרשו ומקורו, ל"אני" הפנימי שלו, והוא מגלה את ה"אני" הפנימי שלו במדה שזה יהיה השולט בחייו.

לפיכך קיימת תשובה בכל אחד¹, גם לצדיק יש מקום לתשובה. פירוש הדבר, שהוא שואף תמיד להגיע ל"אני" הפנימי שלו ולגלותו, וגם לרשע יש מקום לתשובה, שכן עד כמה שהגיע לדרגה נחותה יש לו תמיד האפשרות

(2) ראה רש"י בראשית ל, ח. אור התורה להצמח צדק ויחי שפ, א.

(1) ראה קונטרס ביקור שיקאגא עמוד 23.

הגשמי, באבנים, זהב וכסף, ואילו בית המקדש הרוחני המצוי בכל איש ישראל בנפשו פנימה, בית המקדש שבנשמתו של כל איש ישראל, קיים ונשאר שלם. אפילו יהודי אינו מסוגל ח"ו להחריבו, וכל שכן שגוי אינו מסוגל לכך.

- כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴: רק גופותינו נמסרו בגלות ושעבוד מלכות, אבל נשמותינו לא הוגלו ולא נמסרו בשעבוד מלכות -

גם בבית המקדש הרוחני, המצוי בנפש כל איש ישראל, ישנם כל מועדי השנה, וכשמגיע יום הכפורים צריך כל יהודי, שהוא הכהן הגדול שבבית המקדש שלו, לבצע בעצמו את כל העבודות ולא לסמוך על אחרים. ובעבודה זו המוטלת עליו ישנם שני חלקים: העבודות שב"קדשי-קדשים" בבגדי לבן, ושאר העבודות בבגדי זהב.

יג. הטעם לכך שהכהנים בעבודתם היו צריכים ללבוש בגדים לכבוד ולתפארת - וכאמור היתה העבודה ביום הכפורים צריכה להיעשות בבגדי זהב מלבד בקדשי קדשים - כותב הרמב"ם⁵ לפי שבקדושה יש להשתמש במיטב ובמפואר שבדברים. וזהב תופס מקום נכבד ויוצר רושם על בני אדם - משום כך צריכה להיות העבודה בבית המקדש, וביחוד ביום הכפורים, בבגדי זהב.

לפי זה, איפוא, בלתי מובן: מדוע היתה ב"קדשי קדשים" העבודה דוקא בבגדי לבן? ב"קדשי קדשים" גדולה הרי יותר הקדושה - היתה צריכה בודאי להיות שם העבודה בבגדי זהב?

- הענין הוא: כל אחד צריך לעבוד את הקב"ה בהתאם לכל כחותיו שלו.

כשבאים לעשיר לשם קבלת צדקה - אינו יכול לטעון שהוא יוצא ידי חובתו בתורה, תפלה, למוד חסידות ונגלה. עליו לדעת שבבית המקדש היו צריכים להיות בגדי זהב.

לאידך גיסא יש לזכור שאי אפשר לצאת ידי חובה בהחזקת ישיבות וכדומה, בלבד - "בגדי זהב", כי אם יש צורך גם ב"בגדי לבן", בגדים נקיים, ענינים רוחניים הנקיים ומשוחררים מגשמיות וחומריות.

וכל דבר צריך להיות מותאם למקומו. לעבודות שמחזוץ ל"קדשי קדשים" - יש להשתמש בבגדי זהב, לנצל את בגדי זהב לצרכי בית המקדש.

- כפי שנאמר במדרש⁶: לא היה ראוי זהב להשתמש בו, ולא נברא אלא בשביל בית המקדש. עיקר בריאת הזהב

הוא מעורר גם למעלה, שהקב"ה יתן לו יותר מכפי שהוא זכאי, שכן נתן במדה יתרה מכחותיו.

ובמיוחד - צדקה השייכת לרבים, וביחוד צדקה למוסדות תורה, שכל אחד מן המתחנכים במוסדות אלו מהווה בסיס לעתיד לבנין בית בישראל, מורה-דרך בעתיד לסביבתו. הנותן, איפוא, צדקה למוסדות תורה כאלו רשאי לבוא לפני הקב"ה ולומר: אני נתתי יותר מכפי יכלתי ל"עסקים" שלך, כביכול - תן גם אתה, יותר מן המגיע, לצרכים שלי.

י. אלה הם שלשת הדברים, תשובה, תפלה וצדקה, שבאמצעותם משיגים חתימה וגמר חתימה טובה. כששבים אל ה"אני" הפנימי - תשובה, מתחברים אל הקב"ה - תפלה, ונותנים צדקה כ"צדק" - הרי ככל שהקב"ה נתן בראש השנה כל טוב - נותן הוא ביום הכפורים במדה יתרה, שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה.

(משיחת ר' תשרי. תשי"ג)

יא. בחשבון "עשרת ימי תשובה" נכללים גם שני ימי ראש-השנה ויום הכפורים, שהרי הימים שבין ראש השנה לבין יום הכפורים אינם אלא שבועה, ומוכן, איפוא, שנעשרת ימי תשובה כוללים גם את ראש-השנה ויום הכפורים.

מן העובדה שעשרה ימים אלו נקראים בשם כולל - עשרת ימי תשובה - יש להוכיח שכל הימים האלה מהווים מציאות אחת שראשיתה בראש-השנה וסיומה ביום הכפורים.

מכאן מובן שמן הרגע הראשון של ראש השנה מתחילה כבר ההכנה ליום הכפורים.

מצות היום של ראש השנה היא - שופר³. ה"נקודה" של יום הכפורים היא עבודת הכהן הגדול, שכן בכל השנה עסקו ב"עבודה" גם שאר הכהנים, ואילו ביום הכפורים היה צריך הכהן הגדול בעצמו לעשות את כל העבודות.

בעבודת הכהן הגדול ביום הכפורים היו שני חלקים. חלק אחד היה עושה בבגדי זהב [היו בבגדים אלו סוגים נוספים על הזהב אך נקראו בשם "בגדי זהב"], וחלק שני - ב"בגדי לבן" של בד נקי.

בבית המקדש היו שלושה חלקים: העזרה, ההיכל או אהל מועד, ו"קדשי קדשים". את העבודות שבעזרה ובהיכל היה הכהן הגדול מבצע בבגדי זהב והעבודות שבקדשי-קדשים היה מבצע בבגדי לבן.

יב. חורבן בית המקדש התרחש רק בבית המקדש

(5) מורה נבוכים חלק ג פרק מה.

(6) בראשית רבה פרשה טז, ב.

(3) ראה לקו"ש כרך ב' ע' 109 הערה 1.

(4) ג' תמוז תרפ"ז. לקוטי דיבורים עמוד תרצב.

כפי שהיה הסדר של הכהן הגדול. לא היה לובש תחלה בגדי זהב ולאחר מכן בגדי לבן, כי אם היה מחליף אותם: תחלה בגדי זהב, לאתר מכן בגדי לבן, ולאחר מכן שוב בגדי זהב ולאחר מכן שוב בגדי לבן, ושוב - בגדי זהב. שכן בבני ישראל אין הגשמיות והרוחניות נפרדים.

טז. ביום הכפורים צריך יהודי להתבונן ולהתכונן להכנס לקדשי הקדשים שבנפשו פנימה.

מה משמעותם של קדשי הקדשים?

- בקדשי הקדשים שבבית המקדש לא נמצא אלא הארון, ובו נמצאו הלוחות.

כלומר: "קדשי הקדשים" הוא מקומם של הלוחות, של התורה החקוקה.

וזו גם משמעות קדש הקדשים הנמצא בנפשו של כל איש ישראל. ההתקשרות של יהודי עם התורה, תורת חיים, היא התקשרות באופן של חקיקה⁷.

יז. כשבא יום הכפורים ויהודי צריך להכנס ל"קדש הקדשים" מתעוררת אצלו שאלה: כיצד מסוגל אני להכנס לקדשי קדשים, בשעה שאני "בלתי מקושט" לחלוטין?

על כך התשובה:

כדי להכנס לקדשי קדשים אינם דרושים בגדי זהב, קישוטים, צבעים. אבל דרושים בגדים לבנים ונקיים. לב זך וטהור ומוח זך וטהור.

ולזה מגיע כל יהודי לאחר הטבילה בערב יום-כפור, הטבילה השוטפת את הדברים הבלתי טובים ובלתי מתאימים.

יח. כשם שהכהן הגדול, לאחר כל עבודתו בבגדי זהב ובגדי לבן, היה אומר תפלה קצרה, ובמספר מלים אלו היה מבקש ומשיג שנה טובה עבורו, עבור בני שבטו, ועבור כל בני ישראל בכל העולם, גם בגשמיות,

כך כל יהודי, בשעה שהוא עושה את העבודה בקדשי הקדשים שבקרבו פנימה, מביא הוא, במספר מלים ספורות ובזמנים ספורים, אושר לכל ימי כל השנה.

יט. וכשם שתפלתו של הכהן הגדול היתה עבור כל בני ישראל - כך תפלתו של כל יהודי ביום הכפורים, כשהוא בא בבגדי לבן בלב טהור ובכוונה טובה, מועילה לא לעצמו בלבד, כי אם לכל בני ישראל, ישראל ערבים זה בזה⁸, להמשיך שנה טובה ומתוקה ברוחניות ובגשמיות.

(משיחת ד' תשרי. תשי"ז)

היה לצורך בית המקדש, ובזכות כך הוא נמצא גם בכל העולם, כל אחד מבין, איפוא, שאין לעשות את העיקר לטפל ואת הטפל לעיקר -

אך כשמדובר ב"קדשי קדשים", בקדשי הקדשים שבנשמת כל איש ישראל, שם אין להכניס את הזהב. העשיר - שוה לכל אדם. עבודות קדשי הקדשים צריכות להיעשות ב"בגדי לבן".

יד. וזה ענינם של עשרת ימי תשובה, הפותחים בשופר של ראש-השנה ומסתיימים בעבודת הכהן הגדול ביום הכפורים.

בתחלת עשרת ימי תשובה נוטלים שופר ותוקעים בו. השופר הוא קרן של בהמה, אף הקולות הבוקעים ממנו אינם "טונים מוסיקליים", כי אם קולות פשוטים של תקיעה שברים ותרועה. כשאדם ניצב לפני הקב"ה אין מקום להתחכמויות. התקשרותו עם הקב"ה היא בצעקה לבבית פשוטה. הוא צועק מעומק פנימיות לבו, שהוא בנו של הקב"ה והקב"ה הוא אביו, ומבקש הוא מאביו שיתן לו שנה טובה ומתוקה.

סיומם של עשרת ימי תשובה הוא בעבודת הכהן הגדול, על שני חלקיה האמורים. כלומר, האדם יודע ומחליט לעבוד את ה' הן בבגדי זהב והן בבגדי לבן.

בקשר לדברים שהם מחוץ לקדשי קדשים - יודע הוא שמאחר והקב"ה נתן לו כסף ונשמה ישראלית, אסור לו להסתתר ב"בגדי לבן", שכל דבר מהווה בהם כתם, וכשיבואו בקשר לכסף - לעני, יפנה אותם לאחרים בטענה שהוא קדוש וטהור. הוא יודע שבית המקדש, הישיבה, בית-הכנסת ובית המדרש זקוקים לזהב - וצריך הוא לתת זהב.

אך כשמדובר בקדשי קדשים הוא שוה לכל. אין הוא מתהלך ב"בגדי זהב" כי אם ב"בגדי לבן" נקיים ובהירים, נקיים מגשמיות וחומריות. הוא יודע שבקדשי הקדשים לא נמצא כל דבר - ואפילו לחם הפנים, שהוא לחם קדוש, לא נמצא בקדשי קדשים - כי אם הקב"ה, התורה - הארון והלוחות - והכהן הגדול.

טו. וזה מוסר ההשכל לכל יהודי:

ראשית החיים, תחלת העבודה ותחלת השנה, צריכות להיות בצעקה פשוטה אל הקב"ה, נעלית מן השכל, ולאחריה צריך האדם עצמו לעשות את העבודות בבית המקדש - הקיים גם עתה - בבגדי זהב ובבגדי לבן.

וכשיעשה כן - יהיו אצלו הגשמיות והרוחניות ביחד,

יום שני ג' תשרי

נקרא בחינת "עשיה שבמחשבה"; – כפי ש"מחשבה" מהרהרת ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, ועשיה של השתלשלות בריאה יצירה עשיה, וכן באשר שומע אותיות הדבור – הן נרשמות במחשבתו ומתהרהר בהן, וזה נקרא בחינת "דבור שבמחשבה" – איך

שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, וזוהי בחינת "יצירה"; – שכן מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה" ש"בראתו יצרתו אף עשיתו" הוא כנגד "מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת "בריאה", דיבור – בחינת "יצירה", ומעשה – בחינת "עשיה", ואם כן "מחשבה" היא הרי – בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של דיבור, הרי זה דיבור שבמחשבה – בחינת "יצירה" שבבריאה).

ואותיות המחשבה לבריה בלי הרהור אותיות הדבור – נקרא "מחשבה שבמחשבה", בחינת "בריאה". והנה, אותיות הדבור ממש, – לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות

אלו עצמן שבמחשבה. ואף שלפעמים מדבר אדם ומתהרהר – בשעת מעשה, בדרך אחר – ולכאורה אין אותיות הדיבור מקבלות אז חיות מאותיות המחשבה, שכן, הוא הרי אינו מהרהר בענין שהוא מדבר, הרי אינו יכול לברר – כשאין הוא מהרהר במה שהוא מדבר, כי אם אותן דבורים וצירופים – של מלים, שבדרך דברים והיו במחשבתו פעמים רבות מאד, ונשאר בדבורים וצירופים אלו הרשימו – הרושם, מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. – הרי שהרושם של אותן אותיות המחשבה, הוא החיות של אותיות דיבור אלו. וזהו – כפי שהדבר ב"ספירות", בחינת אחרים וחיזוניות נצחיהודיים מ"מפרצוף העליון" שנכנסם בתחתון, – מפרצוף המדרגה העליונה שנכנס במדרגה התחתונה, לחיות לו בחינת מחין וחיות, בנודע:

האגרת הבאה, דיבור המתחיל "האותיות הנגלות, היא מהאגרות שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי שכותב ר' אשר מניקולייב ב"מודעה רבה", שנוספו "השמטות מהאגדה"ק¹.

המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שכן, באגרת הקודמת מדובר איך שרק הבחינות "נה"ם" – נצח, הוד, יסוד, מלכות – של המשפיע נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו קבצת האותיות הנגלות, היא מהאגרות שנוספו (דיבור המתחיל "האותיות הנגלות") מוסבר גם כן אותו תוכן², שרק האחוריים והחיזוניות של בחינות נה"י – נצח, הוד, יסוד – של העליון, נמשכות בתחתון.

האותיות הנגלות לנג, הן: במעשה דבור ומחשבה. המעשה, – אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה, הן תמונת האותיות שבכתב אשורי שבספר תורה. – כפי שהוסבר בהגדה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד שאיננה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתיבתה (בכתב אשורי של ספר תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות

והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספר תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן, ואותיות הדבור נחקקות בהבל וקול, המתחלק ל"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן, שהיא הברת ומבטא ה"ב אותיות בכל לשון, כי אין הפרש בין לשון הקדש ובין שאר לשונות במהות הקרת – ביטוי, האותיות, כי אם בצירוף. – בצירוף האותיות קיים הבדל בין שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל הלשונות. ואותיות המחשבה, הן גם כן בכל לשון שאדם מחשב תבות – הלשון, ואותיות הלשון, שהן כ"ב לבר. רק שבמחשבה, יש בה ג' מיני בחינות אותיות, שהרי בשרואה בספר תורה תמונת האותיות – הן מצטיירות במחשבתו, – בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וזה

אגרת הקדש

האותיות הנגלות לנו הן במעשה דבור ומחשבה. במעשה הן תמונת האותיות שבכתב אשורי שבס"ת. ואותיות הדבור נחקקות בהבל וקול המתחלק ל"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן, שהיא הברת ומבטא ה"ב אותיות בכל לשון. כי אין הפרש בין לה"ק ובין שאר לשונות במהות הברת האותיות כ"א בצירופן. ואותיות המחשבה הן ג"כ בכל לשון שאדם מחשב תיבות ואותיות הלשון שהן כ"ב לבר. רק שבמחשבה יש בה ג' מיני בחי' אותיות. שהרי כשרואה בס"ת תמונת האותיות הן מצטיירות במחשבתו וזה נקרא בחינת עשי' שבמחשבה. וכן כאשר שומע אותיות הדבור הן נרשמות במחשבתו ומהרהר בהן וזה נקרא בחינת דבור שבמח' ובחי' יצירה. ואותיות המחשבה לכדה בלי הרהור אותיות הדבור נק' מח' שבמחשבה. בחי' בריאה. והנה אותיות הדבור ממש הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמח'. ואף שלפעמים מדבר אדם ומהרהר בדבר אחר. הרי אינו יכול לדבר כ"א אותן דבורים וצירופים שכבר דברם והיו במחשבתו פעמים רבות מאד ונשאר בדיבורים וצירופים אלו הרשימו מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. וזהו בחי' אחוריים וחיזוניות נה"י מפרצוף העליון שנכנסם בתחתון להיות לו בחי' מוחין וחיות כנודע:

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולמעשה שמצינו שאדה"י בעצמו הוסיף באגדה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ) 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא – עפמשי"נ ומבשרי אחזה אלוקה איך שזהו באדם – במחד"מ". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכנה"ל ילי'ע באמ"ב ש' הק"ש פ"ב ב'י שלכאורה באו"א קצת. וי"ל". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' – תמונת) – מתעלמות בתמונות אחרות". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן הדווצרך לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלש"ק (עאכ"כ – בשינוי) – ומבאר שזהו בצירופן". 6. ישע"י מג, ז.

יום שלישי ד' תשרי

דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין סוף".
עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים במחשבה ודיבור: שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שתהיה להקדוש ברוך הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתר על אלקות, ענין זה מברצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות, שכן, על ידי זה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.

כך גם בנוגע לבירור ולזיכוך הנפש הבהמית, יזכוכה והתהפכותה של הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות מעשיות, שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לבישת ציצית – הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית.

הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידיים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש ברוך הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש ברוך הוא, ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש ברוך הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).

אך, מצד מה שמסביר באגרת קודש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות אין סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות מה שאין במצוות הנעשות על ידי ענינים רוחניים, שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה העליונה.

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקודש שלו⁸, כאשר נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות הנשמה השמימיות", שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מעצמות אין סוף – נפתחו אצל חסידים מעיינות חדשים של היות בקיום מצוות מעשיות.

בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי שליט"א מורה בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק דין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה".

תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא". ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל אגרת הקודש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום המצוות בכלל ובמצוות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקודש הרי נכתבו כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו", ללמד את בני ישראל דרכי ה' ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים בני המחבר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו ענינים המוסיפים יתר היות ועילוי במצוות הצדקה).

חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב⁹) "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פייענא".

רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה), ומצוות הצדקה במיוחד.

היסוד המוסבר באגרת קודש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות" היא דוקא מ"עצמות אין סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש ברוך הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם מתהווים העולמות העליונים והענינים הרוחניים, שכן, "עצמות אין סוף" דוקא, ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חס ושלום", שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנוצרה, כי אם מציאות שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא מחוייב המציאות) – דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו דבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).

מציאות כזו, שהיא באין ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש מאין" – מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי עצמות אין סוף, מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות.

מכך יוצא, שדוקא התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים הענינים הרוחניים. יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי

של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי גבול כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות) שהם בבחינה של כוח הגבול, כוח להאיר ולהמשיך ענינים בגבול ובמדה, שההשפעה שתומשך מהאור המתלבש

בכלי, תהיה בבחינה של גבול, למרות שההשפעה היא מאור אין סוף ובלי גבול. על כל פנים, הרי הכלים הם בבחינה של גבול ושל תכלית, כיצד, איפוא, הם "חד" (דבר אחד) עם "אין סוף", שהוא למעלה לגמרי מגבול וממדה? **אָמְנָם הַכְּנָנָה** – במה שהוא אומר שאין סוף וכלים הם דבר אחד, **הִיא** – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: שלא לומר, שאין סוף הוא דבר

אחד עם כלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות רק על ידי אין סוף או כשמתאחדים עם אין סוף, ופעולה זו נעשית על ידי אין סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: **לומר, שְׁתֵּן אֱלֻקוֹת – בענין של לְבָרָא יֵשׁ מֵאִין כְּמוֹ הַ"אִין־סוּף", – התהוות "יש" מ"אין" הוא רק בכוח הקדוש ברוך הוא¹¹, זה רק "בחיך הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹²: "אם מתכנסין (מתאספים) כל באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש א' ולהטיל בו נשמה", שכן, הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחיך הבורא". ועל כך אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". **וְלֹא בְּכַחֲנֵת הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת עֵלְיָה וְעֵלְוֹל –** סיבה ומסובב, **לְבַד. וְמֵה שֶׁכָּתַב הַרְמ"ק¹³ –** רבי משה קורדבירו אומר ב"ספירות", **עֲנִין הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת עֵלְיָה וְעֵלְוֹל, –** שמחשפירות נמשך באופן של עילה ועלול, **וְכֵן הוּא בְּהַרְדֵּק הַקְדוּשׁ פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית¹⁴, הֵינּוּ כְּהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת הַסְּפִירוֹת בְּסְפִירוֹת עֲצָמָן –** כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', **(בְּכַחֲנֵת הַכְּלִים), –** של הספירות, **שֶׁנִּקְרְאוֹת "כְּלֵי מֵה" בְּסֵפֶר יְצִירָה¹⁵, –** הנקראות "כלי מה" בספר יצירה¹⁶, – בלשון "עשר ספירות בלי מה מדתן עשר וכו'", **ו"בלי מה" הכוונה – שְׁאִינֵן בְּכַחֲנֵת יֵשׁ¹⁷ וְמֵהוּת מְשֻׁגָּה, –** לנבראים, **וְכֵמוֹ הַ"אִין־סוּף" דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהַּ כְּלָל¹⁸, –** שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של הספירות נקראים "כלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות שהיא ברת-השגה לשכל**

כ. "אֵיהוּ וְחִוְיָהּ חֵד, – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מיוחדים אתו (עם אין סוף) אלא הם דבר אחד עם אין-סוף). **אֵיהוּ וְיִגְרְמוּהִי חֵד**

כְּהוֹנִי – הוא והכלים הבאים ממנו (שהם הכלים לאורות של הספירות וכמו גופים לנשמות¹⁹) הם דבר אחד בהן (בספירות). **(פְּרוּשׁוֹ, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. "חִוְיָהּ" – הֵן 258 הַ"אִין־סוּף, –** של הספירות (שהן ענין של חיות ואור) **ו"יִגְרְמוּהִי" – הֵן הַכְּלִים, –** של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות ולאורות, **שֶׁכְּלָן –** כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף", מפני שהם אלקות, – שגם

הכלים של הספירות הם אלקות, **מֵה שְׁאִין בְּן כְּבִרְיָאֵה־יְצִירָה עֲשִׂיָה ב'.** – שם הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות – אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. **וְצִרְיָה לְהִבִּין הַיִּטֵּב, אֵיךְ הַ"אִין־סוּף" חֵד –** דבר אחד, **עִם "יִגְרְמוּהִי" הֵן הַכְּלִים, –** של הספירות, **הֵרִי הַכְּלִים הֵן בְּכַחֲנֵת גְּבוּל וְתַכְלִית, –** לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מיוחד כמו חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול, כיצד, איפוא, יכולים כלים להיות דבר אחד עם אין סוף? **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים²⁰. –** שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. ה"צמצום צדק" מסביר ב"אור התורה²¹, שמה שכלים הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של אין-סוף, הכוח שישנו באין-סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה, שכן, הוא הרי אומר ב"עבודת הקדוש²²: "האין-סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי-בעלי גבול כן יש לו כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי-בעלי-גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו" – אין-סוף הוא השלימות של הכל, כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול, שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "בלי גבול" ולא "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "אין-סוף" הוא הרי השלימות

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמו"ז פ"ב. ובכ"מ". 10. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחינה יגרומוהי". 12. שער ב' פ"ג. ועוד. 13. ויצא קפב, ב. 14. ח"א ריש פ"ח. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 16. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ג. ב"ר פלי"ט, יד. ויק"ר פ"ט, ב. ועוד. 17. פרדס רימונים שער ו פ"ז. ועוד. 18. ח"א יט, ב ואילך. 19. פ"א מ"ב. ועוד. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריאה. והראי' – ועד כדי כך – שאינן". 22. תקו"ז בהקדמה (ז, א).

המצמצמים את האור, שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, לא יועילו להיות גשם עב כעפר, מהשתלשלות הרוחניות משכלים נבדלים אפלו – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: משכלים נבדלים, ש"ל המלאכים, – מלאכים הם הרי בעלי חומר וצורה, בכל זאת כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מיסודות רוחניים – לא יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים, שכן, הרי זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו

אגרת הקדש

יראו ונבואת משה רבינו ע"ה והשגתו היתה מפרק עליון דנצה דז"א ובהשתלשלות העלול הוא מוקף מהעילה ובטל במציאות אצלו כזו השמש בשמש כמ"ש בפרדס מהרמ"ק ואף גם צמצומים רבים מאד לא יועילו להיות גשם עב כעפר מהשתלשלות הרוחניות משכלים נבדלים אפילו של המלאכים אלא להיות רוח הבהמה מפני שור כמ"ש במ"א וע"ש

שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת העליונה ביותר, אלא – ההשתלשלות יכולה להשפיע, להיות "רוח הפכה" מ"פני שור", – שבמרכבה שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה לגמרי ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין רוחני" – דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כמו שנתבאר במקום אחר, ועין שם. – הרבי שליט"א מצדין כאן, שיש לומר שכונת רבנו הזקן היא – לתורה אור ד"ה "ביאו לברוש מלכות"²⁵, ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם "חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא אין זה גם כן יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין סוף", כי אם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁶: "והחכמה מאין תמצא", שחכמה לגבי למעלה מחכמה היא ענין של "יש מאין".

הנבראים, הרי על כך אומרים ענין ההשתלשלות ב"ספירות", שאין ספירה אחת מתהווה מספירה שניה באופן של בריאה "יש מאין", שכן, הרי אין זה "יש" שיהיה מדות מושגת, אלא הוא "בלי מה" – הרי זה בא באופן של "עילה ועלול". על כך, שהכלים של הספירות אינם מדות מושגת – מביא

רבנו הזקן ראיה: וכמו שכתוב²³: "ופני – הפנימיות שלי, לא יראו". – שאפילו לגבי משה רבנו אין זה מדות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות הכלים, שגם הם למעלה אפילו

מהראיה וההשגה של משה רבנו, ונבואת משה רבנו עליו השלום והשגתו, היתה – רק, מפרק עליון דנצה דז"א אגפין. – מהחלק העליון של בחינת "נצח" של "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שנוכר באגרת הקודמת (סימן י"ט), הספירות נצחיות יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל המקבל, הרי שהן רק חיצוניות הספירות ולא הפנימיות. ובהשתלשלות העלול – המשתלשל מה"עילה", הוא מוקף מהעילה, – שזה לפני שה"עלול" משתלשל מה"עילה", אלא הוא עדיין כולו בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, ובטל במציאות אצלו – הוא בטל ל"עילה" שלו, כזו השמש – כפי שזו השמש בטל בשמש, – זה כבר גם אחרי שה"עלול" משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה היא משתלשלת, כמו שכתוב בפרדס²⁴ מהרמ"ק. – הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ועד"ז ביש דעש" – ואף גם צמצומים רבים מאד –

יום רביעי ה' תשרי

האלקי המהווה אותו, עד כפי שזו השמש בטל בשמש ממש, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיב" – הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא, שאי אפשר שיתהווה "יש מאין" באופן של השתלשלות

אגרת הקדש

ויש מאין נקרא בריאה בלה"ק והגם שהיש הנברא הוא

"עילה ועלול", שכן אז הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא היה בטל כמו שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה" שלו, בשעה שהאמת היא הרי, שגם בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו ונמצא בו תמיד לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור רק לגבי "קמי", כפי

ו"יש מאין" נקרא "בריאה" בלשון הקדש²⁷. – "בריאה" היינו שנוצר דבר חדש שלא היה קיים לפני זה (שלא כמו ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני זה אלא באופן אחר). וכנוכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כולו "יש", שכן, אז זה הרי לא היה "אין" כי אם "יש". התהוות חדשה נקראת בלשון הקדש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת בראשית²⁸, שאין לנו בלשון הקדש ביטוי אחר לציין את ההתהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח

23. תשא לג, כג. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע – שאינן חד כ"א נפרדים – א"א ע"י ער"ע". 25. צ, ב. 26. איוב כח, יב. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי הכא?! וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי – לגבי השתל' דספירות כו') – דעפ"ז מובן פש"מ ד"ברא אלקים נאמר – לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין – כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")." 28. א, א.

ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו מושג, שכן, אין הנברא משיג (אינו מבין) את מקורו, ודבר שאין הנברא מבין ומשיג הוא קורא "אין", שכן, בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים. ב) שכן, בסוג זה של מציאות כפי שהנברא והיש

אגרת הקדש

ג"כ כלא חשיב קמיה דהיינו שבטל במציאות לגבי הכח והאור השופע בו מהכלים דיי"ס דאבי"ע שהקן אור א"ס ב"ה מאיר בהם וכזיו השמש בשמש כמ"ש בלק"א ח"ב. היינו קמיה דוקא שהיא ידיעתו ית' מלמעלה למטה, אבל בידיעה שממטה למעלה היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה זו שממטה כי הכח השופע בו אינו מושג כלל וכלל וגם אין ערוך זה לזה כלל וכלל לא מיניה ולא מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעילתו ובטל אצלו ע"י ידיעה והשגה זו וגם במהותם ועצמותם אין הפרש גדול כ"כ רק שזה עילה וזה עלול ולא מיניה ולא מקצתיה מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נקרא יש מאין דוקא

שהדבר לפני הקדוש ברוך הוא בידיעה שלו (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגביו יתברך וגם היש הנברא בטל כזיו השמש בשמש); אך בידיעתו ובהרגשתו של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם התהוות היתה באופן של "עילה ועלול"

לא היה יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות. והנהגה - למרות, שהיש הנברא הוא גם כן פלא חשיב קמיה, - נחשב לפניו יתברך כלא כלום, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיבי" - הכל לגבי הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום, הרי שגם היש הנברא הוא כלא כלום, דהיינו שטל במציאות - קל הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: נישט נאר (לא רק) לגבי עצמו"ה - שאינו

שיטביר להלן: וְגַם אִין עֲרוּךְ - ואין שום שייכות, זה לזה כָּלֵל וְכָלֵל, - אין בין ה"יש" ל"אין" שום ערך ושייכות כלל, הם שני מהותים נפרדים, ובסוג המציאות שה"יש" נמצא, אין ה"אין" - מקורו - נמצא. כמו למשל, שנאמר, שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות שהאבן נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינו הך אם מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל, שכן, גם שכל אינו נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, לא מיניה ולא מקצתיה, - לא ממנו ולא ממקצת ממנו, מהערך שמהעלול אל העלה, שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעילתו - הרי שה"עילה" נמצאת בעולם ההשגה שלו, וההשגה משפיעה בו, וכטל אצל על ידי ידיעה והשגה זו, - שהוא משיג בעילתו, אך ה"יש" אין לו שום השגה ב"אין" המהווה אותו. וְגַם בְּמַהוּתָם וְעֲצָמוּתָם - של ה"עלול" וה"עילה", אין הפרש גדול כל כה, רק שזה עלה וזה עלול, - אבל המהות והעצם הם אותו דבר, כפי שהוסבר לעיל בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות ישנו כבר גם בשכל - המדות שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר המדות שבלב, אך גם הן, הן בעצם ומדות ענין של מדות, ולא מיניה ולא מקצתיה, - ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש, - שה"אין" וה"יש" הם עצם ומדות אחרים לגמרי, ובסוג המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל. וְלִבְנֵי נִקְרָא³¹ - גם אליבא דאמת, "יש" מ"אין" דִּיקָא. - שהמקור נעשה "אין", למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע שיש לו מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא יכול לקרוא לו

בגדר העולם והבריאה, כ"א בענין הבריאה, לגבי הכח והאור השופע בו - נברא, כוח ואור זה הם מהכלים דיי" ספירות דאצילות בריאה" וצידה עשיה, שה"קן" - של, אור-אין-סוף בְּרִדְהוּא מְאִיר בְּהֶם, - שלכן²⁹ זה נקרא "קמי" (לפניו), למרות שמדובר אודות הכוח האלקי המהווה אותו - שכן, בכלים של הספירות שמהם בא הכוח האלקי - מאיר בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא וְכָ - כמו ביטול יו"ה השמש בשמש, - שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, כמו שנתפאר פְּלִקוּמֵי אֲמָרִים - ספר ה"תניא", תִּלְקֵן בִּסְ - שכל הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל במקורו בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות הנבראים היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות "יש" כי אם היו בטלים לגבי מקורם - הרי גם כעת, כשנתהוו בדרך "יש מאין" הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם, ובאופן הביטול כמו שזיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על כך רבנו הזקן: תִּינֵנו "קמיה" - לפני הקדוש ברוך הוא, דִּיקָא, שְׂהִיא יְדִיעָתוֹ וְתִפְרָךְ - כפי שהוא יודע את הנבראים באופן הידיעה של מלמעלה למטה. אָבֵל בִּידִיעָה - דעת תחתון, שִׁמְמָטָה לְמַעְלָה - הידיעה שמצד הנברא, הִישׁ הַנִּבְרָא הוּא דְכָר נִפְרָד לְגַמְרֵי בִידִיעָה וְהַשְׁגָּה זו שִׁמְמָטָה, - הנברא נרגש למציאות "יש" ודבר נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא שהוא בטל במציאות לגבי מקורו; ולמרות שגם הנברא יודע שיש לו מקור המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח אלקי - כיצד, איפוא, הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצו"ג): 'דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדוגמא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא כסמיכות ממש להזיו) - וגם בנדו"ד ידיעה שמלמעלה מ"י - שייכת גם באדם (משא"כ - ההרגש שבידיעה)". 30. שער היחוד והאמונה פ"ג. 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם אליבא דאמת".

יצירה-עשייה. שלמרות שזה ענין של "ספירות" שבערך העולמות עצמם הן האלקות שבעולם – בכל זאת הכלים של הספירות הם כבר ענין של מציאות "יש", וכן, שאפילו בעולם ה"אצילות" ישנו ענין של "יש", אלא שזה "יש הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר נפרד). ורבנו הזקן יסכם, שעיקר ההתהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להוות "יש מאין". ובלשון רבנו הזקן:

"אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא מובן ומושג ליש הנברא, ואין הוא נמצא בסוג המציאות של היש הנברא. אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין" (ולא באופן של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית וההתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של העולמות בריאה-

יום חמישי ו' תשרי

ההתהוות של ה"יש הנאצל" היא מחיצוניות הכלים של הספירות שב"אצילות" – מחיצוניות הכלים ד"ספירות דאצילות" שהן אלקות, נבראו ההיכלות דאצילות – שאין זה ענין של ספירות וכלים בהם מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של

והנה, ראשית היש הנברא ותחלתו, הן הכלים ד"ספירות דבריאה-יצירה-עשייה, ונם האורות נפשיות; – האורות המתלבשים בכלים והם ענין של חיות לכלים – שבהם ישנן הרי שלש הבחינות נפש, רוח ונשמה, הרי שתי הבחינות נפש ורוח הן גם

אותו עולם, שמתלבש בהן בחינת העגולים ד"ספירות, – "עגולים" הוא ענין של עיגול ומקיף של הספירות, שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה כמו האור הפנימי המחיה אותו – אלא הוא מאיר רק באופן של מקיף, שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" – על

אגרת הקדש

והנה ראשית היש הנברא ותחלתו הן הכלים ד"ס רבי"ע וגם האורות נפש רוח ונבראו מבחי' הנשמה ד"ס רבי"ע שהוא אלקות והן הלמ"ד כלים דמל' דאצילות וכן באצילות מחיצוניות הכלים ד"ס דאצי' שהן אלקות נבראו ההיכלות דאצילות שמתלבש בהן בחי' העגולים ד"ס וגם גופות המלאכים דאצי' שהן בחי' יש וכמ"ש ובמלאכיו ישים תהלה. שאינן בבחי' ביטול לגמרי כעלול לגבי עילתו

כן ענין של "יש" ונבראו מבחינת הנשמה ד"ספירות דבריאה-יצירה-עשייה שהוא אלקות, – והאלקות של הספירות מהווה את ענין ה"יש" של הכלים של הספירות וגם הנפש והרוח שלהם, והן – בחינה זו – האורות של הספירות – הן הלמ"ד כלים דמלכות דאצילות. –

כל פנים "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", ונם גופות – הגופים של המלאכים דאצילות שהן בחינת יש, – מתהווים מחיצוניות הכלים של הספירות ד"אצילות", וכמו שכתוב: "ובמלאכיו ישים תהלה", – הרי לא כתוב כאן מלאכים סתם, אלא "מלאכיו", המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם ה"אצילות" – הרי גם בהם יש ענין של בלתי-שלימות, בהיותם ענין של "יש" ולא אלקות, שאינן בבחינת בטול לגמרי כעלול לגבי עילתו. – שכן, הם מתהווים באופן של "יש מאין" ולא כמו "עילה ועלול".

ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו חיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה-יצירה-עשייה להיות להם נשמה וחיות – יש בכל אחד מהם שלש הבחינות: פנימי, אמצעי וחיצון, או כפי שכתוב לפעמים הלשון "סת"ר", סוף, תוך, ראש – הרי שכל עשר הספירות שב"מלכות" עם שלש הבחינות שבכל אחת מהן – הם למ"ד כלים, המתלבשים בבריאה-יצירה-עשייה והם ענין של אורות ושל נשמה ל"ספירות" של בריאה-יצירה-עשייה. וכן באצילות, –

יום שישי ז' תשרי

הצמצום הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין העולמות, שצמצום זה (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט באור, כי אם סילוק האור. ואילו שאר הצמצומים שבסדר השתלשלות הם הרי באופן של מיעוט. אך, צמצום זה של אור הקו

המתלבש בספירות - בנר"ג (נפש-רוח-נשמה) של

הספירות - דומה לאופן הצמצום של הצמצום הראשון. כל האמור הוא ביחס לנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות", לפני שהן מתלבשות בגוף, שאז הן מעין מאלקות ואינן "יש" ו"דבר נפרד". להלן יסביר רבנו הזקן, שגם אחרי שהנשמות ד"אצילות" ירדו לעולם הזה, הרי בצדיקים הראשונים גם כן לא נשתנו

נשמות אלו להיות דבר נפרד מאלקות. (ואף גם לאחר שירדו הנפש-רוח-נשמה - שהן במדריגה ד"אצילות לעולם הזה לצדיקים הראשונים - אפשר³³ שלא נשתנה מהותן - לגבי איך שהן היו בהיותן ב"אצילות", להיות דבר נפרד מאלקות, - להיות מציאות "יש" הנפרד מאלקות, אלא הן נשארות באותה בחינה כפי שהן היו ב"אצילות", ולכן היו מסתלקות - מהגוף, כשרצו לחטא במהרה ויחטאו. - וכפי שאומר בתיקוני זוהר³⁴, שבחינת "נשמה דאצילות", מסתלקת מהגוף לפני עשיית החטא, ומפרש שם בכך את הפסוק "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"³⁵, שהעונות מבדילים בין הנשמה והאלקות של הנשמה (הנשמה מצד בחינת האצילות שבה שהיא ענין של אלקות), שכן, בחינה זו של הנשמה שמצד "אצילות" - מסתלקת, וקרוב לומר, שגם³⁶

אך נשמות המלאכים שיצאו מ"זיווג הנשיקין", - "זיווג נשיקין" הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שמוזה בא ענין רוחני כמו הנשמות של המלאכים, וכן נשמות האדם שיצאו מזיווג - ויחוד, ד"א ונוקבא - של הספירות ז"א (מדות) ומלכות ד"אצילות -

שבהשוואה לזיווג של נשיקין זה נקרא "זיווג גופני", וזוהו נעשה הולדה של נשמות המתלבשות בגופים גשמיים, קדם שירדו לבחינת יצירה עשויה - אלא הן עדיין ב"אצילות", הרי הנשמות כפי שהן שם - אינן בכלל "יש" ודבר נפרד לפני עצמן, אלא הן מעין פחינת אלקות - כפי שזה בא בצמצום עצום, - בצמצום של להיות בחינה של נשמה, ובעין הכלים

ד"א ספירות ד"אצילות, שהן בפחינת גבול - למרות שהן אלקות, בכל זאת הן בבחינת גבול של חכמה וחסד וכדומה. שזה על ידי צמצום אור האין-סוף, הוא ה"קו" המלבש הנפש-רוח-נשמה ששלהם, - שמצד שהקו המלוכש בהן הוא בצמצום רב ולא מאיר בהן ענין ה"אין סוף" ו"בלי גבול" המאפיין את ה"קו", כי אם הארה בלבד מה"קו" שלא נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של ה"קו" - מצד זה יכולים הכלים של הספירות להיות בבחינת גבול, למרות שמצד התאחדותם וביטולם לאור הם ענין של "אלקות", כנזכר לעיל. דומה לכך הוא בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות". אלא, על צמצום זה (שה"קו" המלוכש בהם הוא הרי על ידי צמצום) אומר רבנו הזקן, שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה, כי אם, וכמו צמצום הראשון להיות חלל וכו' - וכמו

33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרנו 'אפשר' וכללות הענין - אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי' משא"כ אברהם (תו"א ותו"ה ר"פ משפטים ובכ"מ)". 34. תיקון ע' (קכד, סע"א). 35. ישעי' מט, ב. 36. הרבי שליט"א מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "...ויבן ענין ריבוי העולמות הנז' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורוחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדריגות מדריגה אחר מדריגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה הי' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח והחיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוכשים בו מדבר הוי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוכשים בו ובהסתלקותם הי' כלא הי' א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדריגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלבשו בו' ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוכשים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון בו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבה הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדריגה אחר מדריגה לכן נק' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלוכש בעולמות ב"ע' בו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיותו וז"ל וקרוב לומר שגם האלפים ורובות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצי' ובחי' יש בו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גולגלתא בו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו בו' כצ"ל אם באנו

שבת קודש ח' תשרי

תחלתן בסופן, – שהתחלה (שהיא למעלה מהראש) נמצאת בסוף במדה מרובה יותר מאשר בראש. ה"ראש" בספירות, הוא ספירת ה"חכמה" (הנקראת ראש וראשית, "ראשית חכמה")⁴¹, וה"תחלה" שלמעלה מהראש היא ספירת ה"כתר". הרי שהתחלה, ספירת הכתר, "נעוץ"

אגרת הקדש

ונמצאת בסוף של הספירות, ספירת ה"מלכות", האחרונה בכל הספירות, **כִּי פֶתֶר הוּא מְמַצֵּעַ בֵּין הַמַּאצִּיל –** שהוא "אין סוף", **לְנֹאצִּלִים,** – שהם ענין של גבול, **וְיֵשׁ בּוֹ – ב"כתר", פְּחִינָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הָאֵין סוּף.** – שכן, כל ממוצע מכיל שתי המדריות שהוא הממוצע ביניהן. וכיוון ש"כתר" ממוצע בין "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא כולל בתוכו גם מ"אור אין סוף" וגם מ"נאצלים", ובחינת "אור אין סוף" ש"כתר" מכיל בתוכו היא

הבחינה האחרונה של "אין סוף", והיא ה"תחלה", הבחינה של "אין סוף" ש"נעוץ" ונמצאת ב"מלכות", וכנזכר לעיל שב"מלכות" מתבטא כוח ה"אין סוף" לברוא "יש מאין", **וְלִכֵּן נִקְרָא – כתר, פֶּתֶר מְלָכוֹת,** – כפי שאומר במאמרו "פתח אליהו" שבתיקוני זוהר – "כתר עליון איהו (הוא) כתר מלכות", **כִּי אֵין פֶּתֶר אֱלֹא לְמֵלָה,** – כך הדבר כאן – עיקר ענין הכתר הוא, כדי שיומשך ענין ה"אין סוף" (שב"כתר") ל"מלכות", **וְגַם – כתר נקרא "כתר מלכות" לא רק מפני שממנו נמשך כוח ה"אין סוף" ל"מלכות", אלא שב"כתר" עצמו יש הענין של "מלכות" כִּי פְּחִינָה אֲחֵרוֹנָה דְאֵין־סוּף הִיא מְלָכוֹת דְאֵין־סוּף⁴²,** – הרי שב"כתר" יש גם הענין של "מלכות", שהרי הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין סוף", **וְלִכֵּן גַּם הַמְלָכוֹת דְאֵין־סוּף נִקְרָא "פֶּתֶר" מִמַּטָּה לְמַעְלָה.** – כשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם "כתר" לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה נמצאת בחינת ה"כתר", וזה מאיר לספירות שלמעלה מ"מלכות" באופן של "אור חוזר", כל האמור הוא מצד זה שב"מלכות דאצילות" מתבטא הכוח של "אין סוף" בענין בריאת "יש מאין", שמ"מלכות" מתהווים הנבראים שהם "יש" ו"דבר נפרד" (בהרגשתם) מאלקות. ואילו בנבראים – הרי זה רק שמתבטא הכוח של "אין סוף" לברוא "יש מאין", אבל אי אפשר לקרוא לכך התגלות של "אור אין סוף", שכן הנבראים הרי מרגישים עצמם למציאות "יש" – אין זה הרי גילוי של "אור אין סוף"; להלן יסביר רבנו הזקן, שלאמיתו של דבר נוצרים מצד "מלכות" גם ענינים

אֲמַנָם מוֹדַעַת זֹאת, – הרי ידוע, שְעֵקֶר הַתְהוּוֹת הַיֵּשׁ וְדָבָר נִפְרָד לְגַמְרֵי, – מאלקות, הוא מְמַלְכוֹת דְאֵין־סוּף – מספירת ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", שְנַעֲשָׂה – "מלכות דאצילות" נעשית עֵתִיק דְבְרִיאָה, – "עתיק" הוא ענין התענוג, פנימיות הרצון, ו"מלכות דאצילות" נעשית ענין של תענוג ורצון לעולם ה"בריאה" – מצד "מלכות" נוצר תענוג בנבראים המרגישים עצמם ל"מציאות", ועל ידי כך מתבצע ענין ה"מלכות", **כִּי "אֵין מְלָךְ בְּלֹא עֵם וְכוּ"³⁸.** – כנזכר לעיל, שהענין של מלך ומלוכה הוא על "עם" דוקא, על זרים ורחוקים מהמלך, שהם הנבראים של עולם ה"בריאה" והעולמות שלמטה ממנו, שאינם כמו הנאצלים שהם "אצלו וסמוך לו", קרובים ומאוחדים עם אלקות, אלא

זה ענין של בריאה ונבראים שעליהם מתבטא ענין המלוכה. וְגַם רְבוּי הַנְּבְרָאִים וְהַתְחַלְקוּתָן – שכל נברא שונה ממשנהו, למרות שְנִבְרָאוּ בְּכַח הָ"אֵין־סוּף" – שהוא יְחִיד וּמְיֻחָד בְּתַכְלִית – הרי מבלי הבט על מה שהנבראים באים מכוח ה"אין סוף" שהוא "יחיד ומיוחד" בתכלית, בכל זאת יהיו בהם ריבוי גדול והתחלקות, הוא **עַל יְדֵי רְבוּי הָאוֹתוּתוֹת הַיּוֹצֵאִין מְמַלְכוֹת,** – הנקראת "פִּי הַ", **"וְכִרּוּחַ פִּיּוֹ כֹּל צְבָאָם",** – כמו שכתוב³⁹: **"(בדבר ה' שמים נעשו) וברוח פיו כל צבאם" – כל הנבראים, וְה' מוֹצֵאֹת הַפֶּה –** שלמעלה, כשם שבאדם באות אותיות הדיבור מחמש מוצאות הפה, כך ישנן גם למעלה חמש מוצאות הפה, מהן באות אותיות הדיבור שלמעלה, **הֵן מֵה' גְבוּרוֹת –** חמש בחינות הגבורה. הַנִּקְבָּא. – שב"מלכות", וְלֹאֲתָ – ולכן נִקְרָאת – "מלכות", **"עֲלֵמָא דְאֵתְגַלְיָא",** – העולם של התגלות, **כִּי כָה נִגְלָה בְּחַ אֲוֵר־אֵין־סוּף לְבְרָא יֵשׁ מֵאֵין שְׁלֹא עַל יְדֵי עֲלָה וְעֵלּוּל,** – "עילה" ו"עלול" יש גם בנבראים, ואילו בריאת "יש מאין" היא רק בכוח ה"אין סוף", וכוח זה בא בגילוי ב"מלכות דאצילות", **אֲבָל מַט' סְפִירוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת –** שלפני ספירת ה"מלכות", **נִאֲצְלוּ בְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלָה וְעֵלּוּל, וְאוֹר הָאֵין־סוּף הוּא מְלַבֵּשׁ בְּחֻמְכָה לְבִדְהָ.** – "חכמה" כפי שהיא מ"אין סוף" היא כעין "יש מאין", והחכמה מאין תמצא, ו"אור אין סוף" מאיר ב"חכמה" (ועל ידי "חכמה" מאיר "אור אין סוף" בכל שאר הספירות). הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ואין סתירה בין הני"ל דבריה – הוא לבדו בכחו כו' ומודעת זאת דהוא מל' כי וְהוּא שְׁפָתוֹב: – בספר יצירה⁴⁰, בענין עשר ספירות: **"נְעוּץ"**

39. תהלים לג, ו. 40. פ"א מ"ז. 41. תהלים קיא, י. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מההג'ה בפנ"ב (בח"א). ולקמן קלא, ריש ע"ב".

כְּמוֹ גִידוּל וְ"א וְנוֹקְבָא - הספירות "ז"א (זעיר אנפין - מדות) ו"מלכות" דאצילות, שהן לפני כך בהעלם, ומתגלות בְּכַסֵּן "אמא עלאה", - בפנימיות "בינה" דאצילות, שְׁהוּא עַל יְדֵי אִוְרוֹת עֲלוֹיִנִים מְ"אמא עלאה", - ספירת ה"בינה", וּמְלַמְעֵלָה לְמַעְלָה

אגרת הקדש

ממנה להיות יש ודבר נפרד בפ"ע בעולם הבריאה ונקרא בשם לידה כקריעת י"ם דבעתיקא תליא וגם כל גידול הנשמות כל ז' חדשים מזיווג של שמיני עצרת עד שביעי של פסח הוא כמו גידול זו"נ קלא בבטן אימא עילאה שהוא ע"י אורות עליונים מאימא עילאה ומלמעלה למעלה עד אין סוף המתלבש בה כל ט' או ז' ירחי לידה, וככה הוא בבריאת נשמות ומלאכים לעולם הבריאה וגם כל עיקר ושרש הטיפה שמקבלת ומתעברת מז"א הוא ממוחין דאו"א ובכל זיווג נמשכת לאו"א מא"א וע"י ומלמעלה למעלה עד אין סוף רק שהכל בהעלם במוחין עד לידת הנוק' הנשמות והמלאכים וההיכלות לעולם הבריאה. נמצא שזהו גילוי אור א"ס ממש ע"י העיבור והלידה.

שהם גילוי של אלקות ו"אור אין סוף", כפי שהדבר בלידת והתהוות הנשמות שמ"מלכות", שנשמות הן הרי אלקות, וכפי שאלקות באה בצמצום של נברא, יש מצד "מלכות" גם הענין של גילוי אלקות ו"אור אין סוף", שלכן זה נקרא "עלמא דאתגליא" - עולמות של

התגלות, - שעל ידי ספירה זו נתגלה "אור אין סוף" בעולמות (ולא רק הכוח של "אין סוף" המתבטא בהתהוות הנבראים, שכפי שהוסבר לעיל זה ענין של העלם בנבראים המרגישים עצמם למציאות "יש"). ומה גם⁴³, כִּי בְרִיאַת הַנְּשָׁמוֹת - מְנַגְּהָ, - מ"מלכות", לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמָּה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, - לא כפי שהנשמות הן בעולם ה"אצילות", שהן שם מהות של אלקות, בטלות ולא

- ב"בינה" - לשם גידול זו"נ ("זעיר אנפין" ו"מלכות") כֹּל ט' או ז' יְרַחֵי לְיָהּ. - "זו"נ" דאצילות "גולדות" מ"אימא עילאה", "בינה" דאצילות, וכך גם ב"אימא תתאה, ב"מלכות", שגידול הנשמות שבה הוא גם כן על ידי אורות עליונים המשכה מ"אור אין סוף". וְכַכָּה הוּא בְּבְרִיאַת נְשָׁמוֹת וּמְלָאכִים לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה. - שזה גם כן על ידי אורות עליונים, עד "אור אין סוף", הנמשכים ב"מלכות". להלן יסביר רבנו

מרגישות עצמן ל"יש", אלא כמו שהנשמות הן בעולם ה"בריאה", שם הן מרגישות עצמן ל"יש" ו"דבר נפרד", ויחד עם כך הן ענין של אלקות וממשיכות אלקות בעולמות, וְ - מה שנשמות באות מ"מלכות", נְקָרָא בְּשֵׁם "לְדָה", - שזקוקים לכך לכוח עליון מיוחד של "אין סוף", בְּקְרִיעַת יְסֻס־סוּף - שאומר על כך בזוהר⁴⁴ ד"בְּעֵתִיקָא תְלִיָא". - שהדבר תלוי ב"עתיק" שהוא נעתק ונבדל מעולמות, והוא פנימיות ה"כתר", שכן, ב"כתר" ישנם הרי "עתיק" ו"אריך", אריך - ראש ומקור לנאצלים, ועתיק - הבחינה האחרונה של "אין סוף". וכשם שעל קריעת ים סוף נדרש כוח של "עתיק" (מ"אין סוף"), כך גם ללידת הנשמות, שכפי שמדובר בקבלה זה אותו ענין של קריעת ים סוף, נדרש גם על כך כוח מיוחד של "אין סוף". להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק ללידת הנשמות נדרש כוח של "אין סוף", כי אם גם על ענין העיבור של הנשמות, שלפני הלידה, נדרשים אורות עליונים עד "אין סוף". וְגַם כֹּל גִּידוּל הַנְּשָׁמוֹת כֹּל ז' חֲדָשִׁים, מְזוּוּג שֶׁל שְׁמִינֵי עֲצֵרֶת עַד שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח, - שכתוב בקבלה⁴⁵ שמיני עצרת הוא היחוד והזיווג "להוליד נשמות", ו"לידת הנשמות" היא בשביעי של פסח, בזמן קריעת ים סוף, הוּא

הזקן, שלא רק עבור לידת הנשמות ועבור העיבור נמשכים אורות עליונים, כי אם גם עבור שורש הענין של עיבור, שיוכל להיות העיבור, זקוקים גם כן להמשכת אורות עליונים. וְגַם, כֹּל עֵקֶר וְשָׂרֵשׁ הַטִּיפָה שְׁ - "מלכות", מְקַבְּלַת וּמְתַעַבְרַת מְ"זְעִיר אַנְפִּין", - (מדות), הוּא מְמוֹחֵין ד' אַמָּא וְאִמָּא, - "חכמה" ו"בינה", וְכַכָּל זוּג - של "חכמה" ו"בינה", שיומשך מכך ענין של הולדה, נְמַשְׁכַּת - הַטִּיפָה ל' אַמָּא וְאִמָּא" - "חכמה" ו"בינה", מ' אַרְיָךְ אַנְפִּין" ו"עתיק יומין", וּמְלַמְעֵלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוּף, רַק שֶׁתְּכַל בְּהַעֲלֵם בְּמוֹחִין, עַד לְדַת הַנוֹקְבָא - "מלכות" מגלה, הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים וְהַהִיכְלוֹת לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה. נְמַצָּא, שְׁהוּוּ גִלּוּי אִוְרֵי אֵין סוּף מְמוֹשׁ, עַל יְדֵי הָעֵיבוֹר וְהַלְדָה. - לא רק המשכה מכוח ה"אין סוף", הנמשכת על ידי "מלכות" בהתהוות הנבראים, כי אם גם ענין של גילוי מ"אור אין סוף" שבא על ידי העיבור ולידת הנשמות, הרי מה ש"מלכות" נקראת "עלמא דאתגליא" - עולמות של התגלות - אינו רק מפני שעל ידה מתגלה הכוח מ"אין סוף" בנבראים באופן של העלם, כי אם גם התגלות ממש של אלקות ו"אור אין סוף" בעולמות כפי שזה נעשה על ידי נשמות.

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"ז יובן ביותר שאין ספירה בהנ"ל - כי בריאת הנשמות וכו' בעתיקא תליא ואפילו הגידול כו' וההיכלות". 44. ח"ב נב, ב. 45. ראה לקו"ת צו טז, ב. וש"נ.

שבת

ג תשרי ש"ת

ה'תש"ד

מתחילין מזמור לדוד ולא לכו נרננה, וכן בכל שבת מוצי"ט. הפטורה: שובה - יכשלו בס. מי אל כמוך - מימי קדם.

שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"כב. צד"צו.
תניא: אך נשמת . . . 260" בבלי"ע.

יום

שני

ביחידות הצ"צ אצל רבינו הזקן ב תצא בששי באלול תקס"ד סיפר לו רבינו: ש"פ תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) – תורה, והתחלתי ושבתי עד הוי' אלקיך, וביאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהי' אלהיך, אלקים בגימט' הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרה"צ ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ר"ת: ת, תמים תהי' עם הוי' אלקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך.

כשסיפר לי אאמו"ר את הנ"ל, סיים: תיבת תשובה צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואופן בעבודת התשובה, – וביאר באריכות חמשה האופנים – וכולם באים מכה אל הפועל ע"י עבודת התפלה.

יום ראשון

ד תשרי

ה'תש"ד

צום גדליה נדחה. אבינו מלכנו. סליחות.

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כג"כת. צד"צט.
תניא: אמנם . . . "קלא" והלידה.

קיצור ביאור אאמו"ר באופן הא':

ת, תמים תהיה עם ה"א, עבודת התשובה הבאה ע"י התמימות, כמה בחינות ומדריגות בענין התמימות, וביחס אל התשובה העולה על כולנה היא תמימות הלב – הנקראת ערנסטקייט [רצינות] – כאמור באברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך.

יום

שלישי

יום שני

ה תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: כט"לד. ק"קב.
תניא: ובוה יובן . . . "קלא" וכדלקמן.

קיצור ביאור אופן הב':

ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד, הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה כולה וחיותה הוא בדרך אין ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה עי"ז אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.

יום

רביעי

יום שלישי ו תשרי ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: להילת. קג"קה.
תניא: והנה כמו"כ . . . "262" להחיותם.

קיצור ביאור אופן הג':

ו, ואהבת לרעך כמוך, כמו שאמר רבינו הזקן, אשר זהו כלי לואהבת את הוי' אלקיך, וביאור במאמר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. עבודת התשובה בסיבת לב טוב.

יום
חמישי

יום רביעי ז תשרי ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג. קו"קח.
תניא: אמנם מציאותו . . . "262" כנ"ל.

קיצור ביאור אופן הד':

ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון הבעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראיית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראיית השגחה פרטית.

יום
שישי

יום חמישי ח תשרי ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח. קט"קיא.
תניא: ועוד . . . "קלב" דמל' דאצי'.

קיצור ביאור אופן הה':

ה, הצנע לכת עם הוי' אלקיך, זהירות שלא תהי' שום בליטה, וכמאמר לעולם יהא אדם ערום ביראה, וענין הערמומית הוא שלא יהי' ניכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.

שבת
קודש



שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ג' תשרי-ח' תשרי ה'תשס"ז

מְעַרְבִין בו עֲרוּבֵי תְּחוּמִין; וְכָל שְׂאִין מִשְׁתַּתְּפִין בו, אֵין מְעַרְבִין בו עֲרוּבֵי תְּחוּמִין. וְכַמָּה שְׁעוֹר עֲרוּבֵי תְּחוּמִין? מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְאִם הָיָה לְפִתָּן - תְּבַשִּׁיל שְׂנֹאכֵל עִם לַחֵם] - כְּדֵי לְאָכֵל בו [עִם הַלַּחֵם] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, כְּמוֹ הַשְּׁתוּף.

ח. וְצָרִיף שְׂיֵהָא הוּא וְעֲרוּבוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּדֵי שְׂיֵהָא אֶפְשָׁר לוֹ לְאָכְלוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. לְפִיכָף, אִם נִתְּכַוֵּן לְשִׁבְתַּת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְהֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, אוּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְהֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - אֵינוֹ עֲרוּב; שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא מִרִשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֲלֵא בְּעִבְרָה.

ט. אֲבָל אִם נִתְּכַוֵּן לְשִׁבְתַּת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְהֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּכַרְמְלִית, אוּ שְׁנַתְּכַוֵּן לְשִׁבְתַּת בְּכַרְמְלִית [רִשׁוֹת הַרְבִּים מְדַבְּרִין], וְהֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - הֲרִי זֶה עֲרוּב; שְׁבִשְׁעַת קִנְיַת הָעֲרוּב, שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, מֵתָר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִכָּל אַחַת מִשְׁתֵּי הַרִשִּׁיּוֹת לְכַרְמְלִית לְדַבַּר מַצָּה - שְׁכָל דְּבַר שֶׁהוּא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים [- חַכְמִים], לֹא גָזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת בְּמָקוֹם מַצָּה אוּ בְּשִׁעַת הַדְּחֵק.

י. נִתְּנוּ בְּמַגְדֵּל, וְנֻעַל וְאָבֵד הַמִּפְתָּח - אִם יָכוֹל לְהוֹצִיא אוּ בְּלֹא עֲשִׂית מְלֹאכָה [אִסוּרָה], הֲרִי זֶה עֲרוּב; שְׂאֵין אִסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת בְּמָקוֹם מַצָּה, אֲלֵא מְלֹאכָה. נִתְּנוּ בְּרֹאשׁ הַקֶּנֶה אוּ הַקֶּנֶדֶס הַצּוֹמְחִין מִן הָאָרֶץ, אֵינוֹ עֲרוּב - גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְּלֵשׁ; וְאִם הָיוּ תְּלוּשִׁין וְנִעְוָצִין, הֲרִי זֶה עֲרוּב.

יא. כָּל הַמְּנִיחַ עֲרוּבוֹ, יֵשׁ לוֹ בְּמָקוֹם עֲרוּבוֹ אֲרַבַּע אֲמוֹת [שֶׁהֵם כַּחצֵרוֹ]. לְפִיכָף, הַמְּנִיחַ עֲרוּבֵי תְּחוּמִין שְׁלוֹ בְּסוּף הַתְּחוּם, וְנִתְּגַלְגַּל הָעֲרוּב וְנִצָּא חוּץ לַתְּחוּם בְּתוֹף שְׁתֵּי אֲמוֹת - הֲרִי זֶה עֲרוּב, וְכֹאֲלוֹ לֹא יִצָּא מִמְּקוֹמוֹ. וְאִם יִצָּא חוּץ לְשְׁתֵּי אֲמוֹת - אֵינוֹ עֲרוּב, שֶׁהֲרִי נִעְשָׂה חוּץ לַתְּחוּם. וְהַמְּנִיחַ עֲרוּבוֹ חוּץ לַתְּחוּם - אֵינוֹ עֲרוּב, מִסְּפֵי שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֶל עֲרוּבוֹ.

יב. נִתְּגַלְגַּל הָעֲרוּב וְנִצָּא שְׁתֵּי אֲמוֹת חוּץ לַתְּחוּם, אוּ אָבֵד, אוּ נִשְׂרַף, אוּ שְׁהִיָּה תְּרוּמָה וְנִטְמָא - מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ עֲרוּב; מִשְׁחֻשְׁכָּה, הֲרִי זֶה עֲרוּב; שְׁקִנְיַת [- מִיּוֹשׁ] הָעֲרוּב, בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. וְאִם סָפַק, הֲרִי זֶה עֲרוּב - שְׁסָפַק הָעֲרוּב, כְּשֶׁר; לְפִיכָף, אִם נִאָּכֵל הָעֲרוּב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, הֲרִי זֶה עֲרוּב.

יג. אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: 'צֵא וְעָרַב עֲלֵינוּ', אֶחָד עָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֶחָד עָרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - זֶה שְׁעָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, נִאָּכֵל עֲרוּבוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְזֶה שְׁעָרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, נִאָּכֵל עֲרוּבוֹ מִשְׁחֻשְׁכָּה - שְׁנֵיהֶם קִנּוּ עֲרוּב; שְׁבִינֵי הַשְּׂמֻשׁוֹת סָפַק הוּא, וְסָפַק הָעֲרוּב כְּשֶׁר. וְאִם עַל פִּי כֵּן, סָפַק חֻשְׁכָּה סָפַק לֹא חֻשְׁכָּה - אֵין מְעַרְבִין עֲרוּבֵי תְּחוּמִין לְכַתְּחֵלָה; וְאִם עָרַב, הֲרִי זֶה עֲרוּב.

יד. נָפַל עַל הָעֲרוּב גֵּל [אֲבִיטִים] מִבְּעוֹד יוֹם - אִם יָכוֹל

יום שני

הלכות ערובין פרק ו

א. מי שיצא מן המדינה [עיר] בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום [של העיר], וקבע [בכך את] שביתתו [- מקומן] שם - אף על פי שחזר למדינה ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות; וזה הוא הנקרא 'ערובי תחומין'.

ב. ויש לו [- ברשותו] להלך ממקום ערובו למחר, אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה פנגד המדינה, אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו; ואם הייתה המדינה מכלצת בתוך מדתו - תחשב המדינה כלה כארבע אמות, וישלים מדתו חוצה לה.

ג. כיצד? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלף אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה למערב - אלף שמן הערוב עד ביתו, ואלף אמה מביתו בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה, אלא עד סוף ההלך. היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלף אפלו אמה אחת, שנמצאת מדתו פלת חוץ למדינה - תחשב המדינה כלה כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות ששה ותשעים אמה תשלום האלפים.

ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבמדינה, הפסיד את כל המדינה כלה; ונמצא מהלך מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים עד ביתו, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת. המניח ערובו ברישות יחיד - אפלו הייתה מדינה גדולה פנינה, ואפלו עיר חרבה, או מערה הראויה לדירורין [למגורים] - מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה כלום; ואין מודדין לו ממקום ערובו, אלא הרי הוא כבני המדינה בלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר שמוודדין התחום חוץ מהן, הרי זה פנותנו בתוך העיר. נתן ערובו חוץ לתחום, אינו ערוב.

ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או למשתה של נשואין, או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך, וכיוצא באלו; או מפני היצאה - כגון שהיה רוצה לברוח מן הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.

ז. כל [מזון] שמשתתפין בו, [בשיתופי מבואות - גס]

אלא מדעתן, ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין בערובו; ערב על כל אחד מהן, וערבוהו על עצמן - אין לה מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא בערוב אמו, ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבץ שביבתו שם, הרשות בידו. וכשהוא משלחו, אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם פשר, כדי שיוליכו הפשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה פשר, ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שהיה עומד מרחוק, עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הפשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנסתתפו בערובי תחומין, ורצו לשלח ערוכה ביד אחד - הרי אלו משלחין.

כג. אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו', וערב עליהם באי זה רוח שרצה - הרי זה ערוב, ויוצאין בו; שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים' וערב עליו בגרונרות [תאנים יבשות], 'בגרונרות' וערב עליו בתמרים, אמר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוכף, 'בשוכף', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בעליה, 'בעליה' והניחו בבית - אינו ערוב; אבל אם אמר לו: 'ערב עלי' סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרונרות, בין בבית בין בעליה - הרי זה ערוב.

כד. כשם שמברכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך מברך על ערובי תחומין; ואומר: 'בנה הערוב יהיה מתר לי להלך ממקום זה אלפים לכל רוח'. ואם היה אחד מערב על ידי רבים, אומר: 'בנה הערוב יהיה מתר לפלוני ופלוגי, או לבני מקום פלוני, או לבני עיר זו, להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

הלכות ערובין פרק ז

א. מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד במקום בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שבייתתי במקום זה', וחסר לעירו ולן שם - יש לו להלך למחר מאותו מקום, אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב ברגליו; ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא אלא ישלח ערובו ביד אחר ויניחנו לו.

ב. וכן אם נתכונן לקבץ שביבתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מפיר מקומו, ויש בינו ובינו כשחשקה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום [לפני כניסת שבת] ויניחה בו שבייתה - אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו

להוציאו בלא עשית מלאכה, הרי זה פשר, לפי שמתר להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קניית הערוב; ואם נפל עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר להוציאו אלא בעשית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל, או משחשכה - הרי זה פשר, שספק הערוב פשר.

טו. אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב, שאינה סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היה לפניו שתי פירות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה לאכילה.

טז. אמר: 'אכר זה היום חל ולמחר קדש', וערב בה - ערובו ערוב, שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי, וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אמר: 'היום קדש ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתחשף. וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשף - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.

יז. הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית הקברות אסור בהנחה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנייה, הרי נהנה בו. נתנו בבית הפרס [שדה שטמא מטמא] - הרי זה ערוב, ואפלו היה כהן; מפני שיכול לפנס שם במגדל הפורת, או שינפח - על העפר לצורך בדיקת טומאה והולף.

יח. רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין בלן ערוכה שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותה בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן - צריך לזכות להן על ידי אחר [- שיקנה הסעודות עבור כלם], וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין אלא לדעתו, שמה אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא משחשף, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחשכה - אינו יוצא בו, שאין מערבין משחשף.

יט. כל הזוכה [- הראוי שיזכו על ידו] בערובי חצרות, מזכין על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מזכין על ידו ערובי חצרות, אין מזכין על ידו ערובי תחומין.

כ. נותן אדם מעה לבעל הבית, כדי שיקח לו פת ויערב לו בה ערובי תחומין. אבל אם נתן לחנוני, או לנחתום, ואמר לו: 'זכה לי במעזה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו: 'ערב עלי במעזה זו' - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין, ומערב עליו. ואם נתן לו כלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו בו.

כא. מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הנכנעים, בין מדעתן, בין שלא מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים, ולא על ידי אשתו -

שם ערוב - שהרי הוא בא בדרך, ונתכונן לשבת שם, והחזיק בדרך; לפיכך יש לו למחר להלך לאותו מקום, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

ט. זה שאמרונו, שצריך הקונה שביטה ברחוק מקום שיחזיק בדרך, לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה [עלית הגג] לילך לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חברו - הרי זה החזיק, וקנה שביטה. וכן כל הקונה שביטה ברחוק מקום, אינו צריך לומר 'שביטתי במקום פלוני', אלא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא, קנה שם שביטה; ואין צריך לומר, מי שיצא ברגליו ועמד במקום שקנה בו שביטה, שאינו צריך לומר כלום, אלא כיון שגמר בלבו, קנה.

י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעוברי דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאלו מצאו סעודתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה; ואין דעתן סומכת לדידה, אלא על בית מדרשם.

הלכות ערובין פרק ח

א. אין מניחין שני ערובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני הערובין, ובשאר היום על הערוב השני - שאין מערבין שני ערובין ליום אחד. טעה וערב לשתי רוחות, כמדמה הוא [מפני שחשב] שיערבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: 'צאו וערבו עליו', אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום - מהלך ברגלי שניהם.

ב. כיצד מהלך ברגלי שניהן? שאינו יכול להלך, אלא במקום שיש לשניהן להלך בו; נתן האחד ערובו ברחוק אלה אמה לרוח מזרח, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב - אין זה שערכו עליו מהלך במערב אלא אלה אמה, ברגלי מי שערב עליו במזרח, ולא יהלך במזרח אלא אלה אמה וקמש מאות, ברגלי מי שערב עליו במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני ערובין אלו, אחד ברחוק אלפים למזרח, ואחד ברחוק אלפים למערב - הרי זה לא יזוז ממקומו.

ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר: 'אם ארע לי דבר מצוה או נלחצתי [לברוח מהגוים] למחר ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי לסמוך על איזה ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר, ולא נצרכתי לרוח משתיהן - אין שני הערובין אלו ערוב, ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני כבני עירי, שיש לי אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה'. ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות

להלך עד מקום שנתכונן לו, ומאותו מקום אלפים אמה לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבץ שם שביטתו, והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או שהניח ערובו שם.

ג. כמה דברים אמורים? שאין מטריחין אותו להניח ערוב; או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה ירא שפא תחשף; והוא, שישאר מן היום כדי שיגיע לאותו מקום שקנה בו שביטה קדם שתחשף, אם רץ בכל כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשתחשף, אלפים או פחות. אבל אם לא היה רחוק ולא עני, או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפלו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום שנתכונן לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשתחשף יתר מאלפים אמה, או שלא כגון המקום שקנה בו שביטה - הרי לא קנה שביטה ברחוק מקום, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשתחשף.

ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שביטה, או שהיה בא בדרך ונתכונן לשבת ברשות היחיד הידועה אצלו, וקבע שם שביטתו - הרי זה מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם הייתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדידה, או תל, או נקע - אם היה בה בית סאתים [מאה אמה על חמישים] או פחות, מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם הייתה יתר על בית סאתים, אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדידה.

ה. הקונה [קובע] שביטה ברחוק מקום, ולא סים [ציין] מקום שביטתו - לא קנה שביטה שם. כיצד? היה בא בדרך, ואמר: 'שביטתי בשדה פלונית', או 'בבקעה פלונית', או 'ברחוק אלה אמה', או 'אלפים ממקומי זה' - הרי זה לא קנה שביטה ברחוק מקום; ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשתחשף. ו. אמר: 'שביטתי תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע פלונית' - אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה אמות או יתר, לא קנה שביטה; שהרי לא כגון מקום שביטתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שפא בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שביטה.

ז. לפיכך, צריך להתכונן לשבת בעקרו, או בארבע אמות שבדרומו, או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה, ונתכונן לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסים. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביטה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שביטתו למכיר, והמכיר מתכונן לשבת הוא ויחברו במקום שהוא מכיר.

ח. אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובן למקום ידוע [מסוים], והחזיק [היה בעיצומה של הליכה] בדרך, והחזירו חברו, ולא הוליך ערובן - הן לא קנו שביטה באותו מקום, שהרי לא הניח שם ערובן, ואין להן להלך ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה

להגיע לערוב של יום השני ביום הראשון, אין ערוב השני ערוב - שהערוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום, וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערוב ביום הראשון, הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.

יב. ביצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלה ברוח מערב, וסמך עליו ליום שני - אין זה השני ערוב, שהרי ביום הראשון אין זה הערוב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום.

יג. אבל אם הניח ערובו ברחוק אלה וחמש מאות אמה מביתו ברוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה, וסמך עליו ליום שני - הרי זה ערוב, שהרי אפשר לו שיעצ לו ביום הראשון.

יד. יום טוב שחל להיות בערב שבת, אינו עושה ערוב ביום טוב, לא ערובי חצרות, ולא ערובי תחומין - אלא מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת, מערב מיום רביעי ערובי תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא ערב - הרי זה מערב ערובי חצרות בחמישי ובערב שבת, ומתנה; אבל לא ערובי תחומין.

טו. ביצד מתנה? אומר בחמישי: 'אם היום יום טוב, אין בדברי כלום; ואם לאו, הרי זה ערוב; ולמחר חזור ומערב ואומר: 'אם היום יום טוב, כבר ערבתי מאמש, ואין בדברי היום כלום; ואם אמש הנה יום טוב, הרי זה ערוב'. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן ביום אחד, ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב.

ברייך רחמנא דסיעין

יום שלישי

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק: (א) לשבת בו ממלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו - בפסקים אלו.

הלכות שביתת עשור פרק א

א. מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור להדש השביעי, שנאמר: "שבת שבתון היא לכם"; וכל העושה בו מלאכה, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ובעשור וגו' כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה ברצונו בנדון, חייב כרת; ואם עשה בשגגה, חייב קרבן חטאת קבועה (בהמה בין לעשיר ובין לעני).

לרשות בשבת חייב, כך המוציא ביום הכפורים חייב. אבל ביום טוב, מתר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי חצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים, כשבת; ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולמים טובים, כדרך שמערבין לשבת.

ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות - יש לו לערב שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני ימים, וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה ערוב, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, הרי הן ביום אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא לרוח אחת.

ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו, אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו', 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא לשבתות'.

ז. אמר לחמשה: 'הריני מערב על איזה מקום שארצה, רציתי לך, לא רציתי לא לך' - אף על פי שרצה משתשכה [- אחד שחל הערוב], לך; דבר שהוא מדברי סופרים, יש בו ברה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילך]. וכן המערב לשבתות של כל השנה, ואמר: 'רציתי אלה, לא רציתי לא אלה, אלא אהיה כבני עיר' - כל שבת שירצה לך, אף על פי שרצה משתתשך.

ח. המערב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום טוב - אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים - צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי בליל ראשון ובליל שני, כל בין השמשות. ביצד הוא עושה? מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו [מפני הגנבים] וכא לו, אם היה ליל יום טוב [- שמוחר טלמל]; ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתחשף, ואוכלו אם הנה ליל שבת, או מביאו אם הנה ליל יום טוב - מפני שהן שתי קדשות, ואינם ביום אחד, כדי שנאמר: 'מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים'.

ט. נאכל הערוב בראשון - קנה הערוב בראשון, ואין לו ערוב לשני; ערב בגליו בראשון, צריך לערב בגליו בשני, והוא שילך ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו שיקנה שם שביתה. ערב בפת בראשון - אם רצה לערב בגליו בשני, הרי זה ערוב; ואם רצה לערב בפת, צריך לערב באותה הפת עצמה שערב בה בראשון.

י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת, בזמן שמקדשין [את החודש] על [פ] הראיה [- עדות ראיית מולד הלבנה] - נראה לי שהן ביום אחד, וקדשה אחת הן. יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערובין בשתי רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני הערובין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו

הלכות שביתת עשור פרק ב

א. האוכל ביום הכפורים מאכלין הראויין לאדם ככותכת הגסה [תמד גדול], שהיא פחות מכביצה במעט - הרי זה חייב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השוטה משקין הראויין לשתיית אדם כמלא לגמיו של שוטה, כל אחד ואחד לפי לגמיו - חייב; וכמה מלא לגמיו? כדי שישלגם לצד אחד ויגאח מלא; ושעור זה באדם בינוני - פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. ואכילה ושתייה, אין מצטרפין לשעור אחד.

ב. אחד האוכל אכלים המתירין, או שאכל דברים האסורין, כגון פגול [קרבו שנפסל במחשבה] ונותר [קרבו שעבר זמן אכילתו] וטבל [פירות שאינו מעושרין] ונבלות וטרפות וחלב או דם, הואיל אכל אכלים הראויין לאדם, הרי זה חייב פרת משום אוכל ביום הכפורים.

ג. אכל או שתה פחות משעור זה, אינו חייב פרת; אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שעור, אין חייבין פרת אלא על כשעור. והאוכל או השוטה חצי שעור, מפני אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].

ד. אכל מעט וחסר ואכל וחסר ואכל - אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת שלש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשעור; ואם לאו, אין מצטרפות לכשעור. שתה מעט וחסר ושתה וחסר ושתה - אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפין לשעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ה. אכל אכלים שאינן ראויין למאכל אדם, כגון עשבים המרים או שרפים [הנוטפים מאילנות] הבאושין [מלובלכים], או ששתה משקין שאינם ראויין, כגון ציר [מי דג מלוח] או מורקס [שומן דג מלוח] וחמץ חי - אפלו אכל ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הפרת; אכל מפני אותו מכת מרדות.

ו. שתה חמץ מזוג [מעורב] במים, חייב. הכוסס [בפיו] פלפלין וזנגביל [קמח] יבש וכיוצא בהן, פטור; אבל זנגביל רטב, חייב. אכל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים [ענפי גפן רכים], חייב. ואלו הן לולבי גפנים? כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה - הרי הם פצעים, ופטור. וכן כל פיוצא באלו.

ז. אכל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר [מי] שעל גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערבים עם האכל, כאכל הן חשובין. היה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל אכלין שאינן ראויין לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבע בזה.

ח. חולה שיש בו סכנה שישאל [ביקש] לאכל ביום הכפורים - אף על פי שהרופאים הבקיאין אומרים 'אינו צריך' - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכילין אותו על פיו; והוא, שיהיה רופא אמן [מומחה]. רופא

ב. כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור ברת; וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה, מפני אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן] כדרך שחייבין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום הכפורים; וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כף אסור ביום הכפורים. כללו של דבר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת.

ג. ומתיר לקנב את הירק ביום הכפורים, מן המנחה ולמעלה. ומה הוא הקנוב? שישיר את העלין המעפשות, ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפציעין באגוזין ומפררין ברמונים, מן המנחה ומעלה - מפני עגמת נפש [שחתונה נפשו יותר]. יום הכפורים שקל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפריית רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשנער [בבבל] 'במערב' [ארץ ישראל], שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא כשבת לכל.

ד. מצות עשה אחרת יש ביום הכפורים, והיא לשבת בו מאכילה ושתייה, שגאמר: "תענו את נפשתיכם" - מפי השמועה [שנמסרה ממש רבנו] למדו, ענוי שהוא הנפש, זה הצום; וכל הצום בו, קיים מצות עשה. וכל האוכל או שוטה בו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שגאמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה, ונכרתה"; מאחר שענש הכתוב פרת למי שלא נתענה, למדנו שמתקורין אנו בו על אכילה ושתייה. וכל האוכל או השוטה בו בשוגג, חייב קרבן חטאת קבועה.

ה. וכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחץ בו או לסוף בו [שמן] או לנעל את הסנדל או לבעל. ומצוה לשבת מכל אלו, כדרך ששובת מאכילה ושתייה, שגאמר: "שבת שבתון" - שבת לענון מלאכה, ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין פרת או קרבן, אלא על אכילה ושתייה; אבל אם רחץ או סף או נעל או בעל, מפני אותו מכת מרדות.

ו. כשם ששבות מלאכה בו, בין ביום ובין בלילה - כך שבות של ענוי, בין ביום ובין בלילה. וצריך להוסיף מחל על קדש בכניסתו וביציאתו, שגאמר: "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש, בערב" - כלומר, התחל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוף לעשירי; וכן ביציאה שוהה בענויו מעט מלילי אחד עשר סמוף לעשירי, שגאמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם".

ז. נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על קדש - אין ממחין בידן, שלא יבואו לעשות בידן; שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו; והנח להן שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין. וכן כל הדומה לזה.

ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שניח אדם ידו עליו ומעלה בה לחלוותית שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק בה לחלוותית - אסור לישב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש מים ויצטגנו בו [יקרו 191], שהמים נוזלים מדפנו; אפלו כלי מתכות אסור, שמא ינתזו מים על בשרו. ומתיר להצטגן בפרות.

ה. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה אותה במים, ומנגבה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת הכנדים; ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף על פי שיש בה קר הרבה.

ו. ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש. ועושה מצוה שהלך לעשותה, וחוור במים למקומו; שאם לא תתיר לו לחור - אינו הולך, ונמצא נכשל [נמנע] מן המצוה. וכן ההולך לשמר פרותיו - עובר במים עד צוארו, ואינו חושש; ובלבד שלא יוצאו ידיהם מתחת שולי בגדיהם, כדרך שעושין בחל.

ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפלו ברגלו אחת; ומתיר לצאת בסנדל של שעם [מעץ אלון] ושל גמא [גומי] וכיוצא בהן. וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו - שהרי קשי הארץ מגיע לרגליו, ומרגיש שהוא יחף. התינוקות - אף על פי שהן מתרין באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה, מונעין אותן ממנעל וסנדל.

ח. מתיר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא בה, כדי שלא תשכנו. והחיה [וילדות] מתרת לנעל את הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה פיוצא בה, אף על פי שאין שם סכנה.

ט. אסור לסוף מקצת גופו ככל גופו, בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף על פי שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אבעבועות] בראשו - סף פדרכו, ואינו חושש.

י. יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים, כדי שתהיה לו בשפת פנים מאשתו ולא יבוא לידי תשמיש המטה; ויש מקומות שנהגו שלא להדליק, שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת, חביבין הכל להדליק בכל מקום - שהדלקת נר בשבת חובה.

ברייך רחמנא דסייען

יום רביעי

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת

אחד אומר 'צריך', ואחד אומר 'אינו צריך' - מאכילין אותו; מקצת הרופאים אומרים 'צריך', ומקצתן אומרים 'אינו צריך' - הולכין אחר הרב או אחר הבקיאין; ובלבד שלא יאמר החולה 'צריך אני'; אבל אם אמר 'צריך אני' - מאכילין אותו. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו בלן בקיאין, ואלו שאמרו 'צריך' כמנען שאמרו 'אינו צריך' - מאכילין אותו.

ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסוים], לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא: אם נתקרה דעתה בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב נפש. וכן מי שאחזו בלמוס [חולי הרעבון], מאכילין אותו עד שאורו עיניו; אפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין משהין עד שימצאו דברים המתרין.

י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מחנכין אותו [לצום] שעות. כיצד? היה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכילין אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע. לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעות. בן אחת עשרה שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן גדולים לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן התורה; אבל אם לא הביאו שתי שערות - עדן קטנים הן, ואינן משלימין אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מכן תשע - אין מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבוא לידי סכנה.

הלכות שביתת עשור פרק ג

א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בחמין בין בצונן, בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור להושיטה במים. והמלך והפלה ורחצין את פניהן - פלה, כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה בפינו, שנאמר: "מלך בפינו תחזינה עיניך". ועד כמה נקראת 'פלה'? עד שלשים יום.

ב. מי שהיה מלכלף בצואה או טיט - רוחץ מקום השנופת פדרכו, ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת במים, ונותנת פת לבנה. והחולה רוחץ פדרכו, אף על פי שאינו מספן. וכל חבי טבילות טובלין פדרפן, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים.

ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם לח הוא, מקנח במפה ודיו; ואם יבש הוא או שנתלכלף - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו לרחץ כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור, מפני טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג, ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המת. ולא אמרו שהרואה קרי בלילי יום הכפורים טובל, אלא כשתקנו טבילה לבעלי קריין; וכבר בארנו, שבטלה תקנה זו.

ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין [בנפוח] ביום טוב - שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מבצערב, ואין בכך הפסד ולא חסרון.

ח. אכל לשין, ואופין, ושוחטין, ומבשלין ביום טוב - שאם עשה אלו מבצערב, יש בכך הפסד או חסרון; שאין לחם חם או תבשיל שבשיל היום, כלחם שנאפה מאמש [מערב יו"ט] וכתבשיל שנתבשל מאמש; ולא בשר שנשחט היום, כבשר שנשחט מאמש. וכן כל כיוצא באלו. וכן מכשירי אכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבצערב - עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת [כתישת] תבלין וכיוצא בהן.

ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שאכל בחל; ולא התרה מלאכה שהיא לצרף אכילה, אלא כדי להנות בה ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר לאכל המתר בחל.

י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא לתתיקה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, אף על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד - שבזמן שהפת מרבה, היא נאפית יפה. ומולח אדם פמה חתיכות בבת אחת, אף על פי שאינו צריך לא לתתיקה אחת. וכן כל כיוצא בזה.

יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובלבד שלא יערים [וירובה מתוך כוונה לשייר]. ואם הערים - הרי זה אסור, ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד.

יב. מי שהיתה לו בהמה מסכנת [ננטה למות] - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה פזית צלי מבפוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל כיוצא בזה.

יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים או כלבים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מומנין [לטעודה] את הגוי בשבת, ואין מומנין אותו ביום טוב - גזרה, שמא ירבה בשבילו. אכל אם בא הגוי מאליו - אוכל עמה מה שהן אוכלין, שפבר הכינוהו.

יד. בהמה שחצנה של גוי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחצנה לגוי וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל [חייילים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב - אם בשנותנין ממנה פת לתינוק אין מקפידין, מתר לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת ראויה לתינוק. עסת הכלבים - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, נאפית ביום טוב. טו. המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאלו באו לו אורחים, הנה אותו תבשיל

בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג; (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו - בפסקים אלו.

הלכות שביתת יום טוב פרק א

א. ששת הימים האלו שאסרן הפתוב בעשיית מלאכה - שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחדש השביעי - הן הנקראין ימים טובים. ושביתת כלן שנה, שהן אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצרף אכילה, שנאמר: "אף אשר גאכל לכל נפש"....

ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קים מצות עשה, שהרי נאמר בהם "שביתו", כלומר שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצרף אכילה, כגון שפנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו", "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים והתראה, לוקה מן התורה.

ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שזרע ויבנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת [משום ש]; חלוק מלאכות לשבת [לחייב על כל מלאכה ומלאכה], ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

ד. כל מלאכה שחייבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום טוב שלא לצרף אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה מרשות לרשות וההבערה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב לצרף אכילה, התרה שלא לצרף אכילה; לפיכך, מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, מרשות לרשות. וכן מתר להבעיר, אף על פי שאינו לצרף אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו צרף אכילה - מתר, כגון שחיטה ואפיה ולישה וכיוצא בהן; וכל שאין בהן צרף אכילה - אסור, כגון אריגה וכתובה וכוונן וכיוצא בהן.

ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מבצערב - אסרו חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצרף אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזרה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מבצערב ליום טוב, ונמצא יום טוב פלו הולך בעשיית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב, ויוליך ויביא כל מה שירצה, וישלים חפציו, ולא יהא כמי שידיו אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מבצערב - האיל ויש בהן עסק [התעסקות], אין עושין אותן ביום טוב.

ז. ביצר? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין,

כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום שבות, בין במלאכה, בין שיצא חוץ לתחום - מפני אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן], או מנדין אותו, אם לא היה מן התלמידים [תלמידי חכמים]. וכשם שהראשון אסור בספר ותענית ותיב בשמחה, כך השני; ואין ביניהן הפרש, אלא לענין המת בלבד.

כג. ביצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו גוים; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושים לו כל צרכיו, כגון עשית המטה ותפירת תכריכין וקציצת הבשמים וכן כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת כחל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן, ואינן ביום אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה מתר. ביצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני; חיה ועוף שנצודו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר לקרקע שנעקר בראשון, יאכל בשני. וכן מתר לכל את העין ביום טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים טובים של ראש השנה - קדשה אחת הן, וביום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המת בלבד. אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה, אסורה בשני; וכן כל פיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן - אסורה בשני; וכן כל פיוצא בבדיעה. ואפלו נולדה ביום טוב שני, לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

הלכות שביתת יום טוב פרק ב

א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה [- מופרש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו]. ועגל שנולד ביום טוב - אם היה אמו עומדת לאכילה, מתר; מפני שהוא מוכן על גב [- אגב] אמו; ואילו שחט אמו - היה זה שבמעיה מתר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.

ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ויבאות ולנות בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם באו ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה, ואין דעת אנשי העיר עליהן.

ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב [ומותרת באכילה] - הואיל ולא היה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרב] לראות מומי קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] - גזרה שמא יתיין החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אסר.

ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרין [בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר ורָאָה מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל

ראוי להם. עשה לנפשו והותר, מתר להאכיל ממנו לגוים ולבהמה.

טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה, ועושים אותן ביום טוב, שנאמר: "אשר יאכל לכל נפש", לכל שבצרך הגוף. לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ [שמא יחס שלא לצורך]. וחמין שהוחמו מערב יום טוב, רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה, אלא בשבת בלבד.

יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות [שחכמים הוסיפו חומרה והשבתה] - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתרין ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצורך אכילה, וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת, מתר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה [כדלקמן] - שהמקצה אסור ביום טוב, ומתר בשבת; מפני שיום טוב קל משבת, אסרו בו המקצה - שמא יבואו לזלזל בו.

יח. ביצד? תרנגולת העומדת [-המיועדת] לגדל ביצים, ושור העומד לתרישה, ויוגי שוכף, ופרות העומדין לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל מהן ביום טוב, עד שיכין אותן מבצרב [החג], ויחשב עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו צריך הקנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנולד [שנוצר מצב חדש ביום טוב, כגון כלי שנשבר] - אסור.

יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך, ביצה שנולדה ביום טוב [שחל] - אחר השבת - אסורה, אף על פי שהתרנגולת עומדת לאכילה; הואיל ומאמץ [אתמול] נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת, אסורה - גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

כ. וכשם שאסור לאכילה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נתערבה באלף - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש לו מתירין [שיש אפשרות להתירו], אפלו באלף אלפים אינו בטל. השוחט תרנגולת ביום טוב, ומצא בה ביצים גמורות [מוכנות] - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי [מקרה קרה], לא גזרו בו.

כא. זה שאנו עושים בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, שני ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושים בני ארץ ישראל שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר זה, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושים ראש השנה שני ימים בכל מקום.

כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים -

לבור, עושה לו פרנסה [מאכילן] במקומו - שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. "אותו ואת בנו" [בהמה וולדה] שנפלו לבור [שאסור לשחטם ביום אחד] - מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחט, ומערים [מתחכם] ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים, התירו להערים. בהמת חלין שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפשו שתמצא פשרה, ותאכל.

ה. אוזין ותרגולין ויונים שבבית - הרי אלו מוכנין, ואין צריכין זמון [מערב יו"ט]. אבל יוני שוכף ויוני עליה וצפרים שקננו בטפיחין [כלי חרס הבנויים בכתלים] או בבירה [בבנין] - הרי אלו מקצה, וצריך לזמן מבערב ולומר: 'אלו ואלו אני נוטל'; ואינו צריך לנענע [את קיניהם].

ו. זמן [חישב לאכול] שחרים ולבנים, ומצא שחרים במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני אומר: 'שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן, וכל ספק מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל אסור; שלשה ומצא שנים, מתרין. זמן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - אם אין שם קן אלא הן ואינן יכולין לפריח, ואף על פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתרין; שאין המדדה [מקפץ] מדדה אלא כנגד קנו בשוה.

ז. דגים שבביכרין [בריכות] גדולים, וכן תיה ועוף שבביכרין [מקומות מגודרים] גדולים - כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרין [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה ונצודנו' - הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב; ואם צד, לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן תיה שקננה [בנתה קו לבניה] בפרדס הסמוך לעיר - לדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה, אינן צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

ח. מצודות תיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם פן יודע שנצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

ט. בית [אטום] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] ונפחת [נשבר הכותל], נוטל ממקום הפחת. העומד על המקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם [יסמון] ויאמר: 'מכאן ועד כאן אני נוטל'; ואם לא רשם, לא יטל.

י. גוי שהביא תשוה לישראל ביום טוב - אם יש מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא תיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין בכדי שיעשו [שיעור זמן שמספיק לביצוע המלאכה] ויפלו הדם וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב, עד שימתין

בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמא תמול נצקר או נצוד - אם הביאו מתוך התחום, מתר; ואם הביאו מחוץ לתחום, הרי זה אסור לו. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום, מתר לישראל אחר.

יא. עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד [כעת באו לעולם]; ואם נשרו לתוך התנור, מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן. ערמת התבן ואוצר [מחטן] של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם פן הכין מבערב, מפני שהן מקצה; ואם הנה התבן מערב בקוצים, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.

יב. אין מבקעין עצים מצואר [שורה] של קורות [העומדות לבניה], מפני שהן מקצה. ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב, מפני שהוא נולד. וכן כלים שנשברו ביום טוב - אין מסיקין בהן. מפני שהן נולד; אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים שנשברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב. פיוצא בו, אגוזין וישקדין שאכלן מערב יום טוב, מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב, אין מסיקין בקלפיהן. ויש גסחאות שיש בהן, שאם אכלן מבערב, אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

יג. קוץ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה; לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפוד לצלות בו בשור. וכן כל פיוצא בהן.

יד. נוטלין עצים הסמוכין לדפני ספה, ומסיקין בהן. אבל אין מביאין עצים מן השדה, אפלו היו מכנסין שם מבערב; אבל מגבב הוא בשדה [מלקט עצים] מלפניו, ומדליק שם. ומביאין מן המכנסין שברשות היחיד, ואפלו היתה [הרשות] מקפת שלא לשם דירה; ובלבד שיהיה לה פותחת [סגירה], ותהיה בתוך תחום השבת; ואם חסר אחד מכל אלו, הרי הן מקצה.

טו. עלי קנים ועלי גפנים - אף על פי שהן מכנסין בקרפף [מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - כיון שהריות מפזרות אותן, הרי הן כמפזרין ואסורין; ואם הניח עליהן כלי כבד מערב יום טוב, הרי אלו מוכנין.

טז. בהמה שמתה ביום טוב - אם היתה מסכנת [נוטה למוות] מערב יום טוב, הרי זה מחתכה לכלבים; ואם לאו, הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא יזיננה ממקומה. בהמת קדשים שמתה, ותרומה שנטמאת - לא יזיננה ממקומה.

יז. דגים ועופות ותייה שהן מקצה - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נותנין לפניהן מזונות, שמא יבוא לקח מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה, אסור לטלטלו.

יח. המכניס עפר מערב יום טוב - אם יחד לו בהצרו קרן זוית - הרי זה מוכן, ומתר לטלטלו ולעשות בו כל

[מורחים] אותן בחרשית ולא באדמה [שהם חומרים מסידי שער], ואין גוזזין אותן במספרים. וכן אין גוזזין את הירק, בתספרת [כלי] שלו; אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנרס ועכביות [צמח עוקצני], בתספרת.

ח. מתר ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש עסה מערב יום טוב, אין מפריש ממנה חלה ביום טוב; ואם לשה ביום טוב, מפריש ממנה חלה ונותנה לכהן. ואם היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל, וזו לשרפה עומדת.

וכן אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים שנטמאו ביום טוב - ששרפת קדשים שנטמאו מצות עשה, שגאמר: "באש שרף", ועשיית מלאכה שאינה לצרף אכילה וכיוצא בה, עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

ט. כיצד יעשה בה? נתינה עד הערב, וישרף אותה. הנה יום טוב של פסח, שאם נתינה תחמין - לא יפריש את החלה בצק, אלא יאפה את כל העסה השמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

י. אין אופין בפורני [תנור חרט] תדשה - גורה שמא תפחת [יפול גגו] ותפסיד [תקלקל] הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין גורפין [טיט שב-] תנור וכירים, אבל מכבשין [ממרחים] את האפר שבהן; ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות בו אלא אם כן גרף, מתר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנהר - והוא, שרככו מאמש. אבל לגבל [לערבב] טיט ביום טוב, אסור; ומתר לגבל את האפר, לסתם בו פי התנור.

יא. תנור וכירים חדשים - אין סכין אותן בשמן ביום טוב, ואין שטין אותן במטלית. ואין מפיגין [מקררים] אותן בצונן כדי לחסמן [לחזקם]; ואם בשביל לאפות בהן, מתר. אין מלבנין את האבנים [באש] לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן. ומסיקין ואופין בפורני [תנור חרט], ומחמין חמין באנטיכי [יורה גדולה].

יב. אין עושין גבינה ביום טוב - שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אבל דכין [כותתים] את התבלין בדרך - שאם ידוף אותם מבערב, יפוג טעמן. אבל מלח - אינו נדוף ביום טוב אלא אם כן הטה המכתש או שידוק בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין.

יג. אין כותשין את הריפות [גרורי תבואה] במכתשת גדולה; אבל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל, אפילו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן, טובה היא; ואם כותשין אותה מערב יום טוב, אין בכך הפסד.

יד. הקמח - אף על פי שרקדו [בנפה] מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא אם כן נפל בתוכו צרור [רגב אדמה] או קיסם

צרכיו. וכן אפר שהסק מערב יום טוב, הרי זה מוכן. ושהסק ביום טוב - כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה - מתר לטלטלו, שעדין אש הוא; ואם לאו - אסור לטלטלו, מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר [יתד] ועוץ [בקרע] מערב יום טוב, ונתקו [עקרו] ביום טוב והעלה עפר - אם היה אותו עפר תחת [רר], הרי זה מכסה בו ומטלטלו; אבל אם העלה גוש עפר, הרי זה לא יכתש אותו ביום טוב.

הלכות שביתת יום טוב פרק ג

א. מי שהיה לו עפר מוכן, או אפר שמתר לטלטלו - הרי זה שוחט חיה ועוף, ומכסה דמם. ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי - הרי זה לא ישחט; ואם עבר ושחט, לא יכסה דמם עד הערב. וכן ברנה שהיא ספק אם חיה היא אם בהמה, אין שוחטין אותה ביום טוב; ואם שחט - לא יכסה דמו עד לערב, אפלו היה לו עפר מוכן או אפר, שמא יאמר הרואה: 'חיה ודאית היא, ולפיכך כסה דמו ביום טוב', ויבוא הרואה להתיר חלבו.

ב. וכן השוחט חיה ועוף מערב יום טוב, לא יכסה דמם ביום טוב. שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב דמם [זה בזה], לא יכסה אותן עד לערב; ואם היה לו עפר מוכן או אפר, ויכול לכסות הכל בדקירה [בבת -] אחת - הרי זה יכסהו.

ג. השוחט בהמה ביום טוב, מתר לו לתלש צמר למקום הספין בידו [שהוא שינוי מצורת הגזיזה הרגילה] - ויבלבד שלא יזיננו [ישלפנו] ממקומו [- את הצמר שתלש], אלא ישאר שם מסבף בשאר צמר הצנאר; אבל בעוף - לא ימרט, מפני שהוא דרכו [למרוט ביד], ונמצא תולש ביום טוב.

ד. המפשיט עור הבהמה ביום טוב, לא ימלחנו - שזה עבוד הוא, ונמצא עושה מלאכה שלא לצרף אכילה. אבל נותנו לפני בית הדרוסי, כדי שיירסו עליו ולא יפסד; ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב, כדי שלא ימנע מלשחט. ומתר למלח בשר לצלי על גבי העור, ומצרימין [מתחכמים] בדבר זה; כיצד? מולח מעט בשר מכאן ומעט מכאן, עד שימלח העור כלו.

ה. במה דברים אמורים? במולח לצלי שאינו צריך מלח הרבה; אבל לקדרה, אסור למלח על העור. וכן אין מולחין את החלבים, ואין מהפכין בהן, ואין שוחטין אותן ברית על גבי יתדות - מפני שאינן ראויין לאכילה.

ו. המפשיט את הבהמה, לא ירגיל ביום טוב. כיצד הוא המרגיל? זה שיוציא כל הבשר מרגל אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע; מפני ששורח בהפשט זה טרח גדול, ואין בו צרף למועד. וכן אסור לעשות בית יד [כעין ידית] בבשר; והוא, שיעשה בסכין - שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל. ומתר לעשות סימן בבשר.

ז. מולגין [שוריו בחמים] את הראש ואת הרגלים, ומהבהבין [חורכים מעט] אותן באור; אבל אין טופלין

עושה מחיצה בינו לבין הגר, או מוציא לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה אסור לכבות; ואסור לשמש, עד שתכבה מאליה.

ה. מתר לטלטל את הגר והוא דולק, ואין גוזרין שמה יכבה. ואסור להניח את הגר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום טוב, שמה יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.

ו. אין מעשנין בקטרת [ע"י פיזור בשמים על גחלים] ביום טוב, מפני שהוא מכבה - ואפלו להריח בה; ואין צריך לומר לגמר [לבשם] את הבית ואת הפלים [ע"י העשן], שהוא אסור. ומתיר לעשן תחת הפרות כדי שיכשרו לאכילה, כמו שמתיר לצלות בשר על האש. וממתקין את החרדל בגחלת של מתכת - אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה. ואין מכבין את העץ כדי [לצורך] שלא תתעשן הקדרה או הבית.

ז. אין נופחין במפוח [להגדיל האש] ביום טוב, כדי שלא יעשה כדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת [קנה]. אין עושין פתמין, ואין גודלין [שזורים] את הפתילה, ולא מהבהבין [חורכים מעט] אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן ומניחין אותה בין שני גרות ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שני גרות.

ח. אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנזיר לצלות עליהן, ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו [בשר] מליח. שפוד שנוצרף [התעקם] - אף על פי שהוא יכול לפשוטו בידו, אין מתקנין אותו. שני בלים שהן מחברין בתחלת עשייתן, כגון שני גרות או שני כוסות - אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא מתקן כלי.

ט. אין משחזין את הספין במשחזת שלה, אבל מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן; ואין מורין דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת. במה דברים אמורים? בשכיולה לחתך בדחק או שנופגמה; אבל אם אינה יכולה לחתך כלל - אין משחזין אותה אפלו על העץ, שמה יבוא להשחזתה במשחזת. ומפני זה אסרו לראות [לבדוק] ספין לעם הארץ ביום טוב, שמה תהיה פגומה, יאמר לו: 'זו אסור לשחט בה, משום פגומתה', וילך ויחדדנה במשחזת. וחכם שראה הספין לעצמו, הרי זה משאילה לעם הארץ.

י. אין מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם [גרזן] ולא במגל ולא במגרה [משור], אלא בקופים [סכיו קצבים]; ובצד חמד שלו, אבל לא בצד הרחב מפני שהוא קרדם. ולמה אסרו בקרדם וכיוצא בו? שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שהרי אפשר הנה לו לבקע מערב יום טוב. ולמה לא נאסר הבקוע כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו, וימנע מלבשל; לפיכך התיירו לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התיירו בהן מה שהתיירו, ואסרו מה שאסרו.

יא. לא תכנס אשה בין העצים לטל מהן אור [קרוש לגריפת התנור] לצלות בו. ואין סומכין את הקדרה ולא

[נסורת עץ] וכיוצא בהן. ואם שנה, מתר, כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן, וכיוצא בשנוי זה.

טו. מוללין מלילות [מקלפים שבליים באמצעות שפופים באצבעות] ומפרכין [מקלפים] קטניות ביום טוב, ומנפח [מוציא בכח אויר מפיו] על יד על יד [מעט מעט] בכל כחו ואוכל - ואפלו בקנון [כלי כעין נפה] או בתמחוי [קערה גדולה], אבל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות ביום טוב - בורר פדרכו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.

טז. במה דברים אמורים? כשהאכל מרבה על הפסלת; אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בבירור הפסלת מן האכל יתר מטרח ברירת האכל מן הפסלת - אף על פי שהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.

יז. אין מסנין את החרדל במסנגת שלו, מפני שנוראה כבורר; אבל נוהגין ביצה במסנגת של חרדל, והוא מסתני מאליו. ואם היתה המשמרת [מסנת לשמרים] תלויה, מתיר לתן לה זין ביום טוב; אבל לא יתלה פתחלה [ביו"ט], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים; ואחר כך נוהגין לתוכה שמרים.

יום חמישי

הלכות שביתת יום טוב פרק ד

א. אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן האבנים, ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו או מכין זו בזו, עד שתצא האש; וכן הנפט חמד ביותר שהוא כמים, שמנידין אותו עד שיידלק, או כלי יף קשה או זכוכית מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגהה [קרונה] לפשטן וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותו מערב יום טוב.

ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה - שהפבוי מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין מכבין את האש, כך אין מכבין את הגר. ואם כבה - לוקה, כמי שארג או בנה.

ג. אין מסלקין [נוטלים] את פי הגר [- הפתילה] למעלה כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ [מוער] את ראשה בידו. אגדה של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא איתו בו האש מתר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מן הגר.

ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב, כדרך שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, יוצא. ואין מכבין את הגר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליה כלי, או

וממכר. כיצד? אין פוסקים דמים [מסכמים מחיר] פתחלה על הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו, ושוחטין את אחת מהן ומחלקין ביניהן; ולמחר יודעין כמה דמי שניה, וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו. וכשהן מחלקין ביניהן, לא יאמר זה: 'אני בסלע ואתה בשתיים' - שאין מזכירין שם דמים; אלא זה נוטל שלישי, וזה רביעי.

כ. כשהן מחלקין, לא ישקלו במאזנים, שאין משגיחין [משתמשים] בכף מאזנים כל עקר; אפלו לתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור, אם היו המאזנים תלויין, מפני שגורא ששוקל בכף מאזנים. וטבח אמן [מומחה], אסור לשקל בידו. ואסור לשקל בכלי מלא מים. ואין מטילין חלשים [גורלות] על המנות; אבל מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב המצוה.

כא. לא יאמר אדם לטבח: 'תן לי בדינר בשר', אלא: 'תן לי חלק' או 'חצי חלק'; ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן לא יקח מבעל המנות במדה, או במשקל; אלא כיצד הוא עושה? אומר לחנוני: 'מלא לי כלי זה', ולמחר נותן לו שויו. ואפלו היה כלי המיוחד למידה, מלאגו - והוא, שלא יזכר לו שם מדה.

כב. הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא יפסיד תבשילו; אבל האשה, לא תמד קמח לעסה. וכן לא ימד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה.

כג. ומתן לקח מן החנוני ביצים ואגוזים במנזן, וכן כל פיוצא בהן - ובלבד שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנזן. כיצד סכום המנזן? הרי שהיה נושה בו [החנוני] עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב: 'תן לי עשרה כדי שיהיה לך אצלי עשרים'; אלא לוקח סתם, ולמחר עושה חשבון.

כד. הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו, או אצל הפטם [מפסם בעלי חיים] הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמה ועופות, וכל מה שירצה - והוא שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנזן.

כה. הלואת יום טוב, תובעין אותה בדין; שאם תאמר לא נהנה להתבע - אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע משמחת יום טוב.

כו. אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב כשבת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש, הרי זה מוליכן לכהן ביום טוב; ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקבה, שמוליכן לכהן ביום טוב. ונבאי צדקה גובין מן התצרות ביום טוב; ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה, ונותנין לתוך חיקן, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

הלכות שביתת יום טוב פרק ה

א. אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב, אפלו שלא לצורך, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחל, אלא צריך לשנות; ואם אי אפשר לשנות, מתר. כיצד?

הדלת בבקעת [חתיכה] של קורה; שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב, אלא להסקה בלבד.

יב. מסלקין [פותחין] תריסי חניות ומחזירין אותן ביום טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא ימנע משמחת יום טוב. כמה דברים אמורים? בשיש להן ציר באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזרה שפא יתקע [בחזק]. ושאין להן ציר כל עקר, אפלו בבית מתר להחזיר.

יג. פלים שהן מפצלין [מורכבים מכמה חלקים], כגון מנורה של חליות וכסא ושלחן שהן חתיכות חתיכות - מעמידין [מרכיבים] אותן ביום טוב, והוא שלא יתקע [בחזק]; לפי שאין בגנן בכלים. אבנים של בית הכסא, מתר לצדדן [לסדרם] ביום טוב; בגנן צראי הוא, ומשום כבודו לא גזרו.

יד. העושה מדורה ביום טוב - כשהוא עורך העצים, אינו מניח זה על גבי זה עד שיסדר המערכה, מפני שגורא פבונה; אף על פי שהוא בגנן צראי, אסור; אלא או שופך העצים בערבוב, או עורך בשנוי. כיצד? מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ.

טו. וכן הקדרה - אוחד אותה, ומכניס האבנים תחתיה; אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה - אוחד הקרשים למעלה, ומכניס הרגלים תחתיהם. אפלו ביצים - לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל, אלא ישנה ויתחיל ממעלה למטה. וכן כל פיוצא בזה, צריך שנוי.

טז. מסירין זבובין ונתליון בבמה, אף על פי שהן עושין חבורה [בבהמה בהסרתם]. ואין מילדין את הבהמה ביום טוב, אבל מסעדין [מטייעם אותה]. כיצד? אוחד בולד שלא יפול לארץ, ונפח לו בחטמו [לפותחו מסתמתו], ונותן דר לתוף פיו. היתה בהמה טהורה, ורחקה את הולד - מתר לזלף [לשפור] משליטה עליו, ולתן בול [מלא אגרוף] מלח ברחמה, כדי שתרחם עליו; אבל הטמאה - אסור לעשות לה בן, לפי שאינה צריכה [אינה מקרבתו עוד אחר שריחקה הוולד].

יז. כלי שנטמא מערב יום טוב, אין מטבילין אותו ביום טוב - גזרה, שפא ישקה אותו בטמאתו [להטבילו ביו"ט]; ואם היה צריך להטביל מים שבו - מטביל את הכלי במימיו, ואינו חושש. כלי שהיה טהור לתרומה ורצה להטבילו לקדש, מתר להטבילו; וכן כל פיוצא בזה, מטבילות שאר המעלות [חומרות].

יח. כלי שנטמא ביום טוב, מטבילין אותו ביום טוב. נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטמאה מערב יום טוב - מטבילין אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור מן התורה, כמו שיתבאר במקומו. ומדלין [שואבין מים] בדלי טמא, והוא טהור מאליו. נדה שאין לה בגדים להחליף, מערמת וטובלת בבגדיה.

יט. דברים רבים אסרו ביום טוב, משום גזרת מקח

ד. תבשיל שאמרו לענגן ערוב זה - אפלו צלי או שלוק (מבושל הרבה), אפלו כבוש או מעשן; אפלו דגים קטנים שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה - הרי הוא סומך עליהן.

ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי (קיים), עד שיאפה כל שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל בעסתו או בתבשילו, ונאכל הערוב או אבד - הרי זה גומר.

ו. הפניח ערובי תבשילין פרי שישמך עליהם הוא ואחרים, צריך לזכות להן פדיון שמזכה בערובי שבת. וכל שזוכה בערובי שבת, זוכה בערובי תבשילין; וכל שאינו זוכה באותו ערוב, אינו זוכה בהן.

ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב; אבל הן צריכין לידע שזכר זכה להן אחר וערב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו; אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב, הרי אלו מתרין. ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מקריז ואומר: 'כל מי שלא הניח ערובי תבשילין, יסמך על ערובי'.

ח. הפניח ערובי תבשילין, חיב לברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ערוב'. ואומר: 'בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל מיום טוב שלמחר לשבת'; ואם זכה בו לאחרים, אומר: 'יתר לי ולפלוני ולפלוני' או 'לאנשי העיר בלן לאפות ולבשל מיום טוב לשבת'.

ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים - כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור (אפילו לזה שערב). ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא הניח, במתנה.

י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל בו ביום והותר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל המותר למחר (בשבת). ואם הערים (התחכם בכוונה), הרי זה אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין אוסרין עליו. ולמה התמירו ואסרו על המערים, ולא אסרו על המזיד? שאם תמיר למערים, נמצאו הכל מערמין, וישתקע שם ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם עבר היום, לא יעבר פעם אחרת.

יא. שני ימים טובים של גלויות שחלו בחמישי וערב שבת, עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. כיצד? מניח ערובי תבשילין ביום חמישי, ואומר: 'אם היום יום טוב ולמחר חל, למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב, בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת'.

זה פרגלי שני השואלין, ואינן מוליכין אותו אלא למקום ששגיחן יכולין להלך בו.

יט. כיצד? הרי שערב הראשון ברחוק אלה מקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה מקום החלוק למערב - בשלוקח הראשון החלוק, אינו מוליכו במזרח אלא עד אלה וחמש מאות אמה מקום החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך בו; וכשיקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלה אמה מקום הפלי, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח, ונה ברחוק אלפים למערב - הרי אלו לא יזוהו ממקומו.

כ. וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה בהן עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל פרגלי שתייהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות, ושקטוה ביום טוב - אף על פי שלקח כל אחד מנתו, הרי כל הפשר פרגלי שתייהן.

כא. אבל אם לקחו חבית בשתפות, וחלקו אותה ביום טוב - הרי חלקו של כל אחד פרגלי; הואיל ותחומין מדברי סופרים, יש ברה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר פן בבהמה, שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שהיה מבדל בבהמה מערב, וכאלו היה ברור - הרי ינק מחלקו של חברו כשהיתה הבהמה קמת, שכל אבריה יונקין זה מזה, ונמצא כל אבר ואבר מערב מחלקו וחלק חברו; לפיכך הן פרגלי שתייהן.

הלכות שביתת יום טוב פרק ו

א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל; שקל וחמר הוא - לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל. לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת, הרי זה מתר (כי עשה היכר); ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא 'ערובי תבשילין'.

ב. ולמה נקרא שמו 'ערובי'? שכשם שהערוב שעושים בחצרות ובמבואות מערב שבת משום הבר, כדי שלא יעלה על דעתן שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת - כך זה התבשיל משום הבר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא תבשיל זה 'ערובי תבשילין'.

ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד בין לאלפים. ואין עושין ערוב זה לא בפת ולא בריפות (גרורים כתושים) וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פתחת (שאוכלים איתו לחם), כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה, ואפלו שמנונית שעל גבי הספין שחותרין בה הצלי - גוררו; אם יש בו פזית, סומך עליו משום ערובי תבשילין.

פָּרַשׁ עַל פְּנִיכֶם, פָּרַשׁ חֲגִיכֶם."

יט. אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצוות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום בלוי, אלא כף היא הַדַּת (הדין): בבקר משפמיין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושנין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום עם הלילה.

כ. כשאדם אוכל ושותה ושמת ברגל, לא ימשך בינו ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל שיסוּף בזה ירבה במצוה; שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר: "פחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"; הַא לַמִּדָּת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות.

כא. חביבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עברה. וכן נזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיים לשמחה, ולא ימשכו בינו, שמא יבואו לידי עברה.

כב. ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות, והם בגולה ארבעה בתוך הפסח והמשה בתוך החג (- סוכות) - הן הנקראין 'חלו של מועד', ונקראין 'מועד'. ואף על פי שהן חביבין בשמחה ואסורין בספד ותענית, מתר לספד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל אחר שיקבר, אסור לספד בהן. ואין צריך לומר בראשי חֲדָשִׁים וְחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, שסופדין בהם תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שיעמים אלו אסורין בספד ותענית; אבל לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

כג. אין מניחין משת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן אין קורעין ולא מברין [מאכילין האבל ביום הראשון משלהם] ולא חולצין הכתף במועד על המת, אלא קרוביו שהן חביבין להתאבל עליה. ואם היה [תלמיד] חכם או אדם פשוט, או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליו במועד, אף על פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כולל, ואפילו קרוביו של מת.

כד. נשים במועד - לפני המת, מענות; אבל לא מטפחות [כפ א ל כף] ולא מקוננות. נקבר המת, אינן מענות. בראשי חֲדָשִׁים וְחֲנֻכָּה וּפּוּרִים - בפני המת מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זה הוא ענין? שכלן עונות פאחת; קינה, אחת אומרת וכלן עונות [בבכות]. ואסור לאדם שיעורר [אבלו] על מתו [ע"י פסוק] קדם לרגל שלשים יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכונן דעתו לשמחה.

יב. פיוצא בו, היה לפניו שתי כלכלות [טלים] של טבל [פירות שלא הופרשו] - ביום טוב ראשון אומר: 'אם היום חל, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש, אין בדברי כלום'; וקורא עליה שם [תרומה], ומניחה. ולמחר בשני, חוזר ואומר: 'אם היום קדש, אין בדברי כלום, ואם היום חל, תהיה זו תרומה על זו'; וקורא עליה שם ומניחה, כדרך שקרא עליה בראשון, ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.

יג. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גלויות. אבל בשני ימים טובים של ראש השנה - אם שכח ולא הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על אחרים, אם ערכו עליו, או מקנה [מאכילין] למי שערכו, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו, היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על הראיה, והיו בני הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.

טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי תצרות ולא שתופי מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי, אלא הכל מערב יום טוב בלבד.

טז. קשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים - שנאמר: "לקדוש ה' מקבד", וכל ימים טובים נאמר בהן "מקרא קדש"; וכבר בארנו הכבוד והענוג בהלכות שבת. וכן ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן המנחה ומעלה בערב שבת, שדבר זה בכלל הכבוד. וכל המבזה את המועדות, כאלו נטפל [נתחבר] לעבודה זרה.

יז. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים, כלן אסורים בספד ותענית. וחיב אדם להיות בהן שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו, שנאמר: "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך". אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, כמו שאנו מקבאין בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה, לשמח הוא ובניו ובניו ביתו, כל אחד בראוי לו.

יח. כיצד? הקטנים, נותן להם קליות ונגוזים ומגדנות; והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; והאנשים, אוכלין בשר ושתין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה, חיב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת פרשו [- כריטון]. ועל אלו נאמר: "ובחיהם פלחם אונים להם, כל אכליו יטמאו, פי לחמם לנפשם"; ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר: "וזריתי

יום שישי

הלכות שביתת יום טוב פרק ז

א. חלו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו 'שביתתו', הואיל ונקרא 'מקרא קדש', והרי הוא זמן [קרבן] חגיגה במקדש - אסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל; והעושה בו מלאכה האסורה - מפני אותו מכת מרדות [מלקות מדברנן], מפני שאסורן מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו, כיום טוב, שסוף הענין [- הכוונה] בדברים שנגאסרו בו, כדי שלא יהיה כיום חל לכל דבר. לפיכך, יש מלאכות אסורות בו, ויש מלאכות מתרות בו;

ב. ואלו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד, יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה; ובלבד שלא יהיה בה טרח הרבה. כיצד? משקין בית השלהין [שדה הזקוקה להשקיה] במועד, אבל לא בית המשקה [שדה המסתפקת מגשם] - שאם לא ישקה בית השלהין, והיא הארץ הצמאה, יפסדו כל האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה, לא ידלה וישקה מן הברכה או ממי הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אבל משקה הוא מן המעין, בין שהיה [מאד] בין שיצא פתחלה [היום], ממשיכו [ע"י תעלות] ומשקה בו. וכן כל פיוצא בזה.

ג. הופך אדם את זיתיו [כחלק מתהליך חיוני בהבשלתם] במועד, וטוחן אותן ודורף אותן, וממלא הקביות וגף [טוחן] אותן, כדרך שהוא עושה בחל; שכל שיש בו הפסד אם לא יעשה - עושהו ברכו, ואינו צריך שנוי. וכן מכניס אדם פרותיו מפני הגנבים, ובלבד שיכניסם בצנעה. ושולה פשתנו מן המשרה [שריה במים], בשביל שלא תאבד. וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד, בוצרין אותו.

ד. ואסור לאדם שיתפנון, ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן, ויניחם כדי לעשותן במועד, מפני שהוא פנוי; וכל המכון מלאכתו והניחה למועד, ועשה במועד - בית דין מאבדין אותה, ומפקדין אותה לכל. ואם כון מלאכתו, ומת - אין קונסין בנו אחריו, ואין מאבדין את ממונו; ואין מונעין הון מלעשות אותה מלאכה במועד, שלא תאבד.

ה. מי שצריך לתפר לו בגד, או לבנות לו מקום במועד - אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה, הרי זה עושה אותה ברכו; ואם היה אמן מהיר, הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט. כיצד? בתפירה מכלב [מרחיק התפירות], ובבגן מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן, וסף [טיט] סדקי הקרקע [של גג] ומעגלים [מחליקם] ביד וברגל פועין שמעגילים במחלצים [כלי החלקה]; וכן כל פיוצא בזה.

ו. מי שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו מה יאכל במועד אלא ממנה - אף על פי שאין כאן הפסד, אין מצריכין אותו לקנות מה יאכל מן השוק עד שיקצר

אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ונדש וזרחה ובורר וטוחן מה שהוא צריך, ובלבד שלא ידוש בפרות; שכל דבר שאין בו הפסד, צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה.

ז. כבשים [מאכלים הנשרים במים וחומץ] שהוא יכול לאכל מהן במועד, כובשן; ושאין ראויין אלא לאחר המועד, אסור לכבשן. וצד אדם דגים כל שיכול לצוד, ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהן במועד, אם יסחט אותן בידו פעמים רבות עד שיתרכו.

ח. מטילין [- פירות במים ליצירת] שכר במועד לצרף המועד, ושלא לצרף המועד - אסור; אהד שכר תמרים, ואהד שכר שעורים. אף על פי שיש לו לשון מערים ושותה מן התדש, שאין הערמה זו נפרת לרואה; וכן כל פיוצא בזה.

ט. כל מלאכות שהן לצרף המועד - כשעושין אותן אמגיהן, עושין בצנעה. כיצד? הצידים והטוחנים והבוצרים למכר בשוק, הרי אלו עושין בצנעה לצרף המועד; והעושה שלא לצרף המועד, אסור. ואם עשה לצרף המועד, והותר - הרי זה מתר.

י. עושין כל צרכי הרבים במועד. כיצד? מתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות, וחופרים לרבים בורות שיחין ומערות, וכורין להן נהרות כדי שישתו מימיהן, וכונסין מים לבורות ומערות של רבים, ומתקנין את סדקהן, ומסירין הקוצים מן הדרכים. ומודדין את המקוות; וכל מקוה שנמצא חסר - מרגילין [ממשיכים] לו מים, ומשלימין שעורו.

יא. ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר את הפלאים, ופודין את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות, ומשקין את הסוטות, ושורפין את הפרה [אדומה], ועורפין את העגלה [שבאה עם נמצא הרוג מוטל], ורודפין [- אחו] עבד עברי, ומטהרין את המצרע, ומצינין [מסמנים] על הקברות שמחו הגשמים את ציונם כדי שיפךשו מהן כהנים - שכל אלו צרכי רבים הן.

יב. ודנים דיני ממונות ודיני מכות [מלקות] ודיני נפשות במועד; ומי שלא קבל עליו הדין, משמתין אותו במועד. וכשם שדנין במועד, כך כותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו. כיצד? כותבין הדינין אגרות שום ששמו [קרקע הלווה] לבעל חוב, ואגרות שמכרו בהן [קרקע הבעל] למזון האשה והבנות, ושטרי חליצה ומאונן [קטנה יתומה שהשיאה אחיה "ממאנת" ודיה]; וכל הדומה להן מדברים שצריכין הדינין לכתבם כדי שיזכרום, כגון טענות בעלי דינין, או דברים שקבלו עליהן, כגון איש פלוני נאמן עלי, או איש פלוני ידון לי. מי שצריך ללוות במועד, ולא האמינו המלוה - הרי זה כותב שטר. וכן כותבין גטי נשים וקדושי נשים ושוכרין [שטרי פרעון] ומתנות, שכל אלו כצרכי רבים הן.

יג. ואסור לכתב במועד, אפלו ספרים תפלין ומזוזות. ואין מגייהן אפלו אות אחת בספר העזרה, מפני שזו מלאכה שאינה לצרף המועד. אבל כותב אדם תפלין

ומזוזה לעצמו, וטוה תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל, כותב ומזכר לאחרים כדי פרנסתו.

יד. ומתיר לכתב אגרות של שאלת שלום במועד, וכותב השבונותיו ומחשב יציאותיו; שכתובת אלו אין אדם נזהר [מדייק] בתקונן, ונמצאו במעשה הדיוט במלאכות.

טו. עושים כל צרכי המת במועד: גוזזין שער, ומכבסין פסותו, ועושים לו ארון. ואם לא היו להם נסרים, מביאין לו קורות ונסרים מהן נסרים בצנעה בתוך הבית; ואם היה אדם מפרסם, עושים אפלו בשוק. אבל אין כותבין עץ מן היער לנסר ממנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

טז. אין רואין את הנגעים במועד - שמא ימצא טמא, ונמצא חגו נהפך לאכל. ואין נושאים נשים ולא מיבמין במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת הנשואין; אבל מחזיר את גרושתו ומארסין נשים במועד - ובלבד שלא יעשה סעודת ארוסין ולא סעודת נשואין, שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

יז. אין מגלחין ואין מכבסין במועד - גזרה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון והוא מגול; לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח או לכבס בערב יום טוב, הרי זה מתיר לכבס ולגלח.

יח. כיצד? אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח, הבא ממדינת הים, והוא שלא יצא להטיל אלא לסחורה וכיוצא בה, והיוצא מבית השביה ומבית האסורים, ומי שהיה מגדה ולא התירוהו אלא במועד, ומי שנשבע שלא לגלח ולא לכבס, ולא נשאל לחכם והתיר נדרו אלא במועד - הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

יט. וכלן שהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו - אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתו, בין בתוך המועד בין קדם הרגל - אף על פי שהיה להם פנאי, מתרין לגלח במועד; שלא ישהו [יעבבו] קרבנותיהן. וכל היוצא מטמאתו לטהרתו, מתיר לגלח במועד. וקטן שנולד, בין במועד בין לפני המועד - מתיר לגלחו במועד. ואנשי משמר ששלמה משמרתו בתוך המועד - מתרין לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח [שבוע] בשבת שלהם. **כ.** מתיר לטל שפה [שפם] בחלו של מועד, ולטל צפרניים, ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי ומבית הערוה, בין בידי בין בכלי; ועושה כל תכשיטה במועד, כוחלת [מאפרת העין] ופוקסת [אודם הלחיים] ומעברת סרק על פניה; וטופלת [מורחת] עצמה בסיד [להשיר שער] וכיוצא בו - והוא שתוכל לקלפו במועד.

כא. הנזבים והנזבות והנדות וההילדות וכל העולים מטמאה לטהרה בתוך המועד, הרי אלו מתרין לכבס. ומי שאין לו אלא חלוק אחד, הרי זה מכבסו. מטפחות הנדים ומטפחות הספרים ומטפחות הספוג [מגבות], הרי אלו מתרין לכבס; וכן כלי פשתן, מתיר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כבוס תמיד, אפלו נתכבסו ערב יום טוב.

כב. אין עושים סחורה במועד, בין למכר בין לקנות; ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון ספינות או שירות שבאו או שהן מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו בליק - הרי זה מתיר למכר או לקנות. ואין לוקחין [קונים] בתיים ואבנים ועבדים ובהמות, אלא לצורך המועד.

כג. מוכרי פרות פסות וכלים, מוכרין בצנעה לצורך המועד. כיצד? אם היתה התנות פתוחה לזוית או למכוי, פותח כדרכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח [דלת] אחת ונועל אחת. וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות, מוציא ומעטר את השוק בפרות בשביל כבוד יום טוב. מוכרי תבלין - מוכרין כדרכן, בפרהסיא.

כד. כל שאסור לעשותו במועד, אינו אומר לגוי לעשותו. וכל שאסור לעשותו במועד - אם אין לו מה יאכל, הרי זה עושה כדי פרנסתו; וכן עושה סחורה כדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד, כדי שיטל שכרו להתפרנס בו. וכן לוקחין דברים שאינם לצורך המועד, מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל.

כה. שוכרין השכיר על המלאכה במועד, לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ישקל ולא ימדד ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחל. וגוי שקבל קבלת [עבודת קבלנות] מישראל, אפלו היה חוץ לתחום - אינו מניחו לעשות במועד; שהכל יודעין שמלאכה זו לישראל, ויחשדו אותו שמא שכר את הגוי לעשות לו במועד - שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר ובין הקבלן; ולפיכך אסור.

הלכות שביתת יום טוב פרק ח

א. נהרות המושכין [זורמים] מן האגמים, מתיר להשקות מהן בית השלהין [שדה הזקוקה להשקיה] במועד - והוא שלא פסקו [שנמשכים תמיד]; וכן הברכות שאמת [תעלת] המים עוברת ביניהן, מתיר להשקות מהן; וכן ברכה שנטטפה מבית השלהין ועדן היא נוטפת, מתיר להשקות ממנה בית השלהין אחרת - והוא, שלא פסק המעצן המשקה בית השלהין העליונה.

ב. ערוגה שחציה נמוף וחציה גבוהה - לא ידלה ממקום נמוף להשקות מקום גבוה, מפני שהוא טרח גדול. ומתיר לדלות מים להשקות הנרקות, כדי לאכלן במועד; ואם בשביל ליפותן, אסור.

ג. אין עושים עוגיות בעקרי הגפנים [חפירות סביב הגזע], כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתלקלו, הרי זה מתקנן במועד; וכן אמת המים שנתלקלה, מתקנין אותה במועד. כיצד? היתה צמקה טפח, חופר בה עד ששה; היתה טפחים, מעמיקה עד שבעה. ומושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה; ואם היתה שדה לחה, מתיר להשקות את כלה. ומרבצין [משקים מעט] את השדה במועד. שכל הדברים האלו, אין בהם טרח יתר.

ב. החמץ בפסח, אסור בהנחה - שנגאמר: "לא יאכל חמץ", לא יתא או [שום] התר אכילה. והמניח חמץ ברשותו בפסח - אף על פי שלא אכלו, עובר בשני לאוין, שנגאמר: "לא יראה לך שאר בכל גבלך", ונגאמר: "שאר לא ימצא בבתיכם"; ואסור החמץ ואסור השאור שבו מחמצין [בצק אחר -], אחד הוא.

ג. אינו לוקה משום "לא יראה" ו"לא ימצא", אלא אם כן קנה חמץ בפסח, או חמצו - כדי שיעשה מעשה. אבל אם היה לו חמץ קדם הפסח, וכא הפסח ולא בערו אלא הניחו ברשותו - אף על פי שעבר על שני לאוין - אינו לוקה מן התורה, מפני שלא עשה מעשה; ומפני אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].

ד. חמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהנחה לעולם; ודבר זה - קנס מדברי סופרים: מפני שעבר על "בל יראה" ו"בל ימצא", אסרוהו, ואפלו הניחו בשנגה או באנס - כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו, כדי שיהנה בו אחר הפסח.

ה. חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח, בין במינו בין שלא במינו - הרי זה אוסר בכל שהוא. וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח - אף על פי שהוא אסור בהנחה - אם נתערב בין במינו בין שלא במינו, הרי זה מתר לאכלו אחר הפסח; שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו, אבל התערבת מתרת באכילה לאחר הפסח.

ו. אין חיבין פרת, אלא על אכילת עצמו של חמץ. אבל ערוב חמץ, כגון פתח הפבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] ושכר המדי [עשוי משעורה], וכל הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן - אם אכלן בפסח, לוקה ואין בו פרת, שנגאמר: "כל מחמצת לא תאכלו". במה דברים אמורים? בשאכל פזית חמץ בתוך התערבת, בכדי אכילת שלש ביצים - הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערבת פזית בכדי [בשיעור זמן של -] אכילת שלש ביצים - אף על פי שאסור לו לאכל - אם אכל, אינו לוקה אלא מפת מרדות.

ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כל שהוא - הרי זה אסור מן התורה, שנגאמר: "לא יאכל חמץ". ואף על פי כן, אינו חיב פרת או קרבן, אלא על קשעור שהוא פזית; והאוכל פחות מפזית במזיד, מפני אותו מפת מרדות.

ח. אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל בזמן זה, לוקה מן התורה, שנגאמר: "לא תאכל עליו חמץ", כלומר על קרבן הפסח; כך למדו מפי השמועה [ממדרש] בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראוינה לשחיתת הפסח, שהוא "בין הערפים", והוא חצי היום.

ט. ואסרו חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי שלא יגע [יכשל] באסור תורה. ומתחלת שעה ששית יתנה החמץ אסור באכילה ובהנחה: שעה ששית מדברי סופרים, ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה. שעה חמישית, אין אוכלין בה חמץ - גזרה משום יום המצון,

יח. לפיכך, יום ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים, כמו חלו של מועד; והוא קל מחלו של מועד, ואינו אסור אלא מחצי היום ומעלה, שהוא זמן השחיטה. אבל מהנך החמה עד חצי היום, תלוי במנהג - מקום שנוהגין לעשות, עושין; מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין.

יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל פתחה לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול לגמרה קדם חצות; אלא שלש אפניות בלבד הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות, ועושין עד חצות, ואלו הן: החיטין והספרין והכוכבים. אבל שאר אפניות - אם התחיל בה קדם ארבעה עשר, הוא שגומר עד חצות; שאין העם צריכין לשאר אפניות צד הרבה.

כ. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין - לא יעשה בישוב, מפני המחלוקת, אבל עושה הוא במדבר; וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין - לא יעשה; נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלה לשם. ואף על פי כן, לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור - לעולם אל ישנה אדם, מפני המחלוקת. וכן מי שדעתו לחזר למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר - והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת.

כא. מוליכין ומביאין פלים מבית האמן בארבעה עשר אחר חצות, אף על פי שאינן לצדף המועד. וגורפין וכל [במגריפה] מתחת רגלי בהמה, ומוציאין אותו לאשפה. ומושיבין שוכבין לתרנגולין; ותרנגולת שישבה שלשת ימים או יתר על הביצים, ומתה - מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר, כדי שלא יפסדו הביצים. ובמועד, אין מושיבין; אבל אם ברתה במועד מעל הביצים, מחזירין אותה למקומה.

בריי רחמנא דסייען

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשביח שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה; (ד) שלא לאכל תערבת חמץ כל שבועה; (ה) שלא יראה חמץ כל שבועה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבועה; (ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה. ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.

הלכות חמץ ומצה פרק א

א. כל האוכל פזית חמץ בפסח, מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחד ועשרים בניסן - במזיד, חיב פרת, שנגאמר: "פי כל אכל חמץ, ונכרתה"; בשוגג, חיב קרבן חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן] - אחד האוכל, ואחד הממחה [מחיס] ושותה.

שתי שורות [של חביות] החיצונות, שהן העליונה ושלמטה ממנה.

ז. אין חוששין שמה גררה חלדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ; שאם נחוש מבית לבית, נחוש מעיר לעיר, ואין לדבר סוף. בדרך ליל ארבעה עשר, והניח עשר חלות ומצא תשע - הרי זה חושש, וצריך לברק פעם שניה; שהרי גררה חלדה או עכבר בודאי.

ח. וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה - צריך לברק פעם שניה. אף על פי שמצא פרווין באמצע הבית, אין אומרים: 'כבר אכל אותה הפת במקום זה, והרי הפרווין', אלא חוששין שמה הניחה בחר או בחלון, ואלו הפרווין שם היו; ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא פלום, הרי זה בודק כל הבית; ואם מצא אותה הפת שנטלה העכבר ונכנס, אינו צריך בדיקה.

ט. ראה תינוק שנכנס לבית בדוק, ובידו כפר, ונכנס אחריו, ומצא פרווין - אינו צריך בדיקה; שחזקתו שאכלה, ואלו הפרווין שנפלו ממנו בשעת אכילה - שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו, ואין דרך עכבר לפרר. ואם לא מצא פרווין כלל, צריך לברק.

י. הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, וברא עכבר ונטל, ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל, ונכנס לבית בדוק - צריך לברק [איטור]; שכל הקבוע [ידוע מקומו], כמחצה על מחצה.

יא. שני צבורין, אחד חמץ ואחד מצה, ושני בתים, אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, ובראו שני עכברים, זה נטל חמץ וזה נטל מצה, ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה שנטל החמץ; וכן שני בתים בדוקין, וצבור אחד חמץ, וברא עכבר ונטל, ואין ידוע לאי זה בית נכנס; או שידע שנכנס לאחד מהן, ונכנס אחריו וברק ולא מצא פלום; או שבדק, ומצא כפר - בכל אלו, אינו צריך לברק פעם שניה; שאין כאן קבוע.

יב. הניח החמץ בנזית זו, ומצאו בנזית אחרת; או שהניח תשע חלות, ומצא עשר; או שהיו תשעה צבורין מצה ואחד חמץ, ופרש כפר מהן, ואין ידוע אם חמץ או מצה, וברא עכבר ונטל הפפר שפרש, ונכנס לבית בדוק; או שברא עכבר ונטל חמץ, וספק נכנס לבית זה או לא נכנס - בכל אלו, צריך לברק.

יג. נכנס עכבר לבית וכפר בפיו, ויצא עכבר משם וכפר בפיו - אומרים: 'הוא הראשון שנכנס, הוא האחרון שיצא', ואינו צריך לברק; הנה הראשון שחרו זה שיצא לבן, צריך לברק. נכנס עכבר וכפר בפיו, ויצאת משם חלדה וכפר בפיה - צריך לברק; יצאת ועכבר וכפר בפיה, אינו צריך לברק - שזה הכפר, הוא שהיה בפי העכבר. נחש שנכנס לחר ופת בפיו, אין חיב להביא חרב [ציד נחשים] להוציאו.

יד. בנזית חמץ בשמי קורה, מחיבין אותו להביא סלם להורידו; שפעמים פל משמי קורה. הנה חמץ בבור, אין מחיבין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבו, ודין.

שמה יטעה בין חמישית וששית. ואינו אסור בהנהגה בשעה חמישית. לפיכך, תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית, שורפין הכל.

י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף שעה רביעית; ואין אוכלין בשעה חמישית, אבל נהנין בו; והאוכל בשעה ששית, מפין אותו מפת מרדות. והאוכל מתחלת שעה שביעית, לוקה.

שבת קודש

הלכות חמץ ומצה פרק ב

א. מצות עשה מן התורה, להשבית החמץ קדם זמן אסור אכילתו, שצאמר: 'ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם'; מפי השמועה [שמסר משה רבנו] למדו, שראשון זה הוא יום ארבעה עשר. וראיה לדבר זה, מה שכתוב בתורה: 'לא תשחט על חמץ דם זבחי', כלומר לא תשחט הפסח והחמץ קים; ושחיתת הפסח, הוא יום ארבעה עשר אחר חצות.

ב. ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שביטול החמץ מלבו ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו, הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.

ג. ומדברי סופרים, לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים, ולברק ולהוציאו מכל גבולו. וכן מדברי סופרים, שבדקין ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר, לאור הנו, מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנו יפה לבדיקה; ואין קובעין מדרש [שיעור] בסוף יום שלשה עשר, וכן התכם לא יתחיל לקרות [גלמוד תורה] בעת זו - שמה ימשך וימנע מבדיקה, בתחלת זמנה. ד. אין בודקין לא לאור הלכנה, ולא לאור החמה, ולא לאור האבוקה - אלא לאור הנו. במה דברים אמורים? בחורים ובמחבואות; אבל אכסדרה [מרפסת] שאורה רב - אם בדיקה לאור החמה, דין. ואמצע החר, אינו צריך בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלין כל חמץ שיפל שם.

ה. חר שבאמצע הבית שביין אדם לחברו - זה בודק עד מקום שיידו מנעת, וזה בודק עד מקום שיידו מנעת, והשאר מבטלו בלבו; וכל מקום שאין מכניסין לו חמץ, אינו צריך בדיקה.

ו. חרי הבית התחתונים והעליונים, ונג היציע [חדרון שגגו משופע], ורפת בקר, ולולין, ומחבן [בית התבון], ואוצרות [מחסני] זין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן, ובית דגים גדולים - אינן צריכין בדיקה, אלא אם בן הכניס להן חמץ. אבל אוצרות שחר ואוצרות זין שמסתפק מהן, ובית המלח, ובית השעורה, ובית דגים קטנים, ובית העצים, ובית המורקס [שומן דג מלוח], וחרה הבית האמצעיים, וכיוצא באלו - צריכין בדיקה, שסתמן שמכניסין להן חמץ; ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה. וכשבודק המרתף, בודק ממנו

בלילי ערב שבת [ליל שישי], שהוא ליל שלשה עשר; ומניח מן החמץ כדי לאכל ממנו, עד ארבע שעות ביום השבת, ומניחו במקום מצנע, והשאר מבערו מלפני השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות, מבטלו; וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון, ומבערו.

ד. היו לו כפרות רבות של תרומה, וצריך לשרפה ערב שבת - לא יערב הטהורה עם הטמאה, וישרף; אלא שורף טהורה לעצמה, וטמאה לעצמה, ותלויה [ספק טמאה] לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכל, עד ארבע שעות ביום השבת בלבד.

ה. מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר, בודק בארבעה עשר בשחרית; לא בודק בשחרית, בודק בשעת הבעור [שעה שישי]; לא בודק בשעת הבעור, בודק בתוך החג. עבר הרגל ולא בודק - בודק אחר הרגל, כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח, מפני שהוא אסור בהנגה.

ו. כשבודק החמץ בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר, או בתוך הרגל - מברך קדם שיתחיל לבדק: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על בעור חמץ; ובודק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ, כמו שבארנו. ואם בודק לאחר הרגל, אינו מברך.

ז. כשגומר לבדק - אם בודק בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר קדם שש שעות - צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו, ואינו רואהו; ויאמר: 'כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתי ולא ידעתי, הרי הוא בטל, והרי הוא כעפר'. אבל אם בודק מתחלת שעה ששית ולמעלה, אינו צריך לבטל - שהרי אינו ברשותו, שפבר נאסר בהנגה.

ח. לפיכך, אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו, ושכחו בשעת הבעור ולא בערו - הרי זה עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", שהרי לא בער ולא בטל; ואין הבטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום "לא יראה" ו"לא ימצא". ותיב לבעור בכל עת שימצאנו. ואם מצאו ביום טוב - כופה עליו כלי עד לערב, ומבערו; ואם של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו, שהכל פורשין [מובדלים] ממנו.

ט. מי שיצא מביתו קדם שעת הבעור לעשות מצוה, או לאכל בסעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשיאין, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, יחזור; ואם לאו, יבטל בלבו. יצא להציל מיד הגיס [שוודים], מן הנגה, מן הדלקה, ומן המפלת - יבטל בלבו, ודיו. יצא לצרף עצמו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד כביצה; הנה פחות מכביצה, מבטלו בלבו ודיו.

י. מי שהניח עסה מגלגלת [שנילושה] בתוך ביתו ויצא,

טו. כפת [חתכת] שאור שיחדה לשיכה - אם טח פניה בטיט - הרי זו בטלה, ומתר לקימה. בצק שבסדקי הערבה [קטרה] - אם יש כזית במקום אחד, תיב לבער. ואם לאו - אם היה עשוי לחזק בו שכרי הערבה, או לסתם בו נקב - בטל במעוטו; ואם לאו, תיב לבער. היו שני חצני זיתים בשני מקומות, וחוט של בצק ביניהן - רואין: כל שאלו ינטל החוט נטלין עמו, תיב לבער; ואם לאו, אינו תיב לבער.

טז. כמה דברים אמורים? בערבה; אבל בבית - אף על פי שאם ינטל החוט אין נטלין עמו - תיב לבער, מפני שפעמים מקבץ אותן. היה חצי זית בבית וחצי זית בעליה, חצי זית בבית וחצי זית בפית שלפנים ממנו - הואיל ואלו החצני זיתים דבוקין בכתלים, או בקורות, או בקרקעות - אינו תיב לבער, אלא מבטל בלבו ודיו.

יז. המשפיר בית סתם בארבעה עשר - לא פירש אם [בדקו] - הרי זה בתוקף בדיק, ואינו צריך לשאל; ואם החזק זה המשפיר שלא בודק, ואמרה אשה או קטן, 'אנו בדיקנוהו' - הרי אלו נאמנין; שהכל נאמנים על בעור חמץ, והכל פשרין לבדיקה, ואפלו נשים ועבדים וקטנים - והוא, שיהיה קטן שיש בו דעת לבדק.

יח. המשפיר בית לחברו - אם עד שלא מסר המפתח חל ארבעה עשר, על המשפיר לבדק; ואם משסר המפתח חל ארבעה עשר, על השוכר לבדק. המשפיר בית בתוקף שהוא בדיק, ונמצא שאינו בדיק - על השוכר לבדק; ואינו מקח טעות, ואפלו במקום שבדקין בשכר [בתשלום], שהרי מצוה הוא עושה.

יט. המפרש בים והיוצא בשירה, תוף שלשים יום - זקוק לבדק. קדם שלשים יום - אם דעתו לחזר קדם הפסח, צריך לבדק ואחר כך יצא, שמא יחזר ערב הפסח בין השמשות, ולא יהיה לו פנאי לבער; ואם אין דעתו לחזר, אינו צריך לבדק. וכן העושה ביתו אוצר [מחסן תבואה], תוף שלשים יום - זקוק לבדק, ואחר כך כונס אוצרו לתוכו. קדם שלשים יום - אם דעתו לפנותו קדם הפסח, צריך לבדק ואחר כך עושהו אוצר; ואם אין דעתו לפנותו קדם הפסח, אינו צריך לבדק.

הלכות חמץ ומצה פרק ג

א. כשבודק אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר, מוציא את החמץ מן החרים ומן המתבואות ומן הזויות, ומקבץ הכל, ומניחו במקום אחד. עד תחלת שעה ששית ביום, מבערו; ואם רצה לבערו בלילי ארבעה עשר, מבערו.

ב. החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר, כדי שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות - אינו מניחו מפזר ומפזר בכל מקום, אלא מצניעו בכלי או בנות ידועה, ונזהר בו; שאם לא נזהר בו ומצאו חסר - צריך לחפש אחריו ולבדק פעם אחרת, שמא גררוהו העכברים.

ג. חל ארבעה עשר להיות בשבת - בודקין את החמץ

ופרותיו כמוהו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.

י. חפצי הפקר, הרי הן כרגלי מי שזכה בהן [- עד היכן שמוותר לזוכה לילך מותר להוליך ההפקר]. וחפצי הגוי קונין שביטה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן - גזרה, בעלים גוי משום בעלים ישראל. פרות שיצאו חוץ לתחומן וחוץ, אפלו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני שהן באדם שיצא באנס וחזר באנס.

יא. המוסר בהמתו לבנו, הרי היא כרגלי האב. מסרה לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא כרגלי הרועה. מסרה לשני רועים - הרי היא כרגלי בעליה, מפני שלא קנה אחד מהן.

יב. מי שזמן אצלו אורחים ביום טוב, לא יוליכו בהם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילף בו, שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה, לא כרגלי האורחין - אלא אם כן זכה להן [ע"י] אחר בקנות אלו מערב יום טוב.

יג. וכן מי שהיו פרותיו מפקדין בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר [ערוב תחומין בשביל] לבוא אצלו - לא יביאו לו מפרותיו, שפרותיו כמוהו אף על פי שהן ביד אלו שערכו. במה דברים אמורים? בשיחד להם [לפירות] קרן זיית [והקנה לו אותה זויית]; אבל אם לא יחד להן, הרי הן כרגלי זה שהן מפקדין אצלו.

יד. בור של יחיד, כרגלי בעליו; ושל אותה העיר, כרגלי אנשי אותה העיר; ושל עולי ככל שהן מסורין לכל, כרגלי הממלא - שכל מי שמלא מהן, מוליכין למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין [זוומים] ומעגנות הנובעין, כרגלי כל אדם; ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום, ממלאין מהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

טו. שור [מצוי] של רעי [שניזון ממרעה, כרגלי], כרגלי אנשי אותה העיר [כי בדרך כלל נמכר לאנשי העיר בלבד] ושור [מפוטם] של פטם, כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב - מפני שדעת בעליו למכרו [גם] לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר; מפני שהוא מפטם, והכל שומעין שמעו וביאין לקחתו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשורו, כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך; מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כף הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי ככל, שהוא מסור לכל.

טז. הגחלת - כרגלי בעליה, לא כרגלי שואלה [זה ששאל אותה ביו"ט]; והשלהבת [שארין בה ממשות], כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך, המדליק גר או עץ מחברו, מוליכו לכל מקום שהוא הולך.

יז. השואל כלי מחברו מערב יום טוב - אף על פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב, הרי הוא כרגלי השואל. שאלו ממנו ביום טוב - אף על פי שדרכו תמיד לשאל ממנו כלי ככל יום טוב, הרי הוא כרגלי המשאל.

יח. שנים ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו שיתנו לו שחרית, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי כלי

המביא פדי יין ממקום למקום - לא יביאם בסל ובקפה [שק], אבל מביא הוא על כתפו או לפניו [בידיו]. המוליך את התבן - לא יפשיל את הקפה לאחוריו, אבל מוליכה בידו.

ב. וכן משאות שדרכן לשא אותן במוט, ישא אותן על גבו מאחוריו; ושדרכן לשא אותן מאחוריו, ישא אותן על כתפו; ושדרכן להנשא על הכתף, ישא אותן בידיו לפניו, או יפרש עליהן בגד. וכן כל פיוצא בזה משנוי המשא. ואם אי אפשר לשנות, נושא ומביא בדרך. במה דברים אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא יביא כלל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל.

ג. אין מנהיגין את הבהמה במקל, ואין הסומא יוצא במקלו, ולא הרועה בתורמלו [ילקוט]. ואין יוצאין בכסא אחר האיש ואחר האשה [לא נושאים אותם עם הכסא], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; ואיש שהיו רבים צריכין לו [לשמוע דרשתו בבית המדרש], יוצאין בכסא אחריו, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו באפיון [כסא מכוסה ביריעות].

ד. אין מוליכין את הסלם של שוכף משוכף לשוכף, ברשות הרבים - ששא יאמרו: לתקן גגו הוא מוליכו; אבל ברשות היחיד, מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפלו בסדרי חדרים אסור, כאן התיירו, מפני שמחת יום טוב.

ה. מי שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר - לא יושיטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשלם בחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילן אפלו דרך ארבה, ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה - לא יביאנה לעיר במוט או במטה, אבל מביאה אברים אברים.

ו. כל שנאותין [נהנים] בו אפלו בחל - אף על פי שאין נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתר לשלחן לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, כגון יינות שמנים וסלתות, שמתר לשלחן לחברו ביום טוב. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב, אין משלחין אותו ביום טוב. ז. ביצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשילן ביום טוב או קולה אותן ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות אפלו חיים, מפני שמתר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כל דבר שמתר לשלחו ביום טוב - כשישלחנו לחברו תשורה, לא ישלחנו בשורה; ואין שורה פחותה משלשה בני אדם. ביצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר זה, וכלן הולכין בשורה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד, הרי זה מתר.

ט. המערב ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו

הישראל ש'אם אבד או נגנב מחיבו לשלמו וכופהו ואונסו לשלם, ואף על פי שלא קבל את הרייתו - הרי זה חיב לבצרו; שהרי נחשב כאלו הוא שלו, מפני שמחיבו האנס באחריותו.

ה. ישראל שהיהין [משכון] חמצו אצל הגוי - אם אמר לו: 'אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני, קנה חמץ זה מעכשיו' - הרי זה ברשות הגוי, ואותו החמץ מתר לאחר הפסח; והוא שיהיה הזמן שקבע לו [שיקנהו] קדם הפסח. ואם לא אמר לו 'קנה מעכשיו' - נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל הגוי, ואסור בהנחה לאחר הפסח.

ו. ישראל גוי שהיה באין בספינה, והיה החמץ ביד ישראל, והגיעה שעה חמישית - הרי זה מוכרו לגוי או נתנו לו במתנה, וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח; ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה.

ז. אומר ישראל לגוי: 'עד שאתה לוקח [קונה חמץ] במקנה, בוא וקח במקומי' [כמות יותר גדולה, ורומז לו שיקנה ממנו בחזרה את החמץ], 'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח מישראל' - ש'אם אצטרף ואקח ממך אחר הפסח'. אבל לא ימכרו לו ולא יתנו לו על תנאי; ואם עשה כן, הרי זה עובר על "בל יראה" ו"בל ימצא".

ח. תערכת חמץ, עוברין עליה משום "בל יראה" ו"בל ימצא" - כגון המורקס [שומן דג מלוח עם קמח] וכתח הפבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] ושכר הפדי, שעושין אותו מן הקמח, וכל פיוצא כאלו מדברים הנאכלים; אבל דבר שיש בו תערכת חמץ, ואינו ראוי לאכילה - הרי זה מתר לקימו בפסח.

ט. כיצד? ערכת [קערות] העבדנין [מעבדי עורות] שנתן לתוכה קמח ועורות, אפלו נתנו שעה אחת קדם שעת הבעור - הרי זה מתר לקימו. ואם לא נתן העורות, ונתן הקמח קדם שלשה ימים לשעת הבעור - מתר, שהרי נפסד והבאיש; תוף שלשה ימים, חיב לבצרו.

י. וכן הקילור [משחה לעין] והרטיה והאספלונית והתרניאק [- מיני תחבושות] שנתן לתוכן חמץ - מתר לקימן בפסח, שהרי נפסדה צורת החמץ.

יא. הפת עצמה שעפשה [התעפשה] ונפסלה מלאכל הפלב, ומלגמה [מין תחבושת מעורבת קמח] שנסרחה - אינו צריך לבצרו. כגדים שכבסו אותן בחלב חטה, וכן גירות שדבקו אותן בחמץ, וכן כל פיוצא כזה - מתר לקימן בפסח, ואין בהן משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; שאין צורת החמץ עומדת.

יב. דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל, או שאינו מאכל כל אדם, כגון התרניאק וכיוצא בו - אף על פי שמתר לקימו, אסור לאכלו עד אחר הפסח; ואף על פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא, הרי זה אסור לאכלו.

ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו, והיה ירא ש'אם תחמין קדם שיבוא - הרי זה מבטלה בלבו קדם שתחמין; אבל אם התמיצה, אין הבטול מועיל כלום, אלא כבר עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", וחיב לבצרו מיד כשיחזור לביתו.

יא. כיצד בעור חמץ? שורפו, או פורר וזורה לרוח, או זרקו לים; ואם היה החמץ קשה, ואין הים מתכוו במהרה - הרי זה מפררו, ואחר כך זרקו לים. וחמץ שגפלה עליו מפלת, ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יותר - הרי הוא כמבער; וצריך לבטל בלבו, אם עדין לא נכנסה שעה ששית.

יב. נתנו לנכרי קדם שעה ששית, אינו צריך לבצרו. ואם שרפו קדם שעה ששית, הרי זה מתר להנות בפחמין שלו בתוף הפסח. אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה - הואיל והוא אסור בהנחה, הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים, ולא יאפה בו, ולא יבשל; ואם אפה או בשל - אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנחה. וכן הפחמין שלו אסורין בהנחה, הואיל ושרפו אחר שנגאסר בהנחה.

הלכות חמץ ומצה פרק ד

א. כתוב בתורה: "לא יראה לך חמץ". יכול אם טמן אותו, או הפקיד אותו ביד גוים, לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "שאר לא ימצא בכתיתכם", אפלו הפקידו או הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה החמץ בביתו, אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת, לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "בכל גבלך", בכל רשותך.

יכול יהיה חיב לבער מרשותו חמץ של גוי, או של הקדש? תלמוד לומר: "לא יראה לך", שלך אי אתה רואה; אבל אתה רואה של אחרים, או של גבה [הקדש].

ב. הא למדת, שחמץ של ישראל - אם הניחו ברשותו, אפלו טמון, ואפלו בעיר אחרת, ואפלו מפקד ביד גוים - הרי זה עובר משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; וחמץ של הקדש או של גוי שהיה אצל ישראל - אפלו היה עמו בבית - הרי זה מתר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] שיד ישראל שולטת עליו, אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח. אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי, ש'אם יבוא להסתפק ממנו; אבל של הקדש, אינו צריך, מפני שהכל פורשין [מובדלים] מן ההקדש, כדי שלא יבואו לידי מעילה.

ג. גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם קבל עליו ישראל אחריות, ש'אם אבד או נגנב ישלם לו דמיו - הרי זה חיב לבצרו; הואיל וקבל עליו אחריות, נעשה כשלו. ואם לא קבל אחריות - מתר לקימו אצלו, ומתר לאכל ממנו אחר הפסח, שבכרשות הגוי הוא.

ד. גוי אלם שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם יודע

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - ג' תשרי-ח' תשרי ה'תשס"ז

יום שני

הלכות תשובה

מצות עשה אחת, והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה', ויתודה. ובאור מצוה זו ועקריו הנגזרים עמה בגללה - בפדיון אלו.

הלכות תשובה פרק א

א. כל המצוות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה - אם עבר אדם על אחת מהן, בין בנדון בין בשגגה - כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר: "איש או אשה כי יעשו... והתודו את חטאתם אשר עשו", זה ודוי דברים. וודוי זה - מצות עשה. כיצד מתודה? אומר: 'אנא ה', חטאתי עויתי פשעתי לפניך, ועשיתי כף וכו', והרי נחמתי ובשתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה'. זה הוא עקרו של ודוי; וכל המרבה להתודות ולהאריך בענין זה, הרי זה משבח. וכן בעלי חטאות ואשמות - בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן, אין מתפטר להן בקרבן, עד שיעשו תשובה, ויתודו ודוי דברים, שנאמר: "והתודה אשר חטא עליה". וכן כל מחיבי מיתות בית דין, ומחייבי מלקות - אין מתפטר להן במיתתן או בלקחתן, עד שיעשו תשובה ויתודו. וכן החובל בחברו או המזיק ממונו - אף על פי ששלם לו מה שהוא חייב לו - אין מתפטר לו, עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם, שנאמר: "מכל חטאת האדם".

ב. שער המשתלח [לעזאזל ביום הכיפורים] - לפי שהוא כפרה לכל ישראל, כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל, שנאמר: "והתודה עליו את כל עונת בני ישראל". שער המשתלח מכפר על כל עברות שבתורה, הקלות והחמורות, בין שעבר בנדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו - הכל מתפטר בשעיר המשתלח; והוא, שעשה תשובה. אבל אם לא עשה תשובה, אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות. ומה הן הקלות, ומה הן החמורות? החמורות, הן העברות שחייבין עליהן מיתת בית דין או פרת; ושבועת שזא ושקר - אף על פי שאין בה פרת, הרי היא מן החמורות. ושאר מצוות לא תעשה, ומצוות עשה שאין בהן פרת - הן הקלות.

ג. בזמן שאין בית המקדש קיים, ואין לנו מזבח כפרה - אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העברות; אפלו רשע כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה - אין מזכירין לו שם רשעו, שנאמר: "ורשעת הרשע לא יפשל בה ביום שובו מרשעו". ועצמו של יום הכיפורים [קדושת היום] - מכפר לשבים, שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם".

ד. אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל, ועצמו של יום הכיפורים מכפר - יש עברות שהן מתכפרין בשעתן [מיד] , ויש עברות שאין מתכפרין אלא לאחר זמן. כיצד? עבר אדם על מצות עשה שאין בה פרת, ועשה תשובה - אינו זו משם עד שמוחלין לו מיד, ובאלו נאמר: "שובו בנים שובכים, ארפא משובתיכם". עבר על מצות לא תעשה שאין בה פרת ולא מיתת בית דין, ועשה תשובה - תשובה תולה [הכפרה תלויה ועדיין אינה גמורה] יום הכיפורים מכפר, ובאלו נאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם". עבר על פרתות ומיתות בית דין, ועשה תשובה - תשובה יום הכיפורים תולין, ויסורין הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה, עד שיבואו עליו יסורין; ובאלו נאמר: "ופקדתי בשבט פשעם, ובנגעים עונם". במה דברים אמורים? בשלא חלל את השם בעת שעבר. אבל המחלל את השם - אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הכיפורים והוא עומד בתשובתו וכאו עליו יסורין, אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכיפורים ויסורין שלשתן תולין, ומיתה מכפרת, שנאמר: "ונגלה באזני, ה' צבאות, אם יכפר העון הזה לכם, עד תמתו".

יום שלישי

הלכות תשובה פרק ב

א. איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מפשולון כח. כיצד? הרי שבא על אשה בעברה, ולאחר זמן נתמיד עמה, והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו, ובמדינה שעבר בה, ופרש ולא עבר - זה הוא בעל תשובה גמורה. הוא ששאלמה אומר: "וזה את בוראך בימי בחורותיך". ואם לא שב אלא בימי זקנותו, ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה - אף על פי שאינה תשובה מעלה, מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא. אפלו עבר כל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו - כל עונותיו נמחלין, שנאמר: "עד אשר לא תחשף השמש", שהוא יום המיתה - מקלל, שאם זכר בוראו ושב קדם שימות, נסלח לו.

ב. ומה היא התשובה? הוא שיעזב החוטא חטאו, ויסירנו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר: "יעזב רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו", וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: "כי אחרי שובי שובי נחמתי, ואחרי הודעי ספקתי על גרך"; ויעיד עליו [יעשה עד על עצמו] יודע תעלומות [את הקב"ה] שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה דינו, אשר כף ירחם יתום". וצריך להתודות בשפתי, ולומר ענינות אלו שגמר בלבו.

תיב לו, צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו; ואפלו לא הקניט את חברו אלא בדברים, צריך לפיסו ולפגוע (להפציר) בו עד שימחל לו. לא רצה חברו למחל לו - מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו, ופוגעין בו ומבקשין ממנו. לא נתרצה להן, מביא לו שניה ושלישית. לא רצה, מניחו והולך לו; וזה שלא מחל, הוא החוטא. ואם היה רבו - הולך ובא אפלו אלף פעמים, עד שימחל לו.

י. אסור לאדם להיות אכזרי ולא תפסי, אלא יהיה נוח לרצות וקשה לכעס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחל, מוחל בלבב שלם ובנפש חפצה; ואפלו הצר לו וחטא לו הרבה, לא יקם ולא יטר. וזה הוא דרךם של זרע ישראל, ולבם הנכון. אבל הגוים ערלי לב אינן כן, אלא "ועברתו [כעסו] שמרה נצח"; וכן הוא אומר על הגבעונים, לפי שלא מחלו ולא נתפסו: "והגבעונים - לא מבני ישראל המה".

יא. החוטא לחברו, ומת חברו קדם שיבקש ממנו מחילה - מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו, ואומר לפניהם: 'חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוגי זה שעשיתי לו כף וכף. ואם היה חבב לו ממון, יחזירו ליורשיו; לא היה יודע לו יורש - יניחנו בבית דין, ויתודה.

יום רביעי

הלכות תשובה פרק ג

א. כל אחד ואחד מבני האדם, יש לו זכיות ועונות: מי שזכיותיו תרות על עונותיו, צדיק; ומי שעונותיו תרות על זכיותיו, רשע; מחצה למחצה, בינוני. וכן המדינה - אם היו זכיות כל יושביה מרבות על עונותיהם, הרי זו צדקת; ואם היו עונותיהם מרובין, הרי זו רשעה. וכן כל העולם כולו.

ב. אדם שעונותיו מרובין על זכיותיו - מיד הוא מת ברשעו, שנאמר: "על רב עונותיו". וכן מדינה שעונותיה מרובין - מיד היא אוכדת, שנאמר: "ועקת סדם ועמרה כי רבה". וכן כל העולם כולו, אם היו עונותיהם מרובין - מיד הן נשחתין, שנאמר: "וירא ה' כי רבה רעת האדם". ושקול זה אינו לפי מנן הזכיות והעונות, אלא לפי גדלן: יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר: "ענן נמצא בו דבר טוב"; ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר: "וחוטא אחד, יאבד טובה הרבה". ואין שוקלין אלא בדעותו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין [שוקלים] הזכיות כנגד העונות.

ג. כל מי שנחס על המצוות שעשה, ותקה [התחרט] על הזכיות, ואמר בלבו: 'ימה הועלתי בעשיתן? אולי לא עשיתי אותן!' - הרי זה אבד את כלן, ואין מזכירין לו שום זכות בעולם, שנאמר: "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו"; אין זה, אלא בתוהה על הראשונות. כשם ששוקלין עונות אדם וזכיותיו בשעת מיתתו - כך בכל שנה ושנה, שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם

ג. כל המתודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזב - הרי זה דומה לטובל ושרץ בינו, שאין הטבילה מועלת עד שישליך השרץ; וכן הוא אומר: "ומודה ועוזב, ירחם". וצריך לפרט את החטא, שנאמר: "אנא, חטא העם הזה חטאה גדלה, ויעשו להם אלהי זהב".

ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני ה', בככי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו - כלומר: 'שאני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים' - ומשנה מעשיו ככלן לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו - שגלות מכפרת עון, מפני שגומלת לו להכניע ולהיות ענו ושפל רוח.

ה. ושבח גדול לשב, שיתודה ברבים וידיע פשעיו להם, ומגלה עברות שבינו ויניח חברו לאחרים, ואומר להם: 'אמנם חטאתי לפלוגי ועשיתי לו כף וכף, והריני היום שב ונתם'. וכל המתגאה ואינו מודיע, אלא מכסה פשעיו - אין תשובתו גמורה, שנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים אמורים? בעברות שבין אדם לחברו. אבל שבינו לבין המקום - אינו צריך לפרסם חטאו, ועזות פנים היא לו אם גלם; אלא שב לפני האל ברוך הוא, ופורט חטאיו לפניו, ומתודה עליהן בפני רבים סתם [ללא פירוט]. וטובה היא לו שלא נתגלה עונו, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".

ו. אף על פי שהתשובה והצדקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב". במה דברים אמורים? בנחיד; אבל בצבור - כל זמן שעושין תשובה וצוהקין בלב שלם הן נענין, שנאמר: "בה' אלהינו, בכל קראנו אליו".

ז. יום הכפורים - הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ [גמר] מחילה וסליחה לישראל; לפיכך, חייבין הפל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים. ומצות ודוי יום הכפורים - שיתחיל מערב היום קדם שיאכל, שמה יחנק בפעודה קדם שיתודה. ואף על פי שהתודה קדם שיאכל, חוזר ומתודה כלילי יום הכפורים ערבית; וחוזר ומתודה בשחרית, ובמוסף, ובמנחה, ובנעילה. והיכן מתודה? יחיד, אחר תפלתו; ושלית צבור, באמצע תפלתו בכרחה רביעית.

ח. הודוי שנהגו בו כל ישראל - אבל אנחנו חטאנו...; והוא עקר הודוי. עברות שהתודה עליהן ביום הכפורים זה - חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר, אף על פי שהוא עומד בתשובתו, שנאמר: "כי פשעי אני אדע, וחסאתי נגדי תמיד".

ט. אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין, אלא עברות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עברות שבין אדם לחברו, כגון חובל בחברו או המקלל את חברו או גוזלו וכיוצא בהן - אינו נמחל לו לעולם, עד שיתן לחברו מה שהוא חבב לו, וירצהו. אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא

והכופרים בתחית המתים, והכופרים בכיאת הגואל, והמשמדים, ומחטיאי הרבים, והפורשים מדרכי צבור, והעושה עברות ביד רמה בפרהסיא פיהוקים [מלך ישראל], והמוסרין, ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים, ושופכי דמים, ובעלי לשון הרע, והמושף ערלתו [שלא יכירו שמחול הוא].

ז. חמשה הן הנקראים 'מינים': האומר שאין שם אלוה, ואין לעולם מנהיג; והאומר שיש שם מנהיג, אבל הם שנים או יתר; והאומר שיש שם רבון אחד, אלא שהוא גוף ובעל תמונה; וכן האומר שאינו לבדו ראשון וצור לכל; וכן העובד אלוה וזולתו, כדי להיות מליץ [יושר] בינו וביני רבון העולמים. כל אחד מהמשה אלו, הוא מין.

ח. שלשה הן הנקראין 'אפיקורסים': האומר שאין שם נבואה כלל, ואין שם מדע [תורה] שמגיע מהבורא אל לב בני האדם; והמכחיש נבואתו של משה רבנו; והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני אדם. כל אחד משלשה אלו - הן אפיקורוס. שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה' - אפלו פסוק אחד, אפלו תבה אחת, אם אמר: 'משה אמרו מפי עצמו', הרי זה כופר בתורה; וכן הכופר בפרושה, והיא תורה שבעל פה, והכחיש מגידה [חכמיה], כגון צדוק ובייתוס; והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו, אף על פי שהיא היתה מעם ה', כגון הנוצרים וההגרים. כל אחד משלשה אלו - כופר בתורה.

ט. שנים הם המשמדים: המשמד לעברה אחת, והמשמד לכל התורה בלה. המשמד לעברה אחת - זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עברה בנדון, ונתפרסם בה והרגל, אפלו היתה מן הקלות, כגון שהחזק תמיד ללבש שעטנז או להקיף פאה, ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו - הרי זה משמד לאותו דבר; והוא, שיעשה להכעיס [הקב"ה, ולא למלאות תאוותו בלבד]. והמשמד לכל התורה, כגון החוזר לדתי הגוים בשעה שגוורין שמד וינדבק בהן, ויאמר: 'מה בצע לו להדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים, טוב לו שינדבק באלו שידן תקיפה' - הרי זה משמד לכל התורה בלה.

י. מחטיאי הרבים כיצד? אחד שהחטיא בדרך גדול, כגורעם וצדוק ובייתוס; ואחד שהחטיא בדרך קל, אפלו לבטל מצות עשה; ואחד האונס אחרים עד שיחטאו - כמנשה, שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה; או שהטעה אחרים והדיחם - כישוע.

יא. הפורש מדרכי צבור - אף על פי שלא עבר עברות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרך כבודו כגוי הארץ, וכאלו אינו מהן - אין לו חלק לעולם הבא. העושה עברות ביד רמה פיהוקים - בין שעשה קלות, בין שעשה חמורות - אין לו חלק לעולם הבא; וזה הוא הנקרא 'מגלה פנים בתורה', מפני שהעו מצחו וגלה פניו ולא בש מדברי תורה.

זכיותיו ביום טוב של ראש השנה: מי שנמצא צדיק, נחתם לחיים; ומי שנמצא רשע, נחתם למיתה. והבינוני, תולין לו עד יום הכפורים: אם עשה תשובה, נחתם לחיים; ואם לאו, נחתם למיתה.

ד. אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב - רמז יש בו, כלומר: עורו עורו ישנים משנתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם; ותפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהכלי הזמן, ושוגים [מתחסדים] כל שנתם בהכל וריק אשר לא יועיל ולא יציל - הביטו לנפשותיכם, והיטיבו דרכיכם ומעלליכם; ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך, צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה בלה, כאלו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם, חציו זכאי וחציו חייב; חטא חטא אחד - הרי הכריע עצמו והכריע את כל העולם פלו לכף חובה, וגרם להן השחתה; עשה מצוה אחת - הרי הכריע את עצמו והכריע את כל העולם פלו לכף זכות, וגרם להן תשועה והצלה. זה הוא שגאמר: 'צדיק, יסוד עולם' - זה שצדק עצמו, הכריע את כל העולם פלו והצילו. ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולצסק במצוות מראש השנה ועד יום הכפורים, יתר מכל ימות השנה. ונהגו כלם לקום בלילה בעשרת ימים אלו, ולהתפלל בכתי פנסיות בדברי תחנונים ודברי כבושין [מוסר] עד שיאור היום.

ה. בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכיותיו, אין מחשבין עליו תחלת עון שחטא בו ולא שני, אלא משלישי ואילף. אם נמצאו עונותיו משלישי ואילף מרבין על זכיותיו - אותן שני העונות מצטרפין, ודנין אותו על הכל. ואם נמצאו זכיותיו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילף - מצבירים [מוחליו] כל עונותיו ראשון ראשון [אחת לאחת]; לפי שהשלישי נחשב ראשון, שפכר נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא ראשון, שפכר נמחל השלישי; וכן עד סופן. במה דברים אמורים? ביחיד, שגאמר: "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבור". אבל הצבור - תולין להן עון ראשון ושני ושלישי, שגאמר: "על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיכנו". וכשמחשבין להם על דרך זה, מחשבין להן מרביעי ואילף. הבינונים - אם היה בכלל מחצה עונות שלהן שלא הניח תפלין מעולם - דנין אותו כפי חטאיו, ויש לו חלק לעולם הבא; וכן כל הרשעים שעונותיהן מרבין - דנין אותן כפי חטאתיהן, ויש להן חלק לעולם הבא; שכל ישראל יש להן חלק לעולם הבא, אף על פי שחטאו - שגאמר: "ועמף בלם צדיקים, לעולם יירשו ארץ"; ארץ זו - משל, כלומר: ארץ החיים; והוא העולם הבא. וכן חסידי אמות העולם, יש להן חלק לעולם הבא.

ו. ואלו שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתין ואובדין, ונדונין על גדל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים, והאפיקורוסים, והכופרים בתורה,

והמבנה רבותיו - שדבר זה גורם להן לדחפו ולטרדו כשישוע וכגחזי, ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת. (ה) והשוגא את התוכחות - שהרי לא הניח לו דרך התשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומקלימין אותו, חוזר בתשובה, כמו שכתוב בתורה: "זכר, אל תשכח", "ממרים הייתם", "ולא נתן ה' לכם לב", "עם נבל, ולא חכם". וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר: "הוי גוי חוטא", "ידע שור קנהו", "מדעת, כי קשה אתה, וגיד ברנל ערפך, ומצחק נחופה"; וכן צוהו האל להוכיח לתשאים, שנאמר: "קרא בגרון, אל תחשף". וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל, עד שחזרו בתשובה. לפיכך, צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא שמים מנעוריו ואהוב להן, שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה. וזה ששוגא את התוכחות, אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו; לפיכך יעמד בחטאתו, שהם בעיניו טובים. ג. ומהם חמשה דברים, העושה אותן אי אפשר לו שישוב תשובה גמורה, לפי שהן עונות שבין אדם לחברו, ואינו יודע חברו שחטא לו, כדי שיחזיר לו או ישאל ממנו למחל לו; ואלו הן: (א) המקלל את הרבים - ולא קלל אדם ידוע, כדי שישאל ממנו פפרה. (ב) והחולק עם גנב - לפי שאינו יודע גנבה זו של מי היא, אלא הגנב גנב רבים ומביא לו והוא לוקח; ועוד, שהוא מחזק נד הגנב, ומחטיא אותו. (ג) והמוצא אבדה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה - לאחר זמן, כשיעשה תשובה, אינו יודע למי יחזיר. (ד) והאוכל שד עניים ויתומים ואלמנות - אלו בגי אדם אמללין הן ואינן ידועין ומפרסמין, וגולין מעיר לעיר, אין להם מפיר, כדי שידע שד זה של מי הוא ויחזירנו לו. (ה) והמקבל שחד להטות דין - אינו יודע עד היכן הגיעה הטנה זו וכמה הוא כחה כדי שיחזיר, שהדבר יש לו רגלים (יש לו בסיס קל); ועוד שהוא מחזק נד זה, ומחטיא אותו. ד. ומהם חמשה דברים, העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן, לפי שהן דברים קלים בעיני רב האדם, ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא; ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה (עני המזמין אורח מחמת נימוס אך לו עצמו אין דין) - שזה אבק גזל, והוא מדמה שלא חטא, ואמר: 'כלום אכלתי אלא ברשותי'. (ב) והמשתמש בעבטו (משכונן) של עני - שהעבט של עני אינו אלא כגון קרדס ומתרשה, ויאמר בלבו: 'אינן חסרים, והרי לא גזלתי אותו'. (ג) והמסתכל בעריות - מעלה על דעתו שאין בקך כלום, שהוא אומר: 'וכי בעלתי?! או קרבת?!' והוא אינו יודע, שראית העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". (ד) והמתכבד בקלון חברו - אומר בלבו שאינו חטא, לפי שאין חברו עומד, ולא הגיעה לו בשת, ולא בישו, אלא ערף מעשיו הטובים וחקמתו למול מעשה חברו או חקמתו, כדי שינאה מקללן

יב. שנים הם המוסרין: המוסר חברו ביד גוים להרגו או להכותו, והמוסר ממון חברו ביד גוים או ביד אנס ובעל זדון שהוא כגוי - שניהן, אין להן חלק לעולם הבא. יג. מטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים - זה הורדה צבור בחזקה והן יראין ופחדין ממנו הרבה, וכונתו לכבוד עצמו וכל חפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי הגוים.

יד. כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמנינו - אף על פי שהן ישראל, אין להן חלק לעולם הבא. ויש עברות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן. ואלו הן: המכנה את חברו, והקורא לחברו בכנוי, והמליצין פני חברו ברבים, והמתכבד בקלון חברו, והמבנה תלמידי חכמים, והמבנה רבותיו, והמבנה את המועדות, והמחלל את הקדשים. במה דברים אמורים, שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא? בשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה - הרי זה מבני העולם הבא; שאין לה דבר שעומד בפני התשובה. אפלו פפר בעקר כל ימיו, ובאחרונה שב - יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב, אמר ה' - ורפאתיו". כל הרשעים והפושעים והמשמדים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה, בין בגלוי בין שחזרו במטמוניות (בסתור) - מקבלין אותן, שנאמר: "שובו בנים שובבים"; אף על פי שעדין שוכב הוא, שהרי בסתר בלבד חוזר ולא בגלוי - מקבלין אותו בתשובה.

יום חמישי

הלכות תשובה פרק ד

א. עשרים וארבעה דברים מעכבין את התשובה. ארבעה מהן - עון גדול, והעושה אחד מארבעתן, אין הקדוש ברוך הוא מספיק [מסייע] בידו לעשות תשובה, לפי גדל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים; ובכלל עון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה. (ב) והמטה חברו מדרך טובה לדרך רעה, כגון מסית יחיד לעבודה זרה ומדיית (רבים). (ג) הרואה בנו בתרבות רעה, ואינו ממחה בידו - הואיל ובנו ברשותו, אלו מחה בו היה פורש, ונמצא במחטיא אותו; ובכלל עון זה - כל שאפשר בידו למחות באחרים בין רבים בין יחידים ולא מחה בהן, אלא ניח אותן בכשלונו. (ד) והאומר: 'אחטא ואשוב'; ובכלל זה, האומר: 'אחטא, ויום הפפורים מכפר'.

ב. ומהם חמשה דברים הנוצלין דרכי התשובה בפני עושהו; ואלו הן: (א) הפורש מן הצבור - לפי שבזמן שיעשו תשובה ולא יהיה עמהן, ואינו זוכה עמהן בזכות שעושים. (ב) והחולק על דברי חכמים - לפי שמחלקתו גורמת לו לפרש מהן, ואינו יודע דרכי התשובה. (ג) והמלעיג על המצוות - שפינן שנתבזו בעיניו, אינו רודף אחריהן ולא עושן; ואם לא יעשה, במה ינקה? (ד)

שיחפץ האדם לעשות ממעשה בני האדם - עושה, בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן, והיה לבכם זה להם" - כלומר, שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהם לעשות טובה או רעה, אלא לבם מסור להם.

ד. אלו היה האל גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אלו היה שם דבר שמושך את האדם בעקר תולדתו לדבר מן הדרכים, או למדע מן המדעות [נחמה מן החכמות], או לדעה [מידה] מן הדעות, או למעשה מן המעשים, כמו שבונים מלבם הטפשים הוכרי שמים [החוזים בכוכבים] - היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים, 'עשה כן, ואל תעשה כן', 'הטיבו דרכיכם, ואל תלכו אחר רשעים', והוא מתחלת בריתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשך אותו לדבר שאי אפשר לו לזוז ממנו? ומה מקום היה לכל התורה בלא, ובאיזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? השופט כל הארץ לא יעשה משפט! ואל תתמה ותאמר: היאך יהיה האדם עושה כל מה שיחפץ, ויהיו מעשיו מסורים לו, וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ובלא חפצו? והכתוב אומר: "כל אשר חפץ ה' עשה, בשמים ובארץ!" דע, שהכל בחפצו יעשה, ואף על פי שמעשינו מסורין לנו. כיצד? כשם שחפץ היוצר להיות האש והרוח עולין למעלה, והמים והארץ יורדים למטה, והגלגל סובב בעגול, וכן שאר בריות העולם להיות מנהגן שחפץ בו - ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו, וכל מעשיו מסורין לו, ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך, אלא הוא מעצמו וברצתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות. לפיכך דנין אותו לפי מעשיו: אם עשה טובה, מטיבין לו; ואם עשה רעה, מרעין לו. הוא שהנביא אומר: "מיידכם היתה זאת לכם"; "גם המה בחרו בדרבניהם". ובענין זה אמר שלמה: "שמח בחור בלדותך... ודע, כי על כל אלה ביאך האלהים במשפט" - כלומר, דע שיש בידך כח לעשות, ועתיד אתה לתן את הדין.

ה. שפא תאמר: והלא הקדוש ברוך הוא יודע כל מה שיהיה קדם שיהיה! ידע שנה צדיק או רשע, או לא ידע? אם ידע שהוא יהיה צדיק, אי אפשר שלא יהיה צדיק! ואם תאמר שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע, הרי לא ידע הדבר על בריו. דע, שתשובת שאלה זו "ארכה מארץ מדה, ורחקה מני ים", וכמה עקרים גדולים והררים רמים תלויים בה; אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר. כבר בארנו בפרק שני מהלכות יסודי התורה, שהקדוש ברוך הוא אינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו, כבני אדם שהן ודעתן שנים, אלא הוא יתברך - שמו ודעתו אחד; ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בריו. וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצא אמתת הבורא [מהות], שנאמר: "כי לא יראני האדם, וחי" - כן אין כח באדם להשיג ולמצא דעתו [אופן ידיעתו] של בורא. הוא שהנביא אומר: "כי לא מחשבותי

שהוא מכבוד וחקרו בזוי. (ה) והחושד בשרים - אומר בלבו שאינו חטא, לפי שהוא אומר: 'מה עשיתי לו? וכי יש שם אלא חשד שפא עשה או לא עשה', והוא אינו יודע שנה עון שמשים אדם פשר ברצתו כבעל עברות.

ה. ומתן חמשה דברים, העושה אותן ימשך אחריהן תמיד, והן קשין לפרש מהן; לפיכך, צריך אדם להזהר מהן שפא ירבק בהן, והן פלן דעות רעות עד מאד; ואלו הן: (א) רכילות. (ב) ולשון הרע. (ג) ובעל חמה. (ד) ובעל מחשבה רעה. (ה) והמתחבר לרשע - מפני שהוא למד ממעשיו, והם נרשמים בלבו; הוא שאמר שלמה: "ורעה כסילים, ירוע". וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהג בהן תמיד, קל וחמור לבעל תשובה.

ו. כל אלו הדברים וכיצא בהן - אף על פי שמעבדין את התשובה, אין מונעין את התשובה; אלא אם עשה אדם תשובה מהן - הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם הבא.

יום שישי

הלכות תשובה פרק ה

א. רשות כל אדם נתונה לו: אם רצה להטות עצמו לדבר טובה ולהיות צדיק, הרשות בידו; ואם רצה להטות עצמו לדבר רעה ולהיות רשע, הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה: "הן האדם היה כאחד ממנו, לדעת טוב ורע" - כלומר: הן מין זה של אדם היה אחד בעולם, ואין מין שני דומה לו בזה הענין, שיהא הוא מעצמו ברצתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ. ואין לו מי שיעכב על ידו מלעשות הטוב או הרע. וכיון שפן הוא, "פן ישלח ידו".

ב. אל יעבר במחשבתך דבר זה שאמרים טפשי האמות ורב גלמי [בער] בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם מתחלת בריתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן; אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק כמשה רבנו או רשע כירבעם, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, או כילי [קמצן] או שוע [פזון]; וכן שאר כל הדעות [מידות]. ואין לו מי שיקפחו ולא גוזר עליו, ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דבר שירצה. הוא שירמיה אומר: "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" - כלומר: אין הבורא גוזר על האדם לא להיות טוב, ולא להיות רע. וכיון שפן הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד על עצמו; ולפיכך ראוי לו לזכות ולקונן על מה שעשה לנפשו, וגמלה רעה. הוא שכתוב אחריו: "מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו". וחסר ואמר: הואיל ורשותנו בדינו, ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזר בתשובה ולעזוב רשענו, שהרשות עתה בדינו. הוא שכתוב אחריו: "נחפשה דרכינו ונחקרה, ונשובה עד ה'".

ג. ועקר זה - עקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה - שנאמר: "ראה, נתתי לפניך היום, את החיים ואת המוות, ואת הרע, ואת הטוב, ואת המוות ואת הרע", וכתוב: "ראה, אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" - כלומר, שהרשות בידכם; וכל

"ואולם, בעבור זאת העמדתיד? פדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע הקדוש ברוך הוא התשובה לחוטא, אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחלה ברצונו. וכן סיחון, לפי עונות שהיו לו נתחייב למנעו התשובה, שנאמר: "כי הקשה ה' אלהיך את רוחו, ואמץ את לבו". וכן הפנענים, לפי תועבותיהן מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנאמר: "כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל, למען החרימם". וכן ישראל בימי אליהו, לפי שהרבו לפשע, מנע מאותן המרבים לפשע תשובה, שנאמר: "ואתה הסבת את לבם אחרנית", כלומר, מנעת מהן התשובה. נמצאת אומר, שאין האל גוזר על פרעה להרע לישראל, ולא על סיחון לחטא בארצו, ולא על הפנענים להתעב, ולא על ישראל לעבד עבודה זרה; אלא כלן חטאו מעצמן, וכלן נתחייבו למנע מהן התשובה.

ד. ובענין זה שואלין הנביאים והצדיקים בתפלותיהן מאת ה' לעזרם על דרך האמת, כמו שאמר דוד: "הורני ה', בדרךך" - כלומר: אל ימנעוני חטאי דרך האמת, שממנה אדע בדרךך ויחיד שמך. וכן זה שאמר: "ורוח נדיבה תסמכני", כלומר: תניח רוחי לעשות חפצידך, ואל יגרמו לי חטאי למנעני התשובה, אלא תהיה הרשות בדי, עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו, כל הדומה לפסוקים אלו.

ה. ומה הוא זה שאמר דוד, "טוב וישך ה', על פני יורה חטאים בדרךך, בדרך ענוים במשפט, וילמד ענוים דרכו"? זה ששלח להן נביאים מודיעים להם דרכי ה', ומחזירין אותן בתשובה. ועוד, שנתן בהם כח ללמד ולהביין; שמדה זו בכל אדם, שכל זמן שהוא נמשך ברכי החכמה והצדק, מתאנה להן ורודף אותן. והוא שאמרו חכמים: 'בא לטהר, מסייעין אותו' - כלומר: ימצא עצמו נעזר על הדבר. והלא כתוב בתורה: "ועבדו ונענו אתם", הרי גזר על המצרים לעשות רע; וכתוב: "יגם העם הזה, ויגה אחרי אלהי נכר הארץ", הרי גזר על ישראל לעבד עבודה זרה. ולמה נפרע מהן? לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע, שיהיה הוא הזונה; אלא כל אחד ואחד מאותן הזונות שעבדו עבודה זרה - אלו לא רצה לעבד, לא היה עובד. ולא הודיעו הבורא, אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה? לאומר: 'העם הזה, יהיה בהן צדיקים ורשעים' - לא מפני זה יאמר הרשע: 'כבר נגזר עלי שיהיה רשע, מפני שהודיע הקדוש ברוך הוא למשה שיהיה רשעים בישראל'; כענין שנאמר: "כי לא יחדל אבינו מקרב הארץ" [אין מוכרח שכל אחד יהיה אביו]. וכן המצרים, כל אחד ואחד מאותן המצרים והמרעים לישראל, אלו לא רצה להרע להן, הרשות בידו - שלא גזר על איש ידוע, אלא הודיעו שסוף ורעו להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו, שאין כח באדם לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא דברים שעתידין להיות.

מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי". וכיון שכן הוא, אין בנו כח לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואים והמעשים. אבל גדע בלא ספק, שמעשה האדם ביד האדם; ואין הקדוש ברוך הוא מושכו, ולא גוזר עליו לא לעשות כן ולא שלא לעשות כן. ולא מפני קבלת הדת בלבד גדע דבר זה, אלא בראות ברורות מדברי החכמה. ומפני זה נאמר בנבואה, שדנין את האדם על כל מעשיו כפי מעשיו, אם טוב ואם רע. וזה העקר שכל דברי הנבואה תלויין בו.

שבת קודש

הלכות תשובה פרק ו

א. פסוקים הרבה יש בתורה ובדברי הנביאים, שהן נראין כסותרין עקר זה, ונכשלין בהן רב האדם, ויעלה על דעתו מהן, שהקדוש ברוך הוא גוזר על האדם לעשות טובה או רעה, ושאין לבו של אדם מסור לו להטותו לכל אשר ירצה. והריני מבאר עקר גדול, שממנו תדע פרוש כל אותן הפסוקים. בזמן שאדם אחד חוטא, או אנשי מדינה חוטאין, ועושה החוטא חטא שעשה מדעתו וברצונו, כמו שהודענו - ראוי להפרע ממנו; והקדוש ברוך הוא יודע היאך הפרע. יש חטא שהדין נותן שנופרעין ממנו על חטאו בעולם הזה, בגופו או בממונו או בכניו הקטנים; שבניו של אדם הקטנים שאין בהן דעת ולא הגיעו לכלל מצוות, כקנינו הן - כתוב: "איש בחטאו יימת", עד שיעשה "איש". ויש חטא שהדין נותן שנופרעין ממנו לעולם הבא, ואין עובר עליו שום גזק בעולם הזה. ויש חטא שנופרעין ממנו בעולם הזה, ולעולם הבא.

ב. במה דברים אמורים? בזמן שלא עשה תשובה; אבל אם עשה תשובה, התשובה פתרים [מגן] לפני הפנענות. וכשם שאדם חוטא ברצונו ומדעתו, כך הוא עושה תשובה ברצונו ומדעתו.

ג. ואפשר שיתא האדם חטא גדול או חטאים הרבה, עד שיתן הדין לפני דני האמת, שיהיה הפנעון מזה החוטא על חטאיו אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו דרך התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה. הוא שהקדוש ברוך הוא אומר על ידי ישעיהו: "השמן לב העם הזה... ושב - ורפא לו". וכן הוא אומר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובזים דכריו, ומתעתעים בנביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא" - כלומר, חטאו ברצונו והרבו לפשע, עד שנתחייבו למנע מהן התשובה שהיא המרפא. לפיכך כתוב בתורה: "ואני אחזק את לב פרעה" - לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו, שנאמר: "הבה נתחכמה לו", נתן הדין למנע ממנו התשובה, עד שנופרעין ממנו. לפיכך חזק הקדוש ברוך הוא את לבו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו: 'שלח, ועשה תשובה', וכבר אמר לו הקדוש ברוך הוא שאין אתה משלח, שנאמר: "ואתה ועבדיך, ידעתי...",

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ג' תשרי-ח' תשרי ה'תשס"ז

יום שני

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). ובא בקבלה (סוטה כז:) שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוח אלפים אמה לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא ערובין (יז:) אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

יום שלישי

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכט. מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו. המצוה הקס"ה — הצווי שנוצטוינו לשבות ביום זה (ביום הכפורים) מן-המלאכות והעבודות, והוא אמרו: "שבת שבתון היא לכם" (ויקרא טז, לא), וכבר בארנו כמה פעמים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסג) אמרם (שבת כד:): "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ט — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום הכפורים, והוא אמרו בו: "וכל-מלאכה לא תעשו" (שם כג, כח). והעובר על לאו זה במזיד — חייב פרת, כמו שבאר הפתוב (שם, ל); ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכיצה (יח:) ומגלה (ל:) וזולתן.

המצוה הקס"ד — הצווי שנוצטוינו לצום בעשרה בתשרי, והוא אמרו יתעלה: "תענו את-נפשתיכם" (שם טז, כט). והפירוש בספרא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה ג): "תענו את-נפשתיכם" — ענוי שהוא אבוד הנפש. ואיזהו? זה אכילה ושתיה. וכן בא בקבלה

(יומא עג.), שהוא אסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ושצריך לשבות מכל-הפעלות האלה, שכן נאמר: "שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם" (שם, לא), פאלו אמר, שחובה בו השביתה המיוחדת למלאכות ולעבודה, והשביתה המיוחדת להזנת הגוף וקיומו — לפיכך אמר (כפל לשון): "שבת שבתון". ולשון ספרא (אחרי מות שם): "מנין שיום הכפורים אסור ברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה? תלמוד לומר: שבת שבתון", כלומר: השבת כל-אלו כדי שישג הענוי.

המצוה הקצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול ביום צום כפור, והאזהרה למעשה זה לא נתבארה בלשון התורה, אבל פיון שהזכיר את-העגש וחיב פרת למי שיאכל, ידענו שמזהרים על האכילה, והוא אמרו: "כי כל-הנפש אשר לא-תענה וגו' ונכרתה" (שם כג, כט). וכריש פרתות (ב.), כשמו מחייבי פרת, מנו בכללם האוכל ביום הכפורים, ובארו שם שכל שחייבים עליו פרת — הוא מצות לא-תעשה, חוץ מן-הפסח והמילה. הגה נתבאר שהאכילה ביום הכפורים מצות לא-תעשה, ולפיכך חייבים על זדונה פרת ועל שגגתה חטאת קבועה, כמו שבארו בריש פרתות וכמו שנתבאר במסכת הוריות (פרק ד משנה ח), שלא יתחייב דין זה (החטאת נקרבת) אלא במצות לא-תעשה בלבד, שהרי אמר יתעלה במחייבי חטאת קבועה: "אחת מכל-מצות ה' אשר לא-תעשינה" (שם ד, יג). ולשון ספרא (אמור פרק ד הלכה ד): "כי כל-הנפש אשר לא-תענה ונכרתה — הרי זה ענש ענוי; אבל אזהרה לענוי ליום עצמו לא שמענו. כשהוא אומר ענש מלאכה שאין תלמוד לומר שפך קל וחמור הוא: מה אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי הוא ענוש עליו, מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים ובשבתות

מלעשות מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שם), כלומר: בראשון ובשביעי.

יום חמישי

מצות עשה קסב.

מצות לא תעשה שכה.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.

המצוה הקס"ב — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "וקראתם בעצם היום הזה מקרא-קדש" (ויקרא כג, כא).

המצוה השכ"ה — האזקה שהזרנו מלעשות מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

המצוה הקס"ג — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון [וגו']" (שם, כד). וכבר קדם לך לשונם (כבר התעכבנו במצוות עשה צ, קלה, קנט — על לשון חז"ל) באמנם: "האי שבתון — עשה הוא".

המצוה השכ"ו — האזקה שהזרנו מלעשות מלאכה ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם, כה).

יום שישי

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכו.

מצות עשה קסז.

מצות לא תעשה שכה. קצט.

המצוה הקס"ו — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום הראשון של חג הסוכות, והוא אמרו: "ביום הראשון מקרא-קדש" (ויקרא כג, לה).

המצוה השכ"ז — האזקה שהזרנו מלעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו ביום זה: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

— אינו דין שיהא ענוש עליה, ואם בן למה נאמר ענש מלאכה? נלמד ממנו אזקה לענוי: מה ענש מלאכה לאחר אזקה אף ענש ענוי לאחר אזקה" — הנה נתבאר מה-שארנו. ודיני מצוה זו כבר נתבארו בסוף מסכת יומא.

יום רביעי

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

המצוה הקנ"ט — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום ראשון של פסח, והוא אמרו יתעלה: "[ו]ביום הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו, והיא: שכל-מה-שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרושו: "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה אלא מה שמיחד לאכילה, כמו שבאר הכתוב. וכבר הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את דברייהם (מצוות עשה צ, קלה): "האי שבתון — עשה הוא", כלומר: כל-יום שאומר בו ה' "שבתון" (או לשון דומה) הוא כאלו אמר "שבות" או "תשבות" — כל-אלו צוויים בשביתה. ו"שבתת ה'" (ויקרא כג, לח) קרא לימי המועדים פלם, כלומר: לימים טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת כה. ביצה ח): אמרו: "יום טוב עשה ולא-תעשה", כלומר: השביתה בכל-יום-טוב — מצות עשה היא; ועשית המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-תעשה. לפיכך כל-העושה-בו מלאכה אסורה, עבר על עשה ולא-תעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר: השביתה, במסכת יום טוב (ביצה).

המצוה השכ"ג — האזקה שהזרנו מלעשות מלאכה ביום ראשון של חג הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז).

המצוה הק"ס — הצווי שנוצטוינו בשביתה ביום השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום השביעי מקרא-קדש" (שם).

המצוה השכ"ד — האזקה שהזרנו

תאכל עליו חמץ". וְשֵׁם (ד:) אָמְרוּ: "דְּכַלִּי עֲלֵמָא מִיָּהָא (ברם, לכל השיטות) חֲמֵץ מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעְלָה (שעה שביעית ואילך) דְּאוֹרֵיָתָא". כִּף מְצָאנוּ לְשׁוֹן כָּל-הַנְּסֻחָאוֹת הַמְדִּיקוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ לְפָנֵי חֲכָמֵי הַתְּלֻמוּד. וְשֵׁם (ב:) אָמְרוּ בְּטַעַם אֲסוּר אֲכִילַת הַחֲמֵץ בְּשַׁעֲהַ שְׁשִׁית (מתחילתה), אָמְרוּ: "עֲבָדוּ רַבָּנָן הַרְחֵקָה יִתְּרָה פִּי הַיְכִי דְלָא לְגַע בְּאֲסוּרָא דְּאוֹרֵיָתָא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). וּמִי שֶׁעָבַר וְאָכַל חֲמֵץ אַחַר חֲצוֹת — לוֹקָה. וּכְבָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּתַחֲלַת פְּסָחִים.

שבת קודש

מצות עשה קנו.

מצות לא תעשה קצו. קצח.

הַמְצוּהָ הַקְנ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְבַעַר אֶת-הַחֲמֵץ מִרְשׁוֹתָנוּ בְּיוֹם י"ד בְּנִסָּן — וְזוֹהִי מְצוּת הַשְּׁבִתָּה שְׂאֵר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "בְּיוֹם הַרְאֵשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם" (שמות יב, טו), וְחֲכָמִים קוֹרְאִים לָהּ גַּם כֵּן: מְצוּת בַּעוֹר, כְּלוּמַר: בַּעוֹר חֲמֵץ. וּבְגִמְרָא סְנֵהֲדִירִין מְגִמְרָא דְבָנֵי מַעֲרָבָא (תלמוד בני המערב — ירושלמי פרק ה הלכה א) אָמְרוּ: "חֲמֵץ חֲבִיבִין עָלָיו עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה: עֲשֵׂה עַל בַּעוֹרוֹ, דְּכָתִיב "תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם"; לֹא-תַעֲשֵׂה, דְּכָתִיב "שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם" (שם יט). וּכְבָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּרִישׁ פְּסָחִים.

הַמְצוּהָ הַקְצ"ז — הַאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֲכֹל חֲמֵץ בְּפֶסַח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא יֵאָכַל חֲמֵץ" (שם יג, ג), וּבָאֵר שֶׁהוּא בְּכָרַת וְאָמַר: "פִּי כָל-אֲכָל חֲמֵץ וְנִכְרַתָּה" (שם יב, טו), אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֲטָא חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

הַמְצוּהָ הַקְצ"ח — הַאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֲכֹל דְּבָרִים שִׁישׁ בָּהֶם תַּעֲרֹכַת חֲמֵץ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָם לָחֵם, כַּגֹּוֶן הַכּוֹתֵחַ וְהַמּוֹרֵס וְהַשֶּׁכֶר (מאכלים עם תערובת קמח) וְדוּמִיָּהֶם, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מִחְמָצָת לֹא תֵאָכַל" (שם,

הַמְצוּהָ הַקְס"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְשִׁבּוֹת מִמְּלָאכָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם" (שם לו). וְדַע שֶׁשְּׁבִיתָה זוֹ שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בָּהּ בְּכָל-יוֹם וְיוֹם מִשְׁשֵׁת הַיָּמִים הָאֵלֶּה (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני של סוכות) דִּינָהּ בְּכָל-יוֹם-טוֹב מִהֶם כְּדִין אֶחָד, וְאִין שׁוּם יוֹם מִהֶם מִיָּחָד בְּשְׁבִיתָהּ (שונה בדיני השביתה שלו) שְׂאִינָה בְּשֵׁנִי, וְכֵן מִתָּר לָנוּ לְהַתְעַסֵּק בְּאֲכָל נֶפֶשׁ בְּכָל-יוֹם-טוֹב מִהֶם. לְפִיכֵף הִלְכַת שְׁבִיתָה זוֹ הִיא הִלְכָה אַחַת הַכּוֹלְלַת כָּל-יוֹם טוֹב. וּכְבָר נִתְּבָאָרוּ כָּל-דִּינֵי שְׁבִיתָה זוֹ בְּמִסְכַּת יוֹם-טוֹב. אָכַל הַשְּׁבִיתָה הַמְצוּהָ בְּשִׁבְתָּהּ וּבְיוֹם הַכּוֹפּוּרִים הִיא אוֹתָהּ הַשְּׁבִיתָה עֲצָמָה בְּתוֹסְפוֹת רַבּוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא הִתִּיר בְּשֵׁנֵי יָמִים אֵלּוּ אֲכָל נֶפֶשׁ. וְגַם עוֹד דְּבָרִים הַמְתָּרִים בְּיוֹם-טוֹב וְאֲסוּרִים בְּשִׁבְתָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָם אֲכָל נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר בְּמִסְכַּת יוֹם-טוֹב (ביצה יב.).

הַמְצוּהָ הַשִּׁכ"ח — הַאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצָרָת, וְהוּא אָמְרוּ בּו: "כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם). וְדַע שֶׁשְׁשֵׁה יָמִים טוֹבִים אֵלּוּ כָּל-הָעוֹשֶׂה אִיזוֹ מְלָאכָה שֶׁתִּהְיֶה בְּאִזְהָ יוֹם מִהֶם שִׁיָּהִי — לוֹקָה, אֲלֵא-אִם הִיָּתָה הַמְּלָאכָה מִמַּה-שֶׁצָּרִיךְ לוֹ בְּאֲכָל נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב בְּאֶחָד מִהֶם (בפסח): "אִף אֲשֶׁר יֵאָכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֵׂה לָכֶם" (שמות יב, טז). וְהוּא הִדִּין לְשְׂאֵר יָמִים טוֹבִים. וּכְבָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּמִסְכַּת בִּיצָה.

הַמְצוּהָ הַקְצ"ט — הַאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֲכֹל חֲמֵץ אַחַר חֲצוֹת יוֹם אֲרֻבַּעַה עֶשֶׂר (לניסן), וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תֵאָכַל עָלָיו חֲמֵץ" (דברים טז, ג). כְּנֹוֹי זֶה (תיבת "עליו") מוֹסֵב עַל כָּבֶשׂ הַפֶּסַח, שֶׁחֻבָּה לְשַׁחֲטוֹ בֵּין הָעֲרִבִים בְּיוֹם י"ד, אָמַר (וכונת הכתוב): כִּי מִשְׁיַחֲוִיל זְמַן שֶׁחִיטְתּוֹ לֹא-תֵאָכַל חֲמֵץ. וּבְגִמְרָא פְּסָחִים (כח:): "מִנֵּיִן לְאוֹכַל חֲמֵץ מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעְלָה שֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֵׂה? שְׁנֵאֲמַר: לֹא-

ב. ולשון המְכַלְתָּא: "כֹּל־מִחְמָצָת לֹא תֹאכְלוּ — לְרֵבּוֹת כּוֹתֵחַ הַבְּבֹלִי וְשֶׁכֶר הַקָּדִי וְחֶמֶץ הָאֵדוּמִי. יָכוֹל יִהְיֶה חֵיבִין עֲלֵיהֶן (כשם שאסורים כך יהיו חייבים עליהם עונשים שנאמרו באיסור חמץ) — תְּלַמּוּד לֹמֵר: "חֶמֶץ" — מָה חֶמֶץ מִיֵּחַד שֶׁהוּא מִין (חמץ) גָּמוּר, יֵצְאוּ אֵלָיו שְׂאִינָן מִין גָּמוּר. לָמָּה בָּאוּ? לְעֵבֹר עֲלֵיהֶן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וְכָבֵד נִתְבָּאֵר בְּפִסְחִים (מג.), שְׂאֵף־עַל־פִּי שֶׁהֵם אֲסוּרִים וּמְזֻהָרִים עַל אֲכִילָתָם — אֵין הָאוֹכֵלִם חֵיב מְלָקוֹת אֶלָּא אִם יֵשׁ (מצטבר) בָּהֶם פְּזִיזַת חֶמֶץ בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרֶס (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר לחם); אֶבֶל אִם יֵשׁ בָּהֶם עָרֹב חֶמֶץ פְּחוֹת מְשַׁעוֹר זֶה — אֵין חֵיבִים עַל אֲכִילָתָם מְלָקוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תשרי, תשי"ח

ברוקלין.

האברך שלום דובער שי

שלום וברכה!

. . . בשאלתו בענין לבישת טלית וחגורה לתפלה כשמתפללים בביהכ"נ שאינן נוהגים במנהגי אני"ש.

מובן שגם בזה נאמר כלל רבותינו שנראה המחלוקת, ואם אפשר לנהוג גם שם במנהג אני"ש וכמובן באופן של שלום ונועם, כדאי הענין, ולשלול הענין דמחלוקת עבור זה, ומובן גם כן שהדברים אמורים בענין לבישת הט"ג אשר הנ"ל מוסיפים על אני"ש והשי"ץ שלהם נוהג להיות עטוף בטלית, משא"כ מנהגנו, וכיון שבאים להוסיף יש לוותר למלאות דרישתם, ויהי הט"ג מורד על הכתף דוקא, אבל בהנוגע לחגורה שגורעים הם בזה, יש להשתדל בכמה השתדלויות להתפלל דוקא בחגורה. ובפרט שבזה הענין דהכונן לקראת אלקיך ישראל.

במספר הנרות להדליק לפני העמוד, מובן שזהו תלוי במנהגי מקום. ובאם עובר לפני התיבה הוא אבל או יארציט ר"ל, הרי בשעת התפלה כדאי שיהיו דולקים חמשה נרות, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה שהרי חמשה שמות נקראו לנשמה.

בנוסח המצבה, עליהם להתייעץ עם זקני אני"ש אשר בסביבתו.

ולקראת השנה הבע"ל יתברכו כולם בחתימה וגמר חתימה טובה.

ברכה לבשו"ט.

לקוטי תורה (מבואר) אתם נצבים (פרק ב)

ובמילא גם כשיש סיבה שע"פ שכל היתה צריכה לבטל את האהבה, נשאת האהבה בתקפה להיותה אהבה שלמעלה מן השכל, כלומר, שאין אהבה זו מיוסדת על טעמים וסיבות שכליים.

ועל כל פשעים תכסה אהבה זו וקשר אמיץ זה, לפי שבאו בכרית והתקשרות כאלו נעשו לבשר אחד, וכמו שלא יוכל לפסוק אהבתו על עצמו כך לא יפסוק מעל חברו.

עומק הענין הוא, שכורתי הברית מתאחדים יחד עד שנעשים כמו "בשר אחד". היינו, שאין ה"כריתת ברית" רק החלטה לאהוב זה את זה מבלי הבט על כל שיתרחש ביניהם (שהרי, איך אפשר להרגיש כן באמת, שיאהוב את חברו אם הלה התנהג נגדו באופן המחייב לשנוא אותו?) - אלא ענין ה"כריתת ברית" מורה על גדר של אחדות, דאנשים כורתים ברית כאשר באים לידי ההכרה שבעומק הנשמה מרגישים אחדות כאיש אחד (כמו "בשר אחד"), ובמילא אוהבים זה את זה.

ואהבה כזו (שהיא תוצאה מהרגש של אחדות מוחלטת) אי אפשר שתתבטל, כי היא כמו אהבת עצמו, דכמו ש"על כל פשעים תכסה אהבה", שאהבת עצמו מכסה על כל פשעים, היינו, דגם כשאדם יודע בעצמו שפשע, מכל מקום אהבת עצמו מכסה עליו, כך האהבה אל חברו שכרת עמו ברית ה"ז כמו אהבת עצמו ובמילא היא תכסה על כל הפשעים של חברו.

ולכן נק' בלשון כריתת ברית, כמ"ש אשר כרתו את העגל ויעברו בין בתריו, כלומר להיות שניהם עוברים בתוך גוף אחד להיות לאחדים.

בזה יובן גם אופנה של כריתת ברית, כפי שהובא בפרש"י על פסוק "לעברך בברית ה' אלקיך" - "דרך העברה. כך היו כורתי בריתות עושין כו' כמו שנאמר העגל אשר כרתו לשניים ויעברו בין בתריו", דלכאורה אינו מובן, הרי "מעשה הכריתתה בא לסתור אל עיקר המכוון בהכריתת ברית שהוא ענין האחדות, ומעשה זו שכורתין גוף לשנים מורה על הפירוד היפך האחדות"?

אלא היא הנותנת, שכל מטרתה היא להורות, שאופן האחדות בין כורתי ברית הוא, שנעשים כמו שני חלקים של דבר אחד, כאילו הם אדם אחד שמחולק לשני גופים, ד"גם לאחר שכורתין אותו

תוכן הפרק: ענין הכריתת ברית שכרת הקב"ה עם בני ישראל

אך דרך פרט איך הוא דרך היחוד, ומחו ענין התשובה, ולמה דוקא בראש השנה, ביאר הכתוב אח"כ לעברך בכרית.

אך כדי להבין בפרטיות יותר איך מגיעים ל"יחוד" בין בני" והקב"ה (להיות "נצבים גו' לפני ה' אלקיכם"), ומהי בדיוק עבודה זו דתשובה, שהנשמה תשוב למקורה ושרשה, ומהי השייכות דתשובה זו לראש השנה דוקא (דאם בגלל הדין ומשפט דראש השנה לפי פשוטו, מספיק ענין התשובה לפי מובנה הפשוט, חרטה על העבר וקבלה על להבא) - לזה ממשיך בכתוב (לאחרי "אתם נצבים גו'") "לעברך בברית ה' אלקיך".

[בפרק זה יבאר גדר ה"ברית" בין הקב"ה ובני" ובפרק ג' (ואילך) יבאר הקשר בין ברית זו להעבודה דראש השנה:]

והענין, כמו למשל שני אוהבים שכורתים ברית ביניהם שלא תפסוק אהבתם, שאילו היה הדבר שהאהבה תלויה בו קיים לעד לא היו צריכין לכריתת ברית ביניהם, אלא לפי שיראים שמא יבוטל הדבר ובטלה האהבה, או שמא יגרום איזה מניעה מבחויץ, ועל ידי כריתת הברית תהיה אהבתם אהבה נצחית כל תמוט עולם ועד, ולא יפרידם שום מניעה מבית ומחוץ.

ענין הברית בין הקב"ה ובני" הוא כמו (להבדיל) הברית בין שני אוהבים, שמטרתה היא להבטיח ששום דבר בעולם לא יוכל להחליש את אהבתם זל"ז, דאהבה תלויה בדבר כשבטל הדבר בטלה האהבה, וע"י כריתת ברית תהי' האהבה בלתי תלויה בדבר ובמילא כל תמוט לנצח.

והיינו מפני שעושין ביניהם קשר אמיץ וחזק שיתייחדו ויתקשרו באהבתם בקשר נפלא ולמעלה מן הטעם והרעות, שאף שעל פי הטעם והרעות היה צריך לפסוק האהבה או לגרום איזה שנאה, אעפ"כ מחמת הכריתות ברית מוכרח להיות אהבתם לעד קיימת.

בסגנון אחר: כריתת ברית מורה על התקשרות נפשית בין שני אוהבים, שמבטיחים אחד לרעהו לאהוב זה את זה באהבה שלמעלה מטעם ורעות,

הטעם (לפי שכרתו ברית ביניהם באהבתם זל"ז).

כי על ידי י"ג מדות הרחמים שהמשיך משה רבינו ע"ה, נעשה כביכול ברית ברית והתקשרות להקב"ה עם ישראל, לעורר את האהבה, וסלחת בו, שלא יהיו עונותיכם מבדילין בו, כי חלק ה' עמו.

וזהו מה שכריתת ברית זו ד"הנה אנכי כורת ברית גו" באה לאחרי התעוררות י"ג מדות הרחמים ע"י משה רבינו, שענינן לפעול סליחה ומחילת עוונות, דהיינו שמשה רבינו עורר את אהבת הקב"ה לישראל שלמעלה מן הטעם, להיות בני ישראל "חלק הוי' עמו" (ישראל וקוב"ה כולא חד כביכול), ובמילא "על כל פשעים תכסה אהבה", ואין עוונות יכולים להבדיל במדריגה זו בין בני"ה והקב"ה, ועי"ז "וסלחת לעוננו גו"."

לשנים הרי הם אחד בעצם, וכל אחד ואחד הוא רק חצי ואין לו שלימות בלא זולתו, וכמו שהדבר הנכרת בלתי אפשרי שיהי' שלם כי אם בהתאחדות שני חלקיו".

והנה ככל המשל הזה עשה לנו ה' אלהינו, דכתיב הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות, פירוש, למעלה מן הטעם ודעת, וכמו שאמר דוד ליהונתן נפלאותה אהבתך וגו'.

ומעתה יובן ענין הכריתת ברית בינינו ובין הקב"ה, שהיא התקשרות שלמעלה מטעם ודעת (ויסודה הוא ההתאחדות של נשמות ישראל עם קוב"ה, כפי שיבואר להלן), שזהו מה שנאמר "הנה אנכי כורת ברית גו' אעשה נפלאות", שמצד הברית עושה הקב"ה נפלאות, כי נפלאות הן למעלה מטעם ודעת, וע"ד אהבת יהונתן ודוד, שעלי' אמר דוד "נפלאותה אהבתך גו'", להיותה אהבה שלמעלה מן

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשט"ז

ברוקלין.

בת שבע תחי

ברכה ושלוס!

במענה על מכתבה מערב ראש השנה, בו שואלת באיזה אופן אפשר לה להוציא לפועל השפעה בסביבתה להוסיף בה ביהדות בתורתנו ומצותי'.

ולפלא גם השאלה בזה, כי הרי כמו שמרגשת בטח שהיא מושפעת מחברותי, וכמו שכל אדם מושפע מסביבתו, וכלשון רבותינו ז"ל הרבה חברות עושה, הרי על אחת כמה וכמה שתעמולה בעניני תורה ומצות ופנימיות התורה ונשמתה היא תורת החסידות הדרכותי ומנהגי' יכולה להחדיר ולהשפיע כמה פעמים ככה, כי הרי מרובה מדה טובה.

ושתי נקודות כלליות בתעמולה זו, והם:

(א) שהיא בעצמה תשמש דוגמה חי' בהנהגותי ועניני' מה היא בת מבית חסידותי.

(ב) על ידי הסברה באותיות המתאימות לפי הבנתם לחברותי עניני חסידות וסיפורי חסידים, אשר חומר עשיר רב גווני תמצא בזה בספרי השיחות ולקוטי דבורים, ובדברה בזה פעם אחר פעם, הנה בטוחים אנו שמתקבלים דברים כאלו ופועלים פעולתם, ובלבד שיהיו דברים היוצאים מן הלב.

ומהנכון הי' שתתייעץ בזה עם מנהיגות נשי ובנות חב"ד דירושלים ת"ו, והן יורוה בהנוגע לפועל.

בברכה לחתימה וגמר חתימה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ג הנהגת בית הפסא סעיפים כג-כה:

הרי זה עובר על "בל תשקצו". ואם נצרך לקטנים ומשקה את עצמו — עובר על "בל תשקצו" ועל "לא יהיה כף עקר":

כה יזהר מאד לקנח היטב, כי צואה במקומה במשהו, כמו שיתבאר בסימן עו סעיף ו, עין שם. ואם אפשר לו — טוב שירחץ במים:

כג לא התר לנשוי לאחז באמה אלא להשתין, שהוא צריך האדם, שלא יפלו ניצוצות על רגליו. אבל להתחבף, או לכהך את עצמו אם ראה קרי — אסור אפלו לנשוי ואשתו עמו, ואפלו מעטרה ולמטה — יש להחמיר:

כד כל המשקה את עצמו מלפנות לפשהו צריך לנקביו —

הלכות נטילת ידים

ד דיני נטילת ידים ובו כא סעיפים:

בשכיל זה מלברך "על נטילת ידים", משום שלא פלוג רבנן, כיון שרוחץ ידיו במים הפשרים לנטילה.

אבל אם אין לו כלל מים הפשרים לנטילה, על דרך שיתבאר לקמן בסימן קס, אם אינו רוצה להתפלל עד לאחר זמן מרבה, באפן שיסיח דעתו משמירת ידיו ויצטרף לטל ידיו פעם אחרת כדי להתפלל — אזי לא יברך כלל על נטילה זו.

ואם אין לו מים כלל, אם רוצה להתפלל מיד — צריך לנקות ידיו קדם התפלה בצרור או בעפר או בקורה או בכל מידי דמנאי, ויברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו על נקיות ידים".

ואם אינו רוצה להתפלל מיד — אין צריך אפלו לנקות את ידיו, אם שכב במלבושי, ויכול לברך בן בלי נטילת ידים כל ברכות השחר, דסתם ידים שאינו יודע להם שום טמאה — אינן פסולות לברכה, שלא תקנו רחיצת ידים אלא לקריאת שמע והפלה בלבד.

אבל אם היה ישן על משתו ערם — אסור להזכיר [שום] שם משבחה שמות שאינן נמחקין, או להוציא דברי תורה מפיו, עד שינגה את ידיו בכל מידי דמנאי, משום דמסתמא נגע במקומות המכסים שבאדם, כגון: שוק ורגל וכיוצא בהם שיש בהם מלמולי זעה, שהידיים עסקניות הן:

א כל אדם הקם ממשתו שחרית, בין עשה צרכיו בין לא עשה צרכיו — צריך לרחץ ידיו ברביעית הלג מים מן הכלי, ואפלו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות, לפי שכל אדם כשהקדוש-ברוך-הוא מתזיר לו נשמתו — נעשה כברה תדשה, כמו שכתוב: "חדשים לבקרים כו", שהאדם מפקיר נשמתו עיפה, והקדוש-ברוך-הוא מתזיר לו תדשה ורגועה, כדי לעבד להשם יתברך בכל יקלתו, ולשירתו כל היום, כי זה כל האדם. לפיכך, צריכים אנחנו להתקדש בקדשותו, ולטל ידיו מן הכלי, כדי לעבד עבודתו ולשירתו, כמו בהן שהיה מקדש ידיו מן הפיור בכל יום קדם עבודתו.

וכיון שצריך לטל ידיו מן הכלי דוקא, לכן ברוך "על נטילת ידים", ולא "על רחיצת ידים", מפני שהכלי שממנו נוטלין לידים — נקרא "נטלא" בלשון תז"ל, לכן תקנו בברכה זו לשון נטילה, להורות דצריך כלי:

ב בנטילה זו אין צריך שיבואו המים על ידיו מלח אדם דוקא, אלא אפלו שפסף ידיו בתוף כלי של מים — עלתה לו נטילה:

ג אם אין לו כלי כלל, אלא רוחץ ידיו במים שאובים שלא מן הכלי, או שאין לו מים כדי שיעור רביעית הלג — לא ימנע

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש

היתומה – פרק קל"ב

טעוול החל לטכס עצה, אך לא רצה לסמוך על עצמו, בראותו את עצמו צעיר מדי בשביל לפתור בעיות סבוכות כאלה. הוא הלך, איפוא, אל רבי משה יפה, רבה של פינסק הסמוכה למקום מושבה ושיטח את בעייתו.

רבה של פינסק ביקשו להביא לפניו את פנקסי ההכנסות וההוצאות שלו, ועל פיהם חישב את גודל הרווחים של טעוול וכמות המעשר שעליו לתת לצדקה. מסכום זה השאיר טעוול תשע עשיריות בידי הרב, כדי לחלק לצדקה כראות עיניו, ועשירית אחת מן המעשר הותר בידו על מנת לחלק למטרות שימצא הוא לנכון.

כך נהג טעוול משך חמש שנים ועושרו גדל מאד. ככל שחילק יותר צדקה כך גדלו רווחיו. במשך הזמן החל להלוות כספים לבעלי אחוזות תמורת שעבוד התוצרת שיצמיחו שדותיהם, וגם בזה האירה לו ההצלחה פנים. טעוול הצעיר היה לעשיר גדול מבלי שהדבר יהיה מפורסם.

בפינסק התקיימה באותו זמן ישיבה שנוסדה ארבעים שנה לפני כן. רבי שמעון, חברו של הגאון רבי שלמה לוריא, מהרש"ל, עמד בראש ישיבה זו. אחריו כיהן במשרה זו בנו רבי רפאל. כשנתמנה רבי משה יפה לרבה של פינסק הועמד בראש הישיבה.

תלמידי הישיבה היו כולם אברכים מצויינים. רובם היו נשואים שקיבלו על עצמם ללמוד בפרישות משך מספר שנים, ורבי משה דאג לצרכיהם הגשמיים. שלישי הסכום שקיבל מטעוול העביר לישיבה, והודות לכך יכלה הישיבה לגדול ולקבל לתוכה תלמידים מעולים נוספים.

באותה תקופה היה מגיע לפינסק מזמן לזמן רבי יהודה לייב פוכוביצר, רבה של ביכוב שביריסיין, שהיה מפורסם כדרשן דגול, והיה נוסע על פני ערים ועיירות כדי לעורר יהודים לעבודת הבורא. בהזדמנות אחד מביקוריו בפינסק באו אליו ראשי קהלת קרלין הסמוכה והזמינוהו לבוא לדרוש במקומם. רבי יהודה לייב ניאות לכך ושבת את השבת הקרובה בקרלין, שם השמיע דרשתו בבית הכנסת המקומי.

רבי יהודה לייב היה בעל הדרת פנים מיוחדת ופה מפיך מרגליות. לדרשותיו היתה השפעה עצומה על למדנים, שקלטו את רעיונותיו העמוקים, ועל פשוטי עם כאחד. גם על טעוול עשתה דרשתו של ר' יהודה לייב רושם רב, והוא הזמינו להתארח באחוזתו.

הדרשן סיפר לטעוול כי הוא מתעתד לנסוע לוונציה כדי להדפיס שם את ספרו. טעוול הציע לו מיד לכסות את כל הוצאותיו הן על הנסיעה והן על ההדפסה, בתנאי אחד ויחיד - שהדבר יישמר בסוד.

ר' יהודה לייב לא יכל להתאפק וסיפר לרבי משה יפה, רבה של פינסק, את הסוד. הלה ניצנע בראשו בהעירו כי שמע משהו על טעוול הבחור וצדקותיו.

בכל קהלה יהודית היה באותם ימים מי שמשימתו היתה לגדל יתומים ויתומות עניים. בפינסק היה זה יהודי בשם ר' מרדכי לייב, שהוא ואשתו גידלו יתומים ויתומות. את הבנים היו מחזיקים עד הגיעם למצוות. לאחר מכן מסרו את אלה מביניהם שלא ניחנו בכשרונות מיוחדים ולא הצטיינו בלימודיהם לידי בעלי מלאכה שהעסיקו אותם כשוליות. אלה היו גדלים בבתייהם של בעלי המלאכה,

ולומדים תוך כדי כך את המקצוע, עד שהיו מסוגלים לעמוד ברשות עצמם ולהשתכר ללחמם. הבנות היו נשלחות, לאחר הגיען לגיל מסויים, למשפחות שונות כדי לסייע להן בעבודות הבית או למחזיקי אחוזות כדי לסייע להם בעבודה חקלאית מתאימה.

בפינסק היה נגר בשם ר' יעקב, יהודי פשוט אך ירא שמים. הוא היה מתפלל בצבור והשתייך לחברת המתפללים הקבועים במנין הראשון מדי בוקר. הוא היה משתכר מעט מאד, במדה שהספיקה רק בקושי לצרכיו.

פעם, תוך כדי עבודתו בבנין חדש נפלה עליו קורה ושברה את מפרקתו. שלושה שבועות שכב על ערש דווי ונפטר. כעבור שלושה חדשים לפטירתו ילדה אלמנתו בת ושמה נקרא בישראל חוה דבורה.

כשמלאו לחוה דבורה שלוש שנים מתה עליה אמה, וכך היתה ליתומה מאב ומאם יחד. הקהלה הכניסה את היתומה הקטנה לבית ר' מרדכי לייב לגדל אותה. שם היתה עד שהגיעה לגיל שתים-עשרה שנה. אז נמסרה לאחד מבעלי הבתים בפינסק לעבודת הבית.

שש שנים היתה בביתו של אדם זה. היו אלה שש שנים קשות מאד עבורה שכן העבירו אותה בפרך. פעם הגיע אחיו של בעל הבית בפינסק לבקרו. אח זה החזיק בית מרוזח לא הרחק מאחוזתו של טעוול. כאשר ראה את עבודתה החרוצה של חוה דבורה פנה אל אחיו וביקש שהיא תימסר לרשותו שכן יש לו צורך בעזרה בבית המרוזח. הלה הביע מיד את הסכמתו לכך, מבלי שעלה בדעתו לשאול לדעתה של חוה דבורה.

הדבר חרה מאד לחוה דבורה. האם אין לה דעה על עצמה, אך באין ברירה נשכה את שפתיה ושתקה. איש לא היה מטה אוזן לכל ערעור מצדה, ובהיותה יתומה אין מי שיעמוד לעזרתה. מלבד זאת חשבה בלבה שמוטב כך, שכן ודאי לא יכול להיות עבורה גרוע יותר ממצבה הנוכחי. כך נאלצה להשלים עם גורלה.

לפני הנסיעה ביקשה רשות מאדונה החדש, בעל בית המרוזח, לשחרר אותה ליום אחד כדי להשתטח על קברי הוריה לפני הפרידה מעיר מולדתה. ברם, בעל בית המרוזח לעג לה: "אם לא תלכי אליהם - יבואו הם אליך בחלום הלילה". הוא הכריחה לעלות אל המרכבה והסיעה משם.

מן האדון הפינסקאי לא קיבלה אפילו פרוטה אחת חלף עבודת הפרך כל השנים. אך היא היתה מחוסרת ישע ולא עשתה דבר. בכלל, היתה חוה דבורה נערה שקטה ויראת שמים. היא למדה לקרוא בכוחות עצמה והקפידה להתפלל שלש פעמים ביום. היא גם ידעה ללמוד חומש עם התרגום ללשון המדוברת ואמרה בכוונה "תחינות" שונות. היא היתה גם טובת לב, וברחמים רבים השתדלה לסייע לנזקקים.

העבודה בבית המרוזח היתה קשה מאד. בעל הבית ובעלת הבית גם יחד העמיסו עליה עבודות רבות ככל האפשר. נוסף לכך קינתרו אותה ומצצו דמה עשר פעמים ביום. במיוחד הצטיינה ביחסה המרושע אליה בעלת הבית, שניחנה בלשון ארסית.

חוה דבורה סבלה את העלבונות והקללות בדומיה מבלי להגיב כלום. רק בתפלותיה, שלש פעמים ביום, היתה שופכת את מרי לבה, ודמעות רבות היתה מזילה בתפלותיה.

יום המנוחה היחיד שהיה לה היה יום השבת. היא בחרה לה מקום קבוע תחת אחד האילנות לא הרחק מבית המרוזח, ושם היתה יושבת כל יום השבת ואומרת תהלים ולומדת חומש. היא השתדלה להתאפק מלהזיל דמעות, שכן ידעה כי בשבת אסור לבכות, אך עם זאת היתה פורצת מפעם לפעם

בבכי, שכן לבה היה מלא על גדותיו מן הסבל הרב. היא נוכחה לדעת כי טעתה כאשר חשבה כי לא יכול להיות לה גרוע יותר ממצבה הקודם. מצבה הנוכחי היה גרוע פי כמה, הן בעבודת הפרך שהוטלה עליה והן במטר העלבונות והקללות שהומטר עליה.

נוסף לכך הצטערה מן הסביבה שבה נמצאו בעלי הבית שלה. הם היו אנשים מגושמים וגסים שחיו בין גויים ולמדו לחיות ולדבר כמוהם. בבית מעבידיה הקודמים נמצאה, לפחות, בין יהודים. בשבתות וחסדים היתה הולכת לבית הכנסת ושומעת מעזרת הנשים את תפלות הצבור ואת דרשות המגידים. כאן היתה מנותקת מן העולם היהודי, ונותרה גלמודה ובודדת.

היא הצטערה מאד ממצבה, ובתפלותיה התחננה תמיד אל הקב"ה שיחוס וירחם עליה ויוציאה מגלותה הקשה.



א אציתו שמא ואמלל ותשמע
ארעא אמרי פמי: ב יבסם
כמטרא אולפני יתקבל כטלא
מימרי פרוחי מטרא דנשבין על
דתאה וכרסיסי מלקושא די על
עשבא: ג ארי בשמא דני אנא
מצלי הבו רבותא קדם אלהנא:
ד תקיפא דשלמין עובדוהי ארי
פל ארחתה דינא אלהא מהימנא
דמן קדמוהי עולה לא נפק דמן
קדם זפי וקשיט הוא: ה חבלו

לב א האזינו השמים ואדברה ותשמע
הארץ אמרי פי כט"י: ב יערף כמטר לקחי תזל
כטל אמרתי בשעירם עלי דשא וכרביבים
עלי עשב כט"י: ג כי שם יהוה אקרא הבו גדל
לאלהינו כט"י: ד הצור תמים פעלו כי כל
דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר
הוא כט"י: ה שחת לו לא בניו מומם דור עקש

רש"י

פחץ נקרא רביב כמה דאת אמר: (בראשית כא)
"רוכה קשת": דשא. ארברי"ץ (גראזגוויכס),
עטיפת הארץ מכסה בירק: עשב. קלח אחד קרוי
עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב: (ג) כי שם
ה' אקרא. הרי 'פי' משמש בלשון 'פאשר', כמו
(ויקרא כג): "כי תבואו אל הארץ", כשאקרא ואזכר
שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו וברכו שמו. מפאן
אמרו שעונין: "ברוך שם כבוד מלכותו", אחר
ברכה שבמקדש (תענית טז): (ד) הצור תמים
פעלו. אף על פי שהוא חזק כשמביא פרענות על
עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא פי אם בדין, פי
תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם
לעולם הבא, ואף על פי שמאחר את תגמולם,
סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים
משלם שכר צדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא.
הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר
להם. צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:
(ה) שחת לו וגו'. כתרגומו: חבילו להון ולא
ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו
היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו הנה ולא
מומו: דור עקש. עקום ומעקל, כמו: (מיכה ג)
"ואת כל הישרה יעקשו", ובלשון משנה: 'חלדה
ששניה עקומות ועקושות': ופתלתל.
אנטורטיליי"ש (פערדרעהט, פעררויקקעלט),
כפתיל הנה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות

(א) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל,
ותהיו אתם עדים בדבר שקף אמרתי להם שאתם
תהיו עדים, וכן "ותשמע הארץ". ולמה העיד בהם
שמים וארץ? אמר משה: 'אני בשר ודם, למחר
אני מת, אם יאמרו ישראל: לא קבלנו עלינו
הברית, מי בא ומכחישם? לפיכך העיד בהם
שמים וארץ, עדים שהם קימים לעולם, ועוד, שאם
זכנו, יבואו העדים ויתנו שכרם: הגפן תתן פריה
והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם, ואם
יתחיבו תהיה בהם יד העדים תחלה: (לעיל יא)
"ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא
תתן את יבולה", ואחר כך: "ואבדתם מהרה", על
ידי העובדי כוכבים: (ב) יערף כמטר. זו היא
העדות שתעידו, שאני אומר בפניכם, תורה שנתתי
לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הנה שהוא
חיים לעולם, (ספרי) פאשר יערפו השמים טל
ומטר: יערף. לשון יטיף, וכן (תהלים סה) "ירעפון
דשן", (לקמן לג) "יערפו טל": תזל כטל. (ספרי)
שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים
לבריות (ספריים אחרים: יש עצבים בו), כגון
הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין: בשעירם.
לשון רוח סערה כתרגומו: 'פרוחי מטרא', מה
הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין
אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן:
וכרביבים. טפי מטר. ונראה לי על שם שיורה

וּפְתַלְתֵּל כְּשִׁי׃ ו הַלִּיהוּה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבֶל
 וְלֹא חֲכָם הַלּוֹא-הוּא אֲבִיךָ קִנְיָךְ הוּא עֵשָׂךְ
 וַיִּכְנַנְךָ כְּשִׁי׃ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי זִכְרֵי יָמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ
 שְׁנֹת דֶּר וְדֶר שָׁאֵל אֲבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ וְקִנְיָךְ
 וַיֹּאמְרוּ-לָךְ כְּשִׁי׃ ח בְּהִנְחַל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוּ
 בְּנֵי אָדָם יַצַּב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כְּשִׁי׃ ט כִּי חִלַּק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל
 נַחֲלָתוֹ כְּשִׁי׃ י וַיִּמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יֵלֵל

להון לא לה בנא די פלחו
 לטעותא דרא דאשניו עובדוהי
 ואשתניו: ו הא קדם יי אתון
 גמלין דא עמא דקבילו אורייתא
 ולא חפיימו הלא הוא אבויך ואת
 די לה הוא עבדך ואתקניך:
 ז אדפר יומין דמן עלמא אסתפל
 בשני דר ודר שאל ויחוי לך
 סביך וימרון לך: ח באחסנא
 עלאה עממא בפרשותה בני
 אנשא קיים תחומי עממא למגן
 בני ישראל: ט ארי חלקא די
 עמה יעקב עדכ אחסנתה:

י ספיק צרפיהון בארעא מדברא ובית צחונא אתר די לית מא אשונן סחור סחור לשכנתה אלפנון

רש"י

בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה בידו
 להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא "יצב
 גבולות עמים", קיימם ולא אבדם: למספר בני
 ישראל. בשביל מספר בני ישראל, שעתידין לצאת
 מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל
 שיירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבעים לשון:
 (ט) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת? לפי שהיה
 חלקו פבוש ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו?
 עמו, ומי הוא עמו? יעקב חבל נחלתו והוא
 השלישי באבות, המשלש בשלש זכויות: זכות אבי
 אביו, וזכות אביו, וזכותו, הרי שלש, כחבל הזה
 שהוא עשוי בג' גדילים. והוא ובניו היו לו לנחלה,
 ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בנו של יצחק:
 (י) ומצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים
 בארץ מדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו,
 מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר: (לקמן לג)
 "וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן": ובתהו
 ילל ישמן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים
 וננות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא
 אמרו למשה: 'היאך נצא למדברות, מקום ציה
 ושמן?' כענין שנאמר: (ירמיה ב) "לכתך אחרי
 במדבר": יסבכנהו. שם סבכם והקיפם בעננים

הגדיל: פתלתל. מן התבות הכפולות, כמו:
 ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל: (ו) הלה
 תגמלו-זאת. לשון תימה, וכי לפני אתם
 מעציבין, שיש בידו ליפרע מכם, ושהטיב לכם
 בכל הטובות? עם נבל. ששכחו את העשוי להם:
 ולא חכם. להבין את הנולדות, שיש בידו להטיב
 ולהרע: הלא-הוא אביך קניך. שקנאך, שקנאך
 בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנאך בכל מיני
 תקנה: הוא עשך. אמה באמות: ויכננה. אחרי כן
 בכל מיני בסיס וכן, מכם כהנים, מכם נביאים
 ומכם מלכים, כרך שהפל תלוי בו: (ז) זכר ימות
 עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו
 שנות דר-ודר. דור אנוש, שהציף עליהם מי
 אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר: לא
 נתתם לבבכם על שעבר: בינו שנות דר-ודר.
 להפיר להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם
 ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו
 הנביאים שנקראו אבות, כמו שנאמר באלהיו:
 (מלכים ב) "אבי אבי רכב ישראל": זקניך. (קידושין
 לב) אלו החכמים: ויאמרו-לך. הראשונות:
 (ח) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקדוש ברוך
 הוא למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם:

יִשְׁמֹן יִסְכְּבֵנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן
 עֵינָיו כְּשׁ"י: יא כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֵף
 יִפְרֹשׁ כְּנַפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אֲבָרְתוֹ כְּשׁ"י:
 יב יְהוֹה בְּרַדְד יִנְחֵנוּ וְאִין עֲמוֹ אֵל נִכְר כְּשׁ"י: שְׁלִישִׁי
 יג יִרְכְּבֵהוּ כְּתִיב עַל-בְּמוֹתֵי קָרִי עַל-בְּמַתֵּי אֶרֶץ וַיֹּאכַל
 תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקֵהוּ דְבֶשׁ מִסְּלַע וְשִׁמֹן

פְּתַגְמֵי אֲוִרִיתָא נְטָרְנוֹן כְּכַבֵּת
 עֵינֵיהוֹן: יא כְּנֶשֶׁרָא דְמַחִישׁ
 לְקַנְהָ עַל כְּנוּהֵי מִתְחַוְּפָה פְּרִיס
 גְּדַפְוֵהִי מִקְבֻלְהוֹן מְנַטְלְהוֹן עַל
 תְּקוּף אֲבָרוֹהִי: יב יְי בְּלַחֲדוּהִין
 עֲתִיד לְאִשְׁרִייתְהוֹן בְּעִלְמָא דְהוּא
 עֲתִיד לְאִתְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקַנֵּם
 קְדָמוּהִי פְּלַחֵן טַעֲוֹן: יג אֲשֶׁרְנוֹן
 עַל תְּקִפֵּי אֲרַעָא וְאוּכְלָנוֹן בְּזַת

רש"י

וסבבם בדגלים לארבע רוחות, וסבבם בתחתית
 הָהָר, שֶׁפָּהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית: יְבוֹנְנֵהוּ. שָׁם, בְּתוֹרָה
 וּבִינֵהּ: יִצְרְנֵהוּ. מְנַחֵשׁ, שָׂרָף, וְעַקְרָב וּמִן הָעוֹבְדֵי
 כּוֹכְבִים: כְּאִישׁוֹן עֵינָיו. הוּא הַשָּׁחַר שֶׁבְּעֵינֵי
 שְׁהֵמָאוֹר יוֹצֵא הֵימָנוּ. וְאוּנְקָלוֹס תְּרַגֵּם: "מִצְאָהוּ",
 'סִפִּיקָהוּ כָּל צָרְכוֹ בְּמִדְבָּר', כְּמוֹ: (במדבר יא)
 "וּמִצְאָ לָהֶם", (יהושע יז) "לֹא יִמְצָא לָנוּ הָהָר":
 יִסְכְּבֵנְהוּ. 'אֲשֶׁרְנוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנַתְהוּ', אֲהֵל
 מוֹעֵד בְּאֲמֻצַּע וְאַרְבַּעַת דְּגָלִים לְד' רוּחוֹת:
 (יא) כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ. נִהְגָּם בְּרַחֲמִים וּבְחֻמְלָה
 כְּנֶשֶׁר הִזָּה רַחֲמָנִי עַל בְּנָיו, וְאֵינּוּ נִכְנָס לְקִנּוֹ פִּתְאֹם,
 עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמְטַרֵּף עַל בְּנָיו כְּבְּנַפְיוֹ בֵּין
 אֵילָן לְאֵילָן, בֵּין שׁוֹכֵה לְחִבְרָתָהּ, כְּדִי שִׁיעֲוֹרוּ בְּנָיו
 וַיְהִי בְּהֵן כַּח לְקַבְלוֹ: יַעִיר קִנּוֹ. יַעֲזֹר בְּנָיו:
 עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֵף. אֵינּוּ מְכַבִּיד עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, אֲלֵא
 מַחֲפֵף, נוֹגֵעַ וְאֵינּוּ נוֹגֵעַ, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 (איוב לז) שְׂדֵי לֹא מִצְאָנוּהוּ שְׂגִיא כַח, כְּשֶׁבֵּא לִיתֵן
 תוֹרָה, לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְרוֹחַ אַחַת אֲלֵא מֵאַרְבַּע'
 רוּחוֹת, שְׁנֵאמַר: (להלן לג) "ה' מְסִינֵי בָּא וְזָרַח
 מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהָר פְּאָרָן, וְאַתָּה מֵרַבּוֹת
 קָדְשׁ", (חבקוק) "אֲלֵה מִתִּימָן יָבֵא", זוֹ רוּחַ
 רְבִיעִית: יִפְרֹשׁ כְּנַפְיוֹ יִקְחֵהוּ. כְּשֶׁבֵּא לִישָׁלָן
 מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֵינּוּ נוֹטֵלָן בְּרַגְלָיו כְּשֶׁאֵר עוֹפוֹת,
 לְפִי שֶׁשְׂאֵר עוֹפוֹת יִרְאִים מִן הַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא מְגַבִּיחַ
 לְעוֹף וּפּוֹרֵחַ עֲלֵיהֶם, לְפִיכֵף נוֹשָׂאן בְּרַגְלָיו מִפְּנֵי
 הַנֶּשֶׁר, אֲבָל הַנֶּשֶׁר אֵינּוּ יִרָא אֲלֵא מִן הַחֵץ, לְפִיכֵף
 נוֹשָׂאן עַל כְּנַפָּיו, אוֹמֵר: 'מוֹטֵב שִׁיכְנֵס הַחֵץ בִּי וְלֹא

יִכְנַס בְּבִנִי', אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: (שמות יט)
 "וְאִשָּׁא אֲתַכֶּם עַל כְּנַפֵּי נְשָׂרִים", כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם
 אַחֲרֵיהֶם וְהִשְׁיִגוּם (חזוֹנִים) עַל הַיָּם, הָיוּ זוֹרְקִים
 בָּהֶם חֲצִיִּים וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטֵרְאוֹת, מִיָּד: (שמות יד)
 "וַיִּסַּע מִלֵּאֵךְ הָאֱלֹהִים וְגו', וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם
 וְגו'": (יב) ה' בְּרַדְד. ה' – בְּרַדְד לְכַטֵּחַ נִהְגָּם
 בְּמִדְבָּר: וְאִין עֲמוֹ אֵל נִכְר. לֹא הִיָּה כַח בְּאֲחָד
 מִכָּל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְהִרְאוֹת כַּחוֹ וְלִהְלַחֵם
 עִמָּהֶם. וּרְבוּתֵינוּ דְרִשְׁוֵהוּ עַל הָעֲתִיד, וְכֵן תְּרַגֵּם
 אוּנְקָלוֹס. וְאֵנִי אוֹמֵר דְּכָרִי תוֹכְחָה הֵם לְהַעֲיֵד
 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְתִהְיֶה הַשִּׁירָה לָהֶם לְעַד, שְׁסוּפֵן
 לְבַגְד וְלֹא יִזְכְּרוּ הִרְאוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם, וְלֹא
 הַנּוֹלָדוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם, לְפִיכֵף צְרִיף
 לְיֹשֵׁב הַדְּבָר לְכָאן וּלְכָאן, וְכָל הָעֵנָן מוֹסֵב עַל
 "זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם, בִּינוּ שְׁנוֹת דֶּר-נְדָר", כֵּן עָשָׂה
 לָהֶם, וְכֵן עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, כָּל זֶה הִיָּה לָהֶם לְזִכָּר:
 (יג) יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמַתֵּי אֶרֶץ. כָּל הַמְקַרָּא
 כְּתַרְגוּמוֹ: יִרְכְּבֵהוּ וְגו'. עַל שֵׁם שְׂאֲרָן יִשְׂרָאֵל
 גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת: וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שְׂדֵי. אֵלוֹ פְּרוֹת
 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקְּלִים לְנוֹב וְלִהְתַּבְּשֵׁל מִכָּל פְּרוֹת
 הָאֲרָצוֹת: וַיִּנְקֵהוּ דְבֶשׁ מִסְּלַע. מַעֲשֵׂה בְּאֲחָד
 שְׂאֵמֵר לְבָנוּ בְּסִינַי: 'הֵבֵא לִי קְצִיעוֹת מִן הַחֲבִית'.
 הַלֵּךְ וּמִצָּא הַדְּבֶשׁ צָף עַל פִּיָּה, אָמַר לוֹ: 'זוֹ שֵׁל
 דְּבֶשׁ הִיא', אָמַר לוֹ: 'הַשְּׂקַע יִדָּךְ לְתוֹכָהּ וְאַתָּה
 מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָהּ' (ספרי): וְשִׁמֹן מִחֲלָמִישׁ
 צוּר. (מנחות פה) אֵלוֹ זֵיתִים שֶׁל גּוֹשׁ חֲלָב: בְּמַתֵּי
 אֶרֶץ. לְשׁוֹן גְּבֵה: שְׂדֵי. לְשׁוֹן שְׂדֵה: חֲלָמִישׁ צוּר.

מַחְלְמִישׁ צוֹר כִּשׁׁי: יד חֲמַאת בְּקָר וַחֲלָב צֹאן
 עַם־חֲלָב כָּרִים וְאֵילִים בְּגֵי־בֶשֶׂן וְעֵתוּדִים
 עַם־חֲלָב כְּלִיֹּת חֲטָה וְדַם־עֵגֶב תִּשְׁתֶּה
 חֶמֶר כִּשׁׁי: טו וַיִּשְׁמַן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֵט שְׁמֹנֶת עֲבִית
 כְּשִׁית וַיִּטֵּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוֹר
 יִשְׁעָתוֹ כִּשׁׁי: טז יִקְנֵאָהוּ בִזְרִים בְּתוֹעֵבֹת
 יִכְעִיסָהוּ כִּשׁׁי: יז יִזְבְּחוּ לִשְׂדִים לֹא אֱלֹהֵי אֱלֹהִים
 לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקְרָב כָּאוּ לֹא שְׁעָרוּם
 אֲבֹתֵיכֶם כִּשׁׁי: יח צוֹר יִלְדֶךָ תִּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֶל

סְנֵאִיהוּן וַיִּהְיֶה לְהוֹן בְּזֹת שְׁלִיטִי
 קְרוּיִן וְנִכְסֵי יִתְבִי כְּרִפִין תְּקִיפִין:
 יד יִהְיֶה לְהוֹן בְּזֹת מַלְכִּיהוֹן
 וְשְׁלִיטִיהוֹן עִם עֵתֵר וְכַרְבִּיֵהוֹן
 וְתַקְפִּיהוֹן עֲמָא דְאַרְעֵהוֹן
 וְאַחְסַנְתָּהוֹן עִם בְּזֹת חִילִיֵהוֹן
 וּמִשְׁרִיתָהוֹן וְדַם גְּבַרִיֵהוֹן אִיתְשַׁד
 כְּמִנְא: טו וְעֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבְעֵט
 אֲצִלַּח תְּקוּף קִנְא נִכְסִין וְשִׁבְק
 פְּלִחִין אֱלֹהָא דְעַבְדָּהּ וְאַרְגִּזוּ קְדָם
 תְּקִיפָא דְפְרָקָה: טז אֶקְנִיאוּ
 קְדָמוּהִי בְּפִלְחִין טַעוֹן בְּתוֹעֵבֹתָא
 אֲרִגִּיזוּ קְדָמוּהִי: יז וְזַבְּחוּ לְשִׁדִּין
 דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף דְּחָלֹן דְּלֹא

יִדְעוּן חֲדָתָא דִּי מִקְרִיב אֲתַעְבִּידָא לֹא אֲתַעֲסְקוּ בְּהוֹן אֲבָהֵתְכוֹן: יח דְּחָלָא תְּקִיפָא דְכַרְבָּךְ אֲתַנְשַׁתָּא

רש"י

"כְּשִׁי", לְשׁוֹן: (איוב טז) "כִּי כֶּסֶה פָּנָיו בְּחֻלְבוֹ",
 כְּאֵדָם שְׁשִׁמֹן מִבְּפָנָיִם וְכִסְלוֹ נִכְפָּלִים מִבְּחוּץ, וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר: (שם) "וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלַי כֶּסֶל": כְּשִׁית.
 יֵשׁ לְשׁוֹן קָל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי' כְּמוֹ: (משלי יב) "וְכִסָּה
 קִלּוֹן עֵרוֹם", וְאִם כְּתִב 'כְּשִׁית' דְּגוֹשׁ, הִיָּה נִשְׁמַע
 כְּשִׁית אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ: (איוב טו) "כִּי כֶּסֶה פָּנָיו":
 וַיִּנְבֵּל צוֹר יִשְׁעָתוֹ. גִּנְהוּ וּבְזָהוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר:
 (יחזקאל ח) "אֲחֹרֵיהֶם אֶל הַיֵּכַל ה' וְגו'", אֵינן נְבוּל
 גְּדוּל מְזָה: (טז) וַיִּקְנֵאָהוּ. הִבְעִירוּ חֲמָתוֹ וְקִנְאָתוֹ:
 בְּתוֹעֵבֹת. בְּמַעֲשֵׂים תְּעוּבִים כְּגוֹן מִשְׁכַּב זְכוּר
 וּכְשָׁפִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "תוֹעֵבָה": (יז) לֹא אֱלֹהֵי.
 כְּתַרְגוּמוֹ: 'דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף', אֵלֹו הִיָּה בָּהֶם צְרוּף
 לֹא הִיָּתָה קִנְאָה כְּפֹלָה כְּמוֹ עֲכָשׁוּ: חֲדָשִׁים מִקְרָב
 כָּאוּ. (ספרי) אֶפְלוּ הָאוֹמוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים בָּהֶם,
 נִכְרִי שֶׁהִיָּה רוּאָה אוֹתָם, הִיָּה אוֹמֵר: 'זֶה צֹלֵם
 יְהוּדִי': לֹא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם. לֹא יָרְאוּ מֵהֶם, לֹא
 עֲמָדָה שְׁעָרְתֶם מִפְּנֵיהֶם. דֶּרֶךְ שְׁעָרוֹת הָאָדָם לְעַמֵּד
 מִחֲמַת יִרְאָה, כִּף נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ עוֹד
 "שְׁעָרוּם", לְשׁוֹן (ישעיה יג) "וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם",
 שְׁעִירִים הֵם שָׂדִים, לֹא עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם שְׁעִירִים
 הִלְלוּ: (יח) תִּשִׁי. תִּשְׁכַּח. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּ: כְּשָׁבָא

תְּקִפוֹ וְחֻקּוֹ שֶׁל סֵלַע. כְּשִׁינֵנו דְּבוּק לְחֻבָּה
 שְׁלֹא חֲרִיזוּ נְקוּד 'חֲלְמִישׁ' וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נְקוּד
 'חֲלְמִישׁ': (יד) חֲמַאת בְּקָר וַחֲלָב צֹאן. זֶה הִיָּה
 בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד) "עֲשֶׂרָה בְּקָר
 בְּרִיאִים וְעֶשְׂרִים בְּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן": עַם־חֲלָב
 כָּרִים. זֶה הִיָּה בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, שֶׁנֶּאֱמַר:
 (עמוס ו) "וְאוֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן": חֲלָב כְּלִיֹּת
 חֲטָה. זֶה הִיָּה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד)
 "וַיְהִי לְחֵם שְׁלֹמֹה וְגו'": וְדַם־עֵגֶב תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר.
 בִּימֵי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים (עמוס ו) "הַשׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי
 יַיִן": חֲמַאת בְּקָר. הוּא שׁוֹמֵן הַנִּקְלָט מֵעַל גְּבִי
 הַחֲלָב: וַחֲלָב צֹאן. חֲלָב שֶׁל צֹאן, וְכִשְׁהוּא דְּבוּק
 נְקוּד 'חֲלָב' בְּחֻטֵּף פֶּתַח, כְּמוֹ "בְּחֲלָב אִמּוֹ": כָּרִים.
 כְּבָשִׂים: וְאֵילִים. כְּמִשְׁמַעוֹ: בְּגֵי־בֶשֶׂן. שְׁמָנִים הָיוּ:
 כְּלִיֹּת חֲטָה. חֲטָיִם שְׁמָנִים כְּחֲלָב כְּלִיֹּת, וְגִסְיִן
 כְּכוּלֵּיָא: וְדַם־עֵגֶב. הִיָּה שׁוֹתָה עֵגֶב וְטוֹעֵם יַיִן
 חֲשׁוֹב: חֶמֶר. יַיִן בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: חֶמֶר. אֵינן זֶה שֵׁם
 דְּבַר, אֲלֵא לְשׁוֹן מִשְׁכַּח בְּטַעַם, וַיִּינוּ"ש בְּלַע"ז
 (ווייניכט). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלְלוּ אַחַר
 תְּרַגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: 'אַשְׁרִינוּן עַל תְּקִיפֵי אֲרַעָא
 וְגו'": (טו) עֲבִית. לְשׁוֹן עָבִי: כְּשִׁית. כְּמוֹ

שבקתא פלחן אלהא דעבדך :
 יט וגלי קדם יי ותקף רגזה
 מדארגיזו קדמוהי בנין ובגן :
 כ ואמר אסלק שכנתי מנהון גלי
 קדמי מא זחי בסופיהון ארי דרא
 דאשניו אנון בגניא דלית בהון
 הימנו : כא אנון אקניאו קדמי
 בלא דחלא ארגיזו קדמי בפלחן
 טעון ואנא אקננון בלא עם
 בעמא טפשא ארגזנון : כב ארי
 קדים תקיף פאשא נפק מקדמי
 ברזו ושצי עד שאול עראית
 ואסף ארעא ועללתה ושצנת עד
 ספי טוריא : כג אסף עליהון
 בישין מכתשי אשצי בהון :
 כד נפיחי כפן ואכולי עוף
 ובתישי רוחין בישן ושן חיות

מחללך כש"י : רביעי יט וירא יהוה וינאץ מפעם
 בניו ובנותיו : כ ויאמר אסתירה פני מהם
 אראה מה אחריתם פי דור תהפכת המה
 בנים לא-אמן בם כש"י : כא הם קנאוני בלא-אל
 בעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא-עם
 בגוי נבל אכעיסם כש"י : כב כי-אש קדחה באפי
 ותיקד עד-שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה
 ותלהט מוסדי הרים כש"י : כג אספה עלימו
 רעות חצי אכלה-בם כש"י : כד מזי רעב ולחמי
 רשף וקטב מירי ושן-בהמת אשלח-בם

רש"י

להטיב לכם, אתם מכעיסין לפניו ומתישים כחו
 מלהטיב לכם: אל מחללך. מוציאך מרחם, לשון
 (תהלים כט) "יחלל אילות", (שם מח) "חיל
 פיולדה": (כ) מה אחריתם. מה תעלה בהם
 בסופם: פי דור תהפכת המה. מהפכין רצונו
 לכעס: לא-אמן בם. אין גדולי נפרים בהם, פי
 הוריתים דרף טובה וסרו ממנה: אמן. לשון (אסתר
 ב) "יחי אומן", נודריטורה בלע"ז (ערציהען).
 דבר אחר: "אמן", לשון אמונה פתרגומו, אמרו
 בסיני "נעשה ונשמע", ולשעה קלה בטלו
 הבטחתם ועשו העגל: (כא) קנאוני. הבעירו
 חמת: בלא-אל. בדבר שאינו אלה: בלא-עם.
 בעובדי פוכבים שאין להם שם, כמו שנאמר: "הן
 ארץ פשדים זה העם לא הנה", ובעשו הוא אומר:
 (עובדיה א) "בזוי אתה מאד": בגוי נבל אכעיסם.
 אלו הכופרים, וכן הוא אומר: (תהלים יד) "אמר
 נבל בלבו אין אלהים": (כב) קדחה. בערה:
 ותיקד. בכם עד היסוד: ותאכל ארץ ויבלה.
 ארצכם ויבולה: ותלהט. וירושלים המיסדת על

ההרים, שנאמר: (שם קכה) "ירושלים הרים סביב
 לה": (כג) אספה עלימו רעות. אחבר רעה על
 רעה, לשון (ישעיה כט) "ספו שנה על שנה", (לעיל
 כט) "ספות הרזה", (ירמיה ז) "עולותיכם ספו על
 זבחיכם". דבר אחר "אספה", אכלה, כמו (בראשית
 יט) "פן תספה": חצי אכלה-בם. כל חצי אשלים
 בהם, וקללה זו לפי הפרענות לברכה היא: חצי
 פלים והם אינם פלים: (כד) מזי רעב. אונקלוס
 תרגם: 'נפיחי כפן', ואין לי עד מוכיח עליו.
 ומשמו של רבי משה הדרשן מטולוש"א שמעתי:
 שעירי רעב, אדם פחוש מגדל שער על בשרו:
 מזי. לשון ארמי שער, מזיא, דהוה מהפך במזיא:
 ולחמי רשף. השדים נלחמו בהם, שנאמר: (איוב
 ה) "ובגיי רשף גביהו עוף", והם שדים: וקטב
 מירי. וכריתות שד ששמו מירי: קטב. פריטה,
 כמו (הושע יג) "אחי קטבך שאול": ושן-בהמת.
 (ספרי) מעשה הנה והיו הרחלים נושכין וממיתין:
 חמת זחלי עפר. ארס נחשים המתהלכים על
 גחנם על העפר, כמים הזוחלים על הארץ. זחילה,

עִם־חֶמֶת זַחְלֵי עֶפְרָיִם כַּה־מַּחֲוֵץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב
 וּמַחְדָּרִים אֵימָה גַם־בַּחֹר גַּם־בְּתוֹלָה יוֹנֵק
 עִם־אִישׁ שִׁיבָה כַּסִּי: כו אִמְרָתִי אִפְּאִיֵּהֶם
 אֲשַׁבֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זְכָרָם כַּסִּי: לוֹלֵי כַּעַם אוֹיֵב
 אֲגוּר פֶּן־יִנְכְּרוּ צְרִימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת כַּסִּי: כח כִּי־גִוִי אֲבַד
 עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה כַּסִּי: חמישי כט לוֹ
 חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם כַּסִּי:
 ל אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד אֶלְפָּה וּשְׁנַיִם יִנִּסּוּ רַבָּה
 אִם־לֹא כִי־צוּרִם מְכָרִם וַיְהִי־הֵם הַסְּגִירָם כַּסִּי:

פָּרָא אַגְרֵי בְּהוֹן עִם חֶמֶת תְּנִינְיָא
 דְּזַחְלִין בְּעֶפְרָא: כה מְבָרָא תְּתַפְּל
 חֶרֶבָא וּמַתְּנִינְיָא חֶרֶבַת מוֹתָא אַף
 עוֹלְמִיָּהוֹן אַף עוֹלְמִתְהוֹן זְנִיָּהוֹן
 עִם אַנְשׁ סְבִיָּהוֹן: כו אִמְרִית
 אַחֹל רְגִזִי עֲלִיָּהוֹן וְאַשְׁצִנּוּן
 אַבְטַל מִבְּנֵי אַנְשָׁא דוּכְרִיָּהוֹן:
 כז אֲלוּלְפוֹן רְגִזָּא דְּסִנְאָה פְּנִישׁ
 דִּלְמָא יִתְרַבֵּב כַּעַל דְּבָבָא
 דִּלְמָא יִימְרוּן יָדְנָא תְּקִיפַת לְנָא
 וְלֹא מִן קָדָם יִי הוֹת פֶּל דָּא:
 כח אַרִי עִם מְאֲבָדֵי עֲצָה אֲנוּן
 וְלִית בְּהוֹן סוּכְלִתְנוּ: כט אֲלוֹ
 חֲכִימוֹ אִסְתַּפְּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָא
 יְהִי כְּסוּפִיָּהוֹן: ל אֲכַדִּין יִרְדוּף
 חַד אֶלְפָּא וְתַרִין יַעֲרָקוּן לְרַבּוּתָא

רש"י

שָׂאֵם פֶּן הִזָּה לוֹ לְכַתֵּב: 'אֲפֹאֲיָהֶם', א' אַחַת
 לְשִׁמוּשׁ, וְאַחַת לִיסוּד, כְּמוֹ: (ישעיה מה) "אֲצַנְרָךְ",
 (איוב טז) "אֲצַמְצָכֶם כְּמוֹ פִי", וְהָא' הַתִּיכּוּנָה אֵינָה
 רְאוּיָה בּוֹ כָּלָל. וְאוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם אַחַר לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא
 הַשְּׁנוּיָה בְּסִפְרֵי הַחֹלְקַת תְּבָה זֹו לְשִׁלְשָׁה תְּבוּת:
 אִמְרָתִי אַף אֵי הֵם, אִמְרָתִי בְּאִפִּי: 'אֲתַנֵּם כְּאֲלוֹ
 אֵינֶם, שְׂיֹאמְרוּ רֹואֵיָהֶם עֲלֵיָהֶם: אֵיָה הֵם?':
 (כז) לוֹלֵי כַּעַם אוֹיֵב אֲגוּר. אִם לֹא שְׁכַעַס הָאוֹיֵב
 כְּנוּס עֲלֵיָהֶם לְהַשְׁחִיתָם, וְאִם יוּכַל לָהֶם וַיִּשְׁחִיתָם,
 יִתְּלָה הַגְּדֻלָּה בּוֹ, וּבְאֵלֵהוּ, וְלֹא יִתְּלָה הַגְּדֻלָּה בִּי,
 וְזֵהוּ שְׁנֵאֲמַר: "פֶּן יִנְכְּרוּ צְרִימוֹ", יִנְכְּרוּ הַדְּבָר
 לְתַלּוֹת גְּבוּרָתָם בְּעַבּוּדַת פּוֹכְבִים, שְׂאִין הַגְּדֻלָּה
 שְׁלוֹ: פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְגוֹ': (כח) כִּי. אוֹתוֹ
 גִּוִי: אֲבַד עֲצוֹת הַמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה. שְׂאֲלוֹ הִיוּ
 חֲכָמִים יִשְׁכִּילוּ זֹאת: "אֵיכָה יִרְדֹּף וְגוֹ':"
 (כט) יִבְיִנוּ לְאַחֲרֵיתָם. יִתְּנוּ לֵב לְהַתְּבוּנָה לְסוּף
 פְּרַעְנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: (ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אַחַד.
 מִמֶּנּוּ אֶלְפָּה מִיִּשְׂרָאֵל: אִם־לֹא כִי־צוּרִם מְכָרִם וְה'
 הַסְּגִירָם. מְכָרִם וּמְסָרִם בְּיָדְנוּ, דִּילְבַר ר' בְּלַעֲזַ

לְשׁוֹן מְרוּצַת הַמַּיִם עַל הָעֶפְרָא, וְכֵן כָּל מְרוּצַת דְּבָר
 הַמְּשַׁשְׁףָּה עַל הָעֶפְרָא וְהוֹלֵךְ: (כה) מַחֲוֵץ תִּשְׁכַּל־
 חֶרֶב. מַחֲוֵץ לְעִיר תִּשְׁכַּלֵּם חֶרֶב גִּיסוֹת: וּמַחְדָּרִים
 אֵימָה. כְּשִׁבוּרַח וְנִמְלֵט מִן הַחֶרֶב, חֲדָרֵי לְבוֹ
 נוֹקְפִים עָלָיו מִחֶמֶת אֵימָה, וְהוּא מֵת וְהוֹלֵךְ בָּה.
 דְּבָר אַחֵר: "וּמַחְדָּרִים אֵימָה", שְׁבַבִּית תְּהִיָּה אֵימַת
 דְּבָר, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: (ירמיה ט) "כִּי עָלָה מְוֹת
 בְּחַלּוּנֵינוּ", וְכֵן תַּרְגָּם אוּנְקְלוֹס. (ספרי) דְּבָר אַחֵר:
 "מַחֲוֵץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב", עַל מָה שְׁעָשׂוּ בַּחֲצוֹת,
 שְׁנֵאֲמַר: (ירמיה יא) "וּמְסַפְּר חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם שְׁמַתָּם
 מִזְּבָחוֹת לְבִשְׁת": וּמַחְדָּרִים אֵימָה. עַל מָה שְׁעָשׂוּ
 בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים, שְׁנֵאֲמַר: (יחזקאל ח) "אֲשֶׁר זָקְנֵי בֵּית
 יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בַּחֲשֵׁף אִישׁ בְּחֲדָרֵי מִשְׁכִּיתוֹ":
 (כו) אִמְרָתִי אִפְּאִיֵּהֶם. אִמְרָתִי כָּלְבִי אִפְּאָה
 אוֹתָם. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ "אִפְּאִיָּהֶם", אֲשִׁיתָם פְּאָה,
 לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַלֵי הַפֶּקֶר, וְדַגְּמַתּוֹ מְצִינוּ בְּעֶזְרָא:
 (נחמיה ט) "וַתִּתֵּן לָהֶם מַמְלְכוֹת וְעַמְּמִים וַתַּחֲלִקֵם
 לְפָאָה", לְהַפְּקֵר, וְכֵן חֲבָרוּ מְנַחֵם. וַיֵּשׁ פּוֹתָרִים
 אוֹתוֹ כְּתַרְגוּמוֹ: "יַחֲוֹל רְגִזִי עֲלִיָּהוֹן", וְלֹא יִתְּכֵן,

לא כִּי לֹא כְצוּרְנוּ צוּרָם וְאִיבֵינוּ פְּלִילִים כִּס"י:
 לב כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנִים וּמִשְׁדֵּמֹת עֵמֶרָה
 עֲנַבְמוּ עֲנַב־רוֹשׁ אֲשַׁבְּלֹת מְרֹרֶת לָמוּ כִס"י:
 לג חֶמֶת תַּנְיָנִים יַיִנִם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹר כִּס"י:
 לד הֲלֹא־הוּא כָּמֹס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתֵי כִס"י:
 לה לִי נָקֵם וְשָׁלֵם לָעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב
 יוֹם אִידָם וְחָשׁ עֵתְדֹת לָמוּ כִס"י: לו כִּי־יִדִין
 יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי
 דִּגְלוֹן מֵאַרְעֵהוֹן אָרִי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דְּעֵתִיד לְהוֹן: לו אָרִי יִדִין יי דִּינָא דְעַמָּה וּפְרַעְנוֹת עַבְדֵּיהִי

רש"י

נכון ומזמן פרענות נקם ושלם להם כמעשיהם.
 הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים "ושלם",
 שם דבר כמו 'ושלום', והוא מגזרת: "והדבר אין
 בהם", (ירמיה ה) כמו והדבור, ואימתי אשלם להם:
 לעת תמוט רגלם. כשתתום זכות אבותם, שהן
 סמוכים עליו: כי קרוב יום אידם. כשארצה
 להביא עליהם יום אידם, קרוב ומזמן לפני להביא
 על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדת למו. ומהר
 יבאו העתידות להם: וחש. כמו (ישעיה ה) "ימהר
 יחישוה". עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה
 להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם
 הפרענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך
 העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות
 הפרענות ככל אשר אמר למעלה: (לעיל ל) "והיה
 כי יבוא עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה
 וגו' ושב ה' אליהך את שבותך וגו'": (לו) כִּי־
 יִדִין ה' עמו. כשישפט אותם ביסורין הללו
 האמורים עליהם, כמו (איוב לו) "כי כם יִדִין
 עמים", יסר עמים. כִּי זה אינו משמש בלשון
 'דהא' לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון
 תחלת דבור, כמו (ויקרא כה) "כי תבאו אל הארץ",
 כשיבאו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש

(איבערגעבען): (לא) כִּי לֹא כְצוּרְנוּ צוּרָם. כל
 זה היה להם לאויבים להבין שהשם הסגור, ולא
 להם ולא להיהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו
 כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא פסלענו סלעם,
 כל צור שבמקרא לשון סלע: ואיבינו פלילים.
 ועכשו איבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו מוכרנו
 להם, (ספרים אחרים: הרי שצורנו מוכרנו להם):
 (לב) כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנִים. מוסב למעלה: אמרתי
 בלבי אפאיהם, ואשבית זכרם, לפי שמעשיהם
 מעשה סדם ועמורה: שדמת. שדה תבואה, כמו:
 (חבקוק ג) "ושדמות לא עשה אכל", (מלכים ב כג)
 "בשדמות קדרון": ענב־רוש. עשב מר: אשבלת
 מררת למו. משקה מר ואוי להם, לפי מעשיהם
 פרענותם, וכן תרגם אונקלוס: ותשלמת עובדיהון
 כמרותהון: (לג) חֶמֶת תַּנְיָנִים יַיִנִם. כתרגומו:
 'הא כמרת תנינא כס פרענותהון', הנה כמירות
 נחשים כוס משתה פרענותם: וראש פתנים.
 כוסם, שהוא אכור לנשוף. אויב אכורי יבא ויפרע
 מהם: (לד) הֲלֹא־הוּא כָּמֹס עֲמָדֵי חֲתוּם בְּאוֹצְרוֹתֵי
 כסבורים הם ששכחתי מעשיהם? כלם גנוזים
 ושמורים לפני: הלא־הוא. פרי גפנם ותבואת
 שדמותם כמוס עמדי: (לה) לִי נָקֵם וְשָׁלֵם. עמי

אֶזְלַת יָד וְאֶפֶס עֲצוּר וְעֹזֹב כִּסִּי: לו וְאָמַר אֵי
 אֱלֹהֵימוּ צוּר חֲסִיו בּוֹ כִּסִּי: לח אֲשֶׁר חִלַּב
 זְבַחֵימוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכֶם יִקּוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם
 יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה כִּסִּי: לט רְאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי
 אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה
 מִחֲצַתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל כִּסִּי: ששי
 מ כִּי־אֵשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי
 לְעֵלְמָם כִּסִּי: מא אִם־שָׁנוּתִי בְּרַק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ
 בְּמִשְׁפַּט יָדִי אָשִׁיב נֶקֶם לְצָרִי וְלִמְשַׁנְּאֵי

צדיקנא יתפרע ארי גלי קדמוהי
 דבעדן דתתקף עליהון מחת
 סנאה יהון מטלטלין ושביקין:
 לו ויימר אן דחלתהון תקיפא
 דהו רחיצין בה: לח די תרב
 נכסתהון הו אכלין שתן חמר
 נספיהון יקומון פען ויסעדונכון
 יהון עליכון מגן: לט חזו פען
 ארי אנא אנא הוא ולית אלהא
 בר מני אנא ממת ומחה מחינא
 ואף מסינא ולית מן ידי משזב:
 מ ארי אתקנית בשמיא בית
 שכנתי ואמרית קום אנא
 לעלמין: מא אם על חד תרין

כחזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פרענותא לסנאי ולבעלי

רש"י

הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים
 עמדי. עומד פנגדי למחות: עמדי. דגמתי וכמוני:
 ואין מידי מציל. הפושעים בי: (מ) כי אשא
 אל־שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי
 בשבועה: ואמרתי חי אנכי. לשון שבועה הוא,
 [כמו חי אני נאם ה' אם לא פאשר דברתם באזני
 (במדבר יד יח) אף פאן] אני נשבע "חי אנכי":
 (מא) אם־שנותי ברק חרבי. אם אשגן את להב
 חרבי, כמו (יחזקאל כא) "למען היות לה ברק",
 פלנדר"ר (גלאנץ): ותאחזו במשפט ידי. להניח
 מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, אשר אני קצפתי
 מעט והמה עזרו לרעה. דבר אחר: "ותאחזו ידי",
 את מדת המשפט להחזיק בה ולנקם נקם: אשיב
 נקם וגו'. למדו רבותינו באגדה, מתוך לשון
 המקרא, שאמר "ותאחזו במשפט ידי", לא כמדת
 בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא: מדת בשר ודם
 זורק חץ ואינו יכל להשיבו, והקדוש ברוך הוא
 זורק חציו ויש בידו להשיבן כאלו אוחזן בידו,
 שהרי ברק הוא חצו, שנאמר פאן "ברק חרבי,
 ותאחזו במשפט ידי", והמשפט הזה לשון פרענות

ברוך הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם: יתנחם.
 לשון הפך מחשבה להטיב או להרע: כי יראה
 כִּי־אֶזְלַת יָד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת
 מאד עליהם ואפס בהם עצור ועזוב: עצור. נושע
 על ידי עוצר ומושל שיעצר בהם: עזוב. על ידי
 עזוב. ועוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו
 מפזרים בצאתם לצבא על האויב, בלשון לע"ז
 מיינטינדר"ר: עצור. הוא הנושע במעצור המושל:
 עזוב. מחזק, כמו (נחמיה ג) "ויעזבו את ירושלים
 עד החומה", (ירמיה מט) "איף לא עזבה עיר
 תהלה": (לז) ואמר. הקדוש ברוך הוא עליהם:
 אי אלהימו. עבודת כוכבים שעבדו: צור חסיו
 בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה,
 כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:
 (לח) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות
 אוכלים, שהיו מקריבים לפניהם ושותים יין
 נסיכם: יהי עליכם סתרה. אותו הצור יהיה לכם
 מחסה ומסתור: (לט) ראו עתה. הבינו מן
 הפרענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן
 התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני

אֲשֶׁלֶם כִּסִּי: מִבְּאֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחֶרְפֵי תֹאכַל
 בֶּשֶׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מִרֹאשׁ פְּרָעוֹת
 אוֹיֵב כִּסִּי: מִגְּהֲרִינֵינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו
 יִקּוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצַרּוֹ וְכֹפֵר אֲדַמְתּוֹ

דְּכַבִּי אֲשֶׁלֶם: מִבְּאֲרוֹי גִירֵי
 מִדְּמָא וְחֶרְפֵי תִקְטוּל בְּעַמְמִיָא
 מִדָּם קְטִילָן וְשִׁבְנָן לְאַעְדָּאָה
 כְּתָרִין מִרִישׁ סְנָאָה וּבְעַל דְּכַבָּא:
 מִגְּשִׁבְחוֹ עַמְמִיָא עִמָּה אָרִי
 פְּרָעָנוֹת עֲבָדוּהִי צְדִיקָא יִתְפָּרַע

רש"י

תבונה, להתבונן איכה ירדף אָחָד מן האמות אֶלֶף מהם אם לא פי צורם מְכָרִם, "כי לא כצורנו צורם", הכל כמו שפרשתי עד תכליתו. ורפי נחמיה דורשה כלפי העובדי כוכבים: "כי גוי אבד עצות המה", כמו שפרשתי תחלה, עד "ואויבינו פלילים": (לב) כי מגפן סדם גפנם. של העובדי כוכבים: ומשדמות עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדלה בי: ענבמו ענבירוש. הוא שאמר: "לולי פעס אויב אגור", על ישראל להרעילם ולהמרידם. לפיכך "אשפלת מרת למו", להלעיס אותם על מה שעשו לכני: (לג) חמת תגינם יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: (לד) כמס עמדי. אותו הפוס, שנאמר: (תהלים עה) "כי כוס ביד ה' וגו'": (לה) לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר: (ישעיה כו) "תִרְמָסְנָה רַגְלֵךְ": (לו) פי־ידין ה' עמו. בלשון זה משמש "כי ידין", בלשון דְּהָא', ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו: 'פי יריב את ריבם מיד עושקיהם, כי יראָה פי אָזְלַת יָד וגו'": (לז) ואמר אי אלהימו. והאויב יאמר: "אי אלהימו", של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, כענין שנאמר: (מיכה ז) "ותרא אויבתי ותכסה בושָה, האומרה אלי אי ה' אלהיך": (לט) ראו עתה פי אני וגו'. אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו ויאמר: "ראו עתה פי אני אני הוא", מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם: (מ) פי אשא אל שמים ידי. כמו 'פי נשאתי', תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, פתרגומו. אפלו חלש למעלה וגבור למטה, אימת

הוא, בלע"ז יושטיצא"ה: (מב) אשכיר חצי מדם. האויב: וחרפי תאכל בשר. בשרם: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ספרים אחרים: חללי דם) ישראל ושביה ששבו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרצת האויב, כי פשהקדוש ברוך הוא נפרע מהעובדי כוכבים, הנה פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל: (מג) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו העובדי כוכבים את ישראל: ראו מה שבחה של אמה זו שדבקו בהקדוש ברוך הוא בכל התלאות שעברו עליהם ולא עצבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו: פי דם־עבדיו יקום. שפיכות דמיהם, כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר: (יואל ד) "מצרים לשמה תהיה, ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה", ואומר (עובדיה א) "מחמס אחיך יעקב וגו'": וכפר אדמתו עמו. ופיס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם, ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו (בראשית לב) "אכפרה פניו", אנחינה לרגזיה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו? עמו. כשעמו מתנחמים, ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר: (תהלים פה) "רצית ה' ארצך", במה רצית ארצך? "שבבת שבות יעקב". בפנים אחרים היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש פלה פנגד העובדי כוכבים, ורבי נחמיה דורש פלה פנגד העובדי כוכבים, רבי יהודה דורשה כלפי ישראל: "אמרת אפאיהם", כמו שפרשתי עד "ולא ה' פעל כל זאת", "כי גוי אבד עצות המה", אבדו תורת, שהיא להם עצה נכונה. "ואין בהם

עֲמוּ כְּשִׁי: פ שביעי מד ויבא משה וידבר את-כל-
 דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע
 בן-נון כְּשִׁי: מה ויכל משה לדבר את-כל-
 הדברים האלה אל-כל-ישראל: מו ויאמר
 אלהם שימו לבבכם לכל-הדברים אשר
 אנכי מעיד בכם היום אשר תצום את-בניכם
 לשמור לעשות את-כל-דברי התורה
 הזאת כְּשִׁי: מו כי לא-דבר רק הוא מכם
 כי-הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים
 על-האדמה אשר אתם עברים את-הירדן
 שמה לרשתה כְּשִׁי: פ מפטיר מה וידבר יהוה

ופרענות יתיב לסנאוהי וכפר על
 ארעה ועל עמה: מד ואתא משה
 ומליל ית כל פתגמי תשבחתא
 הדא קדם עמא הוא והושע בר
 נון: מה ושצי משה למללא ית
 כל פתגמיא האלין עם כל
 ישראל: מו ואמר להון שווי
 לבכון לכל פתגמיא די אנא
 מסהד בכון יומא דין די תפקדנן
 ית בגיכון למטר למעבד ית כל
 פתגמי אורייתא הדא: מו ארי לא
 פתגם רקא הוא מנכון ארי הוא
 חייכון ובפתגמא הדין תורכון
 יומין על ארעא די אתון עברין
 ית ירדנא תמן למירתה:
 מה ומליל יי עם משה בכרן

רש"י

לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו, ואזניו ולבו
 מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר: (יחזקאל מ)
 "בן אדם ראה בעיניו ובאזניו שמע ושים לבך
 וגו'", והרי דברים קל וחמר, ומה תבנית הבית,
 שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו
 עיניו ואזניו ולבו מכוונים, להבין דברי תורה שהן
 פהררין התלוין בשערה, על אחת כמה וכמה:
 (מז) פי לא-דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם
 יגעים בה, פי הרבה שָׁכַר תלוי בה, "פי הוא
 חייכם". דבר אחר: אין לך דבר ריקן בתורה שאם
 תדרשנו שאין בו מתן שָׁכַר, תדע לך שכן אמרו
 חז"ל: (בראשית לו) "ואחות לוטן תמנע, ותמנע
 היתה פילגש וגו'", לפי שאמרה: 'איני פדאי
 להיות לו לאשה, הלואי ואהיה פילגשו', וכל כֹּהֵן
 למה? להודיע שבחו של אברהם, שהיו שלטונים
 ומלכים מתאווים לינדבק בורעו: (מח) וידבר ה'
 אל-משה בעצם היום הזה. בשלשה מקומות
 נאמר "בעצם היום הזה": נאמר בנח (שם ז)
 "בעצם היום הזה בא נח וגו'", במראית אורו של
 יום, לפי שהיו בני דורו אומרים: "בכך וכך, אם

העליון על התחתון, וכל שפן שגבור מלמעלה
 וּחַלַּשׁ מלמטה: ידי. מקום שכניתי, כמו (במדבר ב)
 "איש על ידו", והיה בנדי להפרע מכם, אבל
 אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממהר לפרע, לפי
 שיש לי שהות בדבר, פי אני חי לעולם, ובדורות
 אחרונים אני נפרע מהם, והיכלת בנדי ליפרע מן
 המתים ומן החיים. מלך בשר ודם שהוא הולך
 למות, ממהר נקמתו ליפרע בחייו, כי שמא ימות
 הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל
 אני חי לעולם ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם,
 אפרע במוותם: (מא) אם שנותי ברק חרבי.
 הרבה 'אם' יש שאינם תלויים, כשאשגן ברק חרבי
 ותאחו במשפט ידי וכו', כמו שפרשתי למעלה:
 (מד) הוא והושע בן-נון. (סוטה יג) שבת של
 דיוגגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה, העמיד
 לו משה מתרגמן ליהושע, שיהא דורש בחייו, כדי
 שלא יאמרו ישראל: 'בחי רבך לא היה לך להרים
 ראש'. ולמה קוראהו פאן 'הושע'? לומר שלא זחה
 דעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדלה, השפיל
 עצמו כאשר מתחלתו (ספרי): (מו) שימו

אֶל־מֹשֶׁה בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר כִּסִּי׃
 מִטָּה עָלָה אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר
 בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאִה אֶת־
 אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְאֶחָזָה׃ וּנְמַת בָּהֶרְל אֲשֶׁר אֶתָּה עָלָה שָׁמָּה
 וְהֶאֱסַף אֶל־עַמּוּד כַּאֲשֶׁר־מֵת אֶהְרֹן אֶחִיד
 בָּהֶרְל הָהָר וַיֵּאֱסַף אֶל־עַמּוּד כִּסִּי׃ נָא עַל אֲשֶׁר
 מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת
 קִדְשׁ מִדְּבַר־צֶן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי׃ נָב כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה
 אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי׃ פַּפּ

יומא הדין למימר: מט סק
 לטורא דעבראי הדין טורא דנבו
 די בארעא דמואב די על אפי
 ירחו וחוזי ית ארעא דכנען די
 אנא זיהב לבני ישראל לאחסנא:
 נ ומות בטורא די את סלק לתמן
 ואתפגש לעמוד כמא דמית אהרן
 אהרן כהור טורא ואתפגיש
 לעמה: נא על די שקרתון
 במימרי בגו בני ישראל במי
 מצות רקם מדברא דצן על די לא
 קדשתון יתי בגו בני ישראל:
 נב ארי מקבל תחזי ית ארעא
 ולתמן לא תעול לארעא די אנא
 זיהב לבני ישראל: פ פ פ

נ"ב פסוקים כלב סימן
 רש"י

שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו
 לאלעזר, וכן שני וכן שלישי, וראה בנו בכבודו.
 אמר לו משה: 'אהרן אחי, עלה למטה! ועלה,
 'פשט ידך! ופשט, 'פשט רגליך! ופשט, 'עצם
 עיניך! ועצם, 'קמץ פיך! וקמץ, והלך לו. אמר
 משה אשרי מי שמת במיתה זו: (נא) על אשר
 מעלתם בי. גרמתם למעל בי: על אשר לא־
 קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי
 לכם: (במדבר כ) 'ודברתם אל הסלע', והם הכוהו,
 והצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן
 מימיו בלא הפאה, הנה מתקדש שם שמים, שהיו
 ישראל אומרים: 'ומה הסלע הזה שאינו לשכר
 ולא לפרענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא
 אינו לזקה, כך מקים מצות בוראו, אנו לא כל
 שכן?': (נב) כי מנגד מרחוק: תראה וגו'. כי
 אם לא תראנה עכשו, לא תראנה עוד בחיך:
 ושמה לא תבוא. כי ידעתי כי חביבה היא לך, על
 כן אני אומר לך: 'עלה וראה':

אנו מרגישין בו, אין אנו מניחין אותו ליכנס
 בתבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין פשילין וקרדמות
 ומבקעין את התבה. אמר הקדוש ברוך הוא:
 'הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בדו כח
 למחות, יבא וימחה'. במצרים נאמר: (שמות יב)
 'בעצם היום הזה הוציא ה'', לפי שהיו מצריים
 אומרים: 'בכך וכך אם אנו מרגישין בהם, אין אנו
 מניחין אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין
 סיפות וכלי זין והורגין להם'. אמר הקדוש ברוך
 הוא: 'הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו
 כח למחות, יבא וימחה'. אף כאן במיתתו של
 משה נאמר: 'בעצם היום הזה', לפי שהיו ישראל
 אומרים: 'בכך וכך אם אנו מרגישין בו, אין אנו
 מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו
 את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השלן,
 והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין
 אנו מניחין אותו'. אמר הקדוש ברוך הוא: 'הריני
 מכניסו בחצי היום וכו': (ג) כאשר־מת אהרן
 אחיך. באותה מיתה שראית וחסדת אותה,

הפטרת האזינו לשנים מקרא ואחד תרגום בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֶתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעֵי וּמִצְדָּתֵי וּמִפְלִטֵי־לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחֲסֵה־בּוֹ מִגַּיֵי וּקְרַן יִשְׁעֵי מִשְׁגַּבֵי וּמְנוֹסֵי מִשְׁעֵי מַחֲמֵם תִּשְׁעֵנִי: ד מִהַלֵּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיְבֵי אוֹשַׁע: ה כִּי אֶפְפְּנֵי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלִי בְּלִיעֵל יַבְעֵתֵנִי: ו חֲבַלֵי שָׂאוֹל סִבְּנֵי קִדְמֵנִי מִקְשֵׁי־מָוֶת: ז בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהִיכָל קוֹלִי וְשׁוֹעֵתִי בְּאָזְנוֹ: ח וַיִּתְגַּעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעְשׂוּ בִּי־תַרְחָה לוֹ: ט עָלָה עֵשָׂן בְּאָפוֹ וְאִשׁ מִפִּיו תֹּאכַל גְּחָלִים בָּעָרוֹ מִמָּוֶן: י וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרַד וְעֶרְפֶּל תַּחַת רַגְלָיו: יא וַיִּרְפַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיִּשֶׁת חֵשֶׁךְ סָבִיב־תָּיו סִפּוֹת חֲשֵׁר־תָּמִים עָבִי שְׁחָקִים: יג מִגְּנֵה נִגְדּוֹ בָּעָרוֹ גְּחָלֵי־אִשׁ: יד יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִיִּים וַיַּפְּצֵם בָּרֶק וַיְהִים: טז וַיִּרְאוּ אֶפְקֵי יָם יִגְלוּ מוֹסְדוֹת תְּבַל בְּגַעַרְתָּ יְהוָה מִנְּשֻׁמַת רוּחַ אָפוֹ: יז יִשְׁלַח מִמְּרוֹם יִקְחֵנִי יִמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: יח יִצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי עֹז מִשְׁנֵאֵי כִּי אֲמַצּוֹ מִמָּוֶן: יט יִקְדַּמֵּנִי בַּיּוֹם אִידֵי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעַן לִי: כ וַיֵּצֵא לְמַרְחָב אֶתִּי יַחֲלִצֵנִי בִּי־חַפְּצֵי בִּי: כא יִגְמֹלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹר יְדֵי יָשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִדֵי וַחֲקֵתָיו לֹא־אָסוּר מִמָּוֶנָה: כד וְאֶהְיֶה תָּמִים לוֹ וְאִשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי: כה וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקְתִּי כְּכֹרִי לִנְגַד עֵינָיו: כו עַם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עַם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמֵּם: כז עַם־נָבֵר תִּתְבַּר וְעַם־עֲקֹשׁ תִּתְפַּל: כח וְאֶת־עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רַמִּים תִּשְׁפִּיל: כט בִּי־אֲתָה גִירִי יְהוָה וַיְהוֶה יְגִיָּה חֲשָׁפִי: ל כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּדוּד בְּאֱלֹהֵי אֲדַלֵּג־שׁוֹר: לא הֵאֵל תָּמִים דִּרְכּוֹ אֲמַרְתָּ יְהוָה צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבְּלַעְדֵי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הֵאֵל מְעוּזֵי חַיִל וַיִּתֵּר תָּמִים דְּרָכֵי: לד מִשׁוּה רַגְלֵי כְּאֵילֹת וְעַל־בְּמַתִּי יַעֲמִידֵנִי: לה מִלְּמַד יְדֵי לְמַלְחָמָה וְנַחַת קִשְׁת־נְחוּשָׁה זִרְעֵתִי: לו וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעָךָ וְעֲנִיתְךָ תִּרְבֵּנִי: לז תִּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתָּנִי וְלֹא מְעַדוּ קַרְסְלֵי: לח אֲרַדְּפָה אֹיְבֵי וְאֲשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־פְּלוֹתָם: לט וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלֵי: מ וַתִּזְרַנֵּי חַיִל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קָמִי תַחְתָּנִי: מא וְאֹיְבֵי תִתֵּה לִי עֶרְפָּה מִשְׁנֵאֵי וְאֶצְמִיתֵם: מב יִשְׁעוּ וְאִין מִשְׁיַע אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאֲשַׁחֲקֵם בְּעַפְרָא אֲרָץ כְּטִיט־חִוּצוֹת אֲדַקֵּם אֲרַקְעֵם: מד וַתִּפְלֹטְנֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמַרְנֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי: מה בָּנִי נָכַר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזִין יִשְׁמְעוּ לִי: מו בָּנִי נָכַר יִבְּלוּ וַיַּחֲגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מז חֵי יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי וַיִּרֵם אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעֵי: מח הֵאֵל הַנִּתֵּן נִקְמַת לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי: מט וּמוֹצִיאֵי מֵאִיְבֵי וּמְקַמֵי תְרוּמָתִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּצִּילֵנִי: נ עַל־כֵּן אֲוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךָ אֲזַמֵּר: נא מִגְּדוֹל יִשׁוּעוֹת מִלְּכּוֹ וְעִשְׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְיָהּ הִיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחין. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֱמֶת וְצַדִּיק:

הפטרת שבת שובה לקריאה בציבור בהושע פרק יד

יָד בְּשׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעוֹנֶיךָ: גָּקָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ אֵלָיו כֹּל־תִּשְׂאָ עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמְתָּ פָרִים שְׁפַתֵינוּ: ד אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוּם לֹא נִרְפָּב וְלֹא־נֵאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יָרַחֵם יְתוֹם: ה אֲרָפֵא מִשׁוֹבְתָם אֲהַבֵּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ: ו אֲהִיָּה כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כִּשְׁוֹשֶׁנָה וַיִּךְ שָׁרְשָׁיו כְּלִבְנוֹן: ז יִלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי כְנִית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ כְּלִבְנוֹן: ח יִשְׁכּוּ יִשְׁבִּי כְּצִלּוֹ יַחֲנוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַנָּפֵן זָכְרוּ כִּיִּן לְבָנוֹן: ט אֲפָרִים מֵה־לִּי עוֹד לְעֵצִים אֲנִי עָנִיתִי וְאֲשׁוּרְנוּ אֲנִי כְּבָרוּשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְרִיֶךָ נִמְצָא: י מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹה נָבוֹן וַיִּדְעֵם פִּי־יִשְׂרָאֵל דְרַכִּי יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ כָּם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם:

ז יח מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂאָ עוֹן וְעַבֵּר עַל־פְּשָׁע לְשִׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־תִחַזֵּק לְעַד אִפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יִרְחַמֵנוּ יִכְבֹּשׂ עוֹנֵתֵנוּ וְתִשְׁלַח בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְּמֵי קְדָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנּוֹאֲמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:

נֹאמָן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר, לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֹאמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הָאֵל הַנּוֹאֲמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבַדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֵבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: orhachasidus@dvarmalchus.org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס